

1. јануара 1872 год.
Београд.

ПРОТОКОЛИ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КОЈА ЈЕ ДРЖАНА У КРАГУЈЕВЦУ

1870. год.

Куб. 33263

БЕОГРАД.
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1870.

ПРОТОКОЛИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ.

која је држана у Крагујевцу 1870. године.

САСТАНАК I.

у понедељак 14. Септембра 1870. г.

Бр. 1.

После привенске свечаности, на којој су присуствовали сви посланици, био је у скупштинској сали први састанак ове законодавне скупштине под председништвом најстаријег по годинама посланика господина Стевана Јаковљевића и привремених секретара, г. А. Васиљевића и г. С. Живковића.

Кад се тако скупштина привремено образовала, онда она одреди из средине своје једну депутацију од 18 посланика да јави Књазу да се скупштина образовала и да допрати Његову Светлост са Намесницима у скупштину.

Бр. 2.

После кратког времена, дође у скупштину Његова Светлост Књаз Милац са г. г. намесницима, г. г. министрима и г. митрополитом. Пред скупштином дочекаше Његову Светлост званичници скупштински са г. епископом ужичким, а посланици народни поздрависше Књаза са одушевљеним узвицима: „Живео!“ Тада Књаз поздрави скупштину са овом кратком но значајном беседом:

„Помози вам бог, браћо! Са дубоким осећањем радости поздрављам вас, посланике прве законодавне скупштине, желећи вам да ово ново доба у историји вашој обележите добром слогом и подпуним успехом. Да бог благослови ваш рад!“

Тај поздрав Светлог Књаза одпоздрави скупштина са громовитим узвицима: „Живио! Живио! Живио!“

Бр. 3.

Затим је Намесништво у име Књаза отворило скупштину са овом важном беседом, коју прочита намесник г. Јован Ристић, и после стави на сто скупштине. Та беседа овако гласи:

Браћо,

Кад нас пре две године поверење народно позва на управу земље, прва брига која нас је чекала, беше потреба да се утврди сталност у реду престољног наследства, те да се обезбеди правдан ток јавнога живота. Са тога смо се и морали, пре свега, старати, да оно једнодушно закључење народно, којим је Србија задржана у свези са својим историјским развитком, не само у свој важности његовој у земљи одржимо, но да му још и новог успеха прибавимо. И били смо срећни те нам је овај труд потпуно за руком пошао. Начело наследства у народној династији, које се споља одрицаше и Књазу Милошу и Књазу Михаилу за друге владе њихове, сада је, саобразно жељи народној, признато племену Обреновића и увршћено у друга Европом подјемчена права Србији.

Овако брзом и сагласном поступању и народа и владе био је исход у двогубом правцу користан. С једне стране би неоспорно доказано, да је Србија

земља реда, која свој крпак и значајан положај на хришћанском истоку одржава недодирнут и у најопаснијим искушењима, а с друге, да се из једне од најтежих криза земаљских могло брзо ући у ово сретно стање, у коме је Намесништво, јако поверењем народним, могло приступити великом делу васкодишког преустројства државног.

Нов устав према новим развијеним ободностима нашим био је друга потреба земљи нашој. И велика народна скупштина од прошле године намирила је ову потребу. Шта више с погледом на порекло старог устава, она је крунисала земљи нашој унутрашњу самосталност и пресекала пут сваком страном мешању у наша унутрашња питања. Колико је овај поступак задовољно сав народ наш, толико му је и важности на све стране подигао, давши осетити, да је он тврдо решен, да стане на своје сопствене ноге.

Нов устав означио је ново доба у животу народа нашег, колико са свога политичког значаја, толико и за то, што је увео у земљи уставну владавину. Слободи је он отворио широко поље да се природно развија а да се бујном навалом не изметне у неред, који би нареду, у његовом првом уставном лету, крила саломно, а држави подкopaо ону снагу, која се с призрењем на задатак Србије песме ослабити.

У овоме важном раду није се између народа и владе ни за тренутак пореметила она подпуна слога, која је нужна била, да се дође до оног лепог обштег успокојења, до оног поуздања, које је потребно било и народу, да у миру и слободи живи и влади да неодступно корача путем својих многобројних дужности.

Овако задовољни одношаји допустили су нам, да

свима грамама јавнога живота обратимо што већу пажњу.

Државни министри поднеће вам извештаје, из којих ћете видети радњу владе књажевске у свима струкама државног живота за последње две године. Делићете с нама осећања задовољства кад се из ових извештаја уверите у појединостима колике је напредне знаке живота дала наша просветна струка и колика су јој још пободшања спрењена. Са великим успокојењем сазнаћете, да су средства за одбрану земаљску знатно умножена и усавршена, да је стајаћа војска, којој је задатак да нам спрема кадре за народну војску, добила сарамеран прираштај, а народна, да је вежбајући се учинила успех, који је од стајаће мало разликује, и да је први део њен од 70.000 војника добио у прошлој години и једнообразно војничко одело.

И поред свију жртава, које су на одбрану земаљску и на подмирење непрестано растућих редовних потреба државних учињене, радоваће се сваки Србин кад се из самих цифара увери, да су нам финансије, којима пре две године приходи расходе једва подмириваше, у тако повољном стању, да преко свију трошкова и још толику готовину показују, колико у каси државној није било од како кнежевина наша постоји; да се у не мање добром стању одржава установа општинских кошера, који нам, за случај глади и нанести на земљу, чувају обилан извор помоћи. Извештаји министарски показуће вам шта је учињено да се поредак земаљски одржава, да се стање здравља у народу негује, да се трговина и радност подиже и да се средства саобраћајна множе и олакшају. У

реду појава ове последње врсте нарочито је важно то, што смо са суседном нам царско-краљевском владом закључили поштански уговор, силом кога је престала у Београду пређашња аустријска пошта и Србија ступила у поштанску свезу са осталом Европом и што се са суседном Румунијом воде преговори за подобан уговор.

Не мање важни су послови, које је влада књажевска спремила за ову народну скупштину. Вама ће се поднети на претрес и решење многи законски предлози, од којих су једни намењени да основне одредбе устава уведу у живот у виду органских закона; други су намењени или да утврде предрачун државних трошкова потребних за наступајућу рачунску годину; или да олакшају просветни развитак наш; или да даду већи полет слободи радње и трговине; или да унапреде земљи материјално благостање; или најпосле да положе основе, на којима ће се моћи уређивати одношаји страних поданика у Србији.

Надали смо се да ћемо вам овом приликом моћи поднети на решење и питање о жељезници српској, но пошто она има доћи у свезу са мрежом отоманских путова, то морамо очекивати, да се успех ових у извесност доведе, па да узмогнемо српски пут учинити предметом формалног предлога пред скупштином. Преговори наши са високом портом успели су у толико, што нам је свеза на Алексинцу у основу обешана, но још се ницелује да се доврши проучавање, које се на царско-отоманској области предузима, па да се место овој свези ближе означи. Неосновано је страховање као да нас жељезнички саобраћај може обићи због тога, што в. порта има намеру пругу

једну кроз Босну провести. И наша и босанска пруга могу једна поред друге опстати. Србија нити може нити треба да гледа саревњиво на босански пут. Благостање Босне, у којој живе наша једнокрвна браћа, лежи свакоме Србину на срцу као и благостање саме Србије. Све што можемо с правом захтевати и што захтевамо, то је, да се босански пут не подиже са искључењем српскога пута, а да се овом законитом захтевању уважања прибави, Србија не ће никакву жртву штедити.

Браћо, сво какви задатци чекају и владу и скупштину. Ми се надамо у Бога да ћемо их узајмним договором све савладати моћи. Устав је отворио пут договарању између владе и скупштине, и данашњи дан, кад нам паде у део тај сретан задатак, да ове договоре одпочнемо, остаје историски значајан, јер после не мало 500 година данас се први пут отвара заво-
подавна скупштина српска, прва скупштина, у којој народ подпуно суделује у решавању своје судбине. Но колико је овај задатак поносан, толика је велика одговорност, која је и влади и скупштини допала. Рађу нашу пратиће с напрегнутом пажњом сав народ Српски. Са зебњом гледаће једни сваку новост, коју будемо уводили у установе наше, а други ће, у својој нестрпљивости нагло претицати свако закључење наше, но у хладнокрвној, времену и потребама сходној оцени питања и положаја нека нас ништа непомете. Србија има свој историјом освештан пут а то је пут измереног ал непрекидног напредовања. Томе путу има она и захвалити што до данас у животу своје само уснеке бележи, што сваки дан јача у изгледима својим за будућност. Останимо верни правцу, који је из-

куством оправдан, на приступимо делу призвав у помоћ Бога за свој рад а његов благослов за млади огранак Обреновића, који на престолу Српском видно напредује. Живно!

У Крагујевцу 14 Септембра 1870. г.

Намесници Књажевског Достојанства.

М. П. ВЛАЗНАВАЦ.

ЈОВАН РИСТИЋ.

ЈОВАН ГАВРИЛОВИЋ.

Ову беседу пратила је скупштина са знацима одобравања, а присвршетку беседе заори се у скупштини глас: „Живно.“

После тога Књаз, г. г. Намесници и г. г. министри поздравиле се са скупштином а посланици осташе да продуже свој посао.

Бр. 4.

Сад први посао скупштини беше да изbere из своје средине један одбор, који ће по пропису закона под председништвом г. министра правде прегледати сва пуномоћија народних посланика и о томе поднети скупштини свој извештај.

У тај одбор бише изабрани ових 18 посланика:

Васа Мадаревић, Павле Грковић, Милутин Ванић, Лука Митровић, Никола Цоловић, Владимир Хаџић, Миле Дамњановић, Коста Димитријевић, Милосав Трифуновић, Арса Лукић, Гангорије Герасимовић, Касијан Стојинић, Алекса Петковић, Мита Јаношевић, Коста Грудић, Димитрије Миловановић, Стојан Бркић, Јован Вошковић и А. Васиљевић.

Тада председник одбора одреди да се сви одборници састауу у 4 часа по подне, те да сврше посао за који су одређени.

Тиме се сврши овај први састанак скупштине, који је трајао до 1. часа после подне; и други састанак би одређен за сутра 15. Септембра у 8 часова пре подне.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ:
Ж. Карабиберовић.
ПОДПРЕДСЕДНИК
Др. Ј. Панчић.

СЕКРЕТАРИ:

А. Васиљевић.
Д. Ђ. Јовановић.
Јован Бошковић.
М. Прокић.

Опунномоћени подписници у име свију посланика:
Васа Мацаревић, Павле Грбовић, Милутин Банић, Лука Митровић, Никола Цоловић, Владимир Хашић, Миле Дамњановић, Коста Дмитријевић, Милосав Трифуновић, Арса Лукић, Гангорије Герасимовић, Касијан Стојшић, Алекса Петковић, Мита Јаношевић, Коста Грудић, Димитрије Миловановић, Стојан Вркић, Јован Бошковић.

САСТАНАК II.

у уторник 15. Септембра 1870. године.

Бр. 5.

На овом састанку пре свега би прочитан извештај одбора, који је прегледао пуномоћја народних посланика. У том извештају каже се да су за посланике народне изабрани, и то:

Из округа алексиначког: Милосав Трифунац, Миленко Петковић, Геја Поповић, и Петар Дмитријевић.

Из вароши Београда: Арса Лукић и Живко Карабиберовић.

Из округа београдског: Милан Чедић, Антоније Пешић, Гангорије Герасимовић, Теофило Сандић и Јован Тошаковић.

Из округа ваљевског: Касијан Стојшић, Илија Вршић, Лазар Вудичевић, Ивко Остојић, Маринко Радовановић и Ненад Михаиловић.

Из округа јагодимског: Јован Бара-Матић, Вуица Миловановић, Милосав Вукомановић, Јанићије Пешић и Алекса Петковић.

Из округа књажевачког: Мита Јаношевић, Стојадин Радонић, Милосав Станковић, и Веселин Николић.

Из округа крагујевачког: Коста Грудић, Радоња Недић, Тодор Мркковић, Марјан Јаковљевић, Антоније Панчић, Милош Павловић, и Драгутин Рзинић.

Из округа крајинског: Брста Стевановић, Симон Николић, Јон Дмитријевић, Цена Лиловић, Мила Остојић, и Никола Јовановић.

Из округа крушевачког: Стојан Вркић, Гаја Божанић, Павле Поповић, Цветко Милић, Милан Ђирковић, и Милан Шорић.

Из округа подринског: Јован Бошковић, Теодосије Миловановић, Спасоје Антонић Митровић, и Вићентије Старчевић.

Из округа пожаревачког: Илија Протић, Симеон Песторовић, Богдан Живановић, Јован Панчић, Вуица Лазнић, Марко Илић, Павле Радивојевић, Јован Здравковић, Стеван Јанковић, Станоје Ђорђевић, Живко Обрадовић, и Живко Јовановић.

Из округа рудничког: Павле Грбовић, Тодор Ракић, Вуица Вукосављевић, и Стеван Јаковљевић.

Из округа смедеревског: Милутин Спасић, Стеван Томић, Јаков Крушевић, и Јигњат Лукић.

Из округа ужичког: Лука Митровић, Живан Милошевић, Михаило Смиљанић, Петар Стевановић, Милан Стојић-учитељевић, и Јеремија Стојанић.

Из округа црногорског: Никола Цоловић, Сибин Ристић, Раденко Митић, Здравко Јовановић, и Милош Владојевић.

Из округа чачанског: Владимир Хаџић, Димитрије Јеротијевић, Милош Ристић, Савко Жојић, и Вићентије Поповић.

Из округа шабачког: Миле Дамњановић, Сава Даничић, Милан Ђурић, Аврам Вељић, и Никола Мандић.

Из округа буварског: Јованча Стојановић, Коста Димитријевић, Вуле Поповић, Лазар Симић, и Лазар Дузић.

А за посланике Кнежеве ови: г. Јанићије епископ ужички, г. Евгеније епископ неготински, г. Мојсеј епископ шабачки, г.г. Ђорђе Петровић, Јеврем Варлов, Стојан Вељковић, Милован Спасић, Сава Сретеновић, Јосиф Панчић, Панга Срећковић, Алмпије Васиљевић, Божо Божовић, Васа Маџаревић, Димитрије Јовановић, Милош Проклић, Јован Вадента, Ђорђе Малетић, Сима Живковић, Милутин Банић, Јанко Јовановић, и Димитрије Милојковић.

Одбор је нашао да су пуномоћија свију тих посланика уредна, осим ових, о којима је г. председник министарства, министар унутрашњих дела предао одбору нека акта са изјавом да он није хтео по тим актима ништа да решава, него оставља скупштину да она сама реши.

Кад је одбор прегледао та акта нашао је да посланик вароши Пожаревца г. Илија Протић није навршио подпуно 30 година колико закон прописује. Али почем тај посланик, по гласу протокола крешчајемих, ког је извод достављен одбору, кроз два дана подпуно навршује 30 година, то је одбор био мишљења да се његово пуномоћије уважи и он за посланика призна, но под тим условом, да он за ова два дана, док нестане за посланика пунолетан, неучествује у скупштинском раду.

Исто тако и посланик Павле Поповић из округа

Крушевачког нема пуних 30 година колико закон прописује, но почем је он ступио тек у 30 годину и недостаје му 9 месеца до „пуних“ 30 година, то је одбор био тога мишљења, да се он неможе за посланика примити и да се нареди други избор.

Даље, посланик Живко Јовановић, јавља, да због важних и хитних послова не може доћи на скупштину и моли да се од те дужности разреши. Одбор мисли да и у овом случају треба наредити нови избор те да се избере други посланик.

Ова два посланика: Миленко Станковић и Веселин Николић јављају, да због војничког вечања, на коме су по дужности били, нису могли на време доћи у скупштину; али ће кроз два три дана стићи.

Ова опет два посланика књажева: Игњат Станимировић и Јоца Стефановић због болести разрешени су од посланичке дужности по молби њиховој, а посланик Марко Лазаревић одсуствује по државном послу.

Овај извештај одбора скупштина подпуно усвоји.

Бр. 6.

Тада посланик Павле Поповић, кога скупштина по закону није могла у ред скупштинара да уврсти, изјави захвалност како бирачима својим на поверењу, тако и скупштини, која се строго закова држи. И при подаску стави на сто скупштински молбу да се та ствар о његовом непунолетству тачно испита. Скупштина реши: да се та његова молба упути одбору, који разматра молбе и жалбе.

Бр. 7.

За тим сви посланици положише заклетву пред свештеником, а у присуству министра унутарњих дела, као што закон прописује.

Бр. 8.

Пошто посланици положише заклетву, онда приступише избору оних 6 кандидата, које скупштина по закону бира из своје средине, и предлаже књазу да он од њих избере и постави скупштини председника и под-председника. У одбор, који ће при гласању контролу водити и о резултату гласања скупштину известити, одреди скупштина оне исте посланике, који су и пуномоћја прегледали.

Бр. 9.

Кад се гласање свршило и гласови сумирали, онда одбор извести скупштину о следећим резултатима гласања :

Било је у избору свега 29 кандидата, и то ових :

1. Живко Карабиберовић	са 105 гласова.
2. Јован Бошковић	80 "
3. Драгутин Ризнић	58 "
4. Јосиф Панчић	55 "
5. Ђорђе Петровић	55 "
6. Арса Лукић	48 "
7. Стојан Вељковић	44 "
8. Васа Мадаревић	40 "
9. Никола Цоловић	27 "
10. Миле Дамњановић	26 "
11. Милован Спасић	18 "

12. Коста Грудић	са 16 гласова.
13. Вожа Божовић	14 "
14. Касијан Стојанић	12 "
15. Јован Кара-Матић	11 "
16. Стеван Јаковљевић	7 "
17. Димитрије Јовановић	7 "
18. Павко Остојић	6 "
19. Милан Стојић	6 "
20. Милутин Банић	5 "
21. Адмипције Васљевић	5 "
22. Милош Прокић	4 "
23. Епископ Евгеније	2 "
24. Ђорђе Малетић	2 "
25. Лука Митровић	2 "
26. Панча Срећковић	2 "
27. Владимир Хаџић	1 "
28. Сима Несторовић	1 "
29. Сима Живковић	1 "

Гласало је 110 посланика по 6 гласова чини 660, кад се сви гласови који су подељени на ових 29 кандидата скупе, онда излази иста цифра 660 гласова.

По том броју имају највише гласова ових 6 посланика :

1. Живко Карабиберовић	са 105 гласова.
2. Јован Бошковић	80 "
3. Драгутин Ризнић	58 "
4. Јосиф Панчић	55 "
5. Ђорђе Петровић	55 "
6. Арса Лукић	48 "

Кад скупштина саслуша овај извештај одбора, онда она прогласи тих 6 посланика за своје кандидате, које предлаже књазу и реши :

да председник скупштине са секретаром саопште тај избор влади.

Тако се сврши други састанак скупштине у један час по подне; а трећи састанак би одређен за сутра у 8 часова пре подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Подпредседник:

Др. Ј. Панчић.

Секретари:

А. Васиљевић.

Д. Ђ. Јовановић.

Овде долазе потписи опуномоћених потписника свију посланика.

САСТАНАК III.

у Среду 16. Септембра 1870. год.

Бр. 10.

Кад се овај састанак отвори, дође у скупштину г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и прочита скупштини указ Намесништва књажеског достојанства, којим оно у име Књаза поставља од предложених 6 кандидата за председника овој скупштини посланика Живка Карабиберовића, а за под-председника Јосифа Панчића; скупштина се на то одазва са узвиком „живили!“

Бр. 11.

За тим се приступи избору секретара скупштинских и на предлог посланика г. Јована Валенте, скупштина једногласно изабра за првог секретара скупштине посланика г. Алимпија Васиљевића.

Г. А. Васиљевић захвали скупштини на поверењу и замоли је, да на место њега избере другог секретара, јер он жели да што више има учешћа у самој радњи скупштине. Но кад посланици одговореше, да он и поред секретарске дужности може учествовати у скупштинској радњи и осташе при своме избору, онда се он прими те дужности изјављујући да ће се старати да оправда то поверење скупштине.

За тим скупштина стаде бирати и остале секретаре и ту се појавише у скупштини два предлога:

Једни предложише јошт два секретара, и то: г. Димитрија Јовановића и г. Симу Живковића; други предложише јошт три секретара и то: г. Димитрија Јовановића, Јована Бошковића и г. Милоша Прокића. Но кад посланик Сима Живковић изјави скупштини, да се он због болести не може примити и зато моли посланике да не гласају за њега, тада скупштина једногласно усвоји овај други предлог. И тако за секретаре бише изабрани ова 4 посланика: А. Васиљевић, Димитрије Јовановић, Јован Бошковић и Милош Прокић.

Кад се тај избор сврши онда сви званичници скупштински заузеше своја места и председник изјави скупштини захвалност на поверењу. „Ја високо ценим поверење народне скупштине, рече он, и с тога се примам овог тешког посла. Уверен сам да ће посланици својим патриотским понашањем, братским разговором и договором олакшати овај тежак задатак мој. Треба, браћо, радо да саслушамо свачије мишљење, како оно, које нам се допада, тако и оно које нам се недопада,“ на то посланици одговореше „хоћемо.“

За тим изјави и подпредседник захвалност како

скупштини, која га је изабрала, тако и влади, која га је поставила и тим му дала прилике, да у овом послу буде од користи народу свом, а он ће се старати свима силама да то поверење оправда.

Бр. 12.

За тим г. г. министри предадоше скупштини штампане прегледе радње сваки по својој струци, који се прегледи одма раздадоше свима посланицима. У исто време председник министарског савета поднесе скупштини штампан предлог закона о пословном реду скупштинском, од 118 чланака, од којих се сваком посланику раздаде по један комад. Том приликом председник министарског савета изговори кратку беседу о важности садањег рада скупштинског и како срећан успех тога рада зависи од договора и слоге између скупштине и владе. Скупштина саслуша ову беседу са допадањем.

Бр. 13.

После тога, на предлог г. председника, скупштина изабра један одбор, који ће спремити и скупштини поднети одговор на беседу, којом је Намесништво отворило ову народну скупштину.

У тај одбор бише изабрани, поред званичника скупштинских, још и ови посланици: Г. Г. Арса Лукић, Васа Маџаревић, Јован Кара-Матић, Вићентије Поповић, Глигорије Герасимовић, Димитрије Миловановић, Ивко Остојић, Коста Грудић, Коста Димитријевић, Лука Митровић, Мята Јаношевић, Милути Банић, Миле Дамњановић, Никола Цоловић, Тодор Ракић, Панга Срећковић, Милосав Трифунац, Стојан Бркић, Стојан Вељковић, Јован Валента, и Ђорђе Малетић.

Бр. 14.

Посланик г. Милути Банић моли се да му скупштина дозволи одсуство на неко време, јер је добио извештај да му је жена врло болесна, скупштина му дозволи да може одсуствовати дотле, докле му те жалосне прилике недопусте да се у скупштину врати.

Бр. 15.

Посланик Коста Димитријевић предлаже скупштини, да се набави један стенограф, који ће белажити све што се у скупштини већа, па да се те белешке сваког другог дана предају јавности.

Скупштина усваја тај предлог ако се само може скорим набавити потребан број стенографа.

Бр. 16.

За тим секретар А. Васиљевић прочита неколико депеша, у којима се пиљу поздраву скупштине са разних крајева Србије, као из Лознице, Ужица, Београда, Карановца, Ивањице, Свилајнца, Параћина, Аранђеловца, Пожаревца, Шапца, и Смедерева.

Скупштина прими те поздраве с хвалом.

Овај је састанак трајао до 12 часова; а идући састанак одложен је док одбор неспреми адресу.

Председник скупштине.

Ж. Карабиберовић.

Подпредседник.

Др. Ј. Панчић.

Секретари:

А. Васиљевић.

Д. Ђ. Јовановић.

Овде долазе потписи опуномоћених потписника свију посланика.

САСТАНАК IV.

у петак 18. Септембра 1870. године.

Бр. 17.

Кад председник отвори овај састанак, онда јави скупштини да је одређени одбор спремно адресу, као одговор на беседу Намесништва, па сад нека скупштина изволи ту адресу саслушати.

Бр. 18.

У то време дођоше у скупштину гг. председник министарског савета, министар војени и министар финансије и заузеше своја места.

Бр. 19.

За тим секретар скупштине А. Васиљевић прочита адресу, коју је одбор спремно. Ту адресу скупштина саслуша са допадањем, и после неког објашњења ау појединим тачвама скупштина усвоји ту адресу онако, као што је одбор спремно. Она гласи овако:

НАМЕСНИШТВУ КЊАЖЕСКОГ ДОСТОЈАНСТВА.

Беседа, којом је Намесништво у име Књаза отворило ову прву законодавну скупштину, обрадовала је представнике народне, јер су из ње видели, да су народне тежње и жеље нашле одзива код владе Његове Светлости; и да се влада брижљиво стара око свестраног унапређења драге нам отаџбине. То даје уверења народној скупштини, да ће она у складу с владом на основу устава предузети и срећно довршити све оне реформе, које се потпуно слажу са живим потребама земаљским, и које су гласом народа, и духом данашњег времена тако јасно означене.

Народна скупштина с хвалом поздравља онај успех, с којом је влада остварила данашњу жељу народа да се и с поља призна начело наследства у народној династији Обреновића, које се начело од туђина дуго време порицало, а које се од народа нашег свагда као највећа светиња поштовало. Тим успехом народу је сриском утврђен унутрашњи поредак и отворен пут бољој будућности, којој су га вазда водили велики Обреновићи.

Народна је скупштина уверена, да је новим уставом који је поникао из живота народног, без сваког спољног утицаја, одклоњена највећа сметња ово унутрашњег уређења земље и отворено пространо поље свестраног развитку и слободи народној.

Скупштина се радује што су све струке државне управе живље покренуте у духу слободе и напредка, и са великим задовољством прима ту изјаву владину, да је сада народна финансија у таквом повољном стању, да се поред толиких великих трошкова још знатна готовина у каси налази; да су средства земаљске одбране умвожена и усавршена и да је народна војска тако опремна и изведбана да се готово са редовном војском поредити може.

Народна скупштина спомиње то с признателношћу и изјављује жељу да се војска — та народна снага — и даље развија у том правцу, вако би у свако доба потпуно одговорила задатку своје и жељи народној.

Исто тако повољно је било народној скупштини, кад је чула и оне речи, да је наша просветна струка показала знаке напредка; али при свем том, народ

увиђа, да му у просвети, која је темељ васколиком напредку, ваља још много радити, те да у развиту своме дође до оног ступња, коме српство непрекидно тежи; а за постигнуће те цели народ је готов на свеколике жртве.

Морални развитак народа много зависи и од материјалног благостања земље. С тога народна скупштина жели да се обрати особита пажња на стање народног здравља, на развитак земљеделија, радности и трговине, као поглавите изворе народног благостања. Исто тако народ жели да се обрати пажња на судску и полицијну струку, те да се и оне према данашњим потребама народним још боље усаврше.

Народној скупштини мило је било, кад је чула и оне речи из беседе намесништва, да је од стране царско-отоманске владе у основу обећано, да ће се жељезница турска саставити са српском. Али ово обрицање у основу, а протезање у извршењу дела, не може задовољити народ српски; јер што се више одлаже грађење ове жељезнице, то све иде на већу штету наших народних интереса. С тога скупштина жели, да се то питање што пре реши онако, како ће за народ српски најкорисније бити; а он је готов да у томе свом снагом потпомогне владу.

О жељезници босанској народна скупштина изјављује, да Србија не само што негледа саревњиво на ту жељезницу, него се још радује томе, и нема тога Србина који не сматра сваки напредак Босне као и свој сопствени.

Повољно је било народној скупштини, кад је чула, да је аустро-угарска пошта у нашој земљи пре-

шла у српске руке. Међутим скупштина увиђа, да много смета народној самосталности и то, што странци неподлеже у свему српском суђењу (јурисдикцији), и да је од велике штете за нашу трговину, што се ђумручина на наше извозне производе скупље наплаћује, и ако су наше таксе ђумручке много мање и за трговину страних држава одвећ пробитачне. Па за то народна скупштина налази, да је време да се једном учини крај оваким неправедним одношјима странаца спрема наше земље.

Прама основима, које је устав поставио и по коме су народу права проширена, показала се прека потреба, да се земаљске установе дотерају и у томе нови закону издаду. Скупштина је примила са великим задовољством речи намесништва, да је влада Његове Светлости спремила многе законске предлоге; а и она од своје стране жели да се устав што пре у живот uvede и по свима тачкама његовим потребни закони издаду, како би народ подпуно могао уживати сва она права, која су му уставом ујамчена. Те све владине предлоге скупштина ће у споразумљењу с владом претрести са оном озбиљношћу и родољубивошћу, које јој је од народа у аманет стављено.

Народна скупштина, као прва законодавна, подпуно увиђа, да је њен задатак у овом светом послу народном огроман и тежак, нарочито у овом положају док се народ српски неуједини и сву своју снагу непривуци. Данашњи догађаји светски, који се развијају у Европи и који су учинили, те велики народи спојавају своје растурене делове у једну целину, од пресудног су значаја и за будућност српског народа.

У таквим приликама, народ српски готов је да потражи више јемства за своју самосталност, и радо ће свима силама својим подпомоћи владу Његове Светлости у постижењу ове своје тежње.

Господо, Намесници! од ваше мудрости и родољубивости народ се многом добру нада и његови представници делећи ту наду приступају своме задатку са оном жељом, која се за оваке велике народне послове и тражи.

Бог, који је српство од косова кроз толика дуга времена беде и невоље чувао и сачувао, закрилиће га и даље и благословиће наш рад срећним успехом који ће у слогџ народа и владе довршити унутрашњи и спољашњи препорођај васцелог народа српског.

Живио Књаз Милаш М. Обреновић четврти и његови Намесници! Живио народ Српски!

У Крагујевцу, 18. Септембра 1870.

ПРЕДСЕДНИК НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ.

Ж. Карабиберовић.

(М. П.)

ПОДПРЕДСЕДНИК.

Др. Ј. Панић.

СЕКРЕТАРИ:

Алиш. Васиљевић.

Д. Ђ. Јовановић.

Јован Бошковић.

Милош И. Прокић.

(За овим долазе подписи свију народних посланика прве законодавне скупштине.)

Бр. 20.

Кад се ова адреса усвоји од стране скупштине, онда председник одреди да у 4. часа после подне

дођу сви посланици и ту адресу подпишу, пошто се и на чисто препише.

Бр. 21.

Секретар Јован Бошковић прочита пове поздраве, који су стигли скупштини из Горњег Милановца, Свилајенца, и од Збора Сентомашког из војводине. Скупштина прими те поздраве са задовољством, нарочито онај браће из Сентомаша.

Бр. 22.

На овом састанку опуномођа скупштина неколико посланика који ће са званичницима скупштинским подписивати протоколе скупштинске у име свију посланика.

Тиме се сврши овај састанац, који је трајао до 12 часова; пети састанац скупштине би одређен за сутра 19. Септембра у 8 часова пре подне.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.

Ж. Карабиберовић.

ПОДПРЕДСЕДНИК:

Др. Ј. Панић.

СЕКРЕТАРИ:

Васиљевић.

Д. Ђ. Јовановић.

Овде долазе потписи опуномоћених подписника свију посланика.

САСТАНАК V.

у суботу 19. Септембра 1870. године.

Бр. 23.

На реч председника да се одиочне посао, прочита се протокол од 1. 2. 3. и 4-ог састанка скуп-

штинског. Кад сав протокол би прочитан, онда председник запита имали који шта да примети о саставу овога протокола.

Тада устаде посланик Панта Срећковић, и примети да се скупштина подједнако одазвала на све поздраве који су јој дошли, и потоме она реч „нарочито“ код одзива скупштинског на поздрав Сентомашког збора треба да се изостави.

Многи посланици изјавише, да остане онако као што је у протоколу стављено, а неки од посланика предложише још и то: да се збору Сентомашком одпоздрави и тај одпоздрав у протокол скупштински стави.

Посланик Милован Спасић вели да скупштина то не може радити, јер незна какав је то збор и који је тај Илић, који се у име збора потписао. Можда је из кола оне дружине, која непрестано грди нашу владу и народ.

Посланик А. Васиљевић примећава, да се предговорник удаљно од саме ствари и пренао на личност. Он је против тога да се у скупштини напада на поједине личности и жели да се скупштина од тога ограда.

Посланик Арса Лукић вели да истина има тамо неколико људи, који мисле да смо ми овде обкољени жандарима и да под притиском радимо, али је тамо далеко већи број људи, којима скупштина треба да се одзове, нарочито јуначкој браћи Сентомашкој.

Посланик Епископ Мојсеј подпомаже предлог и вели да овдашњи народ жели тамошњој браћи онолико исто добра, колико и себи. Па зато скупштина не

треба да пита, који су то што су поздравили скупштину, него нека им се премапоздраву и одпоздрави.

Председник скупштине Живко Карабиберовић разлаже, како не треба правити разлике између наше браће, па ма где живела, али браћа из Сентомаша нису данас у таким приликама, у којима се ми налазимо; они се налазе под туђинском владом и немају на овој скупштини својих заступника. Ако има на оној страни људи, који погрешно мисле о нама, као што неки посланици веде, онда треба ићи на то, да се ти људи обавесте и да им се стварно покаже да није онако као што они мисле. С тога је он зато, да се скупштина с нарочитом хвалом одзове збору Сентомашком. Јошт је говорило неколико посланика за и против предлога; но скупштина реши, да не само остане у протоколу она реч, „нарочито“ него да се још и одпоздрави Сентомашком збору, и тај одпоздрав у протокол стави. Посланик Владимир Хацић примети, како у протоколу стоји да су посланици положили заклетву пред г. министром унутрашњих дела, а по његовом мишљењу требало би да се каже: „пред свештеником у присуству министра.“ Ову примедбу једногласно скупштина усвоји и у том смислу учини се поправка у протоколу.

У то време дође у скупштину председник министарског савета министар унутрашњих дела и заузео своје место.

Посланик Симе Живковић примети, да он није гласњем изостављен при избору секретара, него кад се хтело да гласа, и њега су неки посланици предлагали за секретара, онда је он изразио скупштини,

да му није могуће примити се секретарства, због слабости здравља, па за то да о њему и не треба гласати; и тако скупштина о њему није ни гласала. С тога он тражи да се та исправка у протокол стави, што би и учињено по одобрењу скупштине.

Посланик Алекса и Стојан Бркић приметеше да у протоколу не стоји забележено из ког је округа посланик Павле Поповић, који није за посланика примљен што није имао прописане године, а жеља је посланика Крушевачких да се и то стави у протокол.

Секретар одговори, да не треба стављати из кога је ко округа, него само име и презиме посланика.

Посланик Драгутин Ризнић рече, ми смо посланици овди целог народа а не појединих округа, с тога је противан томе захтевању.

Скупштина реши, да се за овог посланика што није примљен, важе одакле је, а иначе да се то нечини.

Неки посланици захтеваше да се у протокол стави, како је скупштина усвојила адресу са неким малим изменама.

На то примети посланик Борђе Малетић да смисао адресе није ни најмање измењен него само поједине речи, па за то је противан томе захтевању.

Скупштина реши да у овом протоколу остане као што је.

Посланик Божо Божовић примети, да у протоколу није стављено да је министар унутрашњих дела поднео скупштини предлог закона о пословном реду у скупштини, а неки посланици захтеваше да се у протокол стави и то: како су г. г. министри предали скупштини штампане прегледе радње сваки по својој струци.

Председник министарског савета министар унутрашњих дела вели, да и сам у име владе има да примети, да се у протокол стави како је министар унутрашњих дела предао скупштини предлог закона о пословном реду скупштине и како су министри предали скупштини штампане прегледе радње по њиховим струкама.

Секретар учини ту исправку у протоколу и пошто је прочита скупштини, она једногласно одобри.

Пошто се нико нејави да што у протоколу примети, онда прочитани протокол би усвојен.

Бр. 24.

Посланик Јован Валента предлаже, да скупштина изјави захвалност г. г. министрима, зато што су поднели скупштини извештај по својим струкама, а то ни су били дужни чинити, неки од посланика приметеше да им је захвалност изјављена у адреси и скупштина пређе на друге предмете, који су на реду.

Бр. 25.

За тим председник министарског савета поднесе скупштини штампан предлог закона о пословном реду у државном савету, који се предлог и раздаде посланицима.

Тада узе реч Стојан Вељковић и разложи како треба да г. г. министри поднесу скупштини писмене разлоге о свима предлозима закона, а ако тога нема онда извештаје оних комисија које су те законе спремаде, како би скупштина отуд могла видети дух и правац сваког закона, и начела на којима је исти основан; а без тога скупштина неможе са успехом радити.

На то председник министарског савета одговори, да министар није дужан спремати пројекте закона преко комисија и ако то учини њега не веже мишљење комисије него он подноси скупштини предлоге од своје стране и у томе своја мишљења излаже а не комисије. Међу тим сваки ће министар о својем пројекту давати усмено објашњење кад год потражи било одбор било скупштина.

За предлог ови су посланици: г. Ђорђе Петровић поднамаже предлог г. Вељковића и каже, кад би одбор скупштински имао извештаје не би се много мучно око разумевања појединих наређења.

Јован Бошковић такође поднамаже предлог и вели кад би скупштина имала све те извештаје, и чула разлоге стручних људи, онда не би имала потребу да често зове министре да објашњавају овај или онај чланак пројекта, и тиме би се олакшао посао.

Коста Димитријевић вели да би од користи били скупштини извештаји свају комисија, које су те пројекте радиле, па за то нека се ти извештаји поднесу. Он је за предлог г. Вељковића.

За предлог говорише још неки посланици у томе смислу. Против предлога говорише ови посланици:

Арса Лукић вели, сваки закон треба да произлази из наших обичаја, а не страних закона. С тога је он противан предлогу.

Сима Несторовић вели, зна се шта је посао скупштине, а опет зна се по уставу ко ће да објасни закон. За то не би требало од министра што друго тражити него што је по уставу казано.

Алимпије Васиљевић каже, ми тражимо од владе предлоге закона, које је обећала, а ко је њих спремао

нама није стало. Скупштина и влада дају дух и правац законима, а не комисија.

Епископ Мојсеј рече да се брже ради кад министар усмено какав закон објасни него кад то чини написмено. За то је против предлога.

Владимир Хадић вели, да би се повредио устав, кад би скупштина тражила од министра извештаје комисије. Скупштина не треба да пита ко је те пројекте радио, него да гледа јесу ли добро израђени и зове министра ради објашњења кад се потреба укаже, па зато је против предлога.

Панта Срећковић вели, да су скупштина и Књаз законодавна власт, па они и дају смисао закону, и треба ми сами себи да кројимо капу, а не други људи. За то не треба тражити од министра писмени извештај, јер би тим показали да нисмо кадри да сами испитамо какав закон.

Ђорђе Малетић вели, да би боље било за разматрање пројекта, кад би се знало шта је предходило, и шта је рађено; али вели да је непрактично да се сви ти извештаји у разматрање узимају, што би то одузело много времена. По његовом мишљењу треба узети саме резултате а не целу радњу.

Посланик Стојан Вељковић узе наново реч и примети да је министар наложио комисији, у којој је он био да критички предледа све системе поротске, па да избере ону која је за нас најбоља, и потом да спреми предлоге и ове са разлозима подрепи, што је комисија и учинила; па би тако требало да и влада поднесе скупштини своје предлоге с разлозима ако их има; а ако нема, онда само нека поднесе извештаје

комисијске и саветске и ако извештаји никога не вежу, јер би они могли бити од ползе, а ни од какве штете.

На то председник министарства примети да оваки поједини извештаји не вежу ни владу ни скупштину.

У осталом додаде да ће влада подносити скупштини писмена или устмена објашњења кад је год то потребно и могућно.

Председник скупштине Живко Карабиберовић слаже се са предлогом Вељковића у толико, што мисли да треба влада да поднесе скупштини извештај комисија где таквих има, а где нема неможе се ни тражити од владе оно што не постоји.

Још је неколико посланика говорило за и против предлога; но скупштина предлог не усвоји.

Бр. 26.

Секретар чита поздрав општине барацке, који је послала скупштини преко Радисава Урошевића и скупштина прими с хвалом тај поздрав и једногласно томе се одазва са „живила.“

Г. председник скупштине предлаже да она изабере из своје средине два одбора и то један за преглед пројекта о пословном реду у скупштини, а други о пословном реду у државном савету:

Скупштина изабра за преглед пројекта о пословном реду у скупштини посланике: Гају Поповића, Арсу Лукића, Г. Герасимовића, Касијана Стојшића, Милосава Вукомановића, Миту Јаносевића, Драгутина Ризнића, Д. Миловановића, Стојана Брића, Тодосија Миловановића, Симу Мајсторовића, Павла Грковића, Петра

Стевановића, Милутина Спасића, Нивоу Цоловића, Милоша Ристића, Саву Даничића, Косту Димитријевића, Стојана Вељковића, Милована Спасића, Саву Сретеновића, Борђа Петровића, и Борђа Малетића.

А за преглед пројекта о пословном раду у државном савету изабрани су одборници г. г.: Петар Димитријевић, Анта Нешић, Маријко Радовановић, Алекса Петковић, Миленко Станковић, Антоније Панчић, Цена Лиловић, Јован Бошковић, Илија Протић, Тодор Ракић, Илија Лукић, Милан Стојић, Здравко Јовановић, Владимир Хаџић, Арса Белић, Лазар Симић, Јеврем Барлов, Сима Живковић, Васа Мацаренић, Јован Валента и Панта Срећковић.

На предлог председника скупштине одреди одбор, који је спремао адресу, у депутацији, која ће у име скупштине предати адресу Намесништву Књажеског достојанства.

Овај састанак свршен је до 12 часова пре подне.

Председник скупштине.

Ж. Карабиберовић.

Подпредседник:

Др. Ј. Панчић.

Секретари:

Васиљевић.

Д. Ђ. Јовановић.

Јован Бошковић.

М. Н. Проквић.

Овде долазе потписи опуномоћених потписника свију посланика.

САСТАНАК VI.

у уторник 22. Септембра 1870. год.

Бр. 27.

Председник скупштине отвори састанак и рече да се приступи послу. У то време дођоше у Скупштину г. председник министарског савета, и г.г. министри финансије и просвете, и заузеше своја места.

За тим бих прочитан протокол од прошлог састанка, који скупштина усвоји.

Бр. 28.

Председник скупштине јави, да је депутација, која је одређена да у име скупштине поднесе адресу *Намесништву Књажевског достојанства*, извршила ову поруку, и кад је депутација поднела Намесништву адресу, онда је том приликом председник скупштине, који је на челу те депутације био, изговорио ове речи:

Господо Намесници!

Народна скупштина одабрала је нас, да вам предамо адресу, у којој су изражена осећања и жеље народних представника, као одзив на беседу, којом сте благовољели отворити ово-годишњу народну скупштину.

Ми се осећамо срећни што је избор тај на нас пао, да вам можемо из наших руку овај важан акт предати.

Г.Г. Намесници пошто су саслушали адресу, коју је прочитао секретар Бошковић, примили су исту са задовољством и захвалности, изразили су се да у њој виде да је скупштина сагласна са правцем њи-

ховим и да одобрава њихову дојакшоњу радњу, ова ће им оцена, рекосе, служити као одобрење да у истом духу наставе вршити посао свој.

Најпосле г.г. Намесници изјавише, да ће сагласност, којом се овако и влада и скупштина сусретају у назорима о битним питањима државним, бити несумњив живаљ снаге земаљске.

На ово се скупштина одазва са „живили“!

Бр. 29.

Посланици: Миле Дамњановић и Коста Грудић, јављају, да су Аврам Бељић посланик из округа шабачког и Милош Павловић из округа крагујевачког, болесни, и да због тога нису могли на скупштински састанак доћи.

Скупштина узе ово к знању.

Бр. 30.

Секретар А. Васиљевић чита састављени поздрав браћи Сентомашанима, који овако гласи:

Народна скупштина примила је поздрав Сентомашког збора са великим задовољством као први поздрав браће из војводине.

Народна ће скупштина пред очима целог српства достојно и савесно вршити своју дужност, а ово ће јој тим лакше бити, што она ради то у договору са својом народном владом.

Скупштина усвоји прочитани састав, и према скупштинској одлуци, број 23., овим се стави у протокол.

Бр. 31.

Председник скупштине јавља, да је одбор одређен да прегледа пуномоћија посланика, прегледао пу-

помоћија народних посланика: Миленка Станковића и Веселина Никодића из округа књажевачког, који због војеног вежбања нису могли на време у скупштину доћи, и да је одбор нашао да су иста уредна.

Скупштина признајући важност њиховим пуномоћјама, прогласи их за народне посланике.

А по томе они сходно члану 53. устава земаљског пред свештеником а у присуству г. министра унутрашњих дела положише заклетву.

БРОЈ 32.

Председник министарског савета примети да он није био на оном састанку скупштине, кад је посланик Коста Димитријевић предложио да се набави један стенограф, па с тога има он на ово да изјави, да је влада Његове Светлости јошт раније набавила стенографа, и он је овде у Крагујевцу 15. тек. мес. на подне био, — дакле пре него што је посланик Димитријевић предлог дао. Даље, наводи: да је и владина жеља, да радња скупштинска буде јавна, јер влада нема никаквих незгода, да свој и скупштински рад не стави на суд јавног мњења.

Бр. 33.

Министар просвете јављајући да је овлашћен да скупштинском председништву преда предлог закона: „о уређењу учитељске школе и народног позоришта“, а за тим узме реч, и потанко објасни скупштини, какве ће користи имати народ од установљења учитељске школе, даље изјави: да се нада, да ће овај предлог као по народ потребан и користан наћи достојног одзива код народне скупштине.

Бр. 34.

Г. председник скупштине извести скупштину, да је јуче председник министарског савета предао скупштини штампан предлог закона о изборном реду скупштине па предложи да скупштина одреди одборе, који ће не само овај предлог, него и оне, које је данас г. министар просвете поднео размотрити.

На ово скупштина закључи да предлог закона о изборном реду скупштине прегледа онај исти одбор, који прегледа предлог закона о пословном реду скупштинском. За предлог закона о уређењу учитељске школе и народног позоришта скупштина изабра ова лица у одбор: Милосав Трифунац, Теофило Сандић, Лазар Вуличевић, Вујица Миловановић, Веселин Никодић, Сима Живковић, Никола Јовановић, Милан Ђирковић, Јован Бошковић, Илија Протић, Стеван Јаковљевић, Јован Валента, Михаило Смиљанић, Вићентије Поповић, Јанко Јовановић, Иванче Стевановић, Сибин Ристић, епископ Мојсеј, Јосиф Панчић, Милован Спасић, Панта Срећковић, Сава Сретеновић, Ђорђе Малетић.

Бр. 35.

За овим представише се народној скупштини г.г. Милош Денчић, Милан Јенчић, и Јован Станојевић из среза пожешког окр. ужичког као депутација, послата од народа среза пожешког и која је донела од поменутог народа поздрав народној скупштини. Пошто се депутација поздрави са народним посланицима, секретар Бошковић прочита депутацијом донешени писмени поздрав, па што се скупштина одазва са живиљав.

Бр. 36.

Посланик Коста Димитријевић тражи да г.г. министри поднесу све законске предлоге, које овој скупштини поднети имају, како би посланици о њима могли се размислити и своје примедбе учинити. Но кад г. председник министарства рече, да је влада 5 законских предлога скупштини предала и да ће и остале у своје време предати, скупштина закључи да се пређе на дневни ред.

Бр. 37.

Секретар Бошковић чита дошавше скупштини поздраве од народа округа пожаревачког, крајинског, ваљевског, крушевачког, и общине Јастребичке.

На све ове поздраве скупштина се одазва са живици и закључи: да се са захвалношћу прими.

По овом председник закључи седницу и рече, да ће јавити кад ће други скупштински састанак бити, јер сад то неможе означити за то, што још незна кад ће одбори, који законске предлоге испитују, бити готови.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Подпредседник:

Др. Ј. Панчић.

Секретари:

А. Васиљевић.

Д. Ђ. Јовановић.

Јован Бошковић.

М. Прокић.

Овде долазе потписи опуномоћених посланика свију посланика народни.

САСТАНАК VII.

У суботу 28. Септембра 1870. год.

Бр. 38.

На данашњи састанак дођоше у скупштину г.г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар просвете и црквених дела и министар финансије.

Истог дана дошао је у скупштину и новоизабрани посланик народни Вујица Рајчић из округа пожаревачког.

Председник јави скупштини да посланик Богдан Живковић жели, да га скупштина одпусти кући због болести, што му она и одобри.

Неки од посланика јавише да на данашњи састанак нису могли доћи у скупштину посланици: Миле Дамњановић и Јанићије Пешић због слабости, што узе скупштина на знање.

број 39.

На реч председника скупштине секретар Јован Бошковић прочита протокол пређашњег састанка; и кад на исти није ништа није приметно, скупштина га одобри.

број 40.

Затим председник скупштине јави, да је одбор за прегледање предлога закона о пословном реду у народној скупштини, свршио свој посао, и позва известиоца истог предлога Јована Бошковића да скупштини прочита одборски извештај.

Овај извештај, који је Бошковић прочитао скупштини, гласи овако:

По закључењу скупштине од 19. тек. мес. одређени одбор из поднелих доле посланика прегледао је предлог закона о пословном реду у скупштини, који је г. министар унутрашњих дела поднео, и пошто је покушао и добио објаснења од поменутога г. министра о оним тачкама, гди је имао шта да примети, има част поднети народној скупштини свој извештај у следећем.

Пре свега одбор је уопште приметио да се у поднешеном предлогу закона поједини параграфи чланцима назову, и да се изрази: седница скупштине назову скупштинским састанцима, што је влада по изјави г. министра унутрашњих дела усвојила. Тако у овоме предлогу треба свуда гди је параграф ставити члан, и гди се каже седница да буде састанак, што ће се при последњем препишу овога предлога исправити.

За овим је одбор приметио и г. министар је и сам казао да је штампарска погрешка у самом насловном реду у скупштини, а треба да буде „о пословном реду у народној скупштини.“

У наслову под 1 прве речи „сазив скупштине“ одбор је приметио да треба да се изоставе, пошто је то уставом одређено и кад ће и гди ће се скупштина састати, што је влада примила.

У § 1. одбор је приметио да се реч „*сви посланици морају бити*“, замене са дужни су и т. д. и речи „*докле неби била*“, сасвим изоставе, што је влада такође примила.

У § 2-гом одбор је приметио да одбор за пријављивање посланика не треба да се састоји из зва-

ничника последње скупштине, него да треба одредити нарочити одбор из дошавших посланика, а под председништвом најстаријег по годинама, на тај одбор да прима пуномоћија посланика и испита их, и влада је и то примила, и тако ће први одељак § 2 гласити овако:

Кад посланици дођу у место, које је за држање скупштине одређено, они ће се уочи онога дана, који је за скупштину означен, на подне састати, избрати један одбор од 9 посланика, који ће под председништвом најстаријег по годинама међу њима примати пуномоћија посланика и испитати их, и то ће бити одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија.

Према овоме други одељак овога § 2. од речи довољно је и т. д. са свим изостаје.

Одбор је даље приметио да § 3. о предлогу треба да дође на свршетку првог одељка, после § 8., и влада је то примила.

У § 4. одбор је приметио да речи: *показаће* и *предаће*, треба да изостану, на њихово место да дође реч само *предаће* и тако овај § гласиће: *сваки посланик кад се пријави, предаће* одбору у ориџиналу и т. д. што је влада усвојила.

Исто тако у другом одељку овога § 4. одбор је нашао да реч *дужан ће бити о томе извести* треба да изоставе, и на место тога дође само реч *известиће* о томе председника скупштине, што је влада усвојила.

Даље у трећем одељку § 8. одбор је нашао да реч *скупштинаре*, треба заменити са реч *посланике*, што је такође усвојено.

Код § 9. одбор је приметио, да посланици пошто су им пуномоћија прегледана треба одма заклетву

да положи, па онда приступају к избору скупштинских званичника, што је у § 10. прописано; и зато да се после последње речи овог § 9. додаду ове: који одма затим у присуству министра унутрашњих дела полажу заклетву (члан 52 уст.).

У § 10. одбор је приметно да реч *цео* у првом реду на страни четвртој треба да изостане, што је као и приметба у § 9. од владе усвојено.

По сагласију одбора са владом треба да се изоставе речи у другом одељку § 11. „после тога сви посланици полажу прописану заклетву“ (чл. 52 устава) пошто је ово напред код § 9. стављено.

Затим да после овог другог дође ово: секретара биће два а по потреби и више, а трећи одељак који почиње са речи: *после се оку* и т. д. да сасвим изостане.

Даље одбор је нашао и влада је пристала, да наслов пред § 12. „*отварање скупштине*“ са свим изостане.

У § 13. треба по мишљењу одбора реч *писмено* са свим да изостане, што је г. министар усвојио.

Исто тако у четвртом одељку тога § треба да се стави у место речи, *прими извинене, реши за одсуство: да уважи изостанак и да одобри одсуство*, што је такође од владе усвојено.

Даље у шестом одељку тога § а у првом реду речи *без оправдања* треба сасвим да изостану и у место речи одсуства да се стави *рока*, а у последњем одељку тога §. последње речи *надлежне државне власти*, да се замену: са надлежног министарства, што је усвојено.

Према приметби код § 11. треба да изостане цео одељак други у § 14, што је од владе усвојено, а у

§ 15 да се речи: председник орган скупштине замени са председник преставља скупштину и т. д.

Код § 25. одбор је приметно и влада усвојила да према приметби § 11. о местима за седење друге тачке овог § 25. треба сасвим да изостану.

У § 26. да се уместо речи *определује* стави реч *заказује*, и у другом одељку реч *означити* треба да сасвим изостане, и у место речи: у сваком случају, да се стави у оба случаја што је усвојено.

У § 28. одељку првом последње речи *одузети реч*, да се замени са; *закратити реч*. И одма овде да се стави један нов одељак, који ће гласити овако:

Но ако би се говорник обратио на скупштину и захтевао, да она реши требало да му се реч закрати, председник је дужан то скупштини на решење предложити. Затим да други одељак у томе § 7. *ово се односи* и т. д. сасвим изостане, што је све влада усвојила.

И § 30. у првом одељку а према приметби усвојеној код § 12 последње речи по реду бројева *њихових места почињући од нижих* имају изостати и на место њихово да дођу *по реду како председникзначи*.

У § 31. По миљењу одбора и пристанку владе, треба овако да гласи:

Своје мисли у скупштини сваки излаже усмено, но може се при томе и белешкама послужити.

У § 32. да изостане са свим, пошто се оно што он прописује разуме и по ономе што је у § 38 прописано.

§. 34. да се учини по миљењу одбора и пристанку владе овака измена и то после речи *да именује таке чиновнике*, што ако неучини председник ће му закратити

реч, ако то учини одговоран је за истинитост својих навода, ако иста скупштина сходно члану 71. устава, предходно одобри.

Одељак први § 36. по мњењу одбора и пристанку владе изостаје са свим; пошто се и ово што он прописује разуме у § 15. 28. по другом одељку да се реч као и сви посланици замене са речма, а и сваки посланик.

У § 37. да се реч и на захтевање министра и т. д. замени са речи и на предлог министра.

У § 38. да се учине измене оваке: састанци су скупштински као и одборски по правилу јавни (чл. 85 устава) и у другом одељку овога §, после речи, а улазнице добијаће се, да се дода ово: код председника скупштине и у министарству унутрашњих дела, а за странце само у министарству унутрашњих дела. Тако исто почетак трећег одељка овог §-ва да се измени овако: на исти начин могу бити пуштене и т. д., на што је г. министар унутрашњих дела пристао.

У § 40. у одељку другом, одбор је нашао, да реч *сместа у затвор одведени*, треба да изостану, и тако ће гласити тај став: *он ће бити предан полицији или суду на осуду.*

Исто тако у трећем одељку овог §-фа: после речи где се перед појави да се дода ово; *а незна се који су поименце* и т. д.

Најпосле шести одељак овог §-фа: председник има право и т. д. да изостане са свим, пошто је то садржано у § 15, на што је све влада пристала.

Код § 48. одбор је приметно, да је мало да само два посланика потписују скупштинске протоколе као и да нема никаквог одредења колико ће посланика

на великим скупштинама протоколе потписивати, и зато је мишљења да на обичним скупштинама потписују протоколе и шест посланика, а за даље одредење да се дода један нов одељак, који ће гласити овако:

На великој скупштини протоколе састанака потписују поред званичника још и 24 посланика, који ће се зато од скупштине изабрати. А на свршетку радње скупштинске потписују протоколе како на обичној тако и на великој скупштини сви посланици, што је влада усвојила.

На § 56. одбор је приметно да у место речи пројект закона дође предлог закона, и реч параграф да сасвим изостане, што је такође усвојено.

У § 58. одбор је нашао да реч параграф треба заменити са: члан и да реч *нарочито* сасвим изостане.

Код § 65. одбор је нашао да реч *дужан је* ваља заменити са *треба*.

Даље у другом одељку § 66. одбор је нашао да речи *противно дужности својој* сасвим изостане.

Исто тако код § 67 да се реч параграфима изостави, и да се речи *о тим појединим деловима односно целога* са свим изоставе, па на место њихово да дође реч *о њима*.

Код § 69. одбор је нашао да два средња одељка, који почињу са речма, при овоме и т. д. и у осталом оставља се и т. д. треба сасвим да изостану, па да остане само први и последњи одељак тога параграфа.

Код § 70. одбор је нашао, да речи: *т. јест који неће да одговори на питање са против* са свим изостану.

У § 71 на страни 21-вој у првом одељку да се после речи по азбучном реду дода реч *имена*.

§. 72 одбор налази, да треба сасвим да *изостане*, јер је то уставом одређено.

У § 74. да се изоставе речи: уставом порписани.

Код § 75. поделило се мишљење одбора и већина је била, да остане параграф 75, као што је, а 10 њих предложили су да скупштинско закључење *кад буде потписано* неможе иста скупштина и т. д. и да други став истог параграфа са свим изостане.

Све приметбе одборске у овој глави осмој министар је примио.

Код § 88. одбор је приметио, да се реч *извинити* замени са речју *оправдати*, као и у другом одељку овог параграфа да се реч *а извини се* замени са речју *а не оправда се*.

Код § 103. у точки под 1 министар је сам приметио и одбор увидио да је последња реч измењено погрешка штампарска, и треба да стоји *измишљено* и у четвртој тачки да се речи *уредителне изразе* замени а речи *грдњу*. Код тачке осме одбор је приметио да речи или се тичу рада и задатка државног савета као и позивање на члан 90 тачке под 3. треба да се сасвим изоставе, јер одбор мисли да су саветска решења коначна, кад министар одговара, но влада је остала при пројекту.

§ 111. одбор налази да први став треба са свим да изостане, а у другом ставу да се реч: три посланика замени са *неколико посланика* и т. д.

Код наслова у глави XIII као и у § 113 да се реч пројект замени са реч предлог.

Одбор има у опште да извести скупштину, да су његове приметбе све до једне осим код члана осмог

параграфа 103. од дотичног министра усвојене, а на друге параграфе, који се у овом извештају неспомињу ни одбор није имао шта да примети.

Што се тиче разлога за своје приметбе, које је одбор министру учинио, као и давање објаснења од стране министра, то одбор није могао овде све у појединости излагати, јер би га то у велики посао одвело, а мисли да није ни од потребе, кад су све његове приметбе, осим оне једне, од министра усвојене, но одбор је готов да усмено даде скупштини објаснења, која би она захтевала, као што је министар готов да своје разлоге које буде имао скупштини изнесе.

Кад је овај извештај прочитан, председник скупштине рече, да ће секретар Алимпије Васиљевић читати текст предлога, као што га је влада првобитно поднела, и извештај Бошковић читаће приметбе и измене одборске, са поправљеним и измењеним текстом; но предходно председник министарског савета прочита указ Књажев од 16. Септембра 1870. год. којим министар унутрашњих дела овлашћен је да поднесе народној скупштини предлог закона о пословном реду у народној скупштини.

По овоме оба секретара предузеше читање, и кад је прочитан наслов предлога, скупштина по предлогу одбора једногласно реши да се наслов о пословном реду у скупштини дода реч *народној* и да се изоставе речи у наслову првога одељка *„сазив скупштине“* а поред тога, да се свуда параграфи *чланцима* називају и да се изрази *седнице скупштинске* назову *скупштинским састанцима*.

Члан први скупштина је усвојила са приметбом и изменом коју је одбор предложио.

На члан други учињене су од посланика ове приметбе: посланик Владимир Хаџић предлаже, да се, на вратима скупштинске сале прикује таблица књижевним потписом утврђена, у којој ће Њаз наименовати лице, коме ће посланици своја пуномоћија подносити кад дођу на скупштину, па ће онда знати сваки посланик чим дође, коме ће се пријавити и своја пуномоћија предати, и кад то учине онда ће свако окружије по једног члана изабрати за одборника, а ова изабраће једног председника из своје средине под председништвом кога ће одбор прегледати пуномоћија посланика. Посланик Јован Бошковић, као извештач одбора разлаже и брани мишљење одбора, а у овоме га подпомажу посланици Никола Мандић и Коста Димитријевић.

Посланик Јефрем Барлов примети, а по првом чланку, овог предлога, посланици могу доћи у вече, у очи оног дана, који је за скупштину означен, а по предлогу одбора захтева се, да су посланици у очи тога дана већ дошли што је противно првом члану.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да скупштина не приступа к послу одма изјутра оног дана кад се сазове, но тек око подне, па зато може скупштина изјутра кад се сазове, изабрати одбор за примање и испитивање пуномоћија посланика.

Неки од посланика бране предлог одбора, да се на дан пре зна који ће примати пуномоћија; а други опет желе да се означи час докле се имају посланици скупити ради избора одбора, а да се некаже

само из јутра на дан сазива скупштине; но скупштина реши, да посланици оног дана који је за скупштину означен и то изјутра изберу један одбор од 9 посланика, који ће под председништвом најстаријег по година међу њима примати пуномоћија посланика и испитати их. У осталом скупштина усвоји примедбу одборску на члан други.

Скупштина је пристала да члан трећи по примедби одборској дође после члана осмог.

Код члана четвртог посланик Владимир Хаџић предлаже да се књижевни посланици поделе на окружија средством коцке.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела примети да сваки посланик заступа цео народ а не поједина окружија; и скупштина усвоји члан четврти са примедбама одборским.

Чланове 5, 6 и 7 скупштина усвоји без измене.

На члан осми примети посланик Маџаревић Васа да се каже у другом одељку *треба наредити место може наредити*; но пошто г. председник министарског савета министар унутрашњих дела објасни да та реч *може* има свога узрока што је ту стављена, јер одбор није коначни суд при прегледању пуномоћија, но скупштина; зато скупштина усвоји овај осми члан по примедби одборској.

Члан 9 прими скупштина са примедбом одборском о полагању заклетве посланика. На ово посланик епископ Мојсеј рече, да није ништа казано о архијерејима, хоће ли и они полагати заклетву као и остали посланици или не? а по мњењу његовом треба и то казати, да неба посланици у будуће примећа-

вали, као што су примећавали о томе на садањој скупштини.

Посланик Коста Димитријевић одговори, да треба и архијереји да полажу заклетву, јер су и они посланици као и остали што су; а посланик Лазар Вуличевић противан је томе да архијереји полажу заклетву што су они једном заклетви.

Посланик Милосав Вукомановић примети да треба архијереји да присуствују при полагању заклетве посланика и да они ову само потпишу.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да би довољно било да се каже само у протоколу скупштинском, да архијереји полажу заклетву по прописима за архијереје, и само да у скупштини присуствују, кад посланици полажу заклетву, а о томе да се ништа у закону не спомиње.

Посланик Стојан Вељковић налази да је умесна приметба епископа Мојсеја, и да треба у закону казати како ће и на воји начин епископи као посланици заклетву полагати. Њега у томе подпомажу посланици: Драгутин Ризнић и Вожа Божовић, но скупштина реши, да епископи полажу заклетву по закону архијерејском и само да присуствују у скупштини при заклетви; али да се ово решење скупштинско неставља у закон, већ да у томе остане члан девети онако као што га је одбор предложио.

Члан 10 примила је скупштина са одборском приметбом.

На члан 11 посланик Владимир Хаџић каже: Кад нећемо да смо подељени по окружијама, онда треба сваки да вуче коцку, да се иначе неби посланици из

једног окружија споразумевали, него да је сваки господар од своје речи, јер кад један из окружија што каже, ма и наопако, онда га посланици из његова окружија подржавају, а овако ће сваки за свој рачун говорити. Но скупштина усвоји овај 11 члан са приметбом одборском.

Такође је скупштина примила одборску приметбу да наслов пред 12 чланом са свим изостане.

Члан 12 усваја се.

Чланови 13, 14 и 15 усвојеше се са приметбом одборском, а члан 16 прими се по предлогу.

Члан 17 усвојила је скупштина, само са овом изменом, да се на место речи, да *израђују писмена* каже да *израђују акта*.

Члан 18 усваја се.

На члан 19 примети посланик Коста Грудић, да су до овог члана означене дужности званичника; али ако званичници а нарочито председник скупштине не врши точно дужност, онда треба да се такви званичници од скупштине опомене, а у повтореном случају, ако 20 посланика предложе, да се може и збацити; па како о овоме ништа није казано у предлогу, тако налази за добро да се и то дода закону.

Посланик Панта Срећковић противан је овом предлогу посланика Грудића, јер вели да су сви посланици заклетви да врше тачно своју дужност.

И посланик Драгутин Ризнић неслаже се са мишлењем посланика Грудића што вели да Књаз поставља председника.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да није могуће да председник

чини што противно, што председник скупштине нема решавајући глас, по већина скупштине; а противу већине сам председник не може ништа да учини.

Посланик Милосав Вукомановић брани разлоге г. министра и скупштина не усвоји предлог посланика Грудића, него прими члан 19 као што је у предлогу закона.

Чланове: 20, 21, 22 и 24 прими скупштина као што је у предлогу закона.

На члан 25. примети посланик Теофил Сандић, да по члану 69 устава треба казати књажеви повереници и књажеви посланици, а не владини.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела одговори, да по члану трећем устава Књаз извршује сва права државне власти по одређењима устава; а по члану стотом устава министар против потписује акт Књажев, и за исти је одговоран; па зато је вели уместно казано у предлогу владин повереник и владин посланик. Председник скупштине и посланик Панта Срећковић потпомажу разлоге г. министра.

Скупштина није примила предлог посланика Сандића, него усвоји члан 25 са приметбама одборским.

Члан 26 усваја се са приметбом одборском; а члан 27 прима се као што је у предлогу закона.

Члан 28 усваја се такође са приметбом одборском; а члан 29 прима се по предлогу; чланови 30, и 31 усвајају се са приметбама и изменама одборским, а члан 32 укида се по предлогу одбора.

Члан 33 усваја се.

На члан 34 учињене су ове приметбе:

Антоније Пантић предлаже да се овај члан односи на свећенике, учитеље и друга лица, која врше јавну службу, а не само на чиновнике.

Тога су мишљења и посланици Драгутин Ризнић и Панта Срећковић, по посланик Панта Срећковић и де још и даље, и тражи да овај члан заштити и приватна лица, јер вели, да чиновник кад ради неко зло, он не ради сам, него са неким у договору, па кад се стане износити дело чиновника, онда се може и приватан грађанин обезбестити.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела одговори, да се овом члану може додати неколико речи, те да се исти односе и на свећенике, учитеље и у опште на оне, који врше какву јавну службу, а постављени су од министра, али није за то, да се овим чланом и приватна лица заштите, јер се скупштина не бави са приватним пословима, него са јавним, и у опште с онима лицима која врше каку јавну службу. Но ако би који у скупштини какво приватно лице за предмет говора узео, председник ће му закратити реч, и неће допустити да се у скупштини вређа приватна личност.

Посланик Коста Дамитријевић рече, да је мањина у одбору била тога мишљења, да посланик није одговоран за своје речи, па како се и он тој мањини придружио, тако тражи да се овај члан сасвим остави, јер по овоме члану посланик не би смео никад јавити злоупотребе чиновника, ако то не би имао чим доказати.

Посланици Милан Стојић и Тодор Мирковић, потпомажу посланика Косту Дамитријевића у томе, да

посланици неодговарају за речи, које наводе у скупштини противу злоупотребе чиновника.

Посланик Драгутић Ривнић одговори да је ово св. место и да нико не може отворити пут клеветатама; зато је мишљења да сваки посланик одговара за не истинита доношења. И посланици Лазар Вуличевић, Павле Радивојевић, Петар Стевановић, Јован Караматић тога су мишљења да се свуда равноправност одржи и да сваки одговара за своје речи.

Посланик Алимпије Васиљевић вели, да треба личност сваког грађанина да буде осигурана. Народни посланик онда је осигуран кад за истинитост свог говора не одговара; а са овог места и треба да се чује само истина а не лаж, јер кад би се лаж и истина ставиле у једну линију, онда би се омаловажно глас народног посланика. А је ли посланик одговоран или није за истину својих речи, то ће скупштина решити.

Извештач одбора Јован Бошковић брани предлог и рече, да је ова одговорност посланика изведена на основу чл. 71 устава, а посланик има довољно безбедности, што не може оптужен бити пре докле на то скупштина не пристане; но ако посланик на захтевање владе не би хтео именовати личност, закратиће му се говор; и у том случају не одговара за своје речи.

Посланици: Касијан Стојшић и Сима Несторовић желе, да се члан са свим изостави из предлога. Тога је мишљења и посланик Илија Протић, јер вели, да по уставу одговоран је министар за своја дела; па за то ако чиновник какво злоупотребљење учини треба

га за то јавити министру, а министар који неће таквог чиновника на одговор узети, одговараће скупштини. Овог посланика подпомаже и посланик Алекса Петковић, који је за то, да чиновника који чини злоупотребе треба јавити министру, а скупштина да се не занима око тако малих стварица.

Посланик Стојан Бркић предлаже да се члан 34 овако састави: да посланик поднесе доказе и да именује чиновника на захтевање скупштине, а за истинитост ових речи да буде одговоран; иначе ако неби именована да му скупштина закрати реч; али опет да је дужан на захтевање министра именовати чиновника и злоупотребе које је овај учинио, како би министар могао ући томе у траг; но за ово да не буде посланик одговоран. А посланик Владимир Хапић предлаже да се члан 34-ти састави на овај начин: да ако који противу чиновника говори у скупштини што би га понизило, дужан је на захтевање министра објавити тога званичника; па министар да се постара дознати о истинитости навода, но посланик за ово достављење министру да неодговара. Посланик Панта Срећковић приметив, да се овде не тражи да ко што каже, да мора то и доказати, него ће скупштина као и порота оценити у колико је навод посланика истинит, па ће скупштина према томе решити по души, је ли посланик одговоран или не.

Посланик Милован Спасић рече, у одбору су била два мишљења, једни су да посланик одговара за оно што каже, и други су да неодговара; но одбор је већином решио, да посланик не може оптужен бити докле то скупштини не одобри. Он је за предлог одбора с

тим, да се овај члан однесе на свећенике, учитеље и кметове.

Још неки од посланика говорили су и били су тога мишљења, да посланик није дужан именовати лице, већ само његово дело; а за ово да неодговара, јер се предпоставља, да ће посланик истину казати, што је заклетву положио; но председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да ваља именовати чиновника, чије се злоупотребе наводе, у тој цели, да се какво зло нађе и поправи, а то се не може учинити, ако се незна ко је дело учинио.

Посланик Стојан Вељковић предлаже, да се изостави реч „иста скупштина“, па да може и прва скупштина која дође после ње решити да се посланик узме на одговор, јер та скупштина може кратко време трајати, па увређени и нечути шта се о њему у скупштини говорило.

Посланик Павле Грковић говорио је, да треба иста скупштина да реши, је ли посланик одговоран за своје речи или не, а да се не оставља другој скупштини да то решава.

Посланик Васа Маџаревић слаже се са послаником Вељковићем да може и друга скупштина решити, да се посланик узме на одговор, а у осталом наведе, да је уставом узакоњено да се свачија личност чува, па зато треба посланик да јамчи за истинитост својих речи, јер иначе кад би се узело да посланик неодговара, што се држи да је он као заклет истину казао, онда би се исто тако могло казати и о чиновнику да је заклет, да ће верно своју дужност вршити, а то

нестоји, јер сви људи могу грешити, па и посланик, и ако је заклетву положио.

Посланик Касијан Стојшић на ово примети, да су и досада биле скупштине, па се није наша ни код једног посланика злоупотреба; а зна се напротив да код чиновника има злоупотреба; па је онда боље допустити посланику да слободно говори, него од њега тражити доказе о злоупотребама чиновника.

Затим је председник скупштине ставио на гласање да ли је скупштина за приметбу одборску или против, и скупштина усвоји члан 34 с приметбом одборском, а не прими овај додатак, да се исти члан однесе на учитеље и свештенике и кметове, који је предложио посланик Антоније Антић.

Члан 35 усваја се.

Члан 36 37 и 38 примају се са приметбом и изменом одборском.

На члан 39 учињене су неке приметбе од стране посланика Стојана Вељковића и Панте Срећковића, да се исти члан односи само на скупштинског стенографа, а не и на приватног стенографа. Посланик Алимпије Васиљевић рече, да скупштина може контролисати само званичног стенографа, а приватне слушаоце не може нико контролисати, зато потпомаже у томе мишљење Срећковића и Вељковића.

Председник скупштине и сам усваја приметбу посланика Срећковића и Вељковића, и вели да је само ово званично, што изађе из подписа скупштинског; скупштина не може никоме закратити нити кога ограничити у ономе што пише, јер су седнице скупштинске јавне.

Скупштина реши да се у члану 39 за бележке стенографске каже овако: Изведене бележке од одређеног стенографа; а у осталом би усвојен члан као што је у предлогу.

На члан 40 неки од посланика приметеше, да треба ставити, да се слушацац, који би у већем степењу ред нарушио, спроведе надлежној власти, а да се не каже суду или полицији, јер би ово наређење, као што је у предлогу стављено, било противно постојећим законима; други бране предлог, а трећи предлажу, да се слушацац спроведе министру унутрашњих дела; и скупштина усвоји члан 40 са приметбама одборским, но са изменом, да се оптужени спроведе *преко* министра унутрашњих дела.

Чланове 41, 42, 43, 45, 46 и 47 усвоји скупштина у целости.

Члан 48 усвоји са приметбом одборском.

Члан 49 прими скупштина по предлогу, само у трећем одељку, а у првом реду би поправљена штампарска погрешка, у место *како* да се каже *коме ће* се.

Чланови 50, 51, 52, 53, 54 и 55 примају се без измене.

Члан 56 усваја се са приметбом одборском.

Члан 57 усваја се просто; а члан 58 прима се по предлогу.

Чланови 59, 60, 61, 62, 63 и 64 усвајају се по предлогу.

Члан 65 усвоји скупштина по предлогу само са изменом том, да се у првом одељку *у место дужан је*, стави реч треба.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела објасни скупштини, да се речи у дру-

гом одељку тога члана „*који се лично тиче ствар*“ разумеју тако да је ко непосредно интересован а и посредно, као н. пр. кад би се тичало његове општине и ово објашњење г. министра прими скупштина на знање.

Чланове 66 и 67 усвоји скупштина по приметби одбора; а члан 68 усвоји по предлогу.

Чланове 69, 70 и 71 прими скупштина са приметбом одборском; а члан 72 изостаје по приметби одборској.

Члан 73 усваја се по предлогу; а члан 74 прими се са приметбом одборском.

На члан 75 приметеше неки од посланика и то: Коста Димитријевић, Васа Маџаревић, Јован Валента, Драгутин Ризнић и Касијан Стојнић, да закључење скупштинско вреди тек онда, пошто га скупштина потпише.

Председник скупштине пристаје на поправку закључења скупштинских пре подписаног протокола, ако бар две трећине посланика на то пристају.

Посланици Милован Спасић и Панта Срећковић бране предлог закона, јер веле, кад се сврши гласање ствар је свршена; иначе ако би се допустила поправка после гласања, мањина може саставити већину каквим наговором.

Г. министар просвете и црквених дела рече, кад скупштина гласањем донесе какво закључење, то је свечани акт; а пре гласања ствар се извиђа са сваке стране; па зато се погрешке немогу тако лако догодити при закључењима скупштинским, а осим тога, кад би се по ново гласање допустило о каквом ре-

шеном предмету, онда неби томе краја било. С тога сматра да је боље да се прими предлог као што је.

Г. министар финансије и сам прамети, да ако би скупштина и учинила какву погрешку у свом закључењу, опет вѣзз може предлог да не потврди; и зато изјављује да је боље да остане предлог као што је.

По овоме скупштина усвоји члан 75 као што је.

Члан 76 прими скупштина по предлогу.

Број 41.

Председник скупштине јави да посланик Сима Несторовић тражи одсуство на 20 дана поради својих нужних послова, и скупштина му то одобри.

Депутација из среза колубарског округа ваљевског, у којој су били: Живан Читаковић, Мирко Вукашиновић и Стеван Богдановић, поднела је писмену адресу од народа среза колубарског, која би прочитана. Скупштина је прими с хвалом и заблагодари овој депутацији са „хвала вам браћо“, а посланик Драгутин Ризнић још придодаде да се скупштина особито радује овим честитањима, која је уверавају да је добром стазом пошла.

Овај је састанаk трајао до пет часова у вече.

САСТАНАК VIII.

у недељу 27. Септембра 1870. године.

Број 42.

На овај састанаk дођоше гг. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар просвете и црквених дела и министар финансије.

Председник рече да скупштина настави претрес јучерашег рада о пословном реду у народној скупштини; Јован Бошковић и Алимпије Васиљевљ продужише читање.

Члан 77 би усвојен просто, а члан 78 прими скупштина са изменом, да нерешава коцка, него да у том случају буде изабран онај за кога председник да глас.

Члан 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87 и 88, прими скупштина по предлогу, само са том изменом, да се код члана 80 реч „*нибуд*“ изостави, а код члана 88, на место речи „*извинити*“ стави *оправда се*.

Члан 89 усваја скупштина са приметбом одборском, а чланови: 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96 и 97 примају се у свему.

Члан 98, усваја се само са изменом том, да се на место речи „*оистојателно*“ каже *свестрано*.

Чланове 99, 100, 101 и 102 прими скупштина, као што су предложени.

Члан 103 примљен је по предлогу одборском, осим тачке осме, која је одложена и о којој ће скупштина донети решење доције, што има свезе са другим законима.

Члан 104 и 105 усвоји скупштина са изменом, да се на место речи *однести*, која се наоди у члану 105 а у тачки четвртој каже „у неколико“.

Чланове 106, 107, 108, 109 и 110 усвоји скупштина, само да се у члану 107 каже „*писмом*“ у место „*писменима*“; и у члану 109 у место „*писмена*“ казати „*писма*“.

Члан 111 прими скупштина са одборском приметбом.

Члан 112 усвоји се просто; а члан 113 прими скупштина са приметбом одборском.

Чланове 114, 115, 116, 117 и 118 усваја скупштина као што су предложени, само у место речи „*изречно*“ која се наоди у члану 118, да се каже „*изреком*“.

По овоме председник унута скупштину, усваја ли цео предлог са изменама, које су учињене на поједине чланове, осим тачке 8 члана 103, и скупштина одговори да усваја.

Број 43.

Посланик Коста Димитријевић предлаже да се стави један члан у закону, ако министар не би скупштину сазвао сваке године као што је у уставу прописано, да посланици последње скупштине могу сами доћи на скупштину. У овоме потпомаже га посланик Арса Лукић.

Посланик Антоније Панчић рече, да ће бити о томе речи кад се претреса закон о одговорности министарској; а председник скупштине жели да о овоме

има закона, али држи, да ће боље бити о томе говорити у изборном закону.

Г. председник министарског савета примети, да се прави закон за оно што треба да буде а не што не треба; а министар ако не сазове скупштину сваке године као што наређује устав, он ће одговарати што је повредио устав.

Но ако баш министри не би сазвали скупштину, онда би противу устава било, кад би посланици од прошле скупштине дошли без позива, јер по уставу кљаз сазива скупштину.

Посланик Стојан Вељковић примети, да је истина у уставу означено, да ће бити сваке године скупштина; али ако министри не сазову скупштину, онда сами закони немогу нијом судити, већ треба одредити људе, који ће вршити закон; па зато је вужно да се и то стави у нарочити закон.

Посланик Алимпије Васиљевић и сам је тога мишљења, ако министри пропусте на време сазвати скупштину, онда да се у таком случају посланици последње скупштине сакупе и позову владу на одговор. Ово је вели требало у устав ставити, али кад то није учињено, онда му није место овде него у изборном закону.

Скупштина одложи ово питање.

Број 44.

Посланик Вујица Рајчић положио је заклетву пред свештеником у присуству г. министра унутрашњих дела.

Секретар прочитао је адресе, које су дошле скупштини од народа из среза посавског округа ваљев-

ског, из Гор. Милановца и из среза подгорског оер-
ваљевског, и скупштина се одзвала са „живили.“

Овај је састанак трајао до 10 сахати пре подне.

Председник скупштине.

Ж. Карабиберовић.

подпредседник

Др. Ј. Панчић.

Секретар.

Д. Ђ. Јовановић.

(Оцуномоћени посланици.)

САСТАНАК IX.

у понедељак 28. Септембра 1870. г.

БРОЈ 45.

Председник отвори састанак и јави скупштини да је посланик Јанићије епископ ужички болестан и да не може на састанак доћи. Скупштина узима то на знање.

За тим секретар А. Васиљевић прочита молбу секретара Милоша Прокића, у којој моли скупштину да му дозволи одсуство на пет дана, да обиђе своју болесну фамилију. Скупштина уважи молбу и одобри одсуство које тражи.

У то време дођоше у скупштину г.г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар финансије, и министар просвете и заузеше своја места.

БРОЈ 46.

Г. министар финансије прочита указ, којим га на-
месништво у име Књаза овлашћује да поднесе скуп-

штини следеће предлоге закона: о радњама и сео-
ским дућанима, о устројству трговачко-занатлијских
одбора, о калдрмини и уређењу законитог течаја оним
страним монетама, које се у Србији промећу.

Подношајући скупштини те предлоге, г. министар
финансије изговори кратку беседу, у којој разложи,
како су ти предлози удешени према потреби наше
земље и према духу данашњег напредног времена.
Ако, рече он при свршетку, представници народни
буду у овоме сагласни с владом у начелу, онда неће
тешко бити споразумети се и у појединостима, а од-
бору, који буде прегледао ове предлоге, даће се по-
требна ближа објашњења. Посланици узеше по један
комад од свију тих предлога.

БРОЈ 47.

После тога настави се претрес питања, које је на
прошлом састанку поврнуто, то јест, шта ће бити
онда, ако влада пропусти на време сазвати скупштину.

Посланик Павле — вели, да имамо довољно јемства
да ће се скупштина на време сазвати и да по томе
не треба о томе ни говорити и тако незаконитост
предпостављати.

Посланик Драгутин Ризнић предлаже, да се да
право Књазу да он сам сазове скупштину, ако ми-
нистри неће.

Посланик Касијан Стојшић предложи, да се то
питање одложи док буде претрес закона о избору
посланика, јер му је, вели, тамо приличније место.

Тај предлог потпомагаше и секретар А. Васи-
љевић.

Скупштина усвоји тај предлог и одлучи да се пређе на друге предмете, који су на реду.

број 48.

Тада председник скупштине јави, да је одбор, који је одређен да прегледа предлог закона о пословном реду у државном савету, свршио свој посао и да је поднео о томе извештај скупштини, па замоли посланике, да тај извештај саслушају и приступе претресу тога предлога.

Извештач одборски посланик Јован Валента прочита извештај, који овако гласи:

„Народној скупштини.

Одбор, који је на петом састанку одређен да прегледа предлог закона о пословном реду у државном савету, свршио је свој посао и сад подноси о томе скупштини следећи извештај:

Пошто се одбор саставио изабравши за председника посланика Јеврема Барлова, а за бележника посланика Јована Валенту, приступио је раду и прочитао најпре сав предлог, а за тим узео у претрес сваки члан по реду.

Одбор није имао шта да примети код првих 6 чланова, па их је примио онако као што су у предлогу, само је код другог члана приметно да треба изоставити реч „било“, па да стоји: кад је на састанку најмање девет саветника, место кад је на састанку *било* најмање девет саветника; и да 6 члан дође одмах после 3 члана. Код 7. члана неки су одборници примећивали да би по њему први секретар могао нека особита правила присвајати у пословном реду. Но

пошто су други одборници објаснили да је одношај председника и секретара законом одређен, то је одбор примио и овај члан онако као што је.

Код 8, 9, 10, 11, и 12. члана одбор није ништа приметно, само код 9. члана што је реч „сачињавају“ заменио са речи „састављају.“

Код 13. члана било је више мањих примедба, али су све те примедбе однале и одбор је тај члан усвојио као што је.

Код 14 и 15. члана није одбор ништа приметно.

О 16. члану било је у одбору двојако мишљење: једни мисле да се и после гласања о каквом предмету може упуштати у претрес и од датог гласа одустати докле год протокол није подписан; други мисле да се после гласања не може више решење преимначавати нити од гласа одустати. Пошто је и владин представник објаснио смисао тога члана и бранио ово друго мишљење, то је већина одборника остала при редакцији, а мањина да се та исправка учини.

О члану 17, 18, и 19. није одбор ништа приметно.

О 20. члану била је ова примедба: да понеки саветник може и уздржати се од гласања; но кад је владин представник г. министар просвете објаснио да за такав случај постоје правила, онда се усвоји и тај члан онако као што је.

Код ових чланова: 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31. и 32, није одбор ништа приметно.

Код 33. члана приметно је одбор да се ради јасности стави реч „да“ после речи „жели“.

О члановима: 34, 35, 36, 37, 38, и 39, није одбор ништа приметно.

Код 40. члана приметно је одбор да се предиследња реч „*просто*“ замени са речи, „*решењем*“. Неки су одборници предлагали још и то, да се у интересу народа у том решењу каже која је власт надлежна; али пошто је владин представник објаснио да је то тешко учинити, онда одбор одустане од тога.

Код ових чланова: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, и 49, није одбор ништа приметно.

Код 50. члана било је подужег објашњавања између одбора и владиног повереника. Одбор је мислио да треба одредити рок понављању спора, али пошто је саслушао владиног повереника, нашао је да је корисније по народ да се не одређује рок.

Чланове: 51, 52 и 53, примио је одбор без икакве примедбе.

О члану 54. појавило се у одбору тројако мишљење:

Већина мисли да одсуство саветницима до месец даје сам савет, а више од месец дана тражи се од књаза преко председника министарског савета; по у првом случају извештава се председник министарског савета; тројица мисле да министарски савет одобрава до месец дана, а књаз више од месец дана; а тројица мисле да остане, као што је у предлогу, то јест, да сам савет даје одсуство до месец дана, а више од месец дана књаз преко председника министарског савета.

Пошто тај извештај би прочитан, председник скупштине нареди да секретар Д. Јовановић чита редом

члан по члан оног предлога, што га је влада поднела, а извештач одборски чита примедбе, које је одбор учинио код кога члана, па да скупштина може поредити једно с другим и према томе своје мишљење дати.

Секретар, Д. Јовановић, прочита први члан, који скупштина усвоји као што је у предлогу.

Други члан скупштина усвоји са примедбом одбора, т. ј. да се изостави реч „*било*“ па да се каже: кад је на састанку најмање девет саветника, место: кад је на састанку „*било*“ најмање девет саветника.

Кад се прочита трећи члан, онда посланик Панта Срећковић примети, да би требало казати председник даје по „*пријави*“ реч саветницима, а не као што стоји у предлогу; „председник даје реч саветницима“, јер вели, председник може давати реч само ономе, коме он хоће.

Г. министар просвете објашњаваше да није потребно додавати ту реч „*по пријави*“. То исто говораше и посланик Арса Лукић. Скупштина усвоји трећи члан без те примедбе.

Кад се прочита пети члан, онда неки посланици приметеше, да би требало додати да саветник кад је спречен па не може на састанак доћи, да извести не само председника савета, него „председника министарства“. Но скупштина усвоји пети члан без те примедбе.

Прочита се шести члан, о коме одбор мисли, да се стави одмах после 3. члана. Скупштина усваја тај члан са примедбом одборском, т. ј. да се стави после 3. члана

Кад се прочита *седми члан*, онда г. министар просвете примети, да реч „сачинио“, која се у томе члану налази, треба заменити са речи „саставио“ као што је и у пословном реду у скупштини замењено.

Скупштина усвоји *седми члан* са том примедбом.

Девети члан усвоји скупштина као што је у предлогу са том примедбом, да се реч „сачињавају“ замени са речи „састављају“.

Десети члан усвоји скупштина са примедбом г. министра просвете, која гласи: „и *верна самом закључку саветском*“.

Једанаести члан усвоји скупштина као што је у предлогу.

Кад се прочита *дванаести члан*, онда посланик и секретар Јован Бошковић примети да ту треба решити и питање о важности саветског решења, т. ј. да ли је оно коначно решење и обавезно за министре, или није коначно и поднети разматрању скупштине.

Извештач одборски Јован Валента објашњаваше да се то питање не може расправљати код овог члана.

Посланик Сима Живковић примећува да предговорник превиђа ствар, па желећи да утврди одговорност министра хоће да је ослаби.

Неки посланици приметеше да ће то питање доћи на ред кад се буде претресао 48. члан тога предлога. И скупштина беше тога мишљења и реши да се продужи читање.

Тринаести члан усваја скупштина са том примедбом да се реч: *одузме* замени са реч *закрати*.

14. и 15. члан усвоји скупштина онако као што су у предлогу.

Кад се прочита 16. члан, онда узе реч Јефрем Барлов, па каже како је он и у одбору био против тога, да саветник после датог гласа не може одустати и наводи хрђаве последице тога. Истина вели он, да је скупштина решила да посланици кад дају гласа не могу одустати и по томе као да не би требало ни овде да буде другачије али он налази да је природа саветске радње другачија, него скупштинске. С тога предлаже, да се то стави овако: Саветници могу и после гласања одустати од свога мишеља докле протокол није поднсан.

Посланик Панта Срећковић говори против тога и наводи какве хрђаве последице могу бити кад се допусти да се после свршеног гласања може преиначавати ствар.

Посланик Сима Живковић такође одговара посланику Барлову и каже да не може бити хрђавих последица баш и кад би савет погрешно, јер његова решења прегледа савет министарски.

У истом смислу говори и посланик Алекса Петковић.

Скупштина усвоји тај 16 члан без примедбе посланика Барлова.

17, 18, и 19. члан усвоји скупштина као што је у предлогу.

Исто тако и ове чланове: 20, 21, и 22. усвоји скупштина по предлогу.

23. члан усвоји скупштина са том примедбом да се реч *референат* замени са речи *извештач*.

Ове чланове: 24, 25, 26, 27, 28, 29 и 30. усвоји скупштина као што су у предлогу.

Чл. 31. усваја се по предлогу.

Чл. 32. усвоји скупштина као што је у предлогу са том примедбом да се реч *екземпляр* замени са речи *комад*.

Чл. 33. усвоји скупштина са примедбом одбора да се дода реч *да* после речи *жосли*.

Чланове: 34, 35, 36, 37, 38, и 39 усвоји скупштина онако као што су у предлогу.

Кад се прочита члан 40. са примедбом одборском, т. ј. да се реч *просто* замени са речи *решењем*, онда посланик Милан Стојић-Учитељевић предложи, да се у решењу саветском каже зашто се во одбија и да се упути надлежној власти.

Г. министар просвете објашњава да је то не могуће савету увек чинити.

Посланици: Коста Димитријевић и Алекса Петковић подномажу предлог Учитељевића. Г. председник министарства министар унутрашњих дела предлаже да се стави овако: „Онда се жалитељ извештава зашто му се жалба одбија.“

Скупштина реши да се тако стави и са том изменом усвоји се и 40. члан.

Чланове: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47 усвоји скупштина по предлогу, само код 42. члана ради боље стилизације усвоји се и ова примедба г. министра просвете: „ако нађе кад прочита и расмотри акта,“ а

код 46. члана, да у својим примедбама „именује“ закон, коме је то решење противно.

Код 48. члана отвори се у скупштини дуга и жива препирка.

Посланик и секретар скупштине Јозап Бошковић каже: да тај члан треба са свим изоставити или га тако исправити, да савет као неодговорна власт не може бити над одговорним министарством.

Посланик Сима Живковић и секретар Д. Јовановић мисле да тај члан треба примити онако као што је у предлогу, јер веле, да има више гаранције кад решава више људи него кад решава један човек.

Председник скупштине Живко Карабиберовић вели, да су министри по уставу одговорни за своја значајна дела, а сад кад се узакони да они морају вршити оно, што савет каже, онда они не могу за то бити одговорни. Даље тиме се министри ослобођавају од одговорности и то ослобођавају оним телом, које никоме не одговара. С тога је он са свим против тога члана.

Посланик Илија Прокић предлаже, да и савет буде одговоран.

Посланик Јован Караматић исто тако захтева да и савет буде одговоран, јер вели, министар не може одговарати за оно што савет решава.

Посланик Стојан Вељковић каже, да је сада узалуд о томе говорити, јер је устав дао право савету да он разматра жалбе против министарских решења о спорном питању, па сад ми то не можемо одузети од савета без повреде устава. С тога он мисли да мора остати онако као што је у предлогу.

Посланик Арса Лукић вели, кад би се допустило да остане тај члан као што је у предлогу, онда би било то, да за административна дела нико не одговара, а то се у земљи уставној не може допустити.

Посланик и секретар Јован Бошковић објашњава како је уставотворна скупштина, кад је тај посао савету дела, мислила да савет помаже министру и да се тиме не спречава пут, да се ко обрати скупштини, ако није задовољан ни са министарским ни са саветским решењем.

Посланик Јефрем Барлов вели, да би то против устава било, кад би се ти административни спорови износили на суд скупштине, јер скупштина не суди него само даје законе; она је законодавно а не судско тело.

Посланик и секретар А. Васиљевић мисли, да би то било баш против устава, кад би се допустило, да неке власти могу и против закона радити, па да опет никоме не одговарају. Скупштина не само што даје законе, него и контролира да ли се они врше како ваља.

Посланик Маџаревић мисли, да тај члан треба да остане као што је, јер је, вели, за то уставом и дато савету да решава те спорове, што би непрактично било, кад би сви ти послови долазили пред скупштину.

Председник Живко Карабиберовић доказује да се не треба плашити од тих многих послова, јер би пред скупштину долазили само они спорови, у којима би се појавила несугласност између савета и министра, а таквих случајева било би врло мало и ретко.

Посланик Сретеновић каже, да има више гаранције где суди 15 саветника него 1 министар, с тога је боље да важи саветско него министарско решење.

Секретар Д. Јовановић вели, да су и саветници одговорни као и остали чиновници по чл. 105. устава, јер и они долазе у ред чиновника.

Посланик Панта Срећковић каже, да не треба никако допустити да савет буде над министрима, јер би они онда често могли обарати ministre и обарати боље а постављати горе, како би омразили Њаза са народом.

За тим председник министарства предложи читање других чланова, док одбор, који је прегледао тај предлог, не смисли табу редакцију томе члану, на коју би могла пристати и скупштина и влада.

Чл. 49. примљен је по предлогу с примедбом, да се изостави реч *у сваком*, па да стоји у *случају*.

Кад се прочита члан 50., онда посланици: Васа Маџаревић, Алекса Петковић, и још неки говорише да би ту требало одредити рок обновљењу спора; а Касијан Стојшић и Учитељевић да не треба одређивати рока.

Скупштина усвоји тај члан 50. без тих примедба.

Чл. 51. усвоји скупштина са примедбом, да се речи *у следствију*, замене са речју *усљед*.

Кад се прочита 52. члан, тада посланик Никола Цоловић примети да саветницима није потребно дати одмор, јер су они непрестано у додиру с владом по својим пословима, као што члан 90. устава прописује. С тога предлаже да се тај члан изостави.

Тај предлог подпомагаше још неки посланици.

П. Срећковић вели, да се саветницима не може дати одмор с тога што су они у свако доба потребни влади. У том смислу говори и посланик Јован Бош-

ковић, јер вели, биће хитних послова, који не трпе одлагања, а који се не могу без савета свршити.

Посланик Арса Лукић говори, да је одмор потребан и да он неће сметати државним пословима.

Г. председник министарства рече, да саветници израђују и предлоге закона, а израђивати законе то је врло тежак посао, који потребује одмора. С тога он мисли, да одмор треба оставити.

Посланик М. Спасић мисли, да тај члан остане, али са овом изменом, да у случајима хитним расправља министарски савет.

Скупштина усвоји тај члан са овом изменом.

Прочита се члан 53., који се усвоји са овим додатком.

Тако исто може се за време трајања одмора саветског у случајима хитним на предлог дотичног министра указом књажевским наредити, да се за потребе округа, срезова, или општина удари прирез, који прелазни суму, коју сама управна власт по закону одобрава, или да се округ срез или општина може задужити (чл. 90 точка 8. устава); и дотични министар дужан је уместност и неодложност таквих наређења пред саветом оправдати и сврх истих допуштено решење потражити.

Прочита се члан 54., о ком је и у одбору било тројако мишљење

Посланик Панчић предлаже, да се тај члан формулише овако:

Председник даје одсуство до три дана, министарски савет до месец дана, а више од месец дана књаз преко министарског савета.

Г. министар просвете примети, да се учини бар нека постепеност, па да буде овако: Председник даје одсуство до три дана, савет до петнајест дана, а више од петнајест дана књаз преко председника министарског савета.

Скупштина усвоји тај члан са овом редакцијом г. министра просвете.

Чл. 55. усвоји скупштина по предлогу.

И тако се сврши претрес овог предлога

Тада председник скупштине рече, почем је пословни скупштински готов, то ће се од сада по њему радити, и тако сад треба изабрати три стална одбора: један за предлоге законодавства, други за предлоге финансијске, трећи за молбе и жалбе. С тога нека се посланици договоре, како би сутра одмах могли изабрати те одборе.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12. часова, а идући састанак би заказан сутра у 8. часова пре подне

Председник скупштине
Ж. Карабибировић.

Подпредседник
Др. Ј. Панчић.

Секретар,
А. Васиљевић.

(Опуномоћени подписници свију посланика.)

САСТАНАК X.

У уторник 27. Септембра 1870. год.

БРОЈ 46.

Председник рече, да је састанак отворен, и да се послу приступи, а у то време дођоше у скупштину г. председ. министарског савета, и г. министри финансије и просвете.

По овоме сходно чл. 30. пословног реда приступи се избору три одбора и то: један за законодавство, 2. за финансијско законодавство, и 3. за молбе и жалбе, који ће испитивати законске предлоге, и бише изабрани ови посланици, и то:

за одбор за законодавство: Стојан Ваљковић, Божо Божовић, Васо Мадаревић, Павле Грковић, Никола Цоловић, Владимир Хаџић, Деспот Вучићевић, Сима Живковић, Никола Мандић;

за финансијско законодавство: Милован Спасић, Сава Сретеновић, Арса Лукић, Јован Бошковић, Јован Валента, Павле Радивојевић, Радоња Недић, Коста Димитријевић, Гаја Поповић;

за молбе и жалбе: Јефрем Барлов, Панта Срећковић, Лазо Вуличевић, Јаков Крупезевић, Алекса Петковић, Теофило Сандић, Димитрије Миловановић, Дука Митровић, Милан Станковић.

БРОЈ 47.

Неки посланици траже, да се одбор за финансијско законодавство повећа, и усљед овога предлога председник стави питање скупштини, да ли и она налази за потребно, да се поменути одбор умножи.

И скупштина одлучи да се за овај одбор још одборника изберу.

Према овој одлуци скупштинској приступи се избору, и бише изабрани Ивко Остојић, Милан Ђирковић, и Миљасав Вукомановић.

Пошто се ово сврши председник закључи састанак и заказа други састанак за сутра у 8 сахата изјутра.

САСТАНАК XI.

У Среду 30. Септембра 1870. год.

БРОЈ 48.

Председник рече, да је састанак скупштински отворен, а у то време дођоше у скупштину г. председник министарства и г. г. министри: војени и просвете и заузеле своја места.

А за тим секретар Јовановић предузе читање протокола од VII. састанка и пошто то доврши, онда неки од посланика учинише примедбе на протокол и пошто исте беху уместне, учинише се нуждне исправке и допуне у протоколу VII. састанка скупштинског и по овоме скупштина прочитани протокол одобри.

БРОЈ 49.

Секретар Бошковић чита дошавше поздраве скупштини и то: из вароши Чачка, братства манастира Боговађе, варошице Ивањице, општине смедеревске, шабачке, народа из округа књажевачког и срезова подупавског окр. смедеревског, црногорског округа рудничког, тамнавског окр. ваљевског, јасеничког окр. смедеревског, качерског окр. рудничког, орашког окр. смедеревског и звиждског окр. пожаревачког, од пч-

сара среских из Паланке и свештеника из Кушијева среза моравског окр. пожаревачког.

На све ове поздраве одазва се скупштина са „живеди!“

број 50.

Посланици: Милосав Трифуновић и Тодор Ракић траже и то први 20 а други 4 дана, да могу због својих домаћих неодложних послова одсуствовати.

Уважавајући скупштина потребу њихову, одобри им тражено одсуство.

Председник закључи састанак и заказа за сутра у 8 сати изјутра.

САСТАНАК XII.

У четвртак 1. Октобра 1870. год.

број 51.

Пошто председник отвори састанак, јави скупштини да је Милош Прокић секретар скупштине повратио се са одсуства и да је данас на скупштински састанак дошао, а тако исто да су дошли посланици и то: Милун Милић из окр. крушевачког и Марко Лазаревић, који због познатих узрока нису могли на време у скупштину доћи и пуномоћства ове двојице посланика предадоше се одбору, који испитује пуномоћја посланика, да их испита.

број 52.

Посланици Влад. Хаџић и Анта Пешић јављају да су посланици Милош Ристић из окр. чачанског, Герасимовић из окр. београдског болесни и да због тога нису могли доћи на овај скупштински састанак.

Ово се узео к знању.

У ово време дођоше у скупштину г. председник министарског савета и г. г. министри: војени, финансије и просвете.

број 53.

Секретар Васиљевић чита протокола скупштинског састанка од 28. Септембра и пошто се читање сврши, скупштина исти усвоји.

број 54.

Г. председник министарства узео реч и у име владе затражи да одбори што су прегледали предлоге закона о пословном реду скупштине и савета остану да се с владом о члану 48. пословног реда државног савета и 8. точки чл. 103. пословног реда народне скупштине споразуму, како би после тога могла скупштина своје решење о њима донети. На ово председник прекиде састанак на једну четвртину сачата, а одбори осташе да се с владом о овим члановима споразуму.

број 55.

Пошто одбори свршише посао, скупштина продужи свој рад.

Извештач одбора, који је прегледао предлог закона о пословном реду државног савета г. Валента усмено извештава скупштину да према споразумљењу, које је одбор учинио с владом о члану 48 остаје у свему по предлогу и члан 12. који је такође остао у скупштини нерешен, а члан 46 да се допуни што после речи примедбе у коме именује закон, коме је то решење противно.

А члан 48 да овако гласи:

У противном случају он ће учинити савету своје против примедбе, па ако савет и после тога остане при својој мишљењу, он ће по други пут изрећи своје решење и навести законске побуде, које га утврђују у својој пређашњем посматрању.

Ако би министар остао и после овога при својој схваћању закона, он ће изнети ствар пред министарски савет, па ако би овај усвојио његово схваћање, онда ће се захтевати да се закон протумачи.

Даље да у члану 49. изостану речи *у сваком случају*

Вуличевић чинећи приметбе на члан 48. хоће да је министарски савет у спорним административним питањима боначна власт.

Г. Димитрије Јовановић устаје против измене члана 48., држи да на тај начин изгледа, да скупштина врши судску власт измеђ савета и министра, мисли да треба најпре постојећи спор расправити, па тек онда тумачење закона решити, иначе излази да закон има повратну силу, а то за постојећи случај не треба да буде, а може се вели десити још и то да било савет било министри не схвате подједнако ни само тумачење закона, па би опет напано на тумачење скупштине ићи морало, а зато би требало дуго времена и тако спор би остао нерешен.

Г. Спасић каже, овде не може никако бити сукоба измеђ савета и министра, јер кад министарски савет нађе да је закон нејасан и скупштина га протумачи, онда ће се спор према тумачењу скупштине и расправити, па с тога је за редакцију.

Грудић вели: У уставу није означено, који су то административни спорови, па с тога држи да би тре-

бало, да се у овом закону сви административни спорови поброје, јер државни савет може одбијати људе с изговором да није спор административан.

Караматић потпомаже Грудића, и вели да је потребно да се барзначи шта је то административан спор.

Барлов вели: О томе је и у одбору било речи, но како није могуће све случаје административних спорова побројати, а могло би се и при самом побројању поједини случај изоставити одбор је нашао да је најбоље за сада оставити практици, по којој ће се решавати је ли спор административан или не?

Васиљевић слаже се с Барловом што се тиче побројања појединих случаја, али држи да је одвећ потребно да се определи шта је то административан спор.

Председник министарског савета каже, у чл. 35. овог предлога опредељено је шта је административни спор.

Стојшић мисли, да ће државни савет, као једно високо тело, према чл. 36. и 37. овог предлога заиста определити шта је спор административан.

Караматић пита је ли то спор административан, кад би неки чиновник незаконско казнио кога.

Председник министарског савета одговарајући на питање Караматића вели, да то није спор административан, јер би на тај начин противно уставу била повређена слобода једног грађанина и према томе жалба на оваке поступке власти може скупштина да прими по чл. 67. устава и чл. 103. тачке 7. пословног реда у народној скупштини.

Стојшић тражи да се код чл. 48. пословног реда у државном савету на свршетку позове на устав.

Председник министарства разлаже, да је са свим изданим по законима а код сваког појединог чланка позвати се на устав.

Дамњановић тражи да се јоште један пут прочита чл. 48. с редакциом одборском.

Секретар прочита поменути члан.

Вељковић пита: Ко ће решити предмет жалбени, пошто се закон протумачи, вели да он држи да овака редакција не може остати, јер је противно уставу.

Председник министарства позивајући се на одборе, који су испитивали законске предлоге о пословном реду скупштине и државног савета наводи, како је г. Вељковић у одбору јавно казао да је ова редакција целисходна и да потпуно одговара уставу, само се тада г. Вељковић у толико изјаснио, да би јошт боље било да се после прве приметбе саветске тражи тумачење закона. На то чуше се гласови одборника тако је. Вељковић одговара, баш у томе што г. председник министарства наводи да сам у одбору казао, и између одборске редакције и јесте разлика, јер по уставу има власт да поништи министарско решење, а кад то стоји, онда законодавна скупштина не може то без повреде устава преимначити, даје вели: по редакцији одборској пошто скупштина протумачи закон није опредељено, ко ће постојећи жалбени предмет решити, и то као што је вели и мало пре казао и као што је то лепо г. Јовановић разложио без повреде устава не може да буде; а кад би се после две приметбе саветске поводом нејасности закона као што је он вели предлагао одбору тражило тумачење, онда по његову схваћању требало би да се то тумачење достави државном савету, па онда да он ко-

начно реши жалбени предмет, јер тако прописује и чл. 99 устава.

Др. Ла Дукић брани одборску редакцију, с тим да спорни предмет само једанпут иде пред савет, па ако министар не усвоји саветско решење, онда да дође пред скупштину поред тумачења закона.

Васиљевић разјашњава редакцију па вели, да ће само поједини и то врло ретки случаји бити, у којима се државни савет са министром неће моћи споразумети о тумачењу једног закона, и кад скупштина протумачи закон, онда је предмет жалбени по себи решен.

Б. Петровић каже: ја мислим да по уставу држав. савет мора остати коначан судија.

Маџаревић вели да се и по себи разуме да се држав. савет пошто се нејасан закон протумачи и жалбени предмет решити.

Председник министарства побија оне говорнике, који наводе да би се устав повредио кад би се чл. 48 с редакциом одборском примио, наводи како и остала решења саветска нису коначна, него *потребују одобрење* књажево (чл. 12. посл. реда државног савета.)

Вељковић вели, државни је савет у спорним административним предметима по уставу последњи суд — а то што г. председник министарства наводи са свим је друга ствар, тиче се поглавито финансијских ствари.

Ризнић каже да у чл. 90 устава није казано да су саветска решења коначна и према томе немогу ни бити за министра обвезна. Алекса Петровић потпомаже Ризнића.

Д. Јовановић противан је редакцији чл. 48 и с тога, што излази да за појављени случај, који би повода дао тумачењу закона као и за све њему подобне

случаје, нема закона ни суда, док тумачење не изађе, а то код нас у уставној земљи где има закона и власти не може да буде, пита шта ће бити онда, ако Књаз непотврди скупштинско тумачење, а без потврђена Књажева не може важити, или ако и скупштина не би због каквих сметња исти закон протумачила.

Барлов брани разлоге г. Јовановића, доказује како је пређе постојао такав пропис, да кад се породе разна мњења о тумачењу каквог закона, онда је предходно тражено тумачење законодавне власти, па према томе је и појављени случај решен, но тај пропис показао се врло нецелисходан, с тога је доцније законом о грађ. поступ. судск. наређено да се предходно појављени случај реши, па тек онда тумачење законодавне власти тражи.

Мацареввић вели, ми сви тежимо да се по закону суди а овамо што нека господа предааку јасно излази да се хоће да се једна ствар што пре пресуди, па ма и незаконно, сматра да је боље да се у таком случају почeka тумачење законодавне власти, па ће се онда сваком подједнако и по закону судити.

Милосав Вукомановић потпомаже Мацареввића; Коста Димитријевић тражи да се гласа, јер држи да је скупштина досадањим говором довољно обавештена. По свему овоме скупштина одлучи да се чл. 48 с редакциом одборском усвоји.

број 56.

Ј. Бошковић као извештач одбора, који је одређен да прегледа предлог закона о пословном реду у народној скупштини, извештава да се одбор сагласно с владом да 8 тачка чл. 103 послов. реда скупштинског стане по предлогу владином, и скупштина то усвоји.

Секретар Васиљевић чита поздрав, који је дошао скупштини од народа окр. црноречког, на који скупштина одазва се са живио.

Председник закључи састанак и заказа други за сутра у 8 сати пре подне.

САСТАНАК XIII.

у петак 2. Октобра 1870. год.

број 58.

Председник скупштине рече да је састанак отворен и да се к послу приступи.

У то време дођоше у скупштину г. г. председник министарског савета, министар војени, финансије, правде и министар просвете и црквених дела и заузеше своја места.

број 59.

По овоме се прочита указ Намесника књажеског достојанства од 1. тек. м., којим се овлашћује г. министар правде да поднесе народној скупштини „Предлог за допуну § 298 грађ. законика и предлог за допуну највишег решења од 16. Априла 1869. год. изданог о накнади свију оштета учињених у новцима пуниларних маса, које су судови под интерес давали.“ Овај предлог г. министар правде предаде скупштини разложивши у кратко шта је изазвало владу Намесника књажеског достојанства да ове предлоге скупштини поднесе.

Ове предлоге скупштина прими, од којих сваки посланик узе по један комад.

БРОЈ 60.

Затим г. заступник министра иностраних дела, министар просвете и црквених дела, преда скупштини указ Намесника књажеског достојанства, којим се овлашћује да поднесе народној скупштини предлог „конвенције о издавању злочинаца и војених бегунаца“ између Србије и Румуније и том приликом у кратко разложи ту ствар и тај предлог скупштина прими, посланици од истог узеше по један комад.

БРОЈ 61.

После тога председник скупштине саопшти скупштини на решење устмену молбу посланика Глаше Герасимовића изјављену му преко посланика Симе Нешића, којом моли скупштину да му дозволи да може ићи кући те да се лечи: јер је врло болестан, због чега није ни могао на овај састанак доћи. Скупштина уважи ову молбу и реши да му се одобри одпуст.

Исто тако председник јави, да је посланик г. С. Вељковић поднео скупштини молбу, којом тражи да му се дозволи да може кући својој ради лечења отићи, па ако за 10 дана оздрави, опет ће доћи. И пошто секретар Прокић ову молбу прочита, скупштина реши да се не може г. Вељковићу дозволити да иде кући, но нека се лечи овде једно с тога, што већ много посланика одсуствује; а друго и с тога што га може скупштина затребати поради објаснења закона о пороти, о ком се он једном приликом раније у скупштини изразио да је на њему радио,

БРОЈ 62.

Затим председник скупштине рече, да је сада на дневном раду предлог закона о уређењу учитељске

школе, који је одбор зато одређени прегледао и о томе свој извештај поднео и замоли скупштину да тај извештај саслуша, који ће одборски извештач, посланик Симо Живковић прочитати.

Тај извештај онако гласи:

Одбор, одређени на састанку скупштинском 22. овог месеца да прегледа „предлог закона о уређењу учитељске школе“, држао је свој састанак 24. пр. месеца. На том састанку он је најпре изабрао себи за председника г. др-а Панчића, а за бележника Симу Живковића, па је после позвао у своју средину г. министра просвете и црквених дела. Г. министар кад је доша у одбор, живо је разложи јаку потребу и велику нужду да се у нашој земљи што пре подигне учитељска школа. Одбор усвајајући мишљење г. министра, једнодушно је приватно предлог г. министра и усвојио га у начелу, па је после у његовом присуству читао чланак по чланак и учинио је следећу приметбу.

1. Чл. 6 прва тачка да овако гласи:

„У ову се школу примају ученици, који су навршили пуних 16 година, да нису старији од 20 година, који су свршили с добрим успехом 4 разреда гимназије или реалке а доброг су владања, који су здрави и немају никаквих мана, које би им као потоњим учитељима сметале у времену дужности.

2. Другог одеља истог члана да буде овакав почетак:

„Исто се тако могу примати.“ и т. д.

3. Што се тиче година учитеља основних школа, који се по истој тачки могу примити за ученике учитељске школе, одбор се је поделио на троје: 11 гла-

сова било је за редакцију, 9. да се број година сведе на 20, а 2 да се неприма нико, који је старији од 16 година,

4. Чл. 7. да се изостави, што је његова садржина ушла у састав чл. 6.

5. У чл. 8. да се дода реч „обвезно“ после речи „предају се,“ на онда да чл. 19 са свим изостане.

6. Противу тачке б, у чл. 8, било је 13 гласова а за њу б. Већина жели, да се место речи „морално богословље“ стави „наука о хришћанским дужностима“ јер је пуно да учитељи то знаду, а први део моралног богословља као чисто богословски предмет да се предаје у богословији. Мањина на против рада би, да се учитељ и са тим првим делом упозна, те да му неостане правина у тој науци. По мњењу дакле већине тачке под б, гласиле би: наука о хришћанским дужностима.

7. 4 тачка истог члана да дође после, јер јој је онде најприродније место и да гласи:

а. Наука о чувању здравља (хигијена), физиологија да се изостави као засебан предмет, него да се предаје са зоологијом, па зато да одељак а у тачки 11 буде.

б. Јестаственица (зоологија основана на анатомији и физиологији човека, ботаника и минералологија са геологијом а све с погледом на оно, што је корисно и шведљиво из три царства а нарочито у нашој земљи.

8. У тачки 2. чл. 8 место „неспичких“ да се каже „књижевних.“

9. у тачки б под в истог члана да се изостави израз „у основној народној школи.

10. Тачка 7 ист. чл. да се допуни са речима „с погледом на Славене.“

11. У тачки 10. да се изоставе речи „поред тога.“

12. Што се тиче учења страних језика (т. 14) било је 14 гласова да се уче а 8 против.

13. У тачки 15 да се изостави реч „свију“ а да се дода „појединих.“

14. У чл. 11 где је реч о збиркама, да се пре речи „земљописа“ уметне реч „јестаственица“, јер је она у овом склопу наука најважнија.

15. Чл. 12 да буде овако:

За боље разумевање наставе у пољској привреди, придодаје се овом заведењу потребна земља и башта, коју обрађују и унапређују ученици под упутством економа и баштована, са потребним бројем радника.

16. Чл. 13 да се изостави, пошто је све то казато у чл. 4.

17. Поједине тачке чл. 14 да иду овим редом, а не као што је у предлогу и у њим допуне:

Главније су дужности управитеља:

а, да и сам предаје који предмет и ако буде зграда да седи у истој.

б, да се стара, да се извршују све наредбе овог уређења и дотичне власти и да влада подипун поредак и послушност у целом зеведењу.

в, да pazi како професори предају своје предмете, да долазе на часове, у опште да гледа да професори уредно извршују своје дужности.

г, да pazi да се науке предају по педагогским начелима и да се свршују у одређено време.

д, управитељ ће моћи да казни професора и учитеља за мање погрешке, опоменом и укором, а веће ће јављати министру.

е, управитељ ће руководити све испите, а особито оне последње, кад се оцењује способност питомаца, који излазе из заведења.

ж, управитељ ће сам или на предлог професора (или учитеља) одређивати време кад ће се држати састанци професорског збора.

з, он ће одређивати замену или ће сам замењивати професоре, који немогу даћи на дужност.

и, он сме дати професору и учитељу 3 а ђацима по 8 дана одсуства у случају потребе. Њему ће се правдати ученици за свој изостанак од школе, и он ће решавати има ли оправдању места или не.

Но осим прописаног одбора, Управитељ има право да ученицима да по један дан одмора кад за добро нађе.

ј, управитељу ће се пријављивати ученици који ступају у ово заведење, но који ће се примити о томе решава збор професорски, с одобрењем министра просвете и црквених дела.

к, управитељ и професори поодиће по наређењу министра по неке основне школе у земљи нашој.

л, управитељ је дужан да за време одмора школског руководи практично обучавање учитеља основних школа, које му ради тога буде упутно министар просвете и црквених дела.

м, управитељ ће заједно са бележником држати списак свију школских ствари и библиотека, надгледаће над стварима домоводства, над имањем и зградом школском и одговараће зато.

н, управитељ прима и одиушта све служитеље.

о, при свршетку сваке школске године, подносиће извештај о професорима, о броју и успеху ученика, о стању школске зграде, школских ствари и намештаја и подносиће у прописано време рачун о трошковима целог издржања и школске земље а тако исто и о потребама школским.

Он има економа, који ће се старати за све ствари што се тиче издржавања и школске земље и који ће му за све одговорати.

18. чл. 15. да дође после чл. 4.

19. код чл. 16 на свршетку тачке б, да се додаду речи „што“ ће управитељ извршити.

20. у чл. 17 да се изостави реч „виших.“

21. У чл. 18 да се изостави реч „учитељи“ а пред супленти стави „и“

22. члан 20 да каже:

„Одлуке збора потписују управитељ и сви који су у збору већали а објављује и извршује сам управитељ.“

23. У члану 21 последње тачке да буде:

„За тај посао имаће бележник награду“

24. у чл. 22 тачке а после речи „и ред испита“ да се уметне „све то“

25. У тачки в. истог члана после речи „збор одлучује — после“ да се уметне „три месеца“ а изостави, „првог полгодишњег испита“ а место речи „изључити“ „одустити“

26. у тачки д. место „одобрених“ да дође реч „прописаних.“

27. чл. 24 после речи „а тако исто да“ да се доцни са речима „донесу крштено писмо“, а остало изостави. Осим тога, да се уметне једна тачка која ће гласити:

„Све ће ученике пре примања прегледати лекар, да се види, јесу ли здрави и јесу ли лежали богине“.

28. у чл. 25 после речи „може се примити“ да буде и доцније до месец дана.

29. чл. 25 на свршетку да се дода „и одпустиће се из заведења.“

30. Почетак чл. 27 да буде и питомци ће сви заједно у заведењу живити „а место речи“ питомци-ма ће се „њима ће се.“

31. У чл. 31. да се после речи „тресе“ уметне „по.“

32. чл. 34. да овако буде :

„Ученици III најстаријег разреда дужни су на свршетку учења положити општи испит о учитељској способности.

Министар просвете и црквених дела прописаће нарочита правила како ће се ти испити полагати.

33. у чл. 35 после речи „начина предавања“ да се дода поретка и владања у заведењу као и закон школски.

Г. министар просвете усвојио је све ове исправке.

Кад тај извештај би прочитан, онда председник нареди да секретар Димитрије Јовановић чита предлог као што га је влада поднела, а одборски извештач чита одборске приметбе.

Тада посланик Ризнић рече, да се противу учињених примедба одборских нема шта да примети, па вели да би, по његовом мишљењу, добро било, да секретари скупштински према овим приметбама и предлогу како је поднет склопе све по реду, па онда да се тај склопљени закон ради решења скупштини само прочита те да се не дангуби.

Посланик Владимир Хаџић и секретар Васиљевић су зато да се чита члан по члан редом, јер се веле само тако може тај предлог испитати и оценити како ваља.

Кад се према овоме појавише два разна мишљења председник скупштине предложи скупштини на решење ово питање, које би знатном већином решено да се чита члан по члан пројекта, а по том приметба одборска чињена код сваког члана.

Број 63.

Секретар Јовановић прочита члан о коме није било никакве одборске приметбе, по посланик Панта Срећковић рече, да је реч „у Србији“ сувишна, почем се зна да се учитељска школа неустановљава у којој страниј држави, већ у Србији, за коју се и овај закон пише.

Посланик г. Панчић рече, да је ова реч „у Србији“ метута за разлику, да се не разуме да се учитељска школа установљава у Биограду, но може бити и у другом ком месту Србије, и потоме је он зато да реч „у Србији остане.

Скупштина усвоји овај члан као што је у предлогу без приметбе Срећковићеве.

Члан 2 3 и 4 усвоји скупштина по предлогу.

Код члана 5. поведе се кратка препирка о трајању школског времена, при којој посланик Владимир Хаџић рече, да је према цели, коју влада оће овом школом да постигне, кратко време од 3 године, већ је он за 4 године, почем се зна да се за 3 године неможе довољно спремити за ту важну дужност.

Посланик Панчић узео реч па разложи да не стоји то што посланик Хаџић каже. О овоме вели било је доста разговора у одбору, па пошто је један од одборника примио на се да распореди предмете који су одређени за ту школу и нашао да се то све за време од 3 год. може свршити, — одбор је нашао да су доста 3 године, но он је само тога мишљења да овај члан дође пред члан 8 с тога што је са овим у свези.

Посланик Срећковић мисли да би боље било да дође члан 5 после 8 пред 9, а у осталом слаже се са г. Панчићем.

Стојадин Радоњић узео реч па поче наводити мане неких учитеља основних школа, но председник му примети да о томе није сада реч, но о учитељској школи.

А г. министар просвете и прѣвених дела примети од своје стране, да не треба од појединог случаја на све учитеље закључења изводити. Нас сада занима нова опште корисна установа, па треба гледати на цел, која се овим има постићи.

Посланик Малетић слаже се у мишљењу са послаником Панчићем и вели да се овде примају ђаци из 4 разреда гимназије па потоме су већ припремни за науку, па је и он мишљења да је довољни рок 3 године.

Коста Димитријевић у свему се слаже са Малетићем и Панчићем.

По овоме скупштина знатном већином реши да остане по предлогу рок од 3 год. но само члан 5. да дође пред члан 8.

Прву тачку члана 6. усвоји скупштина по приметби одборској.

А о другом ставу истог члана било је подужет разговора.

Посланик Панчић мисли да у ову школу не треба примати млађе од 16 или старије од 20. год. нити треба ширити број кандидата у томе зато што ће их свагда бити и овако довољно. Он мисли да у ову школу не треба примати учитеље с тога што је опасно у једну школу састављати људе разне спреме и разног узраста.

Секретар Васиљевић вели, ја признајем те тегобе, које је навео посланик Панчић, али он није зато, да се млади и ваљани учитељи изузму и да им се не допусти улазак у школу, но само да се каже млади и ваљани учитељи. У томе га помаже посланик Анта Панчић и каже, да овде не треба гледати на године, но само да су ваљани и поштени људи као што и предлог гласи.

Посланик Сретеновић за то је да ђаца не буду млађи од 16 а старији од 20 година.

Посланик Малетић вели, што се тиче тога оће дува се и учитељи примати, мишљења је да их треба примати, но никако старије од 20 година и ожењење ако се жели морал у школи сачувати, почем је се постарало и за остале учитеље да се могу учити за време одмора и у празничне дане.

Посланик Срећковић слаже се са послаником Панчићем с додатком да је ова установа и приморала владу да има добре учитеље што их је било хрђавих као што један од посланика рече. И он је зато да ученици буду једних година и то у колико је год могуће зближенијих, јер је од већ опасно по завод саставити ђаве од неједнаких година, он мисли да

небуду старији од 20 година, а почем није одузета могућност и за остале учитеље да се усавршавају у науци за време одмора.

Посланик Теофила Сандић је за то, да се примају и учитељи у ову школу, но само да нису старији од 25 година, као што стоји и у самом предлогу владином скупштини поднесеном, да су нежењени и добри у владању.

Посланик Јован Кара-Матић је за то, да се не примају учитељи старији од 20 година.

Посланик Ризнић каже да су се учитељи навикли на сваки живот, па зато је он мишљења да се учитељи у ову школу не примају.

Симо Живковић је да се и учитељи примају само нежењени и не старији од 20 година, а г. министар ће као што се ради у војеној школи при примању питомца најпре узети одличне ђаве из старијих разреда, а најпосле учитеље основних школа.

Посланик Валента каже: Овде се оснива једно заведење, где не треба гледати на правичност појединих, већ на цел, коју овај завод има да циљи, па с тога је он зато да ученици буду колико је могуће подједнаких година, но никако да су старији од 20 год., јер он то говори из искуства као лекар.

Овај разлог посланика Валенте подпуно усваја посланик Лазо Вуличевић.

Председник скупштине Живко Карабиберовић слаже са мишљењем посланика Валенте, јер вели не треба за љубав 10—15 учитеља који би у ту школу могли доћи, оназадити саму школу, од које тако много очекујемо за будућност нашу. Па зато је мишљења да

се ни ђаци ни учитељи старији од 20 година у ту школу не примају.

Неки посланици говорине да се учитељи никако не примају.

Министар просвете и црквених дела г. Матић вели треба да се и учитељи примају, јер он замишља учитеља добра као што и предлог говори, а граница година нека се измени. Он никако није за то да се ова школа младим, добрим учитељима затвара.

По овоме председник скупштине предложи то питање на гласање и скупштина реши да се примају и учитељи само не старији од 20 година.

За тим устаде посланик Срећковић па рече, кад је скупштина усвојила да се и учитељи примају, онда бар нека се дода и ово да и они морају свршити 4 гимназијална разреда или реалке као што се и од осталих ђака иште.

Посланик Симо Живковић предлаже да се између осталог захтева од учитеља да они поред осталог поднесе и сведочбу о владању своје од општинског суда.

Посланик Срећковић је за то, да им власт надзорна даде оцену о владању, јер то кметови олако узимају.

Посланик Малетић каже, не треба захтевати да се подноси уверење о владању од општинског суда, а то вели зато, што би се тиме школској власти везивале руке да мора примити и онога, за кога она има уверење да није добар, а поднео је уверење да јесте.

Г. министар просвете и црквених дела каже, да би се свака незгода избегла, добро би било да се код речи „успех“ дода и „отличним владањем у школи“ што скупштина усвоји.

Чл. 7. укида се са свим.

Овим се сврши овај састанак, који је трајао до 12 $\frac{1}{4}$ часова, а идући састанак за продужење претреса овог предлога би заказан за сутра у 8 часова.

САСТАНАК XIV.

У суботу 3. Октобра 1870. год. у Крагујевцу.

Број 64.

Председник скупштине објави да је састанак отворен и да се к послу приступи.

У то време дођоше у скупштину председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар финансије и министар просвете и црквених дела и заузеше своја места.

Број 65.

По овоме прочита се указ намесника књажеског достојанства, којим се овлашћује г. министар финансије да поднесе народној скупштини „пројект закона о буџету за 1871.“ годину на решење. Овај закон г. министар финансије предаде скупштини пошто га најпре пропрати кратком беседом.

Број 66.

Затим посланик Васо Мадаревић јави скупштини да је посланик Вељковић болестан, те да због тога не може подуже време на састанке долазити. Даље вели овај је посланик у одбору за законодавство, па да се неби због њега дангубило предложе, да скупштина реши ко ће му место попунити.

На ово скупштина реши; да у том одбору место Вељковића попуни посланик Ђорђе Петровић а ради увећања истог одбора придодаје му се посланик Марко Лазаревић.

Број 67.

По том председник нареди те ова два посланика Марко Лазаревић и Милутин Милић подожише заједну као што закон прописује.

Број 68.

После тога председник скупштине рече, да ће сада да се продужи у скупштини претрес предлога о уређењу учитељске школе од члана 8. довде је се на јучерањем састанку дошло. По том секретар Јовановић продужи читање текста по предлогу, а извештач Свмо Живковић одборске приметбе.

Број 69.

Члана 8. под 1. тачке а и б. усваја скупштина по приметби одборској; под 2. код тачке а посланик Малетић предлаже да место граматике и синтаксе дође етимологија и синтакса. У овоме га помаже секретар Васиљевић и он је мишљења да овако буде „Граматика са оба дела „Етимологијом и Синтаксом“, што и скупштина усвоји. Тачка под б. усваја се по владином предлогу, тачку под 3 усваја скупштина по приметби одборској. Тачку под 5. и тачке под 6. одељак а и б прима скупштина по владином предлогу, а и одељак в по приметби одборској. Тачке под 7. 8. 9. 10. и 11. одељка а, б, и в. Тачка под 12. и 13 одељка а. и б скупштина усвоји по предлогу са приметбом одборском.

Код тачке 14 новела се је дуга преширка, да ли да се учи и који страни језик или не? У тој преширки

учествовали су ови посланици: Посланик Срећковић у подугом разлагању изјави да је он мишљења да се страни језик не учи у овој школи, а то са тога што се за 3. године страни језик не може научити и што би се и са оно мало што би се научило само кварио српски језик, но он је за то, да се за тај новац што би се потрошио на учитеља страног језика преводе добре стране књиге; страни језик у овакој школи вели неучи се ни у страним државама, не треба ни код нас.

Посланик Малетић је противан овом мишљењу посланика Срећковића а то зато, што вели: ми немамо још добри страних књига за читање на нашем језику те да би се ђаци изучавати могли, за то је он мишљења да се који страни језик у овој школи учи тим пре, што ће ђак већ и доста спреман доћи у ову школу, па ће се у њој усавршити бар толико, да може читати и разумети добро класике, јер без језика не може бити ни учитељ ваљан, а за цело добар ђак жуђећи за науком може научити.

Посланик Сретеновић је зато да се у овој школи неучи страни језик, јер је вели: а, и онако много предмета патрпано, па нема ђак времена да га изучи; б, кад би га ђак и тео научити ми вели немамо на српском језику подпуна речника ни од каког језика за учење, па зато није могуће са таквим речником ни научити какови језик; в, што учитељ и нема потребе за учење страна језика, јер доста је да чита и оно што има на српском језику; г, што овај ђак нема ни средства за набављање страних књига нити их по готову у селу може набавити почем се тешко оне и у Биограду набављају. И он вели да се у овим школама

не учи страни језик ни по страним државама, као што је унутро посланик Срећковић приметно.

Посланик Симо Живковић вели да је противан разлагању посланика Срећковића, и Сретеновића а то зато што према одређеном броју предмета за учење није не могуће изучити један страни језик, почем међу њима има већина, које су ђаци у гимназији учили и тако неће ни остати више нових предмета од 8, поред којих добар ђак може један страни језик научити. Што речник Исавловића није добар, то не смета добром ђаку набавити бољи речник, па му због тога не треба одузети прилику да га научи.

Не стоји вели ни то, што посланик Срећковић наводи „да ће учитељи са страним језиком изкварити српски, јер кад наше обичаје ни су изкварили пређашњи учитељи из Аустрије, која су знали немачки и навикали се на њихове обичаје, неће то ни сада бити особито у времену кад се идеја народности буди код свију народа.

Посланик Васиљевић је да се страни језик учи зато, што онај који оће другог да учи мора се и сам учити, а то је тешко без знања страног језика, јер је наша књижевност још веома оскудна, а и ученици су већ у велико спреми у гимназији за учење језика.

Посланик Никола Мандић каже, да је доста разложено о овоме, па је за гласање.

Посланик Коста Димитријевић вели „за учење страна језика плаћа се тиме што се шиљу ученици на изучавање, па кад се ђаци шиљу за изучавање страних језика на страну, зашто се неби плаћао учитељ па да се ђаци овде изучавају па је по томе он за учење страна језика и у овој школи.

Посланик Панчић је за учење страна језика, што је томе велика потреба, јер ако се неучи неће се учитељ на селу живећи ничему моћи научити, почем је тамо лишен сваког саобраћаја, нема новина, нема књига, а нема ни читаонице; а кад изучи који страни језик он се може читањем страних књига доста помагати. 2. да ваља да се страни језик учи већ због тога што се почео учити у 4 гимназији и овде се само наставља; 3. да може, противно ономе што кажу посланик Срећковић и Сретеновић, да се научи, чему су доказ многи преводи који се израђују од наших ученика из гимназије и велике школе.

Скупштина реши да се један страни језик у овој школи учи.

Тачку 15. прима скупштина по приметби одборској. Тачке 16. 17. и 18. усваја по предлогу.

Члан 9. скупштина реши да се укине по приметби одборској.

Члан 10. скупштина усвоји по предлогу владином

Члан 11. усвоји скупштина по предлогу са одборском приметбом.

Члан 12. прими скупштина са приметбом одборском.

Члан 13. прима скупштина по предлогу.

Код члана 14. повела се је препирка, при којој посланик Живковић рече, да је противан оном додатку одборском и вели: „ја нисам никако за то и ако сам директор, другачије је служба професорска од других чиновника. Начелник истина може да казни помоћника узором, али то право неби дао директору, јер он не може стојати према професорима у том од-

ношају, како стоји начелник према помоћнику. Н. пр. директор примети професору да не предаје по педагогији, а овај то не усвоји, ту да га казни узором, а незна се који је од њих двојице на бољем путу и ког су погледи бољи.

Секретар Васиљевић потпомаже у овоме посланика Живковића, па важе, да један човек не може све знати, и по томе је мишљења да директор не може професоре упућивати како да предмете своје предају.

Посланик Малетић вели овде се неће да директор казује како ће који професор свој предмет предавати, по се оће да он кази шта професор ради, па је по томе за приметбу одборску. Посланик Живковић каже, да зато има тачка у члану 16.

Посланик Срећковић вели, овде се траже професори педагошки, па ће и директор бити педагог, и по томе је за приметбу одборску.

Скупштина прими приметбу одборску.

Члан 15. усваја скупштина по предлогу, но само овај члан дође на место где је члан 4.

Министар просвете и црквених дела предложи да се у овом члану домете, после речи учили и речи „или предавали“ скупштина прими чл. 15. са тим додатком.

Члан 16. скупштина усваја са приметбом одборском. Чланове 17. и 18. усваја скупштина са приметбом одборском.

Члан 19. прими скупштина по владином предлогу.

Чланове 20. 21. и 22. скупштина прими по приметби одборској.

Члан 23. скупштина прими по предлогу.

Члан 24. скупштина прими по приметби одборској.

Члан 25. скупштина прими по предлогу владином.

Код члана 26. повела је се препирка, при којој посланик Илија Протић каже да он није за приметбу одборску с тога, што ђак може друге године бити добар, па је за то, да он може једну годину повторити о свом трошку.

Посланик Маметић каже, да овде није као код других школа, јер је тамо због нагомиланости ђака немогуће оценити ученика баш како треба те је због тога тамо дозвољено повторавање, а овде то не стоји за то је он противан мишљењу посланика Илије, па мисли да кад се о једном ђаку уверење добије да није за ову школу, нетреба га трпити, већ нека иде у другу школу, па нека тамо и продужи, свуд су му врата отворена.

Посланик Симо Живковић вели случаји се изгонена из школа догађају у првом гимназијалном разреду а у вишем редко. Дакле кад ђак дође у ову школу он је већ 4 гимназије прошо, има сва средства за науку, па зато ако неучи нетреба га онда ни држати у школи.

Њега у овоме потпомаже посланик Срећковић, па каже да ђаку ове школе нетреба ни за длаку попуштати, јер би се онда промашала целъ рад које се ова школа установљава.

Скупштина усвоји да буде по приметби одборској.

Члан 27 прими скупштина по приметби одборској.

При овоме члану посланик Срећковић предлаже да уђе у закон то да се „одело“ за питомце набавља од отачествених производа. Њега у овоме помаже посланик Валента и Арсо Лукић.

Посланик Симо Живковић каже да се оваково што намеће у закон, па зато је мишлења да остане по приметби одборској.

Пошто г. министар просвете и црквених дела изказа да ће одело питомаца набављати у колико је год више могуће од наших производа, скупштина реши да се пређе на даљи рад; о овоме ће се говорити при претресу буџета за учитељску школу.

Код члана 28 посланик Коста Грудић примети да се код речи „дужан је остати у учитељству најмање 6 година“ и ово дода: А ако не одслужи, да плати учињени трошак.

Посланик Лазар Вуличевић је мишлења да му се не да друга државна служба, каквог је мишлења и у одбору био.

Пошто ово председник предложи скупштини на решење, скупштина реши да се том члану дода: „А ако не би за 6 година у учитељству остао, да му се не да друга државна служба.“

Чланове 29 и 30 скупштина усвоји по владином предлогу.

Члан 31. усвоји скупштина по одборској приметби.

Чланове 32 и 33 прими скупштина по владином предлогу.

Члан 37 усвоји скупштина по одборској приметби а тако исто и члан 35-ти.

БРОЈ 70.

Пошто се овај предлог у скупштини претресе, посланик Анта Панчић каже, кад је у 14 тачци члана 8 скупштина усвојила да се у учитељској школи предаје један страни језик, он је мишлења да треба скуп-

штина да и тај језик који ће се предавати одреди, па, да се и то у овај закон стави, да неби после министар један одредио један, а други кад на његово место дође други језик; њега у овоме потпомаже Арсо Лукић и посланик Панто Срећковић, но Срећковић с тим да власт може прописати казни пропагандски језик.

Посланик Алекса Петровић предлаже да се избор језика остави влади; јер кад би се то искало од скупштине, неби се у томе могло ни 5 сложити, почем би сваки особени језик тео.

Посланици Милан Стојић, Никола Мандић и Владимир Хаџић предлажу да се то остави влади да она оцени, који ће језик бити најпробитачнији, па њега нека и одреди.

Посланик Касијан Стојишић предлаже да скупштина реши то питање, хоће ли влада да одреди језик или скупштана.

Пошто председник позва скупштину да ово питање реши, она знатном већином реши да језик за предавање у овој учитељској школи одреди сама влада.

број 71.

Затим председник скупштине објави да је сада на дневном реду предлог изборног закона скупштинског, који је одбор зато одређени прегледао и свој извештај поднео, и замоли скупштину да тај извештај саслуша, који ће одборски извештач Димитрије Јовановић прочитати. Тај извештај гласи овако:

Одбор који је народна скупштина одредила да испита предлог закона о избору посланика, и који је састављен из подписаних лица под председништвом

одборника Ђорђа Петровића предузео је и свршио свој посао у неколико састанака, и сада има чест поднети скупштини извештај свој у следећућем:

Одбор је претресао цео предлог закона и испитао све поједине §-ове, па је нашао да је исти предлог састављен у свему по пропису устава земаљског и да се може у главноме примити, осим неких мањих измена, које одбор налази, да се имају учинити, и које се измене у овоме састоје:

Прва важнија измена та је, да се књажеви посланици постављају на три године, као што је у предлогу казано и за народне посланике.

Истина да има неколико одборника у мањини, од којих су једни зато да се и народни и књажеви посланици бирају на годину, а неки да се само књажеви посланици постављају на годину, омет одбор је великом већином закључио да се и једни и други бирају на три године.

Основни разлози, који су руководили одбор да овако донесе своје закључење у том питању, ови су:

1. Што су посланици много вичнији, кад се једно за другим састају у више скупштина, но кад би се сваке године бирали, јер виде из сопственог уверења и искуства како се и шта ради у скупштини и како се износе предлози, и како се ови претресају на састанцима, па у томе и сами добију више знања и приправности, а поред тога и боље се науче на правила и ред, кои је у скупштини прописан, и који је од преке потребе, да скупштина с' већом ползом и брже свој посао ради.

2. Што се у једној скупштини немогу сви потребни закони издати, него свагда остаје и за друге

скупштине, да се понеки закон изда, па они који су у једној скупштини неки закон претресали, знаће боље да и овај доведу у свезу са оним законом који је једном преко њихове руке прешао и кога су побуде, на основу који је речени закон донешен, њима свестрано познате; и по томе они ће умети лакше изнаћи у колико је какав предлог неподпуц, нејасан или у противусловљу са постојећим каквим законом него онај посланик, који први пут на том послу ради, а осим тога одржао би се и један правац у свима државним делима, што би много олакшало и скупштини и влади око усавршавања државних установа, и

3. Што ће они који би на дуже време изабрани били за посланике имати јачу вољу и већу пажњу обратити на све што се ради у земљи, па ће знати боље и више показати и влади и скупштини све мане и погрешке, које се код власти и народа догађају, и кадри ће бити да изнађу сходна средства, да се уклони свака сметња, која напредак земље и народа спречава, но они посланици, који би се мењали сваке године, па би дошли на скупштину неспремни и непосвећени у народне ствари и његов јаван живот.

Друга општа примедба та је, да се свуда у овом предлогу у место § 6а стави члан, јер то је усвојено и у закону о пословном реду у народној скупштини и у земаљском уставу.

Остале измене које се имају учинити ове су:

У чл. 1, да се поред речи „народни“ дода „и књажевски“ а реч „грађанске“ сасвим изостави; па би онда први одељак овог члана гласио овако „Опште бирање народних и књажевских посланика за обичну скупштину бива сваке треће године“

Други одељак овог члана сасвим изостаје.

Одбор је учинио ову измену зато, што је мишлења да се и књажевски посланици постављају на три године из разлога, које је напред навео, а реч „грађанске“ изоставља зато што је одбор жељео да наше законодавство мало по мало укине сасвим рачунску годину па да се ова у свему изједначи са грађанском годином.

У члану 8. реч „на“ која се налази у другом одељку а у четвртој врсти, да се сасвим изостави као излишна по мишлењу одбора.

У чл. 9. да се на крају првога одељка каже „члану“ уместо „параграфу“ а у другом одељку речи „у случају последње тачке § 4.“ замене са овим речима: „У случају друге и треће тачке члана 4“, јер у том 4 том члану има три тачке, па су последње две у изузећу од члана 6. овако исто као што су и у изузећу од члана 4тог.

У члану 12. а у другом одељку после речи „Судови су дужни“ како би се знало на шта се овај други одељак односи.

У чл. 18. да се у тачки 8 изоставе по мњењу одбора ове излишне речи „пресудом судском повраћени“ па да се каже тачка 8 овако „они који су под старатељством“

У члану 23 да се сасвим изоставе речи „народном скупштинском решени“ а на њихово место да се стави реч „саопштени“

У чл. 24 да се ставе ове речи „Бирање народних посланика бива“ на место речи „почем устав у чл 43 одређује и непосредно и посредно бирање, то ће се посланици бирати“, које изостају јер закон

треба да заповеда, а не да излаже оправдавајуће побуде зашто постоји.

Поред тога, да се на крају истог члана под заградом стави чл 43. устава.

У чл. 27 реч „отвориће се“ замењена је са речи „састаће се“

У чл. 28. да се замени трећа реч „је“ са „се“ а тако исто и шеста реч „отворена“ са речи: „састала“ а у трећој врсти првог одељења истог члана да се на место речи „два“ стави „четири“

Одбор је мишљења да је боље, кад има више лица у бирачком одбору, једно да неби председавајући кмет упливисао на избор, а друго да има довољно контроле при гласању ако неби могао сви одборници за сво време гласања једнако одстојати код астава, гди се гласање бележи; па за то је на место два одборника ставио четири.

У члану 29. да се у првом реду на место „два“ стави „три“ из разлога, који је одбор навео код измене у чл. 28.

У члану 33. да се први одељак овако састави:
„Примање гласова одређеног дана продужиће се непрекидно до заода сунца. У то време одбор ће ма да сви бирачи нису дошли и гласали решити и огласити, да је изборна скупштина свршена.“

Други одељак истог члана да се са свим изостави; а од трећег одељка да се изоставе у другој врсти ове речи „тога дана“.

Одбор је нашао, да је боље да се гласање за избор посланика сврши једног дана и то оног, који је указом означен, но кад би се то остављало и за други дан.

Разлози који су одбор на ово руководили ови су:

1, Што би то одговарало наређењу чл. 3. овог предлога.

2, Што се избори код нас могу лако свршити једног дана; и

3, Што би се отлагањем избора на други дан отворио пут разним злоупотребама, које би могле лако да наступе, и да осујете учињени избор првог дана.

Чланови 34, 35, 36, 37 и 43 са свим изостају, јер су сада излишни постали према члану 33., који је одбор прекројио.

У члану 45. да се реч „другог“ замени са речи „првог“, јер би онда овај члан одговарао прекројеном члану 33.

У члану 48. да се изоставе речи „другог дана“ и на место „§. 36.“ стави „члан 33.“

У члану 51. а у другом одељку да се после речи „онда“ изоставе крајње речи „ће сући коцку што бива овако“ и на место ових речи да се дода ово „је посланик онај, који је по годинама старији што ће бирачки одбор оценити.“

Према овоме трећи и четврти став члана 51. са свим изостаје.

Ову је измену учинио одбор зато, што зна да наш народ нерадо гледа воцку.

У члану 53. крајњем одељку да се реч „уверене“, замени са речи: „пунемоћије“, јер је та реч узета и у закону о пословном реду у народној скупштини.

У члану 54. да се сасвим изоставе речи „о неспоредности завоја“, јер то је излишно спрам поправљеног члана 33.

У члану 55 такође да се изоставе речи „неис-

правности *завјоа*“ из разлога, који је показан и код члана 54.

У члану 57. у предпоследњој врсти првог одељка под речи „*има*“ додати „*ле*“ што је изостало штампарском погрешком.

У члану 58 да се изоставе последње речи, *ће ови вући напредозначеним начином коцку, која ће ствар решити*“ а на њено место да се ставе ове речи „*би ва по чл. 51 као и код посланика.*“

У члану 59. после треће врсте у првом одељку да дођу ове речи „*или са писмом одбора бирачког.*“

У истом одељку а у петој врсти да се каже „*тако*“ у место и после речи „*како ће*“ да дође „*се*“ а у шестој врсти истог одељка да се изостави „*се*“.

На крају другог одељка истог члана да се ставе ове речи „*ово се може и писмено учинити.*“

Овим додатком одбор је хтео да остави општини да избере што је лакше за њу кад упути поверенике на среску повереничку скупштину, а то је да или писмено о томе пошље или да повереници оду с' председником среској скупштини.

У чл. 60. а у другом одељку у место „*два*“ треба ставити „*четири.*“ Ову је измену учинио одбор зато што је тај број узео и за варошки бирачки одбор.

У четвртном одељку а у другој врсти истог члана да се после речи „*узети*“ изостави „*и*“ и после речи „*општинске*“ да се такође изоставе речи „*а и среске*“, јер одбор није рад да на избору когод од полицајне власти бележи гласове бирача.

У члану 61. да се место „*два*“ стави „*три*“ из разлога, који је показан код чл. 29.

У члану 64. а у другом одељку да се сасвим изоставе речи „*пред четири и око*“ па на њено место да се стави само „*у.*“

У трећој врсти истог одељка да се изоставе речи „*ујаво у четири сата.*“

У истом члану а у трећем одељку да се изоставе речи „*без отлагања на сутра*“, а у предпоследњој врсти истог одељка да се после речи „*одбор ће*“ ставе ове речи, „*истог дана.*“

У члану 65. да се мете „*чл. 33*“ на место §. „*37.*“

У члану 72. а у последњем одељку да се реч „*уверење*“ замени са речи „*пуномоћје.*“

У члану 76 да се на крају првог одељка дода „*и да се лиши права бирати и бити изабрат до три општа избора закључно*“

Одбор је нашао за нужно да се овај додаток прими, што је то казна, која баш одговара самом преступу.

У члану 78 да се изоставе са свим ове речи „*за сваки течај скупштински*“

У члану 81. да се у првом одељку поред речи „*народни*“ дода реч „*и књажевци*“, а реч „*грађанске*“ да се сасвим изостави.

Ова је измена учинена услед измене члана 1. овог предлога.

У другом одељку истог члана да се дода у почетку реч „*овај,*“ те да се доведе у свезу са првим одељком, а реч „*народних*“ да се изостави, што у томе нема разлике између једних и других посланика.

Трећи одељак чл. 81. да се сасвим изостави и на његово место да се ставе ове речи:

„*Књажев посланик, који би у течају свог пуномоћства променио званични положај у коме је био*

кад је за посланика изабран, неможе без новог избора остати посланик."

Одбор је нашао за целисходно да се овај додатак стави зато, што се књажеви посланици бирају на три године, па зато време могу знатно променити свој положај, који се неби могао слагати са својствима једног посланика, било зато што би у великој зависности спрема владе стајао, било иначе што би могле друге околности наступити код посланика, са чега неби могао бити послаником.

Члан 82. да се овако састави „сваки допуњавајући избор посланика вреди само до првог општег бирања свију посланика“ а све остало у том члану изостаје.

У члану 83. а у првом одељку да се изостави реч „изванредна“ у првој врсти, а реч „исчетку“ у другој врсти да се замени са „току“, јер може и не бити изванредна потреба да се сазива скупштина, али опет да је потреба да се то учини. Исто тако може се ова потреба појавити не само у почетку године него и у течају ове.

Најпосле да се реч „народних“ у претпоследњој врсти истог одељка са свим изостави.

Члану 84. да се на крају додаду ове речи: „у свима овим случајима за књажеве посланике остаје књазу да реши о њеном допуњавању“

У члану 87. да се дода у трећој врсти после речи „издато им“ реч „ауномоције или“

Одбор је о свему овом повскао нужна обавештења од г. министра унутрашњих дела и он се с одбором сложио у свима овим примедбама, изменама и додатцима.

Осим овога одбор је на састанцима својим покренуо и то питање, шта би било онда кад министри неби хтели сазвати скупштину сваке године као што је у уставу наређено и истраживао је цели сходан начин како би се ово питање на практични начин могло решити.

Но пошто је оно било покренуто и на осмом и деветом саставку скупштинском, па је онда отложено, то је одбор нашао за нужно да о томе саслуша г. министра унутрашњих дела како би одбор могао дати своје закључење скупштини о овоме питању, које по миљењу одбора има места овде у изборном закону.

Г министар разложио је одбору ову ствар овако:

Пре свега, рече г. министар, ова зебња скупштине да не наступе времена у којима би се противно уставу пропустило сазвати скупштину неможе се правично судећи одвети на данашњу владу, јер она мисли да може с правом рећи да баш она има заслуге у томе што је садањи устав у земљи постао, по коме се скупштина сваке године има сазивати. Ову своју оданост уставу садања влада посведочила је и посведочава и тиме, што је лањским уставом само за један органски закон наређено да ће се првој редовној скупштини поднети, на име за изборни закон, а она је већ три поднела, и намерна је јошт два такова закона да поднесе, поред ових закона она је спремила и поднеће јошт и више других закона. Неможе бити дакле сумње и зебње о њеној искреној тежњи да се што пре уставност код нас уведе и утврди.

Удаљавајући овако сваку сумњу од данашње вла-

де г. министар пређе на саму ствар, па је разложи са погледа уставности и са стране користи, у ком обзиру и то што се тиче уставности рече да би такво наређење било противно уставу, јер је његовим чланом 76 изречно књазу остављено то право да скупштину сазива, и да одреди време у години кад ће се и место где ће се она сазвати. Према томе уставни министар, који одговара народној скупштини за очување њених и народних права, која им устав даје, одговоран је тако исто владаоцу за очување његових уставних права и зато неби могао такав закон подписати, а да неповреди устав. Најпосле такво узаконење, рече, и кад би могуће било, неби било од практичне користи, јер тим што би се посланици у изврстан дан сами скупили, и кад то неби било спречавано неби ништа више могли законитим путем урадити, осим изрећи и подписати један акт као неби доказ да скупштина није на време сазвана, што се и без тога у целој земљи знати мора. Нева се вели само представи, шта ће да се ради, говорећи о законим начинима, кад се посланици скупе у једно место, а влада се чини и невешта, неподносећи тој скупштини никакве предлоге, нити у обште долазе у какав званични додир са њом. Нема дакле таквим прописом никакве заковите помоћи, него је помоћ у развијеној свести и јаком карактеру народа, које колико постоје, тим самим искључава се могућност онога од чега се скупштина боји а ово се непостизава узаконењем оваковог предлога и с тога је мишљења да се о томе ништа више неспомиње.

По овоме одбор је по ново расудио о овој ствари и није могао на основу других разлога до прак-

тичног закључења овог питања доћи, но у томе задовољно се са разлогима г. министра, што одбор доставља скупштини до знања.

БРОЈ 72.

У то време би донет у скупштину закон о пословном реду скупштинском, који пошто би предат г. председнику министарског савета министру унутрашњих дела он га предаде председнику скупштинском, што, пошто овај саопшти скупштини, би примљено са особитим задовољством.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12 часова а председник заказа идући састанак за у понедељак у 8 часова, а међу тим позива посланике да после подне у скупштину дођу да се прочита и поднесе закон о пословном реду у савету.

БРОЈ 73.

Пошто се посланици после подне састадоше у сали скупштинској у присуству г. министра просвете и дрвених дела, прочита се закон о пословном реду у државном савету и пуномоћници га подписаху.

БРОЈ 74.

За тим председник позва скупштину да се сходно члану 47. закона о пословном реду скупштинском избере 6 посланика, који ће за месец дана са званичницима скупштинским подписати протоколе скупштинске и скупштина одреди: Касијана Стојшића, Стојана Браћића, Луку Митровића, Николу Цоловића, Милована Спасића и Васу Мадаревића.

САСТАНАК XV.

у понедељак 5. Октобра 1870. године, у Крагујевцу.

На овом састанку било је 102 посланика а присуствовали су г. г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар финансије, министар просвете и црквених дела.

БРОЈ 75.

Председник отвори састанак и јави скупштини знања ради да је посланик Тодор Ракић који је на одпусту био вратио се у скупштину.

БРОЈ 76.

Затим секретар Јован Бошковић прочита протокол од XII састанка, који скупштина одобри.

После тога председник рече да се приступи претресу законског предлога о избору посланика, о ком је на прошлом састанку одборски извештај био прочитан, и нареди да секретар Јован Бошковић чита редом члан по члан предлога, као што га је влада поднела, а секретар Димитрије Јовановић да чита одборске примедбе те да посланици могу једно с другим поредити, па према томе своје мишљење казати.

Кад се прочита први члан тога предлога и кад се саслуша шта одбор о њему мисли, онда се појави у скупштини тројако мишљење.

Једни мисле да тај члан остане онако као што га је влада предложила, т. ј. да се народни посланици бирају на три године а књажеви на једну годину.

Други мисле да буде онако, као што одбор предлаже т. ј. да се како народни тако и књажеви посланици бирају на три године.

Трећи мисле да се и једни и други посланици бирају на једну годину као што је и досад било.

Услед тога отвори се у скупштини подужи разговор, у ком су учествовали ови посланици:

Посланик Павле Радивојевић мисли да је боље ако се књажеви посланици бирају сваке године, јер ће вели влада у таквом случају мање имати на њих утицаја. Истина сад смо благодарни влади што је изабрала такве људе, који се ни у чему неодвајају од народних посланика, али нисмо сигурни да ће тако бити кад се они поставе на три године; исто тако мисли да ће боље бити ако се и народни посланици буду бирали само на једну годину. Истина вели да би посланици били вештији и слободнији у говору кад би се на више година бирали, јер и сам признаје да је први пут у скупштини ћутао, а на другој и трећој био већ слободнији и могао говорити, али се боји да се посланици кад буду на више година изабрани непочну разматрати тражити себи у свему првенства, због чега би могли постати немили у народу, с' тога он предлаже да се и народни и књажеви посланици бирају на једну годину.

Посланик Миле Дамњановић вели да устав није одредио да се посланици бирају на три године, па да сад морамо тако узаконити. Он изјављује од своје стране неку зебњу за интересе народне ако се посланици буду бирали на три године па да сваки може напред знати како ће на скупштину доћи, и мисли да говори у интересу народа кад хоће да се посланици бирају на једну годину.

Посланик Ђорђе Малетић не слаже се са мишљењем одбора зато, што мисли да је боље књажеве по-

сланике бирати сваке године како би према природи закона могли доћи на скупштину увек стручни људи. А није ни за предлог влади зато, што мисли да је ради сагласности боље да се и народни посланици бирају сваке године, с тога подпомаже у томе мишљење предговорника.

Посланик Божа Божовић брани тај члан у смислу одборника и за разлог наводи, да је то које вели да се посланици бирају сваке године, јер су они одговорни ако што на чиновнике кажу а недокажу, па одтуда може бити злоупотреба ако се на 3 године бирају у интересу народне привреде, јер вели да се много надница изгуби сваке године при бирању посланика, а међутим то није никаква нова ствар него су тако радили и наши стари. У време прве владе књаза Милоша, посланици су увек бирали на више година, да је боље бирати посланике на 3 године, него на једну он мисли да је то така очевидна истина, која се ничим не може оборити.

Посланик Владимир Хаџић вели да би се још и могло допустити да се књажеви посланици бирају на три године, али никако и народни посланици, јер мисли да би се одтуд могле изродити рђаве последице, па зато је мишљења да се сваке године бира.

Посланик Тодор Мирковић говорише у истом смислу и наведе још и то како власт може утицати на посланике, кад би они на више година били изабрани.

Посланик и секретар скупштине А. Васиљевић вели, да је то питање врло важно па и он хоће да каже о њему своје мишљење. Докле су се скупштине сазивале само зато да изјаве влади жеље народне, дот-

ле су и посланици могли бити сваке године бирали; сад кад се скупштине сазивају да праве законе земљи, неможе тако бити, јер су потребни људи више или мање спремни за такав важан посао, а разуме се да ће они бити спремнији који више година долазе на скупштину. Кад посланик зараније зна да ће на скупштину доћи, онда он има више и времена и прилике да проучи практичну вредност оних закона што су издани и шта се у њима још има да исправи, а тако исто и да сазна какви су нови закони потребни земљи. Да је боље бирати посланике на више година, то се осведочио искуством, па зато се у свима просвећеним земљама где год постоје законодавне скупштине бирају посланици на више година, а у Инглеској, која је у томе најнапреднија земља, бирају се чак на седам година. Кад би ова скупштина сама тражила да се посланици бирају на три године, то би она радила у интересу народа, а кад би одбила онда би радила више у интересу владе. Он мисли да ће скупштина учинити велику услугу земљи, ако прими тај члан у оном смислу, у ком га одбор предлаже.

Посланик и секретар Јован Бошковић вели да је основана она зебња, коју неки посланици изјавише, ако избори буду на три године, он мисли да ће више бити самосталности код посланика, ако се бирају на три године, него ако се бирају на једну, с тога он препоручује скупштини да усвоји тај члан, као што га одбор предлаже.

Посланик Илија Протић каже, да се слаже са разлозима посланика А. Васиљевића, јер вели, ко хоће да даје законе земљи, тај треба да се добро спреми, а не испенада да долази у скупштину, па да незна добро

ни шта се дотле радило, ни шта се онда хоће да ради. Истина могло би се помислити да су књажеви посланици, као учевни људи, спремни и да се немају више шта спремати, као што и веле неки посланици, али по његовом мишљењу није тако, јер другчија је спрема за канцеларију а другчија за скупштину, с тога мисли, да ће бити много корисније, ако се сви посланици буду бирали на три године као што одбор предлаже.

Посланик епископ Мојсеј вели да нестоји оно што наводи посланик Божо Божовић, да је народ за време владе књаза Милоша бирао посланике на више година; него је сам књаз бирао знатније људе а сада је то право народу дато, па кад народ хоће онда и сам пристајем да се на једну годину бира. Што се тиче разлога А. Васиљевића, да су посланици дужни брижљиво пазити да ли се закони тачно врше и у чему је њихова практична вредност, он мисли да је то дужност не само посланика него и сваког Србина. Осим тога ако је мишљења да избори буду сваке године,

скупштина је школа у којој се људи спремају за законодавца, онда баш и треба да се сваке године бирају како би у народу што већи број био таквих способних и вештих људи, а тиме и одклонила она зебња, коју су неки скупштинари изјавили.

Посланик Никола Мандић хоће да се посланици бирају сваке године, јер се боји да народ не каже да су садашњи посланици за себе радили кад су решили да избори вреде на три године.

Посланик Васо Мадаревић вели да народ неће, а и не може тако казати, кад зна се да се овај закон не-

односи на садашње посланике него ће се по њему наредити нови избори, који ће важити за три године.

Исто тако вели неоснована је она зебња да ће посланици кад знају да су стални на три године моћи да на зло употребе своја права и ударе правцем који је опасан за земљу, тога вели неће бити, а кад би било влада има права да распусти скупштину и нареди нове изборе. Нарочито владини посланици били би далеко самосталнији кад се буду бирали на три године, дакле неможемо се бојати рђавих последица, а можемо се надати добрим, ако усвојимо ово што одбор предлаже.

Посланик Јован Валента узео реч, па у подужем говору разложи, како је за народ много корисније и у моралном и у материјалном погледу да се посланици бирају на три а не на једну годину. Треба вели у том послушати и глас искуства других напреднијих од нас народа, који своје посланике бирају на више година петреба се бојати да се ти посланици ван скупштине неће владати достојно своме положају, јер ако би се то и десило томе има лева у слободној штампи; што ће народ више поштовати те посланике, него друге људе, то није рђаво, већ то је баш добро кад народ цени и поштује своје поверенике. Он жели да се усвоји одборско мишљење.

Посланик Анта Павтић мисли да је боље бирати посланике на три године, као што то многи посланици снажно доказују, али он мисли да скупштина не може одређивати како ће књаз бирати своје посланике, јер му је устав дао право да он бира онако како сам ваће да је најбоље.

Посланик Ненад Михаиловић вели кад би бирали посланике на три године, онда би тиме спречили на неко време, да млађи и способни људи долазе на скупштину, с тога он мисли, да је боље бирати сваке године.

Извештач одбора Димитрије Јовановић рече да је сва зебња да ће посланици који би бирани били на 3 године злоупотребити свој положај, — основана чисто на препоставци а не на каквем доказима.

По његовом мишљењу скупштина у којој се бирају посланици на три године, најјачи је бедем слободи и уставности нашој и даје известно оне користи које су у извештају одборском изложене.

Извештач је да се она скупштина која се сваке године бира неможе никако поредити са оном која се на три године бира. Скупштина која се на три године бира малик је на живу реку, која правилан ток има, а скупштина која се сваке године бира малик је на бујицу, која је кад што јака и опасна, а кад што тако слабачка да се лако прегазити може. Он жели да се утврди правилан ток законодавства, а то ће бити ако се посланици буду бирали на три године.

Посланик Теофило Сандић вели да се посланици бирају сваке године како би се дала прилика да што више људи долазе на скупштину, а да се не спречава и млађим људма долазак у скупштину; у осталом он се слаже у свему са мишљењем епископа Мојсија.

Посланик Панта Срећковић у подужем говору обараше редом разлоге свију оних посланика, који су против предлога одборског, и заврши свој говор тиме

да он најсветију дужност према народу врши кад даје глас да се посланици бирају на три године.

Посланик Никола Цоловић види већег јемства за народ ако се посланици буду бирали на три године, па вели као што смо у свему пошали путем напредка, тако треба и у овоме да чинимо и да од сад бирамо посланике на три године.

Посланик Драгутин Ризнић каже да скупштина никад није радила у правцу, који је штетан по народ, него је и у најтежим приликама бранила интересе народне и за доказ томе спомиње св. Андрејску и велику топчидерску скупштину; с тога вели да се тога не треба бојати па ма на колико година да се бирају посланици. Само жели да о тој ствари каже своје мишљење и председник министарског савета.

Тада узе реч председник министарског савета г. Радевој Милојековић па рече да је то једно од најважнијих питања у овом закону и да би он говорио о њему и да га није на то позвао посланик јасенички. Било је доста разлога и за и против предлога, који је одбор у споразумљењу с владом изнео пред скупштину, сви ти разлози своде се поглавито на ово двоје: да посланици буду што боље спремни и што више самостални.

Што се тиче првог то нема сумње да ће бити спремнији и способнији они посланици који више пута долазе на скупштину него они који долазе мање, што ко дуже ради какав посао то ће га и боље урадити. Осим тога посланик треба да се позна са опште народним интересима а не само локалним, треба да прикупа у народу оно што треба да се исправи и по-

прави, а све то он ће чинити само онда, кад је сигуран да ће на скупштину доћи. Што се тиче другог т. ј. самосталности посланика и то је јасно, да ће више бити самосталности код оних посланика, који су осигурани на три године, него код оних, који нису.

Нетреба се бојати да ће међу таким посланицима бити и таквих који су заданути духом противним интересима народа, јер народ бира већ познате људе, но ако се и превари народ тоће бити врло ретки и незнатни случаји, но и у таквом случају народна скупштина, која контролира владу и не да јој да ради у духу противном интересима народа, зашто неби била у стању да сиречи и своје посланику.

Нетреба се бојати ни њиховог утицаја на народ, јер њихов утицај био би само у корист народа, на кад се тога небоји влада, онда за што да се боји народ.

Ви се бојите да недођу на владу људи, који су противни овом правцу, али баш кад би то и било, опет је народ сигурнији кад има у својој средини изабране људе, који овај правац чувају и бране. Докле нема у народу људи који извештају овај правац подржавају и бране, докле се он не може ни утврдити.

На кратко влада мисли да чини велику услугу земљи, што хоће да се народни посланици бирају за дуже време, те да има ко да подржава и чува овај правац који је влада у договору са народом изабрала и којим је са успехом пошла.

Посланик Арса Лукић вели да је у одбору било противног мишљења, али кад су се саслушали разлози неких одборника, а нарочито разлози г. председника министарства, онда је одбор усвојио то начело да се

сви посланици бирају на три године. Он сад неће да говори ни за ни против, јер је о томе већ доста говора било, он само одбија ону плашњу, коју неки посланици отуда изводе и жели да се приступи гласању.

Посланик Коста Димитријевић рече, да је у одбору остао готово сам против тога предлога, али сад пошто је чуо све разлоге, и он је за то да се посланици бирају на три године.

Посланик Касијан Стојшић узме реч па изјави ово: Браћо! док је ова влада која нас је избавила од оне страшне топчидерске катастрофе и која је дала земљи устав, ми се немамо чега бојати нити од кога зазирати; док је ова влада ми треба да осигурамо овај народни правац, а то ћемо учинити ако на дуже време изберемо људе, који ће га чувати и од свакога бранити и кад сама влада на то пристаје, ми треба да јој изјавимо благодарност.

На то се зачу у скупштини са свију страна „тако је! треба за то да смо благодарни влади“.

Тада председник министарског савета г. Радивој Милојковић рече, да он благодари посланику Стојшићу на тој изјави поверења, а кад то мишљење према влади дели и цела скупштина, онда он у име целе владе изјављује благодарност народној скупштини, па продужи да је садашњој влади највећа брига да се овај правац слободе и напретка и после ње одржи у земљи.

Затим председник скупштине изјави да је та ствар доста изцрпљена и објашњена и да се сад може приступити гласању, а и он од своје стране мисли да је у интересу самог народа да се посланици на три го-

дине бирају, па зато се придружује оним посланицима који то бране.

Тада и они посланици који су били противног мишљења изјавише да и они пошто су чули све разлоге налазе да је тако боље по народ, па зато желе да се тај члан прими једногласно онако као што га одбор предлаже.

И тако тај први члан би усвојен једногласно.

Секретари продужише читање и скупштина усвоји 2, 3, 4, 5, 6, 7, и 8. члан по предлогу владином.

Члан 9. прими скупштина са одборском изменом 10 и 11 по предлогу владином.

А ове чланове 12. 13. 14. 15. 16 и 17 усвоји скупштина по предлогу владином; чланове 18 и 19 прими са одборском изменом, чланове 20. 21 и 22 усваја скупштина по предлогу владином.

Чланове 23 и 24 прими са одборским изменама; чланове 25 и 26 по предлогу владином.

Члан 27 усвоји скупштина са одборском примедбом.

Кад се прочита члан 28 онда посланик Нивола Цоловић примети да је он у одбору био тога мишљења да при избору посланика не председава местни кмет, него да се избере из средине бирача један одбор, те да он руководи избором, па то предлаже и сада скупштини, јер мисли да ће тим осигурати се већа самосталност бирача.

Посланик Анта Панчић вели нека председава кмет, али ако бирачи почну за њега гласати онда нека се удаљи.

Председник министарског савета г. Радивој Милојевић одговори тим посланицима ово: кад идемо

на то да наш народ слубимо и поверење утврдимо, онда не би било политично да одмах нешто тако стављамо, што показује неповерење према човеку кога је народ изабрао и то да чинимо без сваке потребе, јер кмет не може имати снаге да утиче на околне бираче, који од њега независе, а поред тога седиће још и 4 контролора, које бирачи из своје средине изаберу. У томе имамо довољно гаранције.

Није и оно практично што посланик Панчић предлаже да се кмет одмах удаљи чим за њ почну гласати. Да би се тако могло наћи људи, који би само по један глас дали за оне који седе да их с тога места дижу и тако би се једнако мењали људи а то би било врло неударно и шта више смешно.

После тога скупштина усвоји тај члан онако као што га је одбор предложио.

Члан 29. усваја скупштина са одборским примедбама.

А чланове 30. 31. и 32. по предлогу владином.

Члан 33. усваја скупштина са одборском изменом.

А ови чланови 34. 35. 36. и 37. сасвим се изостављају.

Чланове 38. 39. 40. 41. 42. прима скупштина по предлогу владином, а члан 43. са свим се изоставља.

Члан 44. прима скупштина са овом изменом: „нов избор може бити после 3 дана нерачунајући тај дан првог бирања.

Члан 45. усвоји се по предлогу владином.

Члан 46. прима се са овом изменом: нов избор бива само између оних итд. као што је у предлогу.

Чланови 47. 48. 49. 50. примају се по предлогу, члан 54. усваја се са одборском изменом.

Члан 52. прима се по предлогу владиног.

Члан 53. 54. и 55. усваја се са одборском изменом.

Члан 56. и 57. прима се по предлогу.

Члан 58. прима се са одборском изменом.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12¹/₂ часова; идући састанак за продужење претреса овог предлога би заказан сутра у 8 часова.

САСТАНАК XVI.

У уторник 6. Октобра 1870 год.

На овом састанку били су 101: посланик, а присуствовали су г. г. председник министарског савета министар унутрашњих послова, министар финансије и министар просвете и црквених дела.

На реч председника да је састанак отворен одпоче се посао.

Председник министарског савета предаде скупштини потврђен закон о пословном реду у државном савету.

За тим председник рече да се продужи претрес започетог предлога и нареди да секретар Јован Бошковић чита предлог, а Димитрије Јовановић одборске примедбе.

Кад се прочита члан 59. онда се отвори у скупштини разговор, у ком су учествовали ови посланици:

Панта Срећковић каже да је боље да село бира поверенике, него општина.

Димитрије Јовановић и Драгутин Ризнић мисле да је боље да општина бирају него села.

Алекса Петковић слаже се са мишљењем Срећковића и вели да је много лакше и мање дангубе кад село бира него кад бира општина.

Панта Пантић вели да није могуће по селима бирати, јер у неким селима нема писмених људи а нема ни печата општинског за потврду изабраних повереника.

Павле Радивојевић вели зашто би се ради тога ишло чак у општину кад може бити у селу.

Вићентије Старчевић мисли да ће уредније бити у општини, па зато вели нека остане тако.

Посланици Божо Божовић, Милан Стојић-Учитељевић и Тодор Мирковић веле кад би се у селу бирали повереници, онда би се удаљили од законите власти. С тога су мишљења да остане као што је у предлогу.

Посланик и секретар Јован Бошковић каже да имају право они који хоће да се у селу бира, јер иначе вели мала села неби имала никад свог повереника. Тиме се неби удаљавали од законите власти, јер свако село има свога кмета.

Панта Срећковић вели да су они за општине, који живе по равницама где су села велика и ублизо, али они неузимају у рачун врлетна и раштрвана села.

Посланик Иво Остојић одговара Бошковићу на каже да села учествују по броју својих становника и кад се у општини бира.

Посланик Никола Мандић вели што би људи дангубили и чак у општину ишли кад могу и у селу своме.

Посланик Вујичић брани члан предлога да избори буду у општини.

Милован Спасић мисли да не морају сви сељани ићи у општину и да губити него могу из своје средине изабрати неколико људи, па послати у општину, с тога вели нека остане као што је.

За тим узме реч председник министарског савета г. Радивој Милојковић па разложи да је општина најмања политичка јединица, која се не може више цепати и правити мања политичка јединица од 10—15 људи, него нека се чује глас општине.

У осталом вели и досад је тако било па никад није било жалбе на неуредност бирања.

Посланик Јеврем Барлов вели кад би се решило да се небира по општинама него по селима, онда она села која немају 50 глава неби могла ни бирати повереника, почем на 50 глава долазе два повереника.

Гаја Поповић предлаже да се о селима каже то, што се говори о општинама.

После тога приступи се гласању и већина реши да се тај члан прими као што је са одборском изменом.

Чланове 60 и 61 усвоји скупштина са одборским примедбама.

Чланове 62 и 63 усвоји по предлогу владином.

Чланови 64 и 65 примају се са одборским примедбама.

Сви чланови од 65 до 72. примају се по предлогу.

Члан 72 прима се са одборским примедбама.

Чланови 73, 74 и 75 усваја скупштина по предлогу.

Члан 76. усваја се са изменом одборском, а члан 77 по предлогу владином.

Члан 78 усваја се са одборском изменом, а чланови 79 и 80 по предлогу владином.

Кад се прочита члан 81. са одборском примедбом онда посланик Д. Милојковић примечи да би требало

овај члан довести у бољу сагласност са чланом првим, овде се каже да избор посланика вреди за три године, а тамо се каже да ће се бирати сваке треће године; он мисли, да би требало казати, сваке треће нерачунајући оне у којој је избор био.

Посланик и секретар А. Васиљевић каже да би требало у првом члану казати, сваке четврте године и према томе скупштина реши да се први члан поправи, како би подпуно одговарао овом 81. члану.

Ове чланове 82, 83, и 84, прими скупштина са одборским примедбама.

86 члан усваја се по предлогу, а 87 са додатцима „цунемоћије или уверење.“

Чланови 88 и 89 примају се по предлогу владином.

За тим се прочита мишљење одбора о предлогу посланика Косте Димитријевића, да у случају ако влада пропусти на време сазвати скупштину, посланици последње скупштине имају право сами скупити се.

Одбор није мишљења да се тај предлог усвоји и наводи разлоге за што.

Но посланик Коста Димитријевић и пошто саслуша разлоге одбора препоручиваше скупштини да се тај предлог усвоји. Ми смо вели уверени да садања влада неће учинити такве незаконитости, али ови људи који су сад на влади нису несамртни и вечни; могу настати прилике кад ћемо се кајати што нисмо то у закон ставили.

Посланик и секретар скупштине А. Васиљевић вели да је он бранио тај предлог на једном од прошлих састанака; али сад кад је чуо разлоге одбора

види да тај предлог нема практичне вредности. Кад већ настане тако незабонито стање да се чак и устав гази, онда не помаже никакав параграф закона, него пробуђена свест народа. Насиље не може се регулирати никаквим законом, него се оно савлађује другом јачом силом.

Драгутић Ризнић слаже се са Васиљевићем и вели да имамо довољно гаранције у самом уставу, а ко хоће да гази устав, тај ће погазити и тај закон баш кад би и био.

Вожа Божовић вели да је устав дао право књазу да сазива скупштину, па кад би сад ми то одређивали, онда би повредили устав.

Посланик Сима Живковић каже да се од сад не треба бојати да влада неће сазвати скупштину, јер се без скупштине не може никакав закон издати, а земља се не може без закона управљати, по што је поглавито влада мора сазвати скупштину сваке године због буџета, јер скупштина по уставу одобрава буџет сваке године, кад народ не би одобравао буџет, он не би плаћао прирезе.

Милосав Вукомановић вели да не треба ни сумњати да влада неће сазвати скупштину; кад не би сазвала онда се зна шта народ ради.

После тога приступи се гласању и скупштина одбаца тај предлог.

Пошто се сврши закон о избору посланика председник рече да је на реду претрес предлога о устројству народног позоришта и замоли скупштину да са слуша извештај одбора.

Тада устаде посланик Борђе Малетић па као извештач скупштинског одбора и као председник по-

зоришног одбора изговори подужу беседу, у којој разложи важност и значај овог завода у делу народног образовања, и потоме да такав завод заслужује да га народ негује и потпомаже.

За тим секретар Д. Јовановић прочита извештај одбора, који овако гласи:

Одбор, који је одређен од стране скупштине, да прегледа предлог закона о народном позоришту у Београду, под председништвом г. Панчића свршио је свој посао; и сада има част поднети скупштини свој извештај у сљедујућем:

Одбор на састанку свом испитао је свестрано овај предлог закона, а пре тога и г. министар просвете и привених дела дао је одбору нуждна обавештења о истом предмету. По овоме одбор је испитао све поједине чланке, и кад је овако ствар претресао нашао је да се поднесени предлог може примити у целости осим неких малих измена и додатака, који се имају учинити по мишљењу одбора, на што је и г. министар пристао.

Измене и додаци које одбор предлаже ови су:

Код члана 5. да се у другом одељу у место прве речи: „он“ каже „*управитељ*“.

Код чл. 8. у другој врсти да се после речи „*ући у*“ стави „*збирку позоришних дела*“ а после ових речи да дође реч „*реперторију*“ у заградн.

Код чл. 9. у дванајестој врсти после речи „*да се коме*“ дода „*изванредно даровитом*“ и напоследку да се код овог члана на свршетку другог одељка дода и ово „*правила о подизању овог фонда давањем представа прописане министар просвете и црквених дела*“.

Јошт има одбор да примети и то, да су три народна посланика дали свој глас да би боље било кад би држава примила на себе све доходе овог позоришта као и све издаше; а пензија да се глумцима издаје онако исто као и чиновничким удовицама од уложеног њеног процента на фонд сирам улога.

г. Министар просвете објасни скупштини, казва је поглавита измена учињена у управи позоришта; досад је вели управљао један повећи одбор, а сада ће управна власт бити здружена у лицу управитеља.

Посланик и секретар А. Васиљевић мисли, да се управа над таким заводом као што је позориште не може поверити једном човеку, него одбору састављеном од неколико стручних људи. У позоришту вели он треба подједнако неговати све гране вештина, а нема у целом свету таког човека, који би сам био кадар да све те гране подједнако негује а камо ли да се такав човек може наћи код нас. С тога он мисли да би се позориште оназадило кад би се управа поверила једном човеку.

Г. министар просвете каже да ће постојати опет одбор од стручних људи, са којима ће се управитељ саветовати као што је то изреком казано у једном члану владиног предлога.

Посланик Јанко Јовановић вели да цени разлоге Васиљевића као стручна човека, али кад се досадашња управа одбора показала непрактична, онда нева се сад и овако покушај учини.

Посланик Ђорђе Малетић брани предлог и каже да је за успех сваког завода потребно јединство административне власти, а редитељ позоришта биће други

човек, који је у томе вештак. Управитељ је потребан да одржава морал.

А. Васиљевић каже да се овом приликом користије правом, које му даје пословни ред и хоће још једном да говори о тој ствари, па вели кад у свему избегавамо централизацију, која неодговара данашњем духу времена, онда зашто да допустимо централизацију тамо, где је она најмање потребна. И морал о коме говори Ђ. Малетић боље ће се одржати кад га чува више људи, него један човек.

Никола Цоловић потпомаже мишљење Васиљевића.

Милован Спасић каже, да одбори рђаво управљају; тешко вели оној кући где је много старешина а благо оној где је један добар старешина кога сви слушају, он је за предлог.

У том случају говораше и Драгутин Ризнић.

Лазар Вуличевић вели, да је та ствар код нас нова, па се морамо у томе ослоњити на оно што влада каже.

Скупштина саслуша сав предлог, који се састоји из 16 чланова и усвоји га онако, као што га је влада годнела са неким малим изменама.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12¹/₂ часова, а идући састанак би заказан сутра у 8 часова.

Председник скупштине

Ж. Карабиберовић.

Секретар

А. Васиљевић

САСТАНАК XVII.

у Среду 7. Октобра 1870. год.

број 78.

Председник отвори састанак у 8¹/₂ часова пре подне. У то време дођоше у скупштину председник министарства министар унутрашњих дела и министар финансије и заузеше своја места.

На реч председника скупштине секретар Милош Прокић прочита протокол скупштински од 14. састанка и овај би усвојен после неке мале измене.

број 79.

Затим председник рече, да ће извештац одбора Јован Бошковић прочитати одборски извештај о допуни новчане тарифе и предлог о томе, као што га је влада поднела, тај извештај прочитао је Бошковић скупштини, који гласи овако:

„Народној Скупштини!

Одбор за финансијско законодавство прегледао је предлог закона којим се допуњава новчана тарифа од 1. Априла 1866. године (Зборник XX. страна 48.) и нашао: да је вредност у предлогу овог закона означеним новцима опредељена — сразмерно оним страним новцима, који су једне исте вредности са новцима у предлогу означеним, а код нас се у течају налазе.

И према томе одбор није имао шта на исти законски предлог примећавати, само сматра да треба додати ово:

„Закон овај ступа уживот чим се обнародује“.

А ово је одбор нашао, да је нужно с тога, што у предлогу означених новаца код нас у течају има.

И г. министар је ово усвојио.

По овоме прочитао је Бошковић и предлог закона, којим се допуњава новчана тарифа од 1. Априла 1866. године и тај предлог скупштина усвоји онако, као што је поднесен од владе.

број 80.

После тога председник јави скупштини, да је на дневном раду предлог закона о устројству трговачко-занатлијских одбора и позва извештоца одбора Јована Бошковића да прочита како поменуто устројство тако и извештај одборски.

Бошковић прочита извештај одборски, који гласи овако:

Народној Скупштини!

Предлог закона о устројству трговачко-занатлијских одбора прегледао је одбор за финансијско законодавство и нашао: да је одвећ нужно да се овакав закон у интересу унапређења отачаствене трговине и заната изда.

На поједине пак чланке учинио је одбор ове приметбе и то: код члана 16. у трећем одељку да се у место по окружним варошима каже по осталим варошима, а чл. 31. да се промени и да гласи овако: „трошкови за потребе канцеларијске главног и осталог одбора, а тако исто и награде писарима одбора по варошима гди би одбор постојао, ако ту дужност неврше бесплатно издаваће се из каса општинских.“

Секретару пак главног одбора издаваће се награда из државне касе.

Ово преначење одбор је с тога учинио, што је и досада секретару главног одбора давата награда из државне касе, а та треба и у будуће да остане

пошто се главни одбор има старати о унапређењу трговине и заната у опште у целом отачеству нашем, а награде писарима одбора да се из општинских каса издају, с тога, што и казна одређена у чл. 32. има припадати сиротињском општинском фонду.

И напоследку код члана 32. да се у место извршне власти каже општински суд.

Кад је извештај приступио читању предлога, посланик Драгутин Ризнић рече, да се неможемо надати великој користи од овог трговачко-занатлијског одбора, што вели да је и он био члан тога одбора, па му овај никад никаква извешћа није тражио о стању трговине по унутрашњости Србије. С тога мисли, да је боље да се тај одбор и не заводи, кад није од велике користи, а да се установи министарство трговине и земљоделија као што је тражила народна скупштина још 1867. године, које би од веће ползе народу било.

Г. министар финансије даје за право посланику Драгутину Ризнићу да пређашњи трговачко-занатлијски одбор није подишло цели одговарао, но вели, да се овим законом иде баш на то, да се уклоне ове незгоде, што досад тај одбор није радно са члановима и из унутрашњости Србије, па зато је и стављено у овом предлогу да се трговачко-занатлијски одбори распростру и по осталим варошима Србије. Ако би министарство трговине и постојало, рече г. министар, опет морали би остати ови трговачки одбори, који су од велике помоћи правитељству, јер је оно и досад више пута тражило мишљење од овог одбора о разним питањима, која се на трговину одnose и одбор је у томе био од вајде правитељству.

Посланик Драгутин Ризнић задовољава се одговором г. министра, кад се овим устројством неспречава установљење министарства трговине и земљодеља.

У то време дође г. министар просвете и заступник министра спољашњих дела и заузео своје место.

Пошто је извештај Јован Бошковић прочитао предлог закона, скупштина усвоји чланове 1, 2, 3, 4, 5, 6, и 7, онако као што је влада предложила.

Код члана 8. посланик Гаја Поповић примети, да је боље да се каже, „имати 25. година“ него „бити 25 година старији, као што стоји у предлогу; и скупштина усвоји овај члан са овом приметбом посланика Гаје Поповића.

Чланове, 9, 10, 11, 12, 13, 14, и 15, усвоји скупштина по предлогу.

Код члана 16. примети г. министар финансије, да у првом одељку после речи „дружина“ треба ставити под заградом „еснав“ да би се боље објаснила реч „дружина“ што скупштина и усвоји.

Посланик Драгутин Ризнић рече, да се у трећем одељку овог члана спомињу само вароши а не и варошице, па како је вели постојећим законом постављена разлика између вароши и варошице, тако он предлаже да се изречно одобри и варошицама да могу имати своје трговачке одборе або желе.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, потврђује навод посланика Ризнића, да је законом постављена разлика између вароши и варошица, па зато је и сам мишљења, да се може казати и за варошице да имају своје трговачке одборе, јер то и онако ништа не кошта.

Скупштина усвоји ову приметбу да и варошице могу имати своје трговачко-занатлијске одборе, а усвоји и приметбу одборску, по којој се имају ставити речи: „осталим варошима“ на место „окружним местима“ и тако овај трећи одељак члан 16. почиње овако: „по осталим варошима и варошицама“ на место речи: „по окружним местима“.

Због ове допуне скупштина даље реши, да се у првом члану овог предлога после речи „а по другим варошима дода реч „и варошицама“.

Чланове: 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29. и 30. усвоји скупштина као што је и у предлогу владином.

Око члана 31 било је подоста разговора.

Посланик Коста Димитријевић противан је приметби одборској да се издаје награда секретару главног одбора из државне касе, јер вели, кад сви одборници раде бадава, онда треба и секретар, иначе тражи да секретари и остали одборници уживају плату из државне касе, а ово тражи на основу равноправности и једнакости.

Посланик Вујица Миловановић непристаје да притељство плаћа секретара главног одбора, већ општина, а ово мишљење изјавише још неки посланици; но у одбрану одборске приметбе усташе они посланици.

Милован Спасић напомену, да главни одбор има једног нарочитог секретара зато, што исти одбор врши послове целе земље, јер су му све радње трговачке најбоље познате, и даје извешћа г. министру финансије о свима трговачким пословима. Да главни одбор ради за целу земљу наведе овај пример, како су од-

борници провели неколико месеци радећи сваки дан докле су прегледали ђумручку тарифу, која се целе земље тиче а не само Београда, због великог посла главни одбор мора чешће држати своје састанке и секретар дужан је непрестано да одржава овај посао, док напротив одбори по Србији једва да имају по који састанак у неколико месеци.

Владимир Хадић примети на речи посланика Косте Димитријевића што се тиче једнакости да сви одбори неподносе једнаке терете, јер главни одбор има много више терета од осталих, па зато је мишљења да се секретару главног одбора да нека помоћ из државне касе.

Арс Лукић рече, да београдски одбор непостоји ради Београда него ради целе Србије и помаже г. министру финансије у свима трговачким пословима, чланови овог одбора радили су неколико месеци на ђумручкој тарифи и то не за сам Београд него за целу Србију, а ово зна вели као бивши члан тога одбора. Секретар овом одбору мора бити способан и стручан човек, а таквог немогу наћи међу трговцима, па зато је уместо што се предлаже да се томе секретару даје нека помоћ из државне касе.

Председник скупштине поднамаже посланика Арсу Лукића што вели да главни одбор као централни стоји с једне стране у спошају са свима одборима, а с друге с владом и даје своје мишљење о унапређењу земље.

Миле Дамјановић рече, да министар свагда сазива одбор да да своје мишљење о вредности каквог новца кад се овај јави у земљи први пут; а зна се вели да тај новац не ради само у Београду него целој земљи,

из чега се види јасно види, да одбор у Београду не постоји само за Београд него за целу земљу.

Још су бранили одборски предлог и посланици: Лазар Вуличевић, Јован Бошковић, Тодор Мирковић, Стојан Бркић, и Драгутин Ризвић.

Г. министар финансије и сам примети да главни одбор ради у интересу целе земље неки посао по месец и више дана, а секретар тога одбора обично не узима се од трговаца и мора бити стручан и способан за овај посао.

Скупштина прими члан 31. по предлогу одборском да се награде писарима одбора по варошима и варошицама ако ту дужност неврше бесплатно издаје из касе општинских, а секретару главног одбора да се издаје награда из државне касе.

Код члана 32. посланик Касијан Стојинић примети, да треба одбору оставити да одреди казни, а не у закону, по посланик Арса Лукић одговара, да ако нетреба то наређење за вароши и варошице, нужно је да постоји за Београд, јер ово је повећа дужност у Београду, па ће ово наређење члана 32. доста допринети, да одборници уредно на састанке долазе.

Скупштина усвоји овај члан по предлогу по с тим, да се по приметби одборској стави на крају „општински суд“ на место „извршна власт“.

Чланове 33, 34 и 35. скупштина усвоји по предлогу владиног, само у члану 33. под в, у место „непредвидими“ да се каже „непредвиђени“.

број 81.

За овим предаде г. министар просвете и црквених дела указ књажески скупштини, којим је овлашћен, да поднесе народној скупштини два законска предлога:

1., „О основима на којима министар просвете може с предузимачем закључити уговор о књажарској трговини“.

2., „да се породици умрлих учитеља и учитељака ма и неслужили 10 година, даје једномесечна плата за укупне трошкове.“

Пошто овај указ би прочитан скупштини, г. министар просвете и црквених дела језгровитим речма разложи од какве је потребе уређење књажаре у нашој земљи и објасни како су учитељи и учитељке једном имали право на ову једномесечну посмртну плату као и остали чиновници.

Затим председник рече, да посланици имају од мора $\frac{1}{4}$ сата.

број 82.

Председник скупштине позва известноца одбора Јована Бошковића да прочита трећи извештај одборски о наплати калдрине, а секретар Алимпије Васиљевић да чита предлог закона о овоме.

Извештај ког је Бошковић прочитао гласи овако:

Народној Скупштини.

Одбор за финансијско законодавство прегледао је предлог закона о наплаћивању калдрине и нашао: да је овакав закон потребан да се изда, јер овим законом даје се општинама могућност, да могу при ђумрудима на Сави и Дунаву подићи калдрму и остало што је нужно да се еспани не изаажу квару.

На саму пак тарифу одбор је учинио ове приметбе и то под бројем 2. па да се уместо 20 пара исплађује 1 грош, под б., у место 1 гр. 2, гроша под в., у место 1 гр. и 20 пр. 2 гроша и 20 пара,

код броја 3. у место 1 гр. да се наплаћује 2 гр. и код бр. 4 у место 2 пара да се наплаћује 5 пара порес; ово је одбор нашао за сходно за то учинити, што су све ове ствари на које је повишица плаћања кадрмине учињена, теретне, и према томе њима се и већи квар кадрми причињава а под 13. реч „живе“ изоставе.

И напоследку одбор налази, да се никаква такса у име кадрмине не наплаћује од живе стоке, што је у тарифи под бр. 11. и 12. означено, зато, што је жива стока главни извоз наше отачевствене трговине, па не треба и на то да се кадрмина плаћа пошто се зна да стока толико некваи кадрму, а нашем би народу то уочи падо и теретно му се учинило.

У осталом одбор није имао никаквих других предмета на поменути предлог закона учинити.

За овим би приступљено читању појединих чланака, којем приликом посланик Алекса Петковић уншта, да ли по овом закону могу све вароши наплаћивати кадрмину, а г. министар финансије одговори да то могу чинити само оне општине, којима законодавно тело да нарочито право, као што је казано у чл. 1. овог предлога.

Скупштина усвоји по предлогу чланове 1. 2 и 3. а код 4. упита посланик Јанко Јовановић оће ли се наплаћивати кадрмина и на увозне црквене ствари.

Г. Министар финансије одговори да ове ствари црквене нису изузете од наплаћивања таксе ђумручке, па зато се немогу ни овде изузети од плаћања кадрмине, јер је ово посљедица наплаћивања таксе ђумручине, и скупштина усвоји овај члан по предлогу владином.

Исто тако прими скупштина члан 5. по предлогу. Затим је приступљено читању тарифе; и скупштина усвоји број 1. по предлогу.

Код броја 2. посланик Алекса Петковић тражи, да се тарифа подигне те да се тиме колико толико ограничи сечење горе код нас.

На ово неки посланици одговорихе да се у томе може ђумручка тарифа повисити, која иде у касу државну а не ова која општини припада; и тако број 2. скупштина усвоји по приметби одборској да се на грађу под а., наплаћује 1 грош порез., на грађу под б., 2 гр. и на грађу под в., 2 гроша и 20 пара пореских.

На број 3-ћи приметише посланици Панто Срећковић и Арса Лукић, да треба већу таксу ударити на увоз камена или мермера, зато што га и код нас има доста; но скупштина усвоји овај број по предлогу одборском да се у место 1 гроша наплаћује 2. гроша пореских.

Број 4. усвоји скупштини с приметбом одборском да се наплаћује 5. пара пореских у место 2. пара.

Бројеви 5, 6, 7 и 8. усвајају се по предлогу владином, а број 9. прими се са приметбом посланика Владимира Хаџића и Антонија Пангића да се наплаћује 5. пара пор. у место 6. пара.

Број 10. усваја се по предлогу владином.

Код бројева 11 и 12. посланик Милутин Спасић примети, да је он противан предлогу одборском, да се никаква такса не наплаћује на стоку, јер вели, да је кадрмина и онако мала и незватна, а ми ако хоћемо да имамо добра пристаништа треба и на стоку да наплаћујемо кадрмину, од које ће општине

имати највише прихода, нарочито пак што се зна, да се многа стока увози у нашу земљу.

Противно овоме бранише одборску приметбу ови посланици :

Антоније Пантић рече да наш народ има највише добити од извоза стоке, па зато треба да овај извоз потпомажемо.

Тодор Мирковић каже, да они који раде са стоком, доносе новац у народ, а они који раде с другим ссанима односе га из земље.

Владимир Хаџић рече, да стока која са стране долази у нашу земљу, то је од доброг соја и служи за облагорођење наше стоке, па зато је противан наплаћивању таксе.

Лазар Вулчевић примети, да не постоји ово што каже посланик Милутин Спасић као да се више стоке увози него што се извози; па зато је и сам противан наплаћивању ове таксе.

Скупштина на ово реши, да се никаква калдрмина не наплаћује на стоку под бројем 11. а 12.

Број 13. усвоји скупштина по приметби одборској да се изоставе речи „живс.“

Број 83.

Председник скупштине јави да је на реду предлог конвенције о издавању злочинаца и војених бегунаца између Србије и Румуније и позва известиоца Јована Бошковића да прочита извештај и поменути конвенцију. Извештај одборски о томе гласи овако :

Извешће српској законодавној скупштини 6. Октобра 1870. године у Крагујевцу.

Одбор за законодавство прегледао је конвенцију о издавању злочинаца и војених бегунаца између Ср-

бије и Румуније подписату у Букурешту 17. Фебруара 1870. год. и има част извести скупштину да истом конвенцијом није ни у чему повређено право Србије, нити је Србија узела на себе какву већу обвезу од Румуније, па је зато мњења, да се иста конвенција потпуно одобри.

Пошто је извештај прочитао и сам предлог, скупштина једногласно усвоји тавови, онако као што га је влада поднела.

број 84.

Затим председник рече да ће се прочитати преписати закон о народном позоришту и кад се ово прочита, председник позва опуномоћене посланике, те ови исти закон подписаће.

Напошетку секретар Васиљевић прочитао је скупштини адресу од народа из Алексинца и она се одазва са „живили.“

Тако се сврши овај састанак, који је трајао до 11½ сати пре подне и председник рече, да ће одбори радити данас и сутра, а посланици да дођу на састанак прекутра изјутра.

САСТАНАК XVIII.

У петак 9. Октобра 1870. год.

број 85.

Председник изјави скупштини, да је састанак отворен, и да ће се најпре читати протоколи од XV. и XVI. састанка.

У то време дођоше у скупштину г. г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, ми-

нистар правде, просвете и црквених дела, војени и министар финансије, и заузеше своја места.

број 86.

По том секретар Васиљевић прочита протоколе од XV и XVI састанка, које скупштина прими са малом изменом.

После тога председник објави скупштини да је г. министар просвете и црквених дела предао му указ намесника књажевског достојанства, којим је овлашћен да поднесе скупштини предлог, по коме *да може по варошима и варошицама привремено у место учитеља у првим разредима основних мушких школа учитељке остављати.* Даље заступник министра иностраних дела, министар просвете и црквених дела, поднео је „предлог закона, по ком страни поданици у Србији живећи, могу имати непокретних добара“.

Овај посљедњи предлог пропрати г. министар овим речима:

У адреси коју је народна скупштина намесничеству књажевског достојанства подвела, она је између осталог изјавила да увиђа да много смета народној самосталности то што странци неподлеже српском суђењу (јурисдикцији.)

Почем је питање о консулском суђењу у свези са овим предлогом владе, по коме страни поданици у Србији живећи могу имати непокретних добара, то ћу рече министар овом приликом да саопштим скупштини шта је досад у тој ствари чињено од стране српске владе. Знате, вели, да је још пок. књаз Михаило радио да се у Србији увине страно суђење, које је нашој српској самосталности од штете, познато је, вели,

да је у тој цели онупомоћен био код бечког кабинета г. Коста Цукић тадашњи министар финансије, а г. Јован Ристић садашњи намесник и код осталих великих сила. Суседни нам двор пристао је да испита предлог владе књажевске, но за живота књаза Михаила није се дошло до каквог закључења.

Г. Ристићево посланство прекинуто је било жалостном катастрофом. Међу тим са царско-руском владом доведени су скоро у очи саме катастрофе срећно до закључења преговори, који су о јурисдикцији с њоме вођени. Влада његовог величества цара Александра, по свом благовољењу према Србији и српском народу, решила је ово питање у нашу корист, и измењале су се о томе ноте између руске и српске владе; последња је нота писана на два дана пред смрт књаза Михаила.

Тадашњи министар иностраних дела у ноти својој царско-руском генералном консулу и дипломатском агенту тражећи нека објашњења, која је желео у том смотрењу имати, изјавио му је да ће иста објашњења олакшати нужне кораке, да се за становнике руске народности могу изградити права, да имају у Србији непокретних добара.

Како су са суседном Аустро-Унгарском монархијом најчешћи одношаји, то је намесничество књажевског достојанства продужило с њом пређашњу радњу преговора у овом смотрењу. У Мају месецу ове године. Аустро-Унгарска агенција за Србију достави влади српској пројект уговора између Аустро-Угарске монархије и књажества Србије *„за уређење узajмних одношаја.“*

Влада је српска испитала овај пројект, и нашла

је да у њему има и таквих предлога, о којима се она не може сагласити, због тога саставила је други, према-пројект, који је државном савету послан на претрес и мњење. Услед тога државни савет изјавио је, да је нашао да би према стању, у коме се ови одношаји налазе, изменама у том према-пројекту земља наша била у добити, па с' тога да нема ништа приметити противу тога пројекта, као за земљу нашу корисног. Овај према-пројект доставио сам, вели министару, аустро-угарској агенцији, па сада очекујемо даљи развитак овог питања.

Међутим, вели, као што сам већ казао, још при преговарању са царско-руском владом постављено је од наше стране у изглед, да ће царско-руски поданици, долазећи под суђење српских судова, добити право на непокретно имање у Србији, па како нам се ваља старати, као што је и народна скупштина у својој адреси жељу изјавила, да страно суђење престане у Србији, то ево влада подноси скупштини предлог закона, по коме страна поданици који у Србији живе могу под тамо изложеним условима имати непокретних добара, а главни је услов да се она држава, којој странац припада, одрече консулског суђења.

Као што видите ово је важна ствар и од њеног срећног решења зависи ће надлежност наших судова над страним поданицима.

Секретар Васиљевић на ово рече да има да учини једно питање. У овој ствари о којој је реч, г. министар није изреком казао, да стране владе напуштају у Србији своју јурисдикцију под тим условима да њихови поданици могу имати у Србији непокретних добара, а из штампаних у званичним новинама

акта то се невиди него да је ово министар иностраних дела за владе књаза Михаила сам представно дотичној влади.

На ово г., министар одговори г. Васиљевићу да у свези стоји питање о престајању консулског суђења са питањем о праву странаца, да могу имати у земљи непокретних добара; једно без другог не може се никакo расправити. А баш и јесте предмет садањег предлога да се нађу и определе услови, који ће ово питање регулисати.

По овом предлогу страни поданик може имати у Србији непокретности.

1. Ако у Србији стално живи, 2. ако се држава, којој он припада, одрече конзулске јурисдикције над свима својим у Србији живећим поданицима у опште и тако пристала

б., Да се њени у Србији живећи поданици сви без разлике имали или немали непокретних добара, подвргавају свима законима и властима земаљским, као држављани српски, и т. д.

Тамо се изреком даље каже, да стран поданик може се користити овим законом, кад његова влада утврди са књажеском владом да на тај закон пристаје и тада ће се указом књажевским проглашавати важност уговора и погодаба закључених у смислу овог закона.

Завршујући свој говор рече г. министар нека скупштина сада измери јели корисније по нашу земљу да престане страно консулско суђење у Србији, а да се странцима даде право да могу имати непокретних добара у Србији.

Председник министарског савета министар унутрашњих дела предаде председнику скупштине указ намесника књажеског достојанства, којим је овлашћен да поднесе скупштини „предлог закона о министарској одговорности“. Тај закон прочита секретар Димитрије Јовановић, па потом узеше посланици по један комад истог предлога.

Затим секретар Бошковић прочита указ намесника књажеског достојанства, којим је овлашћен министар финансије да поднесе народној скупштини на решење предлог закона о путном и дневном трошку посланика на народној скупштини.

Даље предлог г. министра финансије од данашњег дана да га овласти скупштина да може издати на све трошкове око држања овогодишње народне скупштине у Крагујевцу поред ове суме која је на ту цељ буџетом одређена још до 130,000 гроша пор. из кредита на ванредне потребе за 1870 год. одређеног.

И предлог истог г. министра финансије, да скупштина реши „да се Стојапу Б. Поповићу господару фабрике за израђивање њебета и сувна у Ужицу постојеће позајми из готовине државне касе једна хиљада и две стотине дуката цесарска (1200 дук. цес.) под условом, да он дужан буде плаћати годишње 6% год. интереса на такову суму и 2% одплате док дуг неizmири; а за сигурност дуга да правителство на фабрику стави хипотеку.“

Посланик Јован Бошковић пита г. заступника министра иностраних дела министра просвете и цркви-

них дела шта је наша влада радила досада код турске владе, односно тражења Јована Вулешевића бив. дуваније у Пожаревцу, а сада живећег у Шанцу да му турска влада накнади 347 дук. цес. што га је турска власт кад је 22. Новембра 1869 год. по трговини својој прешао био у Босну у Белини ужасно напастовала, везаног у Сарајево послала, одакле се је нај- после бегством спасао пошто је 67 дана издангубио и велики страх претрпιο.

На ово је одговорио г. министар да ће поднети о овоме скупштини акта, па ће се видети шта је по овоме рађено што скупштина усвоји.

Председник изјави скупштини да је сада на дневном раду „предлог за допуну највишег решења од 16. Априла 1869 год. изданог о накнади свију оштета, учињених у новцима пупиларних маса, које су судови под интерес давали, који је одбор за законодавство прегледао и скупштини са својим извештајем поднео, па замоли скупштину да најпре саслуша извештај, који ће секретар Бошковић прочитати, што овај и учини. Извештај овај гласи овако:

Одбор за законодавство прегледао је предлог за допуну највишег решења, од 16. Априла 1869 год. издатог о накнади свију штета учињених у новцима пупиларних маса, које су судови под интерес давали, и част му је известити скупштину да противу истог предлога нема ништа приметити и да је мишња, да се исти предлог без икакве измене прими, те да правителство накнађује све штете, које су причињене у депозитима, којима су судови руковали.

број 90.

За тим посланик Миле Дамњановић за пита односили се ово накнађање само на досадање штете депозитних новаца, или и на даље. Јер вели, ако је на даље, он је мишљења да ту штету накнађају причиниоци исте. На ово му одговори посланик Васо Маџаревић да се односи на прошле оштете а не на будуће.

Посланика Маџаревића у овоме подпомагаше посланик Милован Спасић и каже да сада судови и не рукују са новцима, већ управа фондова. Од како је закон о управи фондова у 1862. год. издан па на овамо о тој штети не може ни бити разговора у колико су они пред управом.

Посланик Миле Дамњановић говори противно наводима посланика Спасића, па каже да судови и данас рукују знатним пунилским масама.

број 91.

Председник замоли скупштину да најпре саслуша сам предлог, па онда поједини посланици да могу своје приметбе чинити.

Затим пошто секретар Бошковић прочита цео предлог, и посланик Касијан Стојишић запита да му се каже докле се тражи ова оштета да се накнади, јер ако се тражи вели за и од сада, он се слаже са мишљењем посланика Мила у томе да је накнађа онај који ју и причини.

Њега у овоме помаже посланик Мита Јаношевић и оће још и да му се покаже цифра те оштете, која се има накнадити.

Посланик Васо Маџаревић каже судовима долазили су пуниларни и депозитни новци, да прве до пунолетства наследника а друге до расправе дела по коме су дошли чува, па да не би ови новци лежали без интереса на штету наследника или поверитеља, судови су их морали давати под интерес по закону.

Но како су ови новци издати на непокретно имање кад је ово велику вредност имало (плаг земље по 50 дук. цесар.) а доцније је имање било у вредности као што сви знамо и како је по закону половина вредности имања морала се дати а продат је плаг земље по 5 дук. цес., тако је велика штета причњена, имање морало је се продати, што су престали дужници интерес плаћати, и суд није смео допустити да се интерес гомила особито што се није могло са известношћу знати, да ће имање вредност већу добити као што је добило.

Терани су проценитељи да накнаде штету, али су ти доказали да је имање у време процене вредило колико су га проценили; а кад су то доказали нису могли осуђени бити на накнаду штете као некриви.

Чињено је и иначе све да се штета накнади, па најпосле је извиђено и то имали кривце до судија који су новце дали, па кад није нађено ничије кривце, онда мора штета ова пасти на терет касе да се закони неповреде и невини неохтете.

Посланик Марјан Јаковљевић каже, било је случајева да су поједини дужници доносили суду новце т. ј. интерес да положе па овај није тео то примити, зато већа они, који су ово чинили противно својој дужности, штету причњену и накнађују.

Посланик Алекса Петковић одговарајући противу разлога Маџаревићевих вели, уставом је наређено да сваки за своја дела одговара, па зато он мисли да овде треба да ову штету накнаде проценитељи, које он за јемце сматра. А ако они немају одкуда, нека плате чиновници који су новац издали.

Посланик Милован Спасић подпомаже разлоге посланика Маџаревића па каже кад је новац из касе даван појединим људима онда је имање имало велику вредност, доцније имање знатно увредности опадне а и радње почну све рђавије бивати тако да је се после кримског рата свуда осетила новчана криза па наравно и код нас па још у већем степену но на другом месту; услед ове новчане кризе наступе неплаћања интереса, због чега су судови морали тражити и главницу; кад дође до продаје имања полете људи са молбама и жалбама за почек, у оваковом стању затекне нас и свето-андријска скупштина гди такође буде општа жеља изјављена да се људима зајмови нетраже и имање непродаје што да повода блажено почившем књазу Милошу те највишим решењем буде наређено да се наплата нетражи но да се сви дужници за извесно време причекају да се имање неби у безцење продавало; ово је трајало већом части све док није 1862. год. изашао закон о управи фондова и њој сви повци и пуњили и депозитни послани од судова на руковање, са чим је се хиљадама породица пропаста сачувало. Дакле из свега овога види се да овде нема ничије кривице, па потоме неможе ни одговорности бити. Зато је он мишљења да се прими предлог од стране владе за допуну решења од 16. Априла 1869 год. поднесени.

Пошто се овди појавише још неки са мишљењем једни за а други против предлога, секретар Јован Бошковић рече овај се предлог подноси за допуну решења од 16. Априла 1869 год., које у себи 5. тачки садржава, но како он нема, а нема ни у скупштини тог решења, те да се види имали ово решење и ако какову свезу са овим предлогом, замоли г. министра правде да ово решење скупштини саопшти ако га при руци има.

Пошто министар правде изјави да сада то решење при себи нема, скупштина реши, да се овај рад за сада одложи док се исто решење набави, а међутим да се приступи к претресу предлога основа, по коме г. министар просвете и црквених дела може закључити са предузимачем уговор о књижарској радњи што је сада на дневном раду.

БРОЈ 92.

Затим прочита секретар Бошковић тај извештај који гласи овако:

Одбор за законодавство прегледао је предлог по ком министар просвете и црквених дела може закључити с предузимачем уговор о књижарској радњи, па има част извести скупштину да противу истог у целости нема ништа да примети, само је мњења да се у првој тачки место речи „за уговорен број“ стави „шест“ а у другој место речи „безплатно“ дође реч „безплодно“ а место речи „на чување“ на руковање и интереса припада законодавцу“ па онда сам предлог. После чега поведе се разговор о годинама трајања, проценту и књижарима и за остале вароши при коме говорише и то посланик Јован Караматић рече да је велики проценат

од 38%, њега у овоме подиомажу посланици Лазар Вуличевић Коста Димитријевић и Касијан Стојишић, Димитријевић и Караматић су зато да се то дозволи и осталима по варошима да могу ту радњу упражњавати, а Касијан и Вуличевић да нису за приметбу оборску од 6 год; већ је Касијан за 10., а Вуличевић за 4 године.

Посланик Мадетић је противан овоме па каже овакови књижари као што их неки посланици замисљају по окружним варошима под уговором с владом не могу одговорити општој потреби, овде се вели не тражи обичан књигопродавац, који ће само од државне књигопечатње примљене књиге продавати по окружним, већ такав књижар који је стојати у свези са свима европским књижарима који ће учинити да наше књиге буду приступне нашој браћи ма на ком крају живили, да њиве опет и друге ваљане књиге буду нама приступне, обдржавање овакове свезе ниште дакле важна и интелигентна човека и најмање 30 на сто процента треба му вели дати.

Председник скупштине Живко Карабиберовић: тај који би се примио ове радње под мањим процентом кад се мора да ограничи само на сву радњу, он је вели мишљења да остане по предлогу владином и што се тиче процента и година.

Посланик Симо Живковић каже по његовом мишљењу неможе се одржати предлог посланика Караматића и Димитријевића што предлажу да у свакој вароши буду књижари а то зато што се оваки књижари неби тели придржавати уговора о продаји књига као што се нису ни досадањи придржавали, већ су неке књиге којима је одређена цена по 1 гр. чар.

продавали по 3 гр. те су сиротни родитељи остајали у немогућности набавити свом детету пужну књигу. За то је он за предлог да се има посла са главном књижаром а он нека се стара за разашливање како зна на вели није велики проценат 30% ни време дуго од 6 година.

Са послаником Живковићем слаже се и секретар Васиљевић, па и он вели да није велики проценат 30% почем овај књижар мора разашливати ове књиге и по осталим варошима, и варошицама па је и он за предлог и што се тиче процента и година.

Овоме је противан посланик Вуличевић па вели овакова књижара неће разносити књиге по варошима и селима него ће онај који их затреба сам долазити књижари и куповати, с тога је он противан оволиком проценту.

Посланик Милаш Стојић вели да је и он противан оволиком проценту, јер се ни на каквој радњи по оволико недобива од стотине.

Посланик Арсо Лукић пошто на питање колико се годишње прода доби одговор од г. министра да се прода за 7000 дук. цес., он одговори, — да је противан оволиком проценту, особито са тога што вели ове књиге пошта разноси свагда бесплатно по 4. тачки овог предлога.

Г. министар просвете и црквених дела објасњавајући ову ствар вели да према цели која се оће овим да постигне није велики проценат 30%, а то зато што имамо ми овде у намери да нам овај књижар не само школске књиге продаје него и остале добре научне књиге набавља. Треба гледати да главног књижара подпомогнемо да дође до могућности

да списе од писаца временом може по погодби откупљивати штампати и у народ их разшиљати. Овај наш књиџар вели мора држати по унутрашњости Србије под-књиџаре и њима плаћати по 15% процента, а поред тога он ће морати сваком који му се пријави и стране књиге набављати не с већом добити него 10%. Тај књиџар мора ту у саобраштају стојати и с књиџарима страних држава.

Досада је држава плаћала књиџарима извесан проценат па се није могла цељ постићи једно са тога што се људи нису тели овом трговином занимати а друго они који су се тога примали не су се задовољавали са добивеним процентом него су се књиге много скупује продавале. Нетреба, рече у течају ови разлагања, рок мањи од 6 година уговору да се одређује с тога што иначе уговорач неби могао улазити у већи посао књиџарски кад неби изгледа имао да ће му дуже трајати.

Посланик Милован Спасић каже да је све онако како г. министар разложи, он вели зна из искуства као бивши директор наших школа да се ни су књиџари и ако су од државе по јевтини цену добијали задовољили са процентом одређеним, но су књиге продавали по 2 и 3 гр. чар. којима је била одређена цена по 1 гр. те тако сиротни родитељи нису могли деци нужне књиге набављати.

Но према свему овоме опет је, вели, велики овај проценат на школске књиге, па је мишљења да је на њих проценат мањи, а за друге књиге до остане онај који је у предлогу.

Посланик Анто Пантић вели да је он што се тиче година за примедбу одборску, а што се тиче про-

цента вели, да је зато, да буде за прве 3 године по 30% а за друге 3 године да буде по 15%.

Посланик Ризнић каже да је он што се тиче година за приметбу одборску, а што се тиче одређеног процента за предлог, јер вели неможе бити по 15% као што посланик Пантић каже са тога што главни књиџар мора оволико под-књиџару плаћати.

Секретар Васиљевић каже да књиге ни су такве луксузне ствари, о којима треба жалити што се по народу распростиру него су такве ствари да је општа жеља, да се што више по народу распростиру, па зато треба да учинимо све могуће олакшице, да се књиге по народу распростиру; проценат тај вели није велики, јер такав па и већи проценат дају књиџарима у другим земљама, где је саобраћај живљи и где се књиге по вароду лакше растурају; небојте се да ће се ко тиме веома обогатити; код нас се још нико није обогатио од књига; ако се баш ко и обогати, нека му је просто, јер је тиме учинио велику услугу народној просвети; он је с тога за предлог.

Секретар Бошковић замоли да се овде најпре реши прва тачка о годинама, па ће се после говорити о проценту кад на то дође ред. Ово скупштина усвоји и прими тачку 1. и 2. по приметби одборској.

Код 3. тачке посланик Милош Павловић вели да се одреди проценат од 25% јер је велики по 30%.

Секретар Бошковић усвоји у свему предлог посланика Ризнића и Васиљевића, који је напред изложен.

Посланик Срећковић пита оћели овај књиџар имати још коју радњу осем ове?

Председник скупштине на ово изјави посланику Срећковићу да овај књиџар у Београду неће моћи другу радњу радити а по внупрености (под-књиџари) могу.

Посланик Срећковић вели да нема шта приметити противу одређеног процента, но само је још мислила да се овде постави у дужност књиџару да он мора разашљати школске књиге свакој школи о свом трошку како људи неби дангубили долазећи за исте.

Посланик Теофил Сандић потпомаже овај предлог посланика Срећковића с том само изменом да књиџар пошаље књиге до полицајских власти па ће те после даље по школама их разашљати и тако ће добијати државна каса а не поједини људи.

Посланик Сретеновић вели да је од књиџара неупутно заклевати да књиге разноси по општинама, но је доста да их о свом трошку на 4 до 5 на поштанских места која су у пројекту уговора означена уколико се он ономње.

Посланик Милош Павловић вели да по његовом мишљењу нетреба да власт раздаје књиге а то зато што кмет недолази у судницу пре 8 сата због чега мора ђак дангубити чекајући на кметовски долазак а и мора у школу ићи.

Посланик Арса Лукић пита г. министра просвете и црквених дела да му каже на који ће се начин набављати тај књиџар, јер вели збо је ко оће, он би се примио за 20% проц, а ако министар оће да бира најбољег то је вели друга ствар.

Пошто му на ово питање г. министар просвете и црквених дела одговори да ће се бирати најбољи, он одговори да је за онога који хоће јевтиније.

Секретар Васиљевић вели да је он за добре а не јевтине и по томе је противан мишљењу посланика Лукића.

Арса Лукић предлаже да се дода код речи „могао дати окружним књиџарима“ и т. д. „мора дати окр. књиџару по 15% проц.

Посланик Милован Спасић предлаже да се дода код речи „у варошима и варошицама гди се књиге продају, но пошто га г. министар просвете и црквених дела упути на 6 тачку овог предлога пређе се на оно што покрепу посланик Арсо Лукић при коме секретар Јовановић рече да се за кога трећег не може без њега уговорати, а кад би се примило оно што посланик Лукић предлаже онда би се обвезивао онај који при уговорању неприсуствује што по његовом мишљењу не може бити.

Председник скупштине Карабиберовић потпомаже предлог посланика Лукића и скупштина реши да се тачке 3-ће замени реч „могао дати“ са речи „мора дати по 15% процента“ и тако ће ова тачка по скупштинском решењу гласити „књиџару се даје добити 30% а он мора дати окружним књиџарима по 15%.

Посланик Алекса Петковић предлаже да тај варошки књиџар буде кога варош избере, но то скупштина неприми.

Тачке 4. и 5. скупштина прими по владином предлогу; у тачки 6 посланик Срећковић предлаже да се речи „где он за добро нађе“ замени са речима „где му се каже“, но пошто г. министар просвете и црквених дела предложи да се место речи „где он за добро нађе“ замени речма „онде где министар за ну-жно нађе“ скупштина усвоји предлог г. министра.

Код тачке 7 посланик Сретеновић разлажући каже да и ако је велики проценат дат књижду ипак се неће избећи да се књиге скупо продају и предлаже да се каштига за скупо продавање школских књига одреди тим више што није зато прописана каштига у казнителном закону.

Пошто г. министар просвете и црквених дела изјави да влада пристаје да се ова тачка допуни по само да се изреком новчана казна одреди, — и пошто неки од посланика казаше и то једни да му се одреди казна од 100 талира, други од 150, председник скупштине рече да је та казна велика, њему ће вели највећа казна бити да се то објави преко новина.

Неки опет посланици кажу да је ова казна мала по предлажу да се поред ње казни и са 25 талира и да му се радња одузме.

Посланик Лазар Вуличевић вели „ја сам противан оволиким казнама, но само за једну и то новчану.“

Секретар Димитрије Јовановић каже да је противан томе, да се казна обзнањује преко новина, јер би се овим кривац казнио вечито, што не треба да буде.

Њега у овоме потпомаже посланик Касијан са тим додатком, да је он само за једну казну, а то са тога што се ни убице, паликуће, ни лопови који украду по 10.000 дук. ц. не казне са три казне, а књиждар би се за 10 пара са толико казни казнио.

Секретар Васиљевић потпомаже у овоме посланика Касијана, па је и он за једну казну.

Секретар Бошковић потпомаже секретара Јовановића, па и он није мишљења да се казна обзнањује преко новина, што се може догодити да дете у тр-

говини находеће се ову продају изврши, па да књиждар и незна, те би због тога књиждар на правди Бога толико много морао одговарати.

Посланик Барлов вели ја сам мишљења да се одреди постепена казна према величини учињена казнива дела, јер вели неће бити право да се за један продати буквар казни овако строгом казњу као онај који више књига преко цене продаје.

Скупштина реши да се дода 7 тачки ово: ко против тога поступи т. ј. ко књиге продаје преко утврђене цене, да се новчано казни са 25 талира у корист фонда школског и да му се радња књиждарска одузме.

Тачке 8. 9. 10 и 11 усваја скупштина по предлогу владиног.

Посланик Срећковић предлаже да се после тачке 11-те дода једна тачка, по којој да г. министар може ако књиждар своју дужност неврши како треба, укинути му монопол. Скупштина реши да се то остави министру да има у виду при закључавању уговора о томе, и са овим се овај претрес сврши.

број 93.

Затим председник скупштине рече да је сада на дневном реду предлог закона „да се тачка 3-ћа §. 20. о устројству основних школа од 11. Септембра 1863. год. замени тачком 5 закона од 15. Децембра 1859. № 5436. (збор. XII. стр. 144. који је одбор за законодавство одређени прегледао и са својим извештајем скупштини поднео. Тај извештај прочита секретар Бошковић, који гласи овако.

Одбор за законодавство прегледао је предлог за-

бона да се трећа тачка § 20 закона о устројству основних школа од 11. Септембра 1863. замени тачком 5. закона од 15. Децембра 1859. № 5436. (збор. 12. стр. 114) и има част известити скупштину, да противу истог нема ништа да примети, па потоме да се породици умрлих учитеља и учитељака действителних ма и неслужили 10 година даје из фонда школског једно-месечна плата за укупне трошкове, а место умрлога да се попуњава одмах кад прође месец дана.

Пошто председник нареди да прочита тај предлог секретар Бошковић, који пошто би прочитан скупга прими по предлогу владином с тим да иети као закон вреди од дана кад га Намесници књажеског достојанства подпишу.

Пошто би овако примљен овај предлог посланик Алекса Петковић запита одбор за законодавство финансиско шта је стајало на путу да неподнесе досада свој извештај по предлогу закона о селским дућанима, кад се доцније поднети закони скупштини подносе на претрес.

Председник тога одбора посланик Милован Спасић на ово одговори посланику Петковићу, да је г. министру финансије поднео закон о буџету и одбор га је морао по уставу предходно предузети и свршити, и кад буде са њиме готов он ће претрести и предлог закона о селским дућанима.

Затим се прочиташе молбе посланика који траже због својих хитних послова, од суство и то посланик Здравко Јовановић, Петар Димитријевић и Теофило Сандић, по скупштина усвоји наведене узроке само посланика Здравка и одобри му зактевано одсуство

на остале две молбе одбаци и потом се скупштина закључи у 12 $\frac{1}{2}$ часова пре подне и би заказан саста-
нак за сутра у 8 сати пре подне.

САСТАНАК XIX.

у суботу 10. Октобра 1870 године, у Крагујевцу.

БРОЈ 94.

Председник скупштине отвори састакак у 8 и по часова пре подне. У то време дођоше у скупштину г. г. министри просвете и заступник министра спољашњих послова, министар финансије, и министар правде, и заузеше своја места.

На реч председника секретар Д. Ђ. Јовановић прочита протокол од XVII. састанка, који скупштина усвоји.

БРОЈ 95.

Затим председник изјави, да је на дневном реду допуна највишег решења од 16. Априла 1869. године издатог о накнади свију оштета учињених у повцима пуниларних маса, које су судови под интерес давали; која је допуна на прошлом састанку скупштинском одложена од претреса, што је скупштина за нуждно нашла да има пред собом и оно решење, које се на допуну односи; и позва известиоца одбора Јована Бошковића те овај прочита како поменуто решење тако и предлог о допуни са основима, којима је г. министар правде ову допуну пропратио и кад је скупштина све то саслушала, онда се отвори разговор око овог предмета.

Посланик Антоније Паутић тражи да пре него што скупштина стане решавати о овом предмету, влада издаје и да јави скупштини колико је којој маси новаца пропало од које године и шта је узрок томе био као и јели тражена накнада од оних који су били узрок тој штети. У томе га потпомаже и посланик Тодор Мирковић.

Г. министар правде одговори да се штета напред не може измерити зато што има још парница које су у течају и што предходно има да издаје главна контрола, да ли има до кога какве одговорности и колико износи количина штета на овим пропалим масама. Међутим рече да ће пропалих депозита изаћи на једно 4000 дук. цес. од прилике, али уједно и то примети да овде скупштина као законодавна власт не треба да изналази количину те штете, јер она нерешава о количини, него праву, јели дужна држава да накнади штету пропалим масама, или не. Нема сумње вели, да је држава одговорна кад је примила новце на чување као и сваки други дужник и кад прима од суда неки проценат; од скупштине не тражи се овде да изда неки нов закон, него само да допуни постојећи већ закон о накнади оштећеним пунилским масама који има један исти правни основ са овом допуном о накнади пропалих депозита, која је допуна само као једна формална погрешка изостала, те није споменута у оном највишем решењу о накнади пунилских новаца.

Посланик Владимир Хаџић примети да је скупштина тражила јуче, да јој се покаже колико је који суд издао новаца депозитних, колико од ових није могао да наплати и из каквих узрока то није наплаћено

како би скупштина могла видети имали или не до кога кривице; јер он зна да држава плаћа оне судије, који су руковали с новцима и ове под интерес издавали и који су за сваку оштету одговорни по закону; па кад скупштина о томе буде подпуно извештена, онда ће знати јели накнада која се тражи по закону основана и онда ће моћи о томе своје решење донети, а овако не може никако закључење доносити без подпуног познавања ствари. Он још и то примети, кад би скупштина решавала о накнади пунилских маса, можда неби донела онако решење као што га је влада издала.

Г. министар правде одговори да је позван суд да извиђа имали кривице до оних чиновника, који су с овим новцем руковали а не скупштина; па ако је вели напред објаснио ствар, држи да би излишно било даље говорити о ономе што ови посланици захтевају; а оно што посланик Хаџић каже, да је судија одговоран за накнаду што му се плаћа, сматра као нов предлог, који нема свезе са овим питањем.

Посланик Јован Бошковић налази и сам да је посланик Владимир Хаџић помешао овде две ствари у једну и то одговорност чиновника и накнаду штете. Прва ствар о одговорности чиновника вели да је сасвим одвојена од друге, он се нада да скупштина веће пустити да пропадну сиротински новци него ће усвојити предлог као што га је влада поднела, а особено нека се тражи онај који је одговоран за ове пропале депозите.

Посланик Јован Караматић рече, ми тражимо да нам суд поднесе колико од депозитних новаца која су

под интерес дати није наплаћено, и из којих узрока, па кад то дознамо онда ћемо решити да се из државне касе штета накнади.

Посланик Мита Јаношевић примети да су и кметови руководили са општинским и црквеним новцима, па зна да ови новци нису пропали, и ако је где год било на пропаст, главна контрола после 10 година проглашавала је кметове за одговорне и од њи ову накнаду тражила, па вели кад се тако може тражити накнада од кметова, онда треба ову тражити од других власти, које су с депозитним новцима руководиле.

Посланик Ђоста Димитријевић слаже се са мишљењем посланика Владимира Хаџића, и упита г. министра правде, дали у ову накнаду депозитних новаца, долазе и оних 2000 д. Ђ. што су усуду Ђупријском нестали.

Г. министар правде одговори, да овде недолази та сума, него само они депозити, који су код приватних дужника пропали, а ови 2000 д. ц. што су нестали у суду Ђупријском сматрају се да су украдени из касе судске, и тако су ова два разна предмета која се овим законом немогу у једно спојити.

Посланик Алимпије Васиљевић рече да овде треба решити ствар о начелу, оћели се накнадити штета која је депозитним касама причињена; а судови ће сами истраживати имали до кога кривице што су ови новци пропали, па кад то изнађу онда ће од онога и накнаду тражити.

Посланик Алекса Петковић примети да ово није нека изванредна штета, па да је дужна сама држава да накнади, него то је по највише она штета која

вонизлази од пропалог интереса, који на време није пласт наплаћивао; па зато је мишљења да ту штету треба онај да накнади, који је с тим новцима руководио, па ако неби он могао да накнади, тек онда нека плати ту штету сама држава, а међу тим пристаје да држава позајми депозитним масама онолику суму са коликом су оштећене док се незнађе, који је крив овој оштели, да неби те масе дуго чекале на парнице, које би се око тога водиле.

Председник скупштине изјави да треба држава да плати оштету масама кад је сама руководила с тим новцима, а масе нетреба да чекају на парнице по неколико година, већ сама држава нека после тера и тражи онога који је крив, па нека се сама с њим наплаћује.

Посланик Лазар Вуличевић подпомаже председника скупштине и вели да се овај издатак мора учинити из државне касе што је сама држава с новцима руководила.

Посланик Милован Спасић рече непостоји ово што један од посланика наведе, да су кметови руководили с новцима општинским и црквеним, па да нису пропали или да су такове кметови накнадили, јер вели да је самом њему познато да су неке општине подносиле терет од пропалих сума, и да су многи црквени новци урасходовани, што су код дужника пропали. По његовом мишљењу држава треба да плати масама пропале депозите јер она рукујући са тим новцима прима неки известни проценат и у свој приход оставља; но он држи да ово треба држава да плати тек онда, пошто ствар пређе преко судова, и пошто

се истражи дали има до кога кривице или не што су ови новци пропали, али никако немисли да је скупштина позвана да извиђа који је крив, јер је она законодавна власт а не судећа.

Дође у скупштину председник министарског савета министар унутрашњих дела и заузео своје место.

Посланик Милош Прокић рече: посланици Милован Спасић, Васо Мицаревић, председник скупштине и Јован Бошковић лепо су разложили ову ствар.

Судови су, вели он, давали новце на процену имања. Проценитељи одговорни су за главну суму а судије за нагомилани интерес, кад је имање продато испод цене а вредило је онолико колико је процењено у време прављена процене, онда нити су за штету одговорни проценитељи нити судије но сама држава која добија сав проценат од депозитних новаца па зато је за владин предлог.

Посланик Стеван Јаковљевић примети, да се из извештаја који је поднео г. министар правде скупштини види, да су 42 рачунополагаоца осуђени решењем главне контроле, да плате извесну суму, па зато вели, да ови треба да одговарају, а да им се неприма просто одрицање.

Посланик Милош Прокић одговори на то да се парнице извиђају код редовних судова и ови ће по доказима ствар пресудити.

Посланик Симе Живковић рече даје сва зебња скупштине у томе, што она незна колики је број од пропалих депозита, а он мисли да би г. министар могао до године изнети скупштини колика је сума на пропасти, и зашто, и колико је свега накнађено из касе

државне, па би онда скупштина видела оно што сада жели.

Посланик Васо Мацаревић неслаже се са послаником Симом Живковићем, јер вели ако жели скупштина да сазна како су новци којој маси пропали треба да чита акта с краја до краја, а има маса од 15—20 ока огромних па би се морала скупштина бавити око тога по неколико месеци, а трошак и дангуба посланика била би толика да би изнела већа дара него мера. Но скупштина по његовом мишљењу не би то ни могла узимати у претрес, јер она није позвана уставом да суди, него законе да издаје; али како би нашла даје који чиновник одговоран за штету па ова није тражена од њега, онда може министра о томе питати, да се изјасни, и њега на одговор узети за зла дела чиновника, која би он пропуштао и остављао неизвиђена.

Посланик Тодор Мирковић одобрава да се плати спротињи пропали новци из државне касе, али треба знати, рече он, код кога су ти новци пропали и зашто, како би се после могла тражити накнада од онога, који је томе крив.

Посланик Антоније Пантић примети, да је овде само то питање, оћели скупштина одобрити или не да се наплати штета из државне касе; и он је вели мишљења да треба одобрити кад држава прима проценат од којих новаца.

Посланик Ненад Мијановић одговори да треба да знамо колика је сума на пропасти и који је крив што су новци пропали, па тек онда можемо решавати о овом издатку. На то председник скупштине

примети, да посланик Ненад два разна питања о одговорности и накнади у једно спојава а овде треба скупштина да решава само о накнади.

Посланик Драгутин Ризнић жели, да влада каже можесли јавити идућој скупштини, колико је код бога дужника новаца пропало и колико је накнађено као што је умесно приметно посланик Сима Живковић на би скупштина била с тим задовољна.

Г. министар правде одговори да се може јавити само за оне депозите, који буду код судова пречиниђени и који су исплађени али се то напред неможе знати, докле судови нерасправе који је крив и имаи одкуд да плати штету, па зато за оваке непредвиђене штете треба одредити једну суму, одакле ће се исплађивати пропалих депозити; а после влада може јавити скупштини гди је и колико издала ради њеног знања.

Посланик Милан Ђиреовић признаје, да је држава дужна да накнади оштету масама, али каже да су и проценитељи дужни да плате ове дугове као и сам дужник, па зато треба влада добро да извиди до кога је кривица што су ови новци пропали, јер он зна као писар општински да је једна земља која није вредила више од 5 тт. ц. процењена на 20 тт. ђ.

Посланик Вујица Миловановић примети, да је за оштету онај одговоран, који на време интерес није наплатио него је продуживао рок исплати, док се дуг нагомљао, као што је њему познато да се један дуг од 20 тт. ћес. подигао на 50 дук.

Затим председник скупштине стави поднешену допуну закона на гласање и скупштина усвоји овај предлог онако као што га је влада поднела.

Посланик Борђе Петровић рече да је слаб па зато му одобри председник да може од овог састанка одсуствовати.

број 96.

Председник скупштине позва известноца одбора Јована Бошковића да прочита извештај одборски и предлог закона о путном и дневном трошку посланика народне скупштине.

Пошто је известилац Бошковић прочитао извештај којим одбор изјављује да није имао шта приметити противу истог предлога и пошто је даље и сам предлог прочитао, посланик Лазар Вуличевић примети да је много по 20 гр. порез. дневно трошка и да треба овај дати и оним посланицима који су у месту.

Посланик Милош Павловић и сам налази да је много по 20 гроша, јер овде не треба да нам се плаћа штета и дангуба, пошто вршимо народне послове него само треба да нам се да онолико колико учинимо трошка и посланик Стојан Бркић налази да је доста 15 гр, порез. дневно дати посланику, осим кад би у месту седели само два три дана.

Посланик Миле Дамњановић мишљења је да се плаћа трошак и посланицима из места гди се скупштина држи.

Посланик Теодосије Миловановић рече да се подпуно саглашава с предлогом, јер вели да је само за долазак платио 5 дук. ц. подвоза, а толико ће исто платити и за одлазак.

Г. председник министарског савета министар унутрашњи дела примети да се у ови 20 гр. рачуна и подвоз и за оно време што посланици проведу у путу, тако да некога посланика кошта подвоз до 15 тт.

ћ. и по 10 дана издангуби у путу, на зато налази да је овај дневни трошак умерен.

Скупштина затим усвоји предлог као што га је влада поднела.

број 97.

По овоме председник скупштине рече, те известилац Јован Бошковић прочита како предлог г. министра финансије, по коме тражи од скупштине овлашћење да може 130.000 гроша порез. издати на све трошкове ово државња ово-годишње народне скупштине и то из кредита који је буџетом на ванредне потребе за 1870. год. одобрен, тако и извештај одборски, по коме налази даје овај предлог г. министра уместан; и скупштина усвоји тај предлог као што га је г. министар поднео.

број 98.

За овим председник скупштине позва известиоца одбора Јована Бошковића те прочита скупштини предлог г. министра финансије о томе, да се Стојану Б. Поповићу господару фабрике за израђивање ћебета и сукна у Ужци постојеће позајми из готовине државне касе 1200 тт. ћ. под условом да он дужан буде плаћати годишње 6% интереса на ову суму и 2% годишње одплате, док тако цео дуг неизмирн а за сигурност дуга да правитељство стави на фабрику ититулацију, а прочита и извештај одборски, којим налази да је предлог уместан и скупштина пошто је ово саслушала усвојила је предлог г. министра у свему.

број 99.

Затим би на дневном реду предлог г. министра просвете и црквених дела о томе да може, гди би

било могуће, и неби имало мушких кандидата, постављати по варошима и варошицама привремено и женска лица са одговарајућим способностима за учитељске у првим разредима основних мушких школа: и на реч председника скупштине секретар Алимпије Васиљевић прочита извештај одборски, којим се одобрава предлог као користан за нашу земљу, а секретар Јован Бошковић прочита сам предлог.

Пошто је ово скупштина саслушала, посланик Панте Срећковић примети да је он противан оној речи „*привремено*“ што се у предлогу налази, и зато је мишљења да се та реч изостави, па да буду учитељке сталне пошто ће оне много боље учити малу децу, што је доказано у Америци, гди има више учитељака но учитеља у основним мушким школама, па тако треба и код нас увести.

Скупштина усвоји овај предлог г. министра са приметбом посланика Панте Срећковића да се реч „*привремено*“ из предлога изостави, пошто се и г. министар просвете сагласно да се та реч изостави.

број 100.

Г. заступник министра спољашњих послова министар просвете и црквених дела на јучерању интерпелацију посланика Јована Бошковића о српском грађанину Јовану Вулешевићу, изјави скупштини да је он собом донео акта која се на тај предмет односе те да их скупштини на увиђај поднесе, а међутим из истих изводе прочитао, из чега се јасно видело како се министарство спољашњих послова својски заузимало где је год требало да се задовољење да реченом Вулешевићу; скупштина је са позором саслушала тај из-

вод и цело јасно разлагање како је текла у речи стојећа ствар и шта је све о њој чињено.

Интерпелант Јован Бошковић а и скупштина задовољше се овим разлагањем и објаснењем г. министра.

Затим наста одмор $\frac{1}{4}$ сата, па се опет настави рад, пошто посланици и г.г. министри заузеле своја места.

Посланик Арса Лукић интерпелује владу о гвозденим путу и положи ова питања.

1. Јели направљен план и предрачун за гвоздени пут од Београда до Алексинца и ако је колико ће он стати.

2. Јели ко нудио влади новаца на зајам за потребу гвозденог пута и с великим интересом, а ако није знали она, можели зато новаца наћи; и

3. Јели грађен предрачун:

а, колико би требало годишње трошити на одржавање гвозденог пута т. ј. за чиновнике, послужитеље угаљ и т. д.

б, уколико би се свега имало пренети тим путем годишње људи, а колико ли еспапа и марве.

Г. председник министарског савета рече, да ће он ово саопштити влади, па ће онда о томе известити скупштину.

Посланик Стојан Вељковић пита председника скупштине, јели стенограф који ради у скупштини званично лице у скупштини или не; а председник одговори, да је стенограф приватно лице а не званично, јер му овај неодоноси на контролисање његов рад.

број 101.

Затим председник скупштине јави, да су на реду молбе и жалбе које скупштина има у претрес да узме

и позва известиоца одбора Панту Срећковића да ове чита, и о томе мишљење одборско да скупштина саопшти.

Извештај чита:

1. Општина бурајска у округу ужичком моли да буде наређено, да се среска кућа гради на сред среза а не у Ариљу; или да се њенова општина одвоји од среза Ариљског и дода срезу златиборском.

Скупштина усвоји мишљење одборско, и реши да се ова молба пошаље г. министру унутрашњих дела ради оцене.

2. Павле Поповић из Кожетина који је на скупштину дошао као посланик за срез кознички окр. бр.-шевачког, но који се није могао у скупштини за посланика примити што није имао 30 година моли, да скупштина нареди да му се плати трошак и дангуба што је на скупштину дошао.

На ову молбу одбор је поднео своју одлуку, да се иста спроведе г. министру унутрашњих дела те да он упути молитеља да накнаду тражи од свештеника који је издао доцне извод о његовим годинама, ако докаже, да је исти свештеник на изборној скупштини казао, да противу његових година нема ништа приметити.

Противу овог одборског закључења устаје посланик Теофило Сандић и рече, да свештеник није дужан никоме знати године напамет, нити је дужан коме давати извод из протокола, докле такови незатражи.

Извештај одбора Панта Срећковић примети да свештеник кад је упитан на изборној скупштини о

годинама посланика није требао да каже да нема шта да примети противу година.

Посланик Теофило Сандић одговори, да то што известилац каже треба доказати.

Посланик Васо Мадаревић рече, да он зна да је био оваваз случај у Пожаревцу, па кад је посланик дошао на скупштину а знао је да му нема онолико година колико треба да има посланик, онда му нетреба дати никакву накнаду, јер је сам крив што није јавно о својим годинама и што се није одрекао избора.

Неки од посланика упиташе да ли је скупштина или г. министру послато крштено писмо о годинама Павловим.

Г. Председник министарског савета, министар унутрашњих дела одговори да је он добио тај извештај о годинама посланика, па је такови предао скупштини, а од своје стране није у томе никакав корак предузимао, јер по закону вели да он неизвиђа ове мане посланика, као што је малолетство, по скупштина.

Скупштина реши да се молитељ сам обрати за накнаду на онога, на кога мисли да му је одговоран.

3. Неколико људи из Пожеге моле да скупштина нареди да се отворе старе механе, које су им затворене.

Скупштина по предлогу одбора реши, да се ова молба у претрес узима по тачки 7. члана 103. закона о пословном реду у народној скупштини, кад није било пред г. министром унутрашњих дела, у чији круг рада спада.

Практиканти суда и начелништва окр. смедеревског моле за повишење плате.

Том приликом известилац одбора јави, да има са

више страна молби од практиканта за побољшање његовог стања.

Одбор је мишљења да ове молбе практиканта заслужују призрења, и да се г. г. министрима одређена сума на практиканте по свима струкама увећа; но у исто време изјави одбор да је мишљења, да се за практиканте не примају они који су само основне школе изучили, него бар они који су најмање 4 разреда гимназије свршили, ако неби било лица која су све школе свршила.

Посланик Васо Мадаревић противан је овом ограничењу одборском да се примају за практиканте само они који су најмање 4 разреда гимназије свршили, јер то није могуће извршити у пракци, пошто он зна да суд пожаревачки није могао добити практиканте кад је тражио од г. министра; него је мишљења да се каже „уколико је могуће“ нека министар поставља за практиканте, који су више учили.

Посланик Стојан Вељковић рече, да је главни задатак практиканта да лепо пишу, па за то је противан овом ограничењу, јер може се наћи који ни су учили на боље рукописе имају но они који су свршили школе.

Г. Председник министарског савета, министар унутрашњих дела примети да практиканта има по разним струкама до 600. од прилике, па овај број није могуће попуњити са онима који су школе свршили или који су више разреда гимназије изучили. Зато је мишљења да се каже уколико је могуће нека се узимају за практиканте они који су што више изучили.

Скупштина усвоји предлог одбора, но са изјавом том да се за практиканте постављају у колико је мо-

гуће они, који су више учили, и да се ови свагда предпоставе онима који су мање школа свршили.

Посланик Алекса Петковић жели да се не умножавају практиканти при судовима, већ ови нека раде и после подне па ће онда брже своје послове свршавати са мање персонала.

На приметбу председника скупштине пређе на дневни ред што је ово особени предлог посланика Алексе Петковића.

5. Милован Вудићевић из Ужица моли да се не дозволи општини атеничкој да подиже меану поред његове меане као што је то дозволио био заступник г. министра унутрашњих дела.

Одбор је изјавио да је г. министар задржао од извршења оно наређење које је његов заступник чинио био, и да је известно одбор да ће у овој ствари по закону поступити, па с тога је одбор мишљења да се ова молба одбаци по тачки 7. члана 108. закона о пословном реду у народној скупштини.

Скупштина усвоји мишљење одбора, да се ова молба одбаци на основу поменутог закона.

6. Марко Божић из Ваљева жалио се скупштини, што му г. министар није дозволио, да своју стару меану прекроји па да нову направи.

Одбор је изјавио скупштини да решење г. министра унутрашњих дела неподлежи разматрању скупштинском по 8. тачки члана 103 закона о пословном реду у народној скупштини, јер се противу таквог решења може поднети жалба државном савету по чл. 35 36 и 37 закона о пословном реду у државном савету.

Скупштина усвоји мишљење одборско и реши да се ова жалба одбаци из разлога који је одбор навео.

7. Ранко Матећ из Тополе моли да му се поврати пензија коју је он пре две године народу српском поклонно.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да се проситељу неможе удовлетиорење дати што се из његове молбе невиди, шта га је руководило да напусти пензију а неподноси ни решење министра из кога би се видело, да му се и зашто пензија недаје.

Ђорђе Матић из Градишта, који живи сад у Турни доставља неке околности, које је дознао од неког Антонија из Београда који сада у Румунији живи и које се односе на оно време кад је књаз Мијаило погинуо.

Одбор је мишљења да се ово достављење пошаље г. министру унутрашњих дела да ову ствар испита и да извештај о томе скупштини поднесе.

Више посланика захтеваше да се прочита ово писмо, и оно би прочитано.

На то уста посланик Павле Грковић и рече да је то писмо од великог значаја, по коме треба да надлежна власт строге мере предузме како би се ако што има изнашло.

Посланик Касијан Стојшић вели, ово је писмо један доказ више да су Барловац и Христић кривци, а они су слободни и данас, шта више чује се код нас по нареду да они и пензију имаду иако су противу тога прошле две скупштине предложиле да се ти људи даду под суд, па зато тражи од г. министра да поднесе овој скупштини извештај шта је с

тим чињено да једанпут са овом ствари будемо на чисто.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела одговори да је питање о пензији Барловчевој јошт у преписци; а што се тиче пензије бив. министра унутрашњих дела, овај ту пензију узима на основу закона, јер се ова не може одузети без пресуде судске.

У овој земљи, вели, не може бити насиља, јер кад би се коме човеку од стране народа незаконо што учинило, онда би се земља понизила, и такав човек у место да остане понижен у народу сматрао би се у очима света као жртва.

Посланик Арса Лукић рече, кад стоји то, да је књаз Михаило погинуо, и да је ту полиција била, онда је известно да је полиција била небрежљива што није чувала књаза.

Но из тога што је јављано да су се неки, спремали противу живота књажева, што су убијце били плаћени шпиони министра Христића, и што се зна да су одмах по убиству књажевом многа писма књажева по нарочитом наређењу изгорела, може се извести да су ондашњи министар унутрашњих дела и управитељ полиције знали о преврату, који се у Србији спремао.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да је опште познато како је пок. књаз Мијанло био челичног карактера и неустрашим, и кад се о бомбардовању Београда 1862. год. излагао опасности, са осмејом одзивао се онима, који су га опомињали да се избегава таквој опасности;

на можда и овде није примао такве опомене, премда он незна да ли су ондашњи министри што јављали књазу, и даз је он сам добијао писма о томе.

Посланик Арса Лукић примети, да је цела истина да је књаз Мијанло био челична карактера, на није ни тражио помоћи од полиције и од министра, али кад је књаз примао писма и ова министрима предавао да виде шта се спрема противу њега, онда је требао сам министар да нечека на догађаје него за раније да предузме мере смотрености.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да је ово посао најтежи изнаћи нешто што се у тајности ради, и ако предузме истрагу нерасудно, онда може најлакше сву истрагу осујетити, и у незгодан положај доћи, јер ако се ствар неби јасно уватила, онда би се министар сматрао као говитељ лица и узело би се да вређа права другог.

Посланик Ивко Остојић примети да је ондашњи министар знао за овај догађај, јер да није знао како би могао после извршеног убиства одма изнаћи и погодити који су праве убијце, а није погрешно да увати кога невина у том делу.

На ово г. председник министарског савета одговори, да је подужим разматрањем могао ондашњи министар доћи до неке вероватности и изнаћи кривце; и посланици ако о томе имају или знаду за какве доказе то их могу поднети, па ће он као министар унутрашњих дела узети те доказе у надлежни поступак пошто овог рода кривце незастарavaju по закону тако брзо.

Посланик Владимир Хаџић рече, да је дужност министра унутрашњих дела да се стара о благостању целог народа и о животу књажевом. Ако је министар знао да се ко противу живота кнежева спремао, онда је зато крив; а ако није знао опет је крив што није од своје стране настао да дозна; па зато у сваком случају незаслужује да ужива из народне касе пензију, и то је вапијући греј да народ гледа како он ужива, при свем том што су и прошле скупштине тражиле да му се таква одузме.

Посланик Антоније Панџић подмаже Хаџића да треба ондашњем министру унутрашњих дела одузети пензију, јер се види да је он о овом убиству знао, како је у једанпут поватао све кривце а није погрешно да кога другог увати.

Посланик Тодор Мирковић примети, да министар унутрашњих дела може бити није ни смео да контролише књаза и да га чува, ако он није хтео.

На ово се чуше негодујући гласови са звију страна скупштине.

Посланик Милосав Вукомановић рече, да је ондашњи министар Христић знао да се спремао противу живота књажева, па зато тражи акта од прошлогodiшње скупштине те да види шта је велика народна скупштина тражила па то сада да се реши.

Посланик Јован Караматић вели да су од убиства књаза Михаила све скупштине предлагале, да се узму на одговор нева лица па да се види јесули криви или не, овако он незна како им се могла дати пензија.

Посланик Антоније Панџић приписује кривицу и Гарашанину, јер је вели он раније живео непрестано

у Гроцкој, па баш тога дзна оде у Топчидер и на позив књажев да пође с њим у кошутњак изјавио да неће да иде тамо што су у кошутњаку зверови, а по убиству отрчао је у Београд први, и гледао да се докона власти, и што је син Гарашанинов био тада у књажевој свити па га није хтео бранити.

Посланик Ненад Мијановић рече, да је син Гарашанинов био телохранитељ књажев кад је књаз погинуо па га није бранио, а по закону војеном требао, га је бранити и да одтуд неизађе жив, а он је напротив утекао и није одбранио ни породицу књажеву.

Посланик Драгутин Ризнић рече да од убиства књаза Михаила народ једнако пита како се то могло догодити, и много се говори по народу и о Гарашанину; јер народ зна да је Гарашанин био врло дуго на кормилу владе, па су свагда књажеви падали, а он невредим остајао и интрагама својим приправљао те падове, па и сада се чује да он те интриге продужава, и Барловац и други пролазећи поред Гроцке њему и дању и ноћу свраћају, и како народ мисли нешто шуринују, које шуровање народ негодује и тражи да му се стане на пут. Народ је, рече даље посланик Ризнић, поручивао му кад је пошао на скупштину да предложи да се учини извиђај о овој ствари, и он сада то предлаже, нарочито кад су две велике скупштине од 500 посланика тражиле, да се неки великаши даду под суд и кад су предложиле да се њима одузме пензија.

Посланик Касијан Стојишић слаже се са послаником Драгутином Ризнићем да се истрага на сваки начин учини.

Са свију страна у скупштини бурно се чуше подобна захтевања и готово цела скупштина изјави да им се не даје пензија, и да им се изјави негодовање и презрење народно.

На ово председник скупштине рече да се ова ствар не може одма тако решити што је важна; а за оваке важне ствари треба да се по закону о пословном реду у народној скупштини најпре ствар претресе у одбору па тек онда да скупштина своје закључење донесе, па зато предлаже да се одреди један одбор, који ће ову ствар по ново у претрес узети и скупштини с разложима поднети.

Скупштина ово усвоји и за одборнике изабра ове посланике: Петра Димитријевића, Арсу Лукића, Анту Нешића, Ненада Мијаиловића, Јована Караматића, Мату Јаношевића, Димитрија Миловановића, Стојана Брићића, Драгутина Ризвића, Вићентија Старчевића, Стојана Ђорђевића; Јакова Кружежевића, Мила Дамњановића, Николу Цоловића, Павла Грковића, Владимира Хаџића, Јеремију Стојановића, Косту Димитријевића, Васу Маџаревића, Милована Спасића и Стојана Вељковића.

Г. министар унутрашњих дела примети, да по чл. 82. закона о пословном реду у народној скупштини треба за овај нарочити одбор приставак владин, па зато ће она у своје време о томе дати свој одговор скупштини.

Скупштина даље закључи да се оно писмено достављење Ђорђа Матића по предлогу одборском пошаље г. министру унутрашњих дела те да он ову ствар извиди и о томе скупштину извести.

Потоме сврши се овај састанак који је трајао до 12 часова пре подне; и председник заказа да сутра у недељу после службе божије дођу посланицу скупштину те да се прочитају и опуномоћена лица да подпишу ове предлоге:

1. предлог о изборном закону посланика.
2. о књижарској радњи.
3. о дневном трошку посланика.
4. о кредиту који је тражио г. министар финансије на исплату трошкова скупштински;
5. о зајму Стевану Поповићу фабриканту из Ужица.
6. о повчаној тарифи;
7. о наплаћивању каадрме;
8. о устројењу трговачко занатлиског одбора.
9. о конвенцији између Србије и Румуније;
10. о посмртној једномесечној плати учитеља и учитељки.
11. о примању учитељки на место учитеља у основним мушким школама.

САСТАНАК XX.

у Понеделик 12. Октобра 1870 год.

број. 102.

Пошто председник отвори састанак у 8¹/₂ часова пре подне, дођоше г. г. министри финансије и војени и заузеше своја места.

На реч председника скупштине, секретар Милош Прокић, прочита протокол скупштински од XVIII. састанка, који после неких незнатних измена и допуна би усвојен, а при том секретар Јован Бошковић

прочита молбе посланика Гаје Поповића и Вуице Вукосављевића, који траже одсуство и то први на 20. а други на три дана. Скупштина неуважи молбу првог, а другоме одобри тродневне одсуство.

број 103.

Затим известилац одбора за молбе и жалбе Панта Срећковић продужи читање ових са извештајем одборским.

Марија Читаковић из Ужице моли, да јој се отвори механа, која јој је затворена с тога, што није по плану направљена.

Скупштина по предлогу одбора реши, да се ова молба одбади по члану 103. тач. 7. закона о пословном реду у народној скупштини, кад сама молитељка признаје, да о томе није добила решење од г. мин. унутр. дела.

Неколико Лозничана моле, да се учине измене и олакшице ранијој механској и то; а., да неплаћају аренду на пиће, што се на друге еспане таква неплаћа и што су то производи отачествени а не са стране купљени.

б. Да се укине таксирање леба, јела и пића што се други еспани нетаксирају, и што су механције морале правити механе по плану и тиме се великом трошку излагали; и

в., Да се укине она забрана, по којој се не може наплаћивати већи дуг од 10. гроша чар., који је у механи учињен.

Известилац јави, да је одбор тога мишљења да се за сада још не увиђа потреба, да се у томе закони измене.

Посланик Мита Јаношевић рече, да треба велику пажњу обратити на механе, и да се механцијама олакша терет, јер они сами тавови подносе од свију други еснафа. Механције су вели оптерећени арендом и ограничени таксом а овамо и остале дућаније тајно продају пиће, па треба овој злоупотреби доскочити. Механције су више обвезани по друге дућаније, јер ако нема леба казни се, а ако нема јела опет казни се, па зато је он мишљења, да се укине аренда и такса; а што се тиче вересије то нека остане као што је, па механција коме неће да верује да му на вересију и неиздаје.

Посланик Драгутин Ризнић примети, да се питање о аренди и такси тиче других закона о којима ће доцније говорити, а сада има да примети само односно тога, што је уредбом механском ограничено да механције не могу наплаћивати више од 10. гроша вересије судским путем. Он мисли, да кад други има неограничена права да може продавати пошто оће и колико оће на вересију свакојаке ситнице као, минђуше, ћипћуве и тим подобна — онда нетреба ограничавати ни механције удавању механских ствари, особито, што механције троше само земаљске производе; па зато тражи, да се тај § 10. укине, и да закон узме у заштиту и механције као и друге. О томе вели да ће скупштини учинити предлог, који је написмено саставио.

Посланик Лазар Вуличевић није никако мишљења, да се укине закон о аренди, и о таксама, јер се зна да механције јевтино купују, а такса је велика па скупо продају, и отуда велику добит имају, које се најбоље види отуда што једна механа која невреди ни

100. дук. цес. вуче по 60. дук. цес. аренде а слаже се у томе, да се укине закон, по коме су механције ограничене, те немогу наплаћивати више од 10. гроша вересије судским путем.

Известилац Панта Срећковић рече, да је одбор зато изјавио своје мишљење, да се у томе постојећи закон одржи, што се зна, да би механције без тога ограничене много надписивали и глобили људе па ји нико у томе неби могао контролисати и што су многи страдали и пропадали једино због механа, па зато је вели боље имати народ у виду него неколико механција.

Посланик Владимир Хаџић брани мишљење одборско о аренди и такси и вели, да механција кад прода што у механи он не само да истера свој трошак него и добије на то; а слаже се са одбором и у томе што постоји противу њих казна ако неби по закону радили, јер се нико пенатерује да буде механција, него најпре треба сам да види и да прочита какве су обвезе прописане за механције, па после нека се прими тога посла, а кад се овог посла прими онда је пристао на сва ограничења, која су у тој радњи законом прописана.

Међутим он је мишљења да се укине, закон по коме су механције ограничене да немогу давати вересију више од 10 гроша чар.

Посланик Павле Грковић примети, да су и механције народ као што су и остали људи, па треба и они да уживају сва права као и други грађани и да над њима нема особитог закона, с тога противан је ограничењу које неки посланици бране.

Посланик Јован Бошковић и ако није мишљења да се укине закон, којим се ограничавају механције да немогу више од 10 гроша вересије учињене на пићу судским путем добити, али он жели, да се тај закон нерасиродре и на друге ствари, јер он зна да неки толкују члан 10. уредбе механске тако да се исти односи и на гостирање а не само на пиће; па зато држи, да је нужно да се тај члан протумачи, па хоће да се закључењем скупштине по овој молби остави томе за разговор о овоме §. 10. уредбе о механама, јер ако остане по предлогу одбора, о томе се после неће моћи у скупштини говорити.

Посланик Арса Лукић примети, да аренда, о којој се овде води реч, припада општинама, па то треба у општинском закону регулисати, а овде му нема места.

Г. министар финансије рече, да се уопште сви посланици слажу да остане аренда и такса као досад; а за оно што је законом ограничено, да механције немогу наплаћивати више од 10. гр. вересије, зато је вели обећао посланик Драгутин Ризнић, да од своје стране учини предлог, па с тога треба чекати на исти.

Посланик Драгутин Ризнић поднесе одмах скупштини написмено о томе предлог и скупштина реши, да се неусвоји молба односно аренде и таксе, а односно чл. 10. закона, којим се механције ограничавају у наплаћивању вересије, скупштина то питање одложи, а међутим да се предлог о томе посланика Драгутина Ризнића преда на преглед и оцену финансијском одбору.

Практиканта суда и начелства окр. крагујевачког моле за повишење плата.

По како је скупштина једном донела своје закључење о побољшању стања свију практиканта, то одмах пређе на дневни ред.

Сава Ранковић поштар из Чачка, моли за повишење плате, по скупштина реши, да се ова молба одбаци по члану 103. тачки 8.

Стамена удова почив. Спасе Миловановића бив. члана суда округа београдског и њени синови моле, да се ослободе плаћања оног дефекта, који се показао у каси суда окр. београдског и на плаћање кога је њен муж осуђен.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да се не уважи молба, што је пок. Спаса осуђен пресудом судском на плаћање, и што нема никаквог основа по коме би се могло овој молби удовољетворити, нарочито што је пок. Спаса пристао да исплаћује недостатак привременим одплаћивањем, који је недостатак интабулиран на његова добра.

Сељани села Запрућа округа подринског жале се скупштини на правитељство, што им је одузело аду „Ковачевац“ у време катанске буне.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да и ако је ова ствар пресуђена судским путем опет да се ова молба сироведе г. министру финансије, те да у своје призрење узме, јер правитељство неће много изгубити, ако би од земље која му је досуђена, нека част жалитељима на обделавање уступило, па у своје време да јави скупштини, дали се и уколико може помоћи жалитељима.

Атанасије Грабов из Београда, моли, да се ослободи од плаћања дуга управи фондова што је примио на себе за свог оца.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да се проситељу неможе дуг опростити на штету касе, што је ова ствар једном окончана судским путем.

Марија удова Радована Ивковића бив. писара моли, да јој се даде помоћ из касе државне да може живити, јер јој је муж преко 30 година служио, па на послетку службу изгубио.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да се ова молба не уважи што је њен муж лишен права чиновничког за безчестеће дело, пресудом судском.

Стака удова почив. Јована Димитријевића бив. председника моли за пензију.

Посланик Миле Дамјановић тражи акта, да види најпре скупштана, зашто је њен муж изгубио звањје; јер овако неможе скупштина по овој молби решавати без подишног познавања ствари.

Посланик Јанко Јовановић рече, да је молителка жена позната са свога поштења и са својих добрих својства хришћанских, а дошла је у такову слабост и старост, да нема одкуда живити, па он сада ставља скупштини на савест и срце да суди треба ли овој жени помоћи.

Посланик Божа Божовић примети, да је молителки муж осуђен био у суду рудничком у ком је он био председник суда, па је само зато био осуђен, што је по долазку књаза Милоша писао једно писмо Миленку Тодоровићу да ће Карановчани да се одселе у Турску ако се надлежатељства из Карановца преместе у Чачак па кад су о томе питани карановчани,

они то нису признавали и тако је само зато изгубио службу пок. Димитријевић пресудом судском.

Посланик Алимпије Васиљевић каза, да је одбор за молбе и жалбе требао по закону о пословном реду у народној скупштини, ову молбу послати одбору за финансијске предмете, а није требало износити пред скупштину.

Посланик Милован Спасић одговори да је сам одбор за молбе и жалбе дужан да испита ствар, па да је поднесе скупштини на решење, а не финансијском одбору; и тек ако скупштина нађе за нужно може такову молбу предати финансијском одбору на оцену; јер она може такову и одбацити, па ако ово скупштина учини онда нема зашта одбору упућивати.

Г. министар финансије налази да ову молбу треба послати на оцену финансијском одбору, па било то да учини само скупштина или одбор за молбе и жалбе.

Посланик Васа Маџаревић тражи акта, која се односе на осуду молителџиног мужа, из којих ће се видети, зашто је управо изгубио службу; јер је он неколико ислеђивао то дело, и мисли да скупштина не ће моћи, при онаком стању ствари, молителџи дати пензије.

Посланик Владимир Хаџић приметив, да је сам молителџин муж измислио нешто, као да је од стране барановчана изјављено, па зато је и изгубио службу. А што се тиче честности, види да има више таквих жена, чији су мужеви гинули за отаџбину, па оне неуживају никакво благодарјења од државе. Стога је мишљења да се ова молба одбаца.

Скупштина реши да се ова молба одбаца.

Неки из Ваљева моле да се дозволи Еврејима да раде по унутрашњости и да се недопусти по селу држати дућане.

Скупштина по предлогу одбора нареди да се ова молба и у колико се односи на сеоске дућане преда одбору за финансијске предмете, при ком се наоди на оцену закон о радњама и о сеоским дућанима, а што се тиче Евреја о томе постоји закон, о коме настојава извршна власт да се подпуно изврши.

Игњат Стаменковић, Јања Спиридоновић и још неки из Београда моле скупштину, да се стане на пут страном торбарењу.

Скупштина по предлогу одбора реши, да се упути ова молба на оцену одбору за финансијске предмете, пред ким се наоди и предлог закона о радњама.

Петар Јовановић из Луке округа чачанског моли за државну помоћ, те да се лебом рани.

Скупштина по мишљењу одбора реши да се молителџу не може удовлестворења дати.

Љубомир Здравковић из Јагодине моли да му се дозволи да може другог свештеника позвати кад му устребадо буде на место његовог надлежног.

Скупштина реши, да се молителџ за ово обрати надлежној духовној власти.

Већина чиновника апелационог суда моле за повшење плате.

Скупштина реши да се ова молба одбаца.

Сељани села Липовца Прњавора и Црнућа жале се на манастир Враћевшницу, и моле да се ослободе од плаћања десетка, кад у земљи по законима сваки је господар од свог имања, а имање на које они де-

сетак манастиру дају да им је веде остало још од отчева њивних; и моле да се за калуђере непримају они који ни су потребне науке изучили, да ови немају својих нурија него да се исте свештеницима даду и да се учине и неке измене у управи добара манастирских.

Известилац одбора рече да је одбор мишљења да скупштина не може молитељима дати удовлестворења односно повраћаја земаља, што је то ствар судска, па молитељи нека се тога ради сами обрате суду ако се падају каквом успеху. Што се тиче управе са добрима манастирским, одбор је мишљења да се изјави жеља скупштинека г. министру просвете и црквених дела, да би се постарао за наређење, по ком би се манастирским добрима управљало као и са добрима мирских цркава. Исто тако одбор се саглашава са жељом молитеља, да се за калуђере непримају они који нису потребне науке изучили и да манастири немају својих нурија него да се исте свештеницима даду.

Посланик Антоније Павтић слаже се са одборским мишљењем да калуђери нечинодејствују, али што се тиче повраћаја земаља, рече: како то може бити да у нашој земљи жалитељи плаћају десетак манастиру.

Посланик Димитрије В. Јовановић: да је комисија пре неколико година изаслата од највише власти да ограничи имање манастирско и приватних људи, па су жалитељи пред том комисијом пристали, да држе манастирску земљу под условом да зато плаћају десету част манастиру у име аренде, а ако би се од овог плаћања хтели ослободити, да им се то повраћаје само у том случају да манастир има право

од њих одкупити исто имање по процени вештака, све ово вели види се из прилога који су молитоци скупштини поднели; па зато овакав уговор поравњења није противан нашим законима, јер се ту неуводи спавско право нити десетак, него се по уговору узима 10 част прихода у име аренде, од које се молитељи могу у свако доба ослободити и још могу примити од манастира цену за уступљену земљу по процени вештака. Међу тим рече да скупштина и није позвана да извиђа о праву сопствености а у осталом слаже се са мишљењем одбора.

Посланик Милан Ђирковић каже, да он зна да је манастир Наупара заузео многим људма незаконо њивове земље, и то са неистинитим уверењем у коме је стављено да је манастиру много више уступљено од приватних земаља, по што му је народ дао, зато тражи да држава исели оне људе, па да им да земље на другом месту, или да им поврати од манастира земље, које су им незаконо отете, јер овако немогу да живе.

Посланик Сава Сретеновић одговори посланику Ђирковићу, да манастир Наупара није заузео људма земље незаконо него је комисија ограничила 1847. имање тога манастира на што су и околни житељи пристали. Сада је народ околни исекао сву гору па би хтео да узме и да исече манастирску шуму, а то вели сада не може бити.

Посланик Милан Ђирковић опет примети, да манастиру није дата цела земља коју сада држи, него само дали су неколико њих једну част а после 3. године нашао се више људи закрпљено на уверењу који никако своје земље ни су уступили манастиру;

па је на основу тога лажног уверења одузета људма земља.

Посланик Радоња Недић каже, да је истина да људи плаћају манастиру десетак по уговору, али опет то није штетно, што је имање прешло у манастирске руке, јер зна да манастир Драча чува шуму, с којом се народ служи, а да је та шума прешла у приватне руке не би ни једног грма до сада било.

Председник скупштине и секретар Алимпије Васиљевић рекоше, да питање о имању није ствар скупштинска по судска, јер се то тиче спора између приватних лица, за које је надлежан суд да расправља.

Посланик епископ Мојсије каже: да се до 1847. године није знала права граница између манастирских добара и околних житеља, са чега су често долазили у сукоб са свештенством, па је ондашња законодавна власт била одредила комисију те су ове обележиле имање манастирско и приватних лица, и сада је та ствар застарела, а и иначе ово није питање које спада у круг скупштинског рада, него је ствар судска.

На остала питања рече, да су прквене природе, која су кроз толико векова освештана начелима науке Христове; па зато нема овде места да се о њима што предлаже премда би вели лепо било кад би имали учених калуђера, али кад то не може бити, онда не треба њихов положај преимначавати, јер свуда има греха и порока од како је света и века. Треба вели да се сетимо да су калуђери били једини браниоци, да је наше свештенство било једина спаситељка нашег народа кад је турски топ и пушка шишала.

Посланик Касијан Стојинић слаже се са мишље-

њем одбора, само жели, да влада извести скупштину о резултату ове изјаве скупштинске.

Г. министар финансије одговори, да то није нужно што тражи посланик Касијан, јер сваки посланик има право интерпелације на скупштини о свима оним питањима, која се буду у овој покренула.

Посланик Стојан Вељковић примети да се по одборском мишљењу молитељи упућују на суд да траже своје право; а ово не би требало казати, кад је известно да би они код судова парницу изгубили, што манастир има тапије од овог имања која су јача од свабих других доказа, те би се људи само трошку излагали.

Скупштина усвоји мишљење одборско у овом делу, само не у том да се молитоци упуте на суд ако се надају успеху, већ реши, да се односно земаља не може молитељима задовољења дати, што скупштина за то није надлежна.

Маринко Радовановић бив. члан великог суда за криминална дела, моли да му се даде пензија.

Одбор је тога мишљења да се молитељу даде на уживање половина оне пензије, која му по годинама службе припада.

У скупштини искључише се из овог решавања, посланици Ђорђе Петровић, Јоврем Барлов, Стојан Вељковић и Панта Срећковић, прва тројица што су учествовала у извиђају дела молитељевог, а четврти као његов рођак.

Посланик Стојан Вељковић примети да он није добио звања члана великог суда услед пада судија великог суда за криминална дела, као што се у истој молби каже, него је био професор права, потом члан

суда ваљевског, потом секретар у изванредном суду, затим председник суда јагодинског, и тек доцније постављен је за члана касацијоног суда.

Г. министар финансије рече да је ова ствар такве природе да треба ову молбу по закону о пословном реду у народној скупштини дати влади на промотрење; па зато предлаже у име владе да се ова ствар за сад отложи.

Скупштина приста да се ова ствар отложи, и да се влади овај акт на промотрење преда.

Вуша удова пок. Јована Вуковића оvd. трговца жали се противу пресуде апелаторијске конзисторије, која је изречена у брачној парници њеног сина.

Посланик Коста Димитријевић захтева да се у скупштини прочита његова интерпелација, коју је поднео на писмено о овој ствари.

Но како надлежни министар није био на овом састанку скупштинском, то скупштина ову ствар отложи и пређе на дневни ред.

Неколико београдских трговаца, који воде трговину с дуваном, моле да се смањи регал на дувач.

Известилац јави да је одбор тога мишљења да би наша земља много више штетовала кад би се смањило регал, јер би то нанело штету земаљском произвођењу дувана и више би се извозило новаца из земље, па зато пеналази да треба смањити регал, по треба изнаћи јаче мере да се стане на пут кријумчарењу овог еснапа.

Г. министар финансије примети, да су се ови трговци с подобним предметом обраћали влади, но она их је одбила.

Посланик Арса Лувић каже: да би за државну касу било више доходака, кад би се примно предлог

ових трговаца, али би опет била већа штета за народ. С тога саглашава се са мишљењем одборским, само жели да се строжије казни одреде за оне који кришом увозе.

Скупштина усвоји мишљење одборско, да се молитељима неможе удовлестворења дати, а да се влади изјави да строжије мере предузме противу кријумчарења.

Урош Марковић моли да му се даду плацеви које је његов отац од 1808. до 1813. године од ондашњег правитељства купио у Београду, и који су плацеви прешли били 1813. године у турске руке, а сада је наше правитељство сва турска добра одкупило на и ове његове плацеве.

Известилац извести скупштину да је одбор мишљења, да молитељ нема никаква права на имање од турака купљено, једно што се по његовим тапијама не могу ни знати плацеви, које је његов отац купио, а друго и најглавније што је право молночево застарело.

Скупштина реши да се молитељу неможе никакво удовлестворење дати једино из тог узрока што скупштина није надлежна за предмете овог рода.

Павле Прокић из Жабара моли скупштину, да изнађе начин како да му се навнади штета, која му је из масе Вучићеве досуђена, по која се нема одкуда наплатити.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да се ова молба одбади, јер државна каса није дужна да плати ове дугове, на које је осуђена маса Вучићева.

број 104.

Председник скупштине јави да законодавни одбор има више важних предмета да претреса, а неки од-

борници спречени су слабошћу те немогу у исти одбор долазити, па позва скупштину да из своје средине одреди пет одборника.

Посланик Васа Мадаревић рече да у овај одбор треба да дођу и чиновници, који се најбоље разуму у законима, а нарочито они који су се учили на страни ради закона о одговорности министарској, који ће боље знати како је у страним законодавствима.

Посланик Стојан Вељковић примети да у тај одбор треба да дођу народни посланици, јер они ће отвореније да покажу мане каковом предлогу, нарочито предлогу о министарској одговорности, но што би то учинили чиновници.

Посланик Васа Мадаревић одговори, да он није казао да дођу сами чиновници у одбор, а да искључује остале посланике, него је рекао, да би добро било, да у тај одбор за законодавство дођу чиновници што се они разуму боље у законима.

Председник скупштине рече, да се неможе рећи о чиновницима оно што наводи посланик Вељковић, јер су они посланици целог народа као што и остали што су и радиће као заклети савесно на законима, који се неиздају за сада него и за будућа времена; па зато предлаже да дођу у тај одбор сви чиновници, који нису ни у ком одбору, и они који су одређени у који други одбор за време кад немају посла у овим одборима; а осим тога да скупштина још 5 посланика избере у исти одбор.

Скупштина избере за одборнике: Касијана Стојшића, Драгутина Ризвића, Косту Грудића, Маринка Радовановића и Анту Панчића, и чиновнике који нису ни у ком другом одбору као и оне чиновнике који су

одређени у који други одбор, за време докле у овима нераде.

На томе се сврши овај састанак, који је трајао до 12 часова пре подне а председник рече да посланици дођу сутра у скупштину, у којој ће се претресати државни буџет.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Ж. Карабиберовић.

СЕКРЕТАР

Д. Ђ. Јовановић.

САСТАНАК XXI.

уторак 13. Октобра 1870. год.

На овоме састанку било је 106 посланика а присуствовали су и г.г. министри: финансије, војених дела, просвете и црквених дела и правде.

број 105.

На реч председника да је састанак отворен и да се приступи послу, би прочитан протокол од 19 састанка који скупштина са неким малим приметбама усвоји.

број 106.

Г. министар финансије предаде скупштини ових шест потврђених закона по струци финансијској: закон о трговачко-занатлијским одборима, о новчаној тарифи, о калдрмини, о путном и дневном трошку посланика, о кредиту за скупштинске трошкове и о зајму за фабриканта у Ужацу.

За тим би прочитана интерпелација посланика Деспота Вучићевића на министра финансије, у којој се пита зашто српска скела на Љубовији неодржава саобраћај између Србије и Босне као што је започела и што је влада у том обзиру радила.

На ту интерпелацију одговори г. министар финансије и објасни да су турци босански спречили тај саобраћај још у години 1866. и да је због тога српска влада сада у преласци са портом и да се отуда очекују скорим повољни резултати и прочита нека акта те прениске.

Скупштина се задовољи са тим објашњењем и реши да се пређе на дневни ред.

Тада председник јави да је на дневном реду данас претрес државног буџета за 1871. годину и замоли посланике да саслушају извештај одбора, који је тај буџет прегледао.

Секретар Јован Бошковић као извештач одбора прочита извештај, који овако гласи:

Народној Скупштини.

Одбор за финансијско законодавство прегледао је предани му на испитивање буџет државних прихода и расхода за рачунску 1871. годину.

При прегледању прихода одбор је сравњењем прихода државних у 1867. 1868. и 1869. години уверио се, да су суме прихода сразмерно приходима прошлих година стављене, само је нашао, да се у приходу прилог под А, позиција II. под 2. од троша-

рине дода 100.000 гроша пореских и у позицији IV. под 1. од вирије на непокретна добра дода такође 100.000 гр. пореских, свега дакле 200.000 гр. пор. више него што је у буџет стављено било, одбор налази, да треба ове суме у буџет додати зато, што је одбор подпуно уверен, да се ако не више, а оно извесно оводико од у горепоменутих позицијама изложених прихода добити може, на што је г. министар пристао. И тако кад се ова сума од 200.000 гроша пореских дода, онда би приходи државних за 1871. годину износили 34,818.176 гроша пореских.

Пошто је одбор довршио прегледање државних прихода, предузео је прегледање државних расхода и при том прегледању учинио на издатке ове приметбе и то:

1, у буџету државног савета бр. 7. одбор је нашао да је звање IV. секретара посве непотребно с тога, што је уставом посао државном савету смањен, па држи да је излишно, да се издатак на ово одобри и влада је пристала да се издатак на ово звање у 7800 гроша пореских из буџета изостави, што је и учињено.

2, у главном буџету позиција I. под 11. код кредита на изванредне непредвидиме потребе, нађено је да је на ову потребу много стављено и да овај кредит од 100.000 гроша пор. треба смањити и влада је на ову одборску приметбу пристала и ова је сума из буџета изостављена.

3, у буџету министарства просвете и црквених дела позиција II. број 6. примећено је: а, да је у овогодишњем буџету стављена повишица плате члановима апелаторијске конзисторије у 4800 гр. пор.

а одбор држи, да је досадања плата члановима поменути конзисторије према времену, за које они ту дужност врше, довољна, па је с пристанком владе изоставио из буџета горепоменути суму од 4800 гр. пор., б, позиција IV. а код „народна библиотека и народни музеј“, бр. 4. одбор држи да периодично повишавање плате библиотекару не даје се приметбом буџета него треба нарочитим законом.

Да се то определи, два члана одбора код исте позиције, бр. 8. а на набавку књига за народну библиотеку, мњења су, да се издатак са 5800 гр. пор. повећа; но остали чланови одбора остали су при предлогу владе.

Иста позиција, број 12 а према закону о уређењу народног позоришта, додата је у буџету сума од 9600 гр. пор. на плату управитеља, а она сума, коју је досад управитељ у 7800 гр. пор. као плату имао, употребљена је на плату драматурга.

Поред тога у истој позицији, бр. 14. мањина одбора од 3 члана примећавала је да суму од 69600 гр. пор. на помоћ народном позоришту треба смањити, но већина је остала при предлогу владину.

в, Позиција V. „Благодејања“ број 5. на предлог владе одбор је нашао за сходно, да се на издржање и попутину питомаца из суседних области турске царевине поред у буџету стављених 69280 гр. пор. стави још 14000 гр. пор. дакле свега 83280. гроша пор. Ову повишницу одбор држи да треба одобрити с тога што је ове школске године знатан број питомаца из Босне, Ердеговине, старе Србије и Црне горе дошао, да се у нашим школама уче, па им треба братску помоћ указати тим пре, што и сама скупштина зна

у каквом се жалосном положају наша браћа у Босни, Ердеговини, старој Србији находе.

з, у позицији VII. иза Богословије да дођу под бр... учитељска школа на установљење и уздржање које, одбор је сходно скупштинном одобреног закова ставио потребан издатак 158.852 гр. пор.

Мањина одбора од 3. члана чинила су приметбе и то;

а, под бр. 1. да управитељ има једнаку плату систематичну као и професори, а док врши дужност управитеља да му се додатак даје;

б, број 2. да се професорима ове школе не да већа плата него што је имају професори гимназија и богословије, а то је по 450 талира, а професорима учитељске школе буџетом је означена плата по 550 талира.

Сав пак одбор жели да се број ученика у овој школи у идућој години од 25 на 40 ученика повиси, па с тога одбор и предлаже да и скупштина ово усвоји и пажњу владе на ово обрати.

д, у истој позицији иза броја 125. одбор је ставио потребан издатак на установљење гимназијске реале у Лозници, Смедереву и Књажевцу и то од 16. Августа 1871. године у 15.165 гр. пор. и влада је на то пристава.

е, код исте позиције број 127 одбор је нашао, да би требало учитељкама више женске школе, а тако исто и учитељима: певања, цртања и гимнастике број 130 и 131. повисити плату по 600 гр. пор. свега у 4200 гр. пор. Ово је одбор нарочито зато хтео учинити, што су учитељке, које су сада у вишој женској школи, узете као најспособније из основних школа,

па учитељке основних школа по новом закону о устројству основних школа добиле су већу плату а уживају поред плате стан и огрев, што учитељке више школе неуживају; а учитељи цртања и певања у реалкама имају плату колику је одбор хтео њима да да, а учитељи у реалкама имају само по два разреда да обучавају а у вишој женској школи четири разреда.

Но како влада на ову повишицу није пристала, то према томе одбор је оставио ову ствар скупштини на оцену.

У буџету министарства унутрашњих дела примењено је и то у позицији X. бр. 30. да је у овогодшњем буџету стављена сума од 159.552 гр. пор. на повишење плате пандура и одација свију надлежатељства, но одбор је нашао, да је ова сума одвећ велика, па је исту смањно на 90.000 гр. пор. и то да се ова сума стави г. министру на расположење а на ову цел, па да он, где буде потребно, повишава плату пандурима, а не свима у једанпут и где није нужно.

Влада је на ово пристала и према томе одбор је суму од 69.552 гр. пор. из буџета изоставио.

3, Исто тако у истој позицији бр. 31. стављено је на повишење плате буџубаша и пограничних стражара 118.888, но одбор је и овде приметно да је повишица велика, па је исту с пристанком владе на 55000 гр. пор. свео, а тиме издатак са 56.888 гр. пор. смањно; и из одобрене суме да се предходно повишава плата оним стражарима, који су на сувој граници и који се налазе на караулама, које су на опасним местима.

Код позиције XI. бр. 32. одбор је у договору са владом одобрио 20.000 гр. пор. више издатка, да се за исту суму касе за надлежатељства набаве.

4. У буџету министарства финансије одсек I. под

4. да се плата на ново установљено звање надзорника 12.000 гр. пор. сведе на 9600 гр. пор. и одбор је по пристанку владе плату надзорника свес на 9600 гр. и вишак од 2400 гр. пор. изоставио.

У буџету министарства војеног партија 10 под 3. одбор у споразумљењу са владом а с призрењем на дуговремену честну службу нашао је за сходно да се дрехслеру Морицу повиси плата са 600 гр. пор. што је у буџет стављено.

И код партије XII. бр. 5. одбор је увидио да је влада врло мало ставила на издржање подофицира и офицерске школе стојеће и народне војске, јер одбор налази да народним старешинама кад своје домаће послове оставе, треба поред стана и ране још и неку накнаду учинити и пошто се о томе с владом споразумео, повисио је издатак у овој позицији са 104.000 гр. пореских.

У осталом при прегледању буџета односно издатака није имао ништа више примећавати.

Кад се дакле прилогу главног буџета под 6. додаду нови издатци, које је одбор у споразумљењу са владом одобрио и то 1, у буџету министарства просвете и превених дела и то: а, на плату управитеља 9600 гр. б, на издржање и попутину питомца из суседних области турске царевине у 14.000 гр. в, установљење и издржање учитељске школе 158.862 гр. г, на установљење гимназијских реалки у три оружна места за 2½ месеца 15165 свега 197647. гр. пор.

2, у министарству унутрашњих дела: а, на набавку касе 20.000 гр. пореских.

3, у министарству војеном а, на повишицу плате дрехслеру Морицу у 600 гр. б, на издржање под-

официрских и офицерских школа стојеће и народне војске 104.000 гроша, свега 104.600 гр. пор. Кад се одобрени нови издатци на ова сва три министарства саберу, износи свега сума 322.227., по кад се од ове суме одваде они издатци, који су били у буџету стављени а одбор их је изоставио и то:

а, у буџету државног савета 7800 гр.

б, од кредита на изванредне потребе 100.000 гр.

в, у буџету министарства просвете у 4800 гр. пор.

г, у буџету министарства унутрашњих дела 126.440 гроша пор.

д, у буџету министарства финансије у 2400 гр. пореских,

свега сума износи 241.440. Кад се дакле ова сума од гореназване суме у 322.227 гроша одбије, онда је одбор увећао издатке са 80.787 и тако сума расхода за 1871. год. износиће 34,284.240 гр. и 39 $\frac{1}{2}$ пара пор. Кад се ова сума одбије од суме прихода у 34,818.176 гр. пор., онда се увиђа да ће приход за 1871. рач. годину бити већи од расхода са 533.236 гр. и 39 $\frac{1}{2}$ пр. пор., а по поднешеном владом буџету вишак прихода преко расхода био је у 414.723 гр. и 39 $\frac{1}{2}$ пр. пор.

И на послетку одбор сматра за дужност да и о овом извести скупштину:

а, да је он већао о томе, да се стање правника свију надлежатељства побољна, но влада се изјаснила, да ће она ваљаним и способним практикантима стање побољшати и да се она за то постарала.

б, одбор је мишљења да се препоручи влади, да идућој скупштини поднесе пројект закона о побољшању стања учитеља и учитељака.

в, при прегледу буџета министарства унутрашњих дела а код позиције „о плата окружних помоћника“ било је у одбору реч да се ова звања укину и на послетку дошло се до тог убеђења да је одвећ потребно, да се препоручи влади да идућој скупштини поднесе предлог о преустројству административних власти и о сходном подељењу Србије на административне округе.

г, одбор је нашао да је одвећ потребно (а особито на случај рата) да сваки баталион народне војске има свог лекара, па већајући о томе, дошао је на ту мисао, да би најбоље било да се узакони да сваки срез мора имати свог средног лекара, који би му и у редовном и ванредном стању у помоћ притећи могао.

д, да се пароброд „Делиград“ престроји и удобним за преношај путника учини, па потом под аренду да, вако би нужне издатке на њега могао подмиривати.

е, било је у одбору неколико гласова да се бившем министру Христаћу пензија не да, а осталима да се смањи.

12. Октобра 1870. год.

у Крагујевцу.

Председник одбора

М. Спасић с. р.

Известилац,

Јован Бошковић с. р.

Одборници:

Милан Ђирковић с. р.

П. Радивојевић с. р.

Ивко Остојић с. р.

Боста Димитријевић с. р.

Гаја Поповић с. р.

Радоје Недић с. р.

После тога председник нареди да г. Коста Селаковић чита редом позиције буџета, а секретар Јован Бошковић одборске приметбе.

Али пре него што се одпоче читање зансва реч позданик Јован Валента и у подужој беседи говори скупштини о важности тога права које је народ добио што скупштина прегледа државни буџет, како су до тог права други народи са великом муком дошли, а код нас олако, јер је сама влада то право народу дала.

Затим пореди наш буџет како у приходима са буџетом других суседних народа, па отуда изводи повољне резултате за наше народно кућење и најајд препоручи скупштини да она тај буџет усвоји онако као што га је влада предложила, јер влада је, вели, добро оценила све потребе земаљске а ми сад немамо ни времена ни прилике да те потребе оценимо како ваља.

На то посланик Лазар Вуличевић примети да је тај говор Валенте неуместан, јер се у скупштини још нико није ни изјаснио против буџета и да он од своје стране неприма те опомене. То прихватише још неки посланици.

Посланик Јован Валента одговори да он није ни мислио да скупштини какве опомене даје, већ је сматрао за дужност да своје мишљење о буџету у опште каже.

После тога одпоче се читање буџета и то најпре прочиташе се све позиције прихода, које скупштина усвоји са оним двома приметбама одборским.

Затим г. Коста Селаковић поче читати редом позиције расхода и код буџета за државни савет прочита се и одборска приметба да се звање 4-г секретара укине, што скупштина одобри, а затим се про-

чита приметба о додатцима председнику и подпредседнику савета. Ово тога отвори се у скупштини препирка, у којој су учествовали ови посланици: посланик Алекса Петковић вели да треба председнику и подпредседнику више дати него осталим саветницима, али је ипак тај додаток велики и да га треба смањити. Ми, вели, нетреба да се обзиремо на оно што е досада било, јер до сад је буџет одобравао савет, па је могао удешавати како је за њега најбоље, а ми треба сад да гледамо како је право.

Миле Дамјановић и Цена Лиловић слажу се у томе са предговорником и веле да нетреба једним давати и сувине а другима мало, него треба довести у сразмеру.

Лазар Вуличевић је против тога да се смањује плата, која је давно одређена, нарочито сада при овој великој скупоћи.

Анта Пантић вели истина да је плата давно одређена и да је ваља повисити, али не савету, јер он није сад оно што је пре био.

Касијан Стојшић вели да је посао савета сада много мањи него што је био; па зато да му ваља и плату смањити те да осети да није више то што је некад био.

Никола Половић мисли да треба смањити тај додаток оним чиновницима, који и онако велику плату имају, па повисити плату мањим чиновницима.

Владимир Хаџић предлаже да се тај додаток смањи у пола, јер вели треба се обзрети и на друге струке, нарочито на стање нашег свештенства.

У том смислу говорише још неки посланици и најајд узе реч г. министар финансије па разложи како је плата са тим додатцима поодавно одређена

и законом регулисана, па ако сад нећемо и и не-
можемо у томе ићи напред и увећавати, оно немо-
жемо ни ићи натраг и смањивати. У осталом он ће
те приметбе саопштити и осталим својим друговима,
па ће онда јавити скупштини како о томе влада ми-
сли, а дотле нека се та ствар одложи.

Скупштина приста на то и одложи решење те ства-
ри док чује последњу реч од саме владе.

Буџет о ванредном кредиту прими скупштина са
одборском приметбом и пређе на буџет појединих
струка.

У буџету министарства правде усвоји скупштина
све позиције по предлогу владином; само код буџета
касационог суда поведе се разговор у ком су учест-
вовали ови посланици:

Панта Срећковић вели да не треба делити судије
на класе са већом и мањом платом; кад сви један
посао раде, онда треба сви да и једну плату имају.

На то неки посланици приметеше да треба од-
ликовати оне, који су способнији и који дуже вре-
мена служе.

Стојан Вељковић налази да је предлог Срећковића
уместан; јер, вели, те класе сметају много самостал-
ности судској. Чим судија рачуна на аванспрање а
с тим и на бољу плату, онда он не може бити тако
самосталан у суђењу као што би био кад не би из-
гледао како ће што пре добити пласу. С тога је миш-
љења да се те класе униште и све судије касације
изједначе у плати.

Васа Мадаревић неслаже се са мишљењем Срећ-
ковића и Вељковића, јер, вели, кад би самосталност

судска зависила од тога што судије надају се доћи
до бољег положаја и плате, онда би се морала од-
рећи самосталност свима првостепеним и апелационим
судијама, а и саме касационе судије баш и кад би
им била плата једнака, зар непомишљају да могу
постати саветници или министри, ко неће по савести
и закону да ради, тај неће ни онда, кад би до нај-
веће плате дошао.

Секретар А. Васиљевић каже да су те класе на-
рочитим законом уређене и да се ова позиција бу-
џета на том закону оснива. С тога док се тај закон
непрениачи не може се ни буџет препиначавати. Ко жели
да се у томе закон препиначи, тај треба по послов-
ном реду да изнесе особити предлог и док таког пред-
лога нема, дотле не може бити о томе ни говора. С
тога он предлаже да се пређе на дневни ред. Скуп-
штина усвоји тај предлог и настави се даље читање
буџета за министарство просвете.

Но кад се виде да је још мало времена остало и да
се претрес буџета просветне струке не може свршити,
то се одложи за сутра, а засад уве скупштина у рас-
мотрење једну ствар о којој је била интерпелација
посланика Косте Димитријевића. За већање о тој ствари
скупштина огласи свој састанак за тајни састанак и
председник позва слушаоце да се из скупштинске дво-
ране удаље.

Овај је састанак трајао до 12 $\frac{1}{2}$ часова а идући
састанак би заказан сутра у 8 часова.

САСТАНАК XXII.

У среду 14. Октобра 1870. год.

На овом састанку било је 103 посланика, а присуствовали су и гг. министри: финансије, војених дела, просвете и црквених дела.

број 109.

На реч председника да је састанак отворен, приступи се послу и секретар Д. Јовановић прочита протокол од 20 састанака, који скупштина усвоји.

број 110.

Затим прочиташе узазе, којима намесништво књажевског достојанства овлашћује министра финансије да поднесе скупштини следеће предлоге закона: да се да право калдрмине београдској, смедеревској и шабачкој општини, да се нека правитељствена добра мање вредности продаду и да се учини измена у тарифи о наплаћивању ђумручине на дуге.

број 111.

После тога председник рече да се настави претрес буџета и то за министарство просвете.

Г. Коста Селаковић чита редом позиције, које скупштина усвоји по предлогу; по вод позиције о плати судија апелаторијске конзисторије прочита се одборско мишљење, да тим судијама остане плата као што је и била без те повишице коју влада предлаже, јер вели они имају уживања и с друге стране осим те плате.

Посланик Павле Радивојевић вели, да им треба повисити плату, јер они не живе у месту где суде, него долазе из даљних крајева и моли г. министра

просвете и црквених дела да представи скупштини ту потребу.

Г. министар просвете и црквених дела каже, да влада потпуно увиђа ту потребу да се судијама највишег духовног суда повиси плата, која је врло мала; они морају долазити у Београд из даљних крајева и живети у Београду по гостионицама, услед чега веома су изложени трошку.

Павле Грковић наводи како и најмањи чиновници у земљи имају већу плату него те судије највишег духовног суда, па зато мисли да им треба повисити плату.

Илија Протић вели, да треба повисити, јер нема ни једног узазног звања мањег од 200 талира а највише судије духовног суда имају само 100 талира.

Васа Мадаревић говори у истом смислу да те судије треба боље осигурати, јер они врше врло важне послове и по положају свом изложени су већем трошку, него мањи чиновници.

Арса Лукић каже, да је одбор био против те повишице зато што је видео да они имају плату и од друге стране, а ово им се даје само зато, што се у години дана једном скупе те за 5—6 недеља сврше посао, а за то им је ова награда довољна.

Милан Ђирковић вели да су те судије протојереји, а они имају више плате са разних страна, па с тога предлаже да се усвоји одборско мишљење.

Јон говорише неки посланици за и против и скупштина усвоји ту позицију као што одбор предлаже.

Код позиције о плати свештеника разних вероисповеди примети посланик Сава Сретеновић, да би требало и турског хоџу изравнати у плати са свештеницима осталих вероисповеди. У том смислу го-

вореше још неки посланици, но скупштина одложи решење док се о томе и влада саслуша.

Што се тиче плате библиотекару народне библиотеке, одбор мисли да се та плата нарочитим решењем законодавним регулише са периодичком повишицом, као и професорима велике школе, а не да се стави приметба о томе у буџету и буџетом то реши као што г. министар просвете предлаже.

Г. министар просвете вели, да је народна библиотека поверена човеку способном и ваљаном и да он потпуно заслужује ту награду, коју му је влада у буџету одредила и мисли да је доста да се у буџету стави приметба како се на личност његову даје она периодичка повишица, која и професорима велике школе.

Посланик Панта Срећковић каже, да је садашњи библиотекар г. Стојан Новаковић, који је имао повишицу као професор, па би неправедно било кад му се та повишица неби и сад дала као библиотекар.

Посланик Милован Спасић каже, да и одбор није противан да се та повишица даје, само мисли да је боље то законом уредити него овако само у буџету ставити.

Г. министар просвете вели, да мисли, да је довољно да се само у буџету стави, а ако се налази да треба нарочито решење, он није томе противан.

Посланик Сава Сретеновић мисли, да треба законом регулисати звање библиотекара, а не кројити законе према личностима.

Више посланика приметеше, да не треба законе удешавати према личности.

Секретар А. Васиљевић каже, да се у буџету и неспомине личност него само звање библиотекара, а г. министар споменуо је личност у тој цели да покаже скупштини да и садашњи библиотекар заслужује ту награду, у осталом и он се слаже као што је већ казано, да се нарочитим решењем регулише звање библиотекара, а влада је дужна увек постављати на то вежно место тако способне људе, као што је и садашњи библиотекар.

Председник скупштине каже, да се плата одређује према важности тога звања, а влада је дужна да на така важна звања поставља достојне људе, с тога се он слаже са мишљењем одбора, да се плата библиотекар уреди решењем, а не приметбом у буџету.

После тога скупштина реши, да буде онако као што одбор предлаже и да се то одмах законом регулише.

Што се тиче позиције за набавку књига и других старина, било је у одбору мишљења да та сума буде још већа, него што је влада ове године повирила; по већина одбора мисли да остане као што је влада предложила.

Посланик Јован Валента довазује повребу тога и изјављује жељу да скупштина усвоји мишљење одборске мањине.

После кратког разговора о томе скупштина усвоји ту позицију онако као што је влада предложила.

О буџету за народно позориште неби су чланови одбора предлагали да се та сума смањи; по већина одбора решила је да остане као што влада предлаже.

Посланик Милан Ђирковић предлаже, да се та сума за народно позориште смањи у пола, јер вели, да та установа служи за забаву а не за општу корист народа.

Секретар Јован Бошковић вели, да је позориште корисна установа, коју потпомажу сви просвећени народи и да нашем народу служи на диву што има тако позориште у престолници својој, па је за то, да се та сума одобри.

Скупштина одобри ту суму, коју је влада предложила.

Код суме, која се троши на питомце што се по страним земљама уче, примети посланик Коста Димитријевић, да би боље било употребити ту суму на то, да се боље усаврши наша велика школа, па да се више нешаљу питомци у стране земље, него да се ту могу изучити онако као и на страни.

На то неки посланици приметеше, да је корисно шаљати питомце да виде како је и у страном свету, баш и кад би се овде могли потпуно изучити.

Скупштина одобри и ту позицију по предлогу владином.

При разматрању буџета за нову учитељску школу прочата се мишљење маџине одборске, да се учитељи и директор те школе изравнају у плати са професорима и директором гимназије.

Посланик Панта Срећковић брани предлог владин и вели, да је тешко набавити ваљане и стручне људе за ту школу, па зато их треба боље наградити него што су професори гимназије.

Г. министар просвете објашњава зашто је влада ставила у буџет већу плату професорима те школе, него што је имају професори осталих средњих завода, то је, вели, нова школа, коју треба установити онако како би она одговарала оном општем плану, по ком се намерава да се уреде све наше школе. Влада ће идуће скупштине поднети предлог о преображају свију наших школа, и тада се тај преображај неће тицати ове школе, коју сад подижемо. С тога жели да се буџет за ову школу прими као што влада предлаже.

Посланик Ђорђе Малетић узео реч, и у подужој беседи разложи како су професори и осталих школа слабо награђени и како им влада још пре 6 година обећала, да ће бар први период од 10 година смањити, па зато мисли да у интересу правичности и општег напретка не треба заборављати на оне професоре, који су толико година служили народној просвети, кад се хоће сад да одреди пристојна награда овим новим професорима. Он, вели, неговори то себе ради, јер је прошао те периоде, али говори у име толиких професора, којима би се тиме учинила неправда.

На то неки посланици приметеше, да нису противни тој повишици; али ће влада неможе за сад више на народ ударати, и да треба штедити колико се год може.

Посланик и секретар А. Васиљевић вели да је штедња похвална кад је разумна; али штедити за народну просвету, то није штедња него расипништво. Он би, вели, могао с' разложима доказати, али не жели да се на овој првој законодавној скупштини о платама чиновника говори и задовољава се са објашње-

њем г. министра, да се ова нова школа удешава према општем плану, по коме ће се скорим све наше школе преобразити. С тога жели, да се буџет за ову школу прими онако, као што се предлаже.

Посланик Анта Пантић, вели, да није противан да се плата чиновницима повиси, али вели треба почети од оних, који најмању плату имају као што су учитељи и практиканти. Како они могу да чекају а професори немогу.

Посланик Вујица Рајичевић, каже како он види да сваки тегли на своју страну, али он мисли да се треба обзрети и на јадну сиротињу која у оскудним годинама нема леба да се зарани. Народ ће давати колико може, али се свима неможе у једанпут помоћи, треба најпре помоћи онима, којима је највећа нужда.

Посланик Сима Ђивковић ограђује се против говора Анте Пантића у ономе, што он пореди професоре са практикантима, јер вели другчија је спрема и положај професора и другчија практиканта.

После тога председник стави на гласање буџет за учитељску школу и скупштина га усвоји са објасњењем г. министра, да ће се према тој школи скорим преобразити и све остале школе.

Посланик Арса Лукић предлаже, да се у ту школу прима више од 25 ученика и то по његовом мишљењу око 40 ученика, јер, вели, са овако малим бројем нећемо моћи дуго времена дочекати колико треба ваљаних учитеља.

Секретар Јован Бошковић вели, да је то питање претресано у одбору; али пошто је одбор саслушао разлоге г. министра просвете, уверио се да засад није могуће више примати, а за у будуће и одбор је мпења

да се овај број од 25 на 40 ученика повећа, а треба и то знати, да у ову школу могу о свом трошеу ићи и остали ученици, а овај број од 25 ученика сматрају се као питомци и они ће се о трошку народном учити.

Г. министар просвете вели, да влада за ову годину није спремна, да више ученика издржава, али није забрањено да и други ученици долазе у ову школу, то је вели један нов покушај, који треба учинити с' малим, па ако се покажу добри резултати, онда је лако умножити број ученика.

Скупштина се задовољи са тим објашњењем и реши, да буде онако као што влада предлаже.

Затим г. министар просвете предложи скупштини да одобри кредит од 10.000 гроша пореских како би се могла идуће школске године установити и друга класа у тој учитељској школи са 25 ученика.

Скупштина прими тај предлог и одобри кредит која се тражи.

Неки посланици поновише пређашње захтевање да се ученици те школе одевају од производа, који се у нашој земљи израђују.

Но кад г. министар просвете изјави да ће влада то чинити у колико буде могуће; али да се то неусловљава, јер се можда неће моћи извршити, онда скупштина реши да се то представи увиђају владе.

Тим се сврши овај састанак, који је трајао до 12 часова, а идући састанак би забазан сутра у 8 часова, па кој ће се наставити претрес буџета.

САСТАНАК XXIII.

У четвртак 15. Октобра 1870. год.

На овом састанку било је 102 посланика а присуствовали су г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, и гг. министри финансије, војних дела, просвете и црквених дела.

БРОЈ 112.

Председник отвори састанак и јави да је посланик Д. Милојковић болестан и неможе на састанак доћи, скупштина прими то на знање.

БРОЈ 113.

Г. Председник министарског савета предаде скупштини потврђени закон о избору посланика.

БРОЈ 114.

За тим председник скупштине рече да се настави претрес буџета државног и да г. Коста Селаковић чита буџет као што га је влада поднела, а секретар Јован Бошковић да чита одборске примедбе.

Тада се настави читање буџета за министарство просвете и скупштина усвоји редом све тачке по предлогу, по код цифре одређене за реалке, извештач одборски прочита о томе одборско мишљење, а на име: да се на захтевање народа округа подринског, смедеревског и књажевачког, установе реалке: у Лозници, Смедереву и Књажевцу и да се на ту цел одобри кредит од 15.165 пореских гроша.

Скупштина у сагласију с владом усвоји одборско мишљење, да се у поменутим варошима установе реалке и одобри кредит, који је за то потребан.

Чита се даље буџет, који скупштина усваја, по код примедбе одборске да се учитељкама више жен-

ске школе повиси плата са 50 талвра, отвори се у скупштини разговор, у ком су учествовали ови посланици:

Секретар Јован Бошковић објашњава, зашто одбор предлаже ову повишицу учитељкама више женске школе, па каже да су за ту женску школу узимате најбоље учитељке, а сад кад се стање учитељкама основних школа мало побољшало, онда неке од њих имају већу плату него учитељке велике школе, а то вели није право да се сада мања награда даје онима, које су пређе одликоване.

Г. министар просвете каже, да су учитељке велике женске школе доста слабо награђене и да им је према садашњој скупштини у Београду тешко живети, па с тога вели да ни влада неће бити противна, ако скупштина усвоји ово што одбор предлаже.

Посланици *Павла Срећковић* и *Милован Спасић* налазе, да је та одборска примедба са свим уместна, па за то желе, да је скупштина усвоји.

Посланик Арса Лукић вели да су учитељке основних школа у Београду према тим учитељкама велике школе боље награђене, па зато је и он за предлог одбора.

Посланик Милан Ђирковић вели, да је влада најбоље могла оценити те потребе, па кад она није у буџету предложила ту повишицу, онда нетреба ни ми да је стављамо.

Г. министар финансије вели да је влада ову повишицу ставила у буџет онако, као што је досад било; а до скупштине стоји да оцени умесност и правичност разлога, које одбор за ту повишицу наводи.

Скупштина усвоји ову позицију онако, као што је одбор предложио.

Исто тако плату учитељкама цртања и певања скупштина одобри са одборским примедбама.

Посланик Вићентије Поповић предлаже, да се и учитељима науке хришћанске при полу-гимназијама и гимназијским реалкама повиси плата; јер вели да је ова, која им се до сада давала, врло мала и незнатна.

На то неки посланици приметеше, да веро-учитељи имају осим тога и с друге стране уживања, и захтеваше да се пређе на дневни ред и скупштина реши, да се пређе на дневни ред и настави читање.

Читају се даље позиције буџета просветног, које скупштина усвоји све по предлогу владиног.

Кад се на свршетку прочита позиција буџета о плати учитеља основних школа, онда се прочита и мишљење одбора, да влада спреми за идућу скупштину предлог о побољшању стања учитеља основних школа.

Услед тога отвори се у скупштини подужи разговор, у ком су учествовали ови посланици:

Стојан Бркић мисли, да ту ствар не треба одлагати за идућу скупштину, него треба сад решити, како би учитељи добили бољу плату и за ову годину.

Теофило Сандић вели, кад смо сад повисили плату практикантима, онда треба и учитељима, јер су учитељи пречи.

Секретар Јован Бошковић каже, да нисмо сада ни практикантима повисили плату, него само препоручили влади да се побрине о начину како ће се њихово стање побољшати, и она је то обећала одмах

учинити. Мисмо вели сви за то да треба и учитељима поправити стање, али није доста казати да треба, него ваља јошт казати и то одкуда, с тога је он за предлог одбора.

Аврам Белић каже, кад смо мало пре повисили плату учитељкама, онда треба и учитељима, кад смо имали одкуд за учитељке, ваљда ћемо имати и за учитеље.

Тодор Мирковић вели, ако некоме треба повисити плату, онда треба и учитељима, јер су они најмање награђени.

Някола Мандић представља жалосно стање учитеља и вели, да они немогу са овом платом живити, ако им се не повиси, ао не може свима, оно бар најсиромашнијим.

Миле Дамњановић вели, да су сви учитељи без разлике сиромашни и да по томе треба свима повисити плату и то сад за ову годину.

Милован Спасић каже, да ће влада поправити стање практиканта тиме што ће боље а мање узимати, а за учитеље нема за сад одређене суме, па зато влада нека спреми за идућу годину као што одбор предлаже.

Арса Лукић вели, да је он у томе питању остао у одбору у мањини; али сад кад види, да ту ствар прихваћа скупштина, он предлаже да се сад за ову годину повиси плата свима учитељима по 25 талира, и представља општу цифру колико то износи и наводи извор одкуда се та сума намирати може.

Коста Димитријевић слаже се са мишљењем Лукића, да треба и да се има одкуда повисити плата учитељима.

Петар Стевановић пристао је да се поправи стање учитеља, само, вели, ако се има одкуд.

Г. министар просвете вели, да су прошле године попуњене све класе учитељске законом одређене, а идуће скупштине поднеће се предлог о преображају свију школа, — на том приликом уредити се најбоље стање учитеља, а дотле није могуће; јер сад немамо средства стално предрачујевог.

Деспот Вучићевић представља скупштини у живим цртама како нужду трије учитељи, па их та нужда наморава те често уназађују децу богатих родитеља да би од ових какву потпору добили, с тога мислим да је у интересу просвете и јавног морала, да се стање учитеља што пре поправи.

Анта Панчић вели, да је учитељско стање тако жалосно да нетрпљ одлагања, него им треба сад одмах притећи у помоћ.

Јаков Крупежевић и Аврам Бељић веле, да треба сад у овом буџету ставити додатак на повисице плате учитељима за ову годину, а до године нека влада спрема законски предлог.

Сима Живковић каже, да је министар ту ствар довољно објаснио и да после тога неби требало више ни говорити, него примити онај одборски предлог.

Посланик и секретар А. Васиљевић вели да је то лепо што сама народна скупштина увиђа, да треба побољшати стање наших учитеља и што жели да се то што пре учини; али то се не може решити онако на памет, него треба наћи извор, одкуд ће се то учинити и спремити закон, по ком ће се учинити, а на то се, вели, иде са овим одборским предлогом, с тога је он за предлог одбора.

Васа Мадаревић слаже се са разлозима А. Васиљевића и додаје од своје стране још и то, да је тако исто прека потреба да се поправи стање писарима и уопште свима нижим чиновницима, јер учитељи вели бар имају квартир и огрев бесплатно, а ови немају ни тога, и пита пошто је сад по варошима квартир и огрев и могу ли изићи на крај они чиновници, који имају само по 200 и 250 талира годишње плате.

Драгутин Ризнић вели кад смо могли овде у буџету повисити плату учитељима велике школе женске без нарочитог закона, онда можемо то учинити и за учитеље. И буџет је закон, само што он вреди за једну годину, а ми хоћемо, да се за ову годину повиси у буџету, а до године нека се то уради нарочитим законом.

Милан Стојаћ — Учитељевић слаже се са Ризнићем и вели да је већ одавно требало побољшати стање учитеља, који воде бригу о нашој деци.

Јован Кара-Матић каже, ми се сви слажемо у томе, да треба поправити стање учитеља, и о томе је сувише даље говорити, него сад треба да се разговарамо о томе одкуд да им се поправи стање.

Павле Радивојевић вели кад смо сугласни у томе да треба боље наградити учитеље, онда ћемо лако наћи одкуда, кад се нашао одкуд ће се подмиривати други толики трошкови, ваљда ће се наћи и за учитеље; он је за то да им се сада повиси плата па ма одкуд било.

Павле Грковић мисли, да се то без нарочитог закона не може учинити, па с тога жели да влада за

идућу скупштину поднесе предлог закона, као што одбор предлаже.

Тодор Мирковић предлаже, да се за сад повиси плата оним учитељима, који су најсиромашнији.

Алекса Петковић вели, нека се упита влада, јели могуће повисити плату учитељима без нарочитог закона, па ако јесте, онда нека се повиси, ако није, онда нек спреми закон за идућу скупштину.

Г. министар просвете вели, ми сви налазимо да треба поправити стање учитеља, али се треба обазрети и на то, одкуд ће се поправити. Влада је готова учинити, само скупштина ако нађе извор.

Мита Јаношевић позивајује у примерима, какву оскудицу трпе наши учитељи и вели, да је греота оставити их и даље у том стању ако се не може баш ове године, оно треба непремено идуће године учинити то што сви признајемо, да је прека потреба.

Васа Маџаревић вели, да је прека потреба да се и остали наши чиновници као и учитељи осигурају од сиротиње, која им смета да могу своје дужности вршити како ваља.

Арса Лукић одговара Маџаревићу и вели, да је истина потребно и другима повисити плату, али није тако као учитељима, јер сви остали чиновници помичу се у својим звањима и тиме долазе до боље плате, а учитељи стоје на једном месту са једном платом, јер немају куд да авансују.

Марјан Јаковљевић каже, ако се може и ако има одкуда нека се повиси, ако нема онда се не може за сад ударати на народ.

После тога председник стави то питање на решење скупштине, и скупштина једногласно реши, да

се учитељима основних школа повиси плата по 25 талира.

Председник рече, кад смо решили да се повиси учитељима плата, онда сад треба и да кажемо одкуда ће се то учинити.

Тада г. министар финансије рече, кад је скупштина решила да се повиси плата учитељима, онда треба да нађе и извора, одкуда ће се то учинити, иначе влада не може то решење усвојити.

Законом је наређено, да се плата учитељима даје из школског фонда, а сав је приход тога фонда изцрпљен за ову годину.

Услед тога поведе се реч у скупштини, одкуд ће се та сума за повишицу учитеља подмирити.

Теодило Сандић предлаже да се удари прирез по 4 гроша чар. на главу.

Цена Диловић вели, да се не може никако ударати прирез на народ и оп то неће ни пошто поднети.

Мита Јаношевић вели, кад смо решили да се поправи учитељима стање, онда треба да платимо, јер без новаца не може се ништа поправљати.

На то неки посланици приметивше да се не може ударити прирез на народ, већ ако се има одкуд с друге стране, нека се учини, ако нема, онда нека остане, као што је и било.

Посланик А. Васиљевић каже, да не може остати као што ја било, јер смо решили да им се плата повиси; но да би се то наше решење могло извршити, ми треба сад да препоручимо влади да она нађе извор одкуд ће се то учинити и да донесе о томе предлог за идућу скупштину.

Драгутин Ризвић слаже се у томе са А. Васиљевићем и каже, да се та повишица рачуна од идуће године, а дотле нека влада нађе начин, којим ће се то учинити и предложи скупштини на одобрење.

Владимир Хаџић вели, да скупштина није то коначно решила, него само изјавила жељу своју да се влада постара, којим ће се начином побољшати стање учитељима.

Председник каже да је скупштина већ решила да се свима учитељима повиси плата по 25 талира; но сад кад видимо да се нема одкуд, онда можемо усвојити то, што секретар предлаже, да препоручимо влади да она нађе извор о томе, и идућој скупштини учини предлог.

Арса Лукић каже, да је скупштина решила, да се и за ову годину та повишица учини, а то се вели може учинити из општег буџета.

Секретар Јован Бошковић вели, да је скупштина учинила изјаву а није решила; да се какав предлог реши, треба најпре да иде у одбор.

Стојан Вељковић каже, да је то скупштена решила и да то решење служи на част скупштини; но кад влада каже да се сада нема одкуд, онда нека се постара и нађе извор за идућу годину.

Г. министар финансије вели, да би се сад имало одкуд, али нема после кад се установе оне школе које сте одобрили. С тога треба наћи такав извор, из кога би се могла та сума и даље трошити, а о томе ће се постарати влада за идућу годину.

Милован Спасић вели, да то питање није коначно решено, јер је оно било у свези са питањем одкуд ће се та сума издавати. Кад сведемо та два питања, онда

се може учинити то што је предложио А. Васиљевић секретар.

Јован Валента вели, да та ствар по пословном реду мора ићи најпре у одбор, па да је одбор претресе и своје мишљење скупштини поднесе.

Лазар Вуличевић каже, ако нећемо прирезом да поунимо тај издатак, онда треба да ово наше решење опозовемо. Желети да влада чини неке издатке, а да ми неплаћамо, то не може бити.

Председник вели, ако неможемо сад да нађемо извор, кад су приходи фонда за ову годину већ распоређени, онда можемо до године, али нетреба никако да опозивамо наше решење.

После тога скупштина реши, да се та повишица до године уреди законом.

Код позиције о путним трошковима секретара што обилазе школе примети Алекса Петковић, да је та сума сувишна, јер секретари неплаћају своје трошкове него плаћа народ; осим тога, ти секретари кад обилазе школе непозивају родитеље да се и они увере о успеху своје деце, него сврше испит само са учитељима.

Драгутин Ризвић каже, да секретари и немогу сазивати родитеље и да то није њихов посао, него посао његова, као што и распис министров о томе гласи.

Липа Пантић вели, да је истина то што Петковић каже да народ плаће трошкове секретара, а не они сами.

Г. министар просвете каже, ако гдегод народ плаћа, онда је то злоупотреба, о којој треба јавити власти, али с' том злоупотребом нетреба мешати госто-

примство, ако ко позове секретара на конач или ручак од своје воље, онда то није злоупотреба, јер је то друга ствар. То објасњење задовољи скупштину.

Са овим примедбама одобри скупштина буџет министарства просвете.

Затим би на реду буџет министарства иностраних дела.

Скупштина саслуша све позиције тога буџета и одобри их онако, као што је влада предложила, без икаквих примедба.

После тога приступи се предлогу буџета министарства унутрашњих послова и скупштина одобри редом позиције по предлогу владином; по код позиција о плати помоћника окружних, извештач одборски каже, да је одбор био мишљења да се та звања укину, но пошто је г. министар изјавио да ће скорим поднети преображај целе административне струке, то се одбор задовољно том изјавом.

И скупштина одобри да остане као што је до тог преображаја.

Код позиције о плати окружним лекарима, посланик Панга Срећковић предлаже да се плата повиси како би за окружне лекаре могли добити способне и ваљане људе.

На то неки посланици приметеше, да он о томе поднесе нарочити предлог, но скупштина реши да се пређе на дјевин ред и тако се настави преглед буџета.

Позицију о плати пандурима и пограничним стражарима прими скупштина са одборском приметбом; за овим из позиције број 32 скупштина, по предлогу одбора, одобри 20.000 гроша пореских више, него

што је влада предложила за набавку касе за надлежатељства.

Апта Пантић и Срећковић приметеше, да би требало из државне касе набављати дрва за срезске канцеларије, да неби људи морали своје забране сећи и тамо дрва довозити.

На то г. министар унутр. дела одговори да се дрва за срезске канцеларије секу у општинској шуми а не у приватним забранима, осим ако ко од своје воље то ради, што му је лакше и удесније, но то не мора нико чинити.

Са овим примедбама, које смо напоменули, скупштина одобри све позиције буџета министарства унутрашњих послова.

Буџет министарства грађевина одобри скупштина без икаквих примедба, само што је посланик Васа Маџаревић приметио да су нека зданија окружних судова јако опала и да их ваља што пре поправити.

На ту примедбу одговори заступник министра грађевина, да се у буџету одређује укупна сума на све грађевине у опште, а почасну употребу ове суме одређује влада и државни савет по уставу. Влада је најбоље у стању да оцени која је од многих потреба најпреча. Односно окружних надлежатељства поднеће он скупштини особити предлог.

Даље прегледање буџета одгоди се до сутра, а међу тим прочита се и пореди закон о депозитима.

После тога посланик Арса Лукић изјави потребу да влада поднесе скупштини у препису оне уговоре што су стране државе везале са портом, те да се види у колико се ти уговори нас тичу; јер вели, кад стране државе испуштају те уговоре под условом, да

њихови поданици могу имати непокретних добара у нашој земљи, онда он мисли, да би ми врло скупо платили то, што нам оне дају.

Посланик Стојан Вељковић вели, да је та ствар што се тиче куповине добара врло важна и да се о њој и у одбору већало, па ће одбор поднети о томе своје мишљење скупштини да се та ствар одгоди до идуже скупштине.

Г. заступник министра иностраних дела вели да је он казао о томе своје мишљење у одбору, које ће скупштина видети из одборског извештаја; а што се тиче уговора, које тражи посланик Лукић има приметити то, да ти уговори, почем нису закључени с нашом владом, него с портом, и то не уједно него у разна времена, не могу се брзо привући и сад овој скупштини поднети.

Арса Лукић рече нека се поднесу бар идужеј скупштини, па да скупштина види у чему је ствар, јер може бити да се они толико и ветичу нас колико странци мисле.

На то примети председник министарског савета ово:

Кад је порта везала те уговоре са страним државама, онда је Србија подпуно зависила од порте, па сад ако су између порте и Србије настали други одношаји, стране државе мисле, да ти нови одношаји не мењају значај уговора.

Секретар А. Васиљевић вели, да су и те стране државе признале српској кнежевини самосталност законодавства, а кад су то признале, онда немогу наметати с правом Србији оне уговоре, које нису ш' њома закључивале.

На то г. председник министарског савета одговори, да је то патриотско тумачење и да у том смислу и влада ради; али успех тога зависи толико од нашег тумачења колико од других прилика.

Председник скупштине вели, треба да видимо колико се ти уговори тичу не само јурисдикције него и трговине и заната.

За нас је важно кад знамо да стране државе немају тога права, а што силом упражњавају, то је друга ствар, али правда мора најпосле успети.

Арса Лукић представља, како наше занатлије с' дана на дан пропадају а страни напредују и наводи неке узроке томе, које вели треба одклонити.

Г. председник министарског савета вели, да је то општа жеља свију нас, али једна земља, која је дуго била под туђим господарством, не може тако лако и брзо да дође до подпуне самосталности, но сви ћемо се вели сложено постарати, да и у томе своје тежње постигнемо.

Панта Срећковић вели, кад су ти уговори закључени, онда ни један занатлија европски није смео ићи у турску, и по томе у тим уговорима није могло ни бити у разговорима о занатлијама већ само трговцима.

Најпосле скупштина реши да се препоручи влади да те уговоре поднесе идужеј скупштини, и да се стара да се опростимо стране јурисдикције.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до $\frac{1}{2}$ часова а идужи састанак, на ком ће се наставити предлог буџета би заказан сутра у 8 часова.

САСТАНАК XXIV.

у Петак 16. Октобра 1870.

На овом сјестанку било је 104 посланика а присуствовали су и г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар финансије, војних дела и министар просвете и црквених дела.

БРОЈ 115.

Председник отвори састанак и јави скупштини, да су посланици: Симе Несторовић и Милосав Трифунац, који су на одпусту били, дошли на скупштину.

БРОЈ 116.

Затим се прочита указ, којим Намесништво Књажевског достојанства овлашћује г. министра финансије да поднесе скупштини предлог закона о установљењу земљеделске школе.

Г. министар финансије поднашајући тај предлог скупштини пропрати га са кратком но живом беседом, у којој представи од какве је користи така школа за народ наш, који се поглавито занима земљеделијем, и заврши своју беседу тиме, да ова школа одговора једној од најпречих потреба земаљских.

Скупштина саслуша ту беседу са знацима одобравања.

БРОЈ 117.

Секретар Јован Бошковић прочита поздравље народа из среза рачанског, а тако исто поздрав из Обреновца, у коме се одобрава правац скупштинског рада и њено понашање према бившим власницима, који неверно служеше земљи и господару. Скупштина прими ово честитање с' хвалом.

БРОЈ 118.

После тога настави се преглед буџета и то за министарство финансије.

Посланици чинили су приметбе код неких позиција, но пошто је г. министар објаснио, скупштина одобри све позиције онако, као што их је влада предложила, само што је код новог звања, надзорника ђумручког, смањила плату од 1000 талира на 800., по приметби одборској.

У буџету министарства војеног скупштина одобри све позиције по предлогу владином, са оним двома приметбама одбора, да се повиси плата Морицу Дракселеру при војеној радионици и да се повиси партија на школе за народну и стојећу војску са 104.000 гр.

Тада упиташе неки посланици колико ће доћи дневно на сваког старешину.

Г. министар војни узе реч и објасни, да је при срачувавању узето, да на баталione командире дође по 3 цванц, а на четовође дође по 10 гр. дневно. Па како је намера да се ове народне старешине којих има до 470 на броју, хране заједнички, добију квартир, осветлење, огрев, — то мисли да ће за ово доста бити 5—6 гроша чарш. а остатак да ће им се дати у новцу,

После тога посланици: Коста Димитријевић, Драгутин Ризнић и још неки приметаше, да се забрани официрима узимати војнике за кућевну послугу.

Г. министар војни објасни да је то забрањено, и да несме нико употребљавати војника за слугу. Ако се вели, који, и сад служи војником, то је злоупотреба а не право.

На то би примећено од неких посланика, да се војници употребљују и за сејзе и то за сво време док су у служби.

Г. министар објасни, да официри који коње држе, имају право на сејзе и постоји наредба да се мењају на шест месеци.

Скупштина се задовољи тим објашњењем.

Затим прочита се мишљење одбора, да се лађа „Делиград“ прекроји и за пловитбу удеси.

Г. министар војни објасни скупштини, да је та лађа за војену потребу набављена и за то удешена, па се не може за путнике прекројити, него се само казан може изменити и тиме за возитбу еснапа боље удесити.

Посланик Коста Дмитријевић и Милосав Трифунац мисле, да ту лађу петреба преимначавати, кад је она за војене потребе набављена.

Председник вели, да је потребно казан изменити, да може та лађа и јевтиније и боље послужити и за војене потребе, а кад те потребе нема, онда да не стоји узалуд, него да друге послове врши, којима ће моћи не само трошкове подмиривати него, и неки приход народној каси давати.

Скупштина одобри да се казан лађе „Делиграда“ измени.

После тога скупштина узе у претрес буџет пензионера, и око тога поведе се у скупштини разговор, у ком су учествовали многи посланици.

Посланик Вујица Рајичевић каже, ми не жалимо што дајемо пензију онима, који су верно и поштен^о служили, али жалимо, што са нашим крвавим знојем

ранимо и оне, који су неверно служили господару и земљи својој.

Тодор Мирковић вели, ове несрећне промене, које се често догађаше, узрок су те имамо сад тако много пензионера; али он мисли, да онима који су богати петреба давати него само онима који су сиромашни.

Маријан Јаковљевић предлаже, да се пензија смањи, па повиси плата пограничним чуварима.

Лазар Вулићевић примећува, да је мала пензија одређена фамилији официра Мијатовића, који је вршећи дужност погинуо.

Скупштина реши, да се тој фамилији повиси пензија на 120 талпра.

Касијан Стојишић предлаже, да се закон о пензијама преимначи, па да се од сад мања пензија даје.

На то г. председник министарског савета примети, да се пензија даје више у интересу самог народа него чиновника. Јер кад се зна, да онај служећи у државној служби кад остари и за рад изнемогне, нема са чим да себе и своју фамилију храни, онда ће бољи и способнији клонити се те службе, а примаће се само онај, који се нада, да ће разним неправедним путовима осигурати себе и фамилију своју, и тада ће народ поред других незгода још и више плаћати. С тога, ако желимо, да имамо ваљане чиновнике, треба да их награђимо и онда кад нису у стању више да служе.

Касијан Стојишић одговара на то, па вели, да он није против пензије у опште, него је против пензије, која се даје и онима што је незаслужују, — непоштеним чиновницима. —

Г. председник министарства вели, треба разликовати ове две ствари, једи ко поштен према нашем посма-

трању и јели поштен и пред законом. Ми можемо мислити, да је овај или онај непоштеним начином стекао своје имање, али опет зато не можемо да му одуземо то имање. Ако допустимо, да се некоме и без закона може одузети имање, т. ј. ако небудемо чували законе, онда нема никакве сигурности у земљи.

Анта Пантић каже да се неслаже са Стојинићем, да се преимачава закон о пензијама; али међу пензионарима налази се и таквих људи, који су многе несреће земљи учинили. Али већ што је било — било, треба од сад да се старамо да тако не буде.

Илија Протић каже, да су пензије основане на закону и не могу се сад преимачавати; али они што се налазе на расположењу, треба да се употребе у службу.

Аврам Бељић вели, да има много и таквих чиновника, који се одпуштају у интересу државне службе, а по његовом мишљењу то неби требало да се чини.

Никола Мандић каже, да је боље неке чиновнике и одустити, него држати да кваре посао и чине пакости народу.

Другути Ризнић каже, да јавно мишљење народно никад не грешу у осуђивању људи; оно никад није видало на Стевчу и друге поштене људе и патријоте, а увек је видало на Христића и његове другове.

Цена Диловић мисли, да треба извидити ствар, па ко је крив, да му се пензија одузме.

Више посланика приметиле, да треба одузети пензију свима онима, о којима је изречена осуда на двема великим скупштинама.

Секретар А. Васиљевић вели, кад не дамо да власници раде мимо закона, онда не можемо допустити ни

то, да скупштина што ради мимо закона. Скупштина, која законе даје, треба највише и да поштује законе. Ко је добио пензију по закону, томе се она одузети може само судским путем; а ми ни смо суд да коме судимо, него можемо дати под суд, или изјавити неповерење, ако је у власти, ако није — онда гнушање своје.

Васа Мадаревић вели, да скупштина не може некоме одузети пензију, па ни онима који се ту спомину, него поред онога, што је изрекла скупштина у ранијем састанку, може се само изјавити од стране скупштине још у напред неповерење према сваком ономе, који би у будуће тим људима поверио какву државну службу.

Владимир Хаџић вели, да му је народ поручио, да се одузме пензија свима онима, који су неверно служили свога господара и о пропасти земље радили, али кад по закону не можемо то чинити, а ми смо дужни поштовати законе, онда нек скупштина препоручи влади, да учини потанко извиђај по тој жалби и поднесе извештај идућој скупштини, а ми сад да изјавимо оно што нам на срцу лежи.

Неки посланици приметиле, да причекамо с том ствари, док видимо шта ће одбор о њој казати.

Други опет приметиле да та ствар не треба сад ни да иде у одбор, кад се без суда не може одузети пензија, него да молимо владу, да она све извиди што се у тој жалби помиње, па о том извести идућу скупштину, а ми сад да учинимо оно што по закону можемо.

Панта Срећковић вели, да овде нико не брани Христића и његове другове, а незаклања их ни влада него овде се брани и заклања законитост.

Председник мисли, да скупштине није посао, да одузима коме пензију — то је посао суда. Скупштина може тражити од владе, да она ту ствар извиди и о томе скупштину извести, а то је већ скупштина још на прошлом састанку решила. Што се тиче изјаве негодовања или презрења, то су већ две велике скупштине учиниле, а може и ова ако хоћете.

После тога скупштина реши ово:

„Да се та жалба против Христића и другова спроведе влади с препоруком, да ствар потанко испита, и о томе идућу скупштину извести, — а скупштина изјављује крајње презирање спрам тих лица, и неповерење према сваком, који би им икада какву власт поверавао, а тако и свима онима, који уз њих пристају.

После тога секретар, Јован Бошковић, прочита поздрав браће из Квинде, на коме има око сто потписа.

Скупштина прими тај поздрав са особитим задовољством и реши, да се у протокол стави како је скупштина са великим задовољством примила поздрав браће из Квинде.

Затим се поведе реч о додатцима председнику и подпредседнику савета, која је ствар одгођена на прошлом састанку, док се саслуша и мишљење владино.

На то је г. министар финансије одговорио, да влада остаје при ономе, што је он и пре казао, т. ј. да је тај додатак поодавно одређен; и ако у томе не ћемо ићи напред, оно не треба ни да идемо ни натраг.

Апта Панчић каже, кад нисмо до сад никоме одузели, онда нека остане и тај додатак.

Стојан Бркић мисли, да у плате не треба дирати, али овај додатак треба смањити на 500 галира.

Илија Протић каже, да остане као што је за ова лица, а за оне који доцније дођу да се нареди другчије.

Павле Грковић каже, да није право да председник савета има више од председника министарства, с тога предлаже, да се њихове плате изједначе.

Секретар А. Васиљевић објашњава, да су им плате једнаке али нису једнаки послови.

Никола Цоловић противан је томе, да председник савета има толики додатак, колико немају плате ни највише судије у земљи.

Владимир Хацијћ вели, да је тај додатак био одређен онда, кад је савет имао велику власт и велики посао, кад су саветници радили са везирима и пашама, па многе бакшише давали, онда су им паравно требали велики додатци, — али сад нису у том положају, па немају ни тако велике потребе. С тога, он мисли да се смањи.

Г. председник министарског савета рече, да не треба смањивати то, што је пре 30 година дато а сад; не само што потребе нису мање и јевтиније, него их је много више, и њихово нампређе много скупе.

Председник скупштине мисли, да не треба смањивати тај додатак. Кад нисмо никоме другом смањили, онда не треба њима.

У том смислу говорили су још и Мацаревић, Бара-Матић, Димитрије Миловановић и Арса Лукић, који примети још и то, да ће временом доћи у савет људи способности и заслужнији, па нека буду и награђени добро.

Више посланика говораху опет да се смањи а нека захтеваху да се гласа.

Тада председник скупштине стави на гласање и то прво, ко је за владин предлог, да остане додатак као што је, а ко је да се смањи.

Но кад се устајањем није могла дознати већина, онда се нареди гласање поименце и 43 гласа бине за предлог владин, а 61 осим председника против. Председник прогласи, да је скупштина решила да се смањи, почем има три предлога о томе.

Скупштина реши, да се смањи у пола, т. ј. од 1500 на 750 председнику, а потпредседнику од 500 на 250 талира.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12½ часова, а идући састанак би заказан сутра у 8 часова.

Председник скупштине

Ж. Карабиберовић.

Секретар

А. Васиљевић

Опуномоћени потписници:

Стојан М. Бркић, Никола Цоловић, Касијан А. Стојинић, Васо Д. Маџаревић, Лука Митровић, Милут. С. Спасић.

САСТАНАК XXV.

У суботу 17. Октобра 1870. год.

број 119.

Пошто председник отвори скупштински састанак у 8½ часова пре подне, заузеше своја места посланици и г. министар финансије, који је у то време дошао у скупштину.

На реч председника секретар Д. Ђ. Јовановић прочита указ намесништва књажевског достојанства, којим се овлашћује г. министар правде, да може поднети народној скупштини на решење предлог измена

и допуна у казнителном закону, а затим и сам предлог би раздан посланицима.

број 120.

За овим председник позва известијоца одбора за молбе и жалбе, Панту Срећковића, и овај стаде читати:

Нићифор Тошличанин, дућанија, тужи начелника окр. крушевачког, што му овај неће да наплати неки дуг.

Скупштина по предлогу одбора реши, да се ова жалба одбади по тачки 7. чл. 102. закона о пословном реду у народној скупштини, што жалниц неводи, да се за ову ствар обраћао г. министру унутрашњих дела.

Чиновници и практиканти суда окр. крушевачког и суда вароши Београда моле за повишење плате.

Скупштина усвоји мишљење одборско, да се ова молба односно чиновника одложи до преустројења судске и административне струке, а односно практиканата, пошто је о њима већ донешено једном закључење скупштинско, пређе на дневни ред.

Свештеници окр. ужичког моле за побољшање стања свог.

Том приликом известилац одбора за финансијске послове Јован Бошковић прочита молбу протојереја, који су такође гражили да им се поправи њихово стање, и усмено јави скупштини, да је одбор за финансијске послове тога мишљења, да се поправи стање свештеника, по за то да се учини нарочити предлог закона, који ће влада скупштини поднети.

Неки од посланика изјавише да су противни томе, да се побољша стање свештества, но председник

скупштинне примети, да још није дошао у скупштину г. министар просвете, који би дао нужна објашњења у овој ствари, па зато да се сада о томе прекине разговор и скупштина пређе на дневни ред.

Неколико еснафа из Београда чине неке приметбе и предлоге, да се имају у виду при прављењу закона о радњама.

Скупштина усвоји мишљење одборско, да се то писмо преда финансијском одбору на оцену.

Практиканти суда рудничког моле за повишење плате. Скупштина пређе на дневни ред, пошто је о том једном донела своје закључење.

Љубомир Чолак-Антић, мајстор седларски, тражи да му се поврати пушка, коју је, вели, израдио у друштву са Петром Матићем, пушкарком, и да се поврати на своје место у радионицу крагујевачку.

Известилац јави скупштини да је г. министар војени дао објашњење одбору о овој ствари, да је та пушка израђена у правитељственој фабрици од материјала правитељственог и правитељственим званичницима, и по томе да она припада правитељственој оружници, а не жалноцу ни Матићу. Зато одбор наводи да је жалба неумесна тим више, што жалноцу и Матићу није одузет измишљени систем, и по томе не закрађује им се по том систему пушке градити изван оружнице, а што се тиче жалбе, што је жалноц истеран из службе о томе вели одбор неможе доносити закључење што неспада у круг рада скупштинског.

Скупштина усвоји мишљење одборско у овој ствари и по томе реши да се ова жалба одбади.

У то време дође у скупштину г. председник ми-

нистарског савета министар унутрашњих дела, и заузео своје место.

Известилац Паута Срећковић чита:

Учители београдских школа моле за повишење плате.

Скупштина пређе на дневни ред, што је при претресу буџета једном о томе своје закључење донела.

Ђорђе Бача-Павловић моли скупштину, да му се како он вели: „једно ухљебије саборно определи.“

Скупштина усвоји мишљење одбора да се молниц за ово обрати г. министру просвете и црквених дела, кад наводи да је био учитељ.

Чиновници окр. ђупријског моле за повишење плате.

Скупштина прими мњење одборско, да се у овоме одложи до општег преустројства судског и административног.

Више еснафа из Шабца моле, да се неприми предлог о сеоским дућанима и да се еснафи заштите.

Скупштина нареди, да се ово писмо преда финансијском одбору, пред ким се наоде предлози о сеоским дућанима и о радњама.

Одборници општине јагодинске моле, да се нео-добри пројект закона о сеоским дућанима.

Скупштина нареди, да се и ова молба преда финансијском одбору, да је има у виду, кад стане разматрати предлог закона о радњама и сеоским дућанима.

Никола Котула, трговац из Београда, жали се, да му је врховни суд учинио неправду у томе, што му је његово добро, Каја-бурма, одузета и Џехану досуђена.

Скупштина по мишљењу одбора реши, да се ова

жаба одбади, јер налази да је решење г. министра правде, од 10. Септембра ове год. № 2.432., уместно, што жалноц ненаводи никакве доказе, да су га противзаконим поступком хотимично оштетиле судије великог суда.

Миленко Врвић, фабриканат из Београда, моли, да се заштите ђумручином сви они предмети, који се израђују од шенице и вина.

Одбор је мишљења да се ова молба преда финансијском одбору; по посланик Милован Спасић жели, да се достави г. министру финансије, који ради на ђумручкој тарифи; њега у томе поднамаже и председник скупштине.

Скупштина нареди, да се ова молба спроведе г. министру финансије.

Коста Павловић из Београда тражи права на професорску службу.

Скупштина по мишљењу одбора одбади ову молбу на основу тачке 8. чл. 102. закона о пословном реду у народној скупштини.

Учитељи крагујевачки моле за повишење плате.

Скупштина пређе на дневни ред, што је једном донела своје закључење о том предмету.

Сава Поповић, јеромонах жички, поднео је неколико предлога скупштини.

Скупштина реши, да се ови предлози одбаде, што по закону о пословном реду у народној скупштини, могу само посланици предлоге чинити.

Петар Симић тежак из Јагњила моли, да му се даду плацеви, које је његов ђед купио био у Београду од 1808. до 1814 године.

Скупштина реши да се ова молба одбади, што она није надлежна за оваке ствари, по суд.

Дружина механско-казанска из Крагујевца моли да се уништи § 10. уредбе механске, па да могу више давати на вересију, и ову судом наплаћивати.

Одбор је изјавио мишљење, да се тај параграф не само одржи у свој сили, него да се још и поштри, али да се не може однети на редовно костирање и путнике.

Посланик Драгутин Ризнић противан је овом мишљењу одборском, што се њиме одриче равноправност и једнакост пред законом. Он вели да зна од 10 година да су свагда уништаване пресуде општинских судова, којим су досуђивана тражења од костирања, па зато је мишљења да се исти § укне као што је на прошлом састанку о томе и предлог поднео.

Председник скупштине брани одборско мишљење, јер вели да има људи, који су страстни у пићу, па онда могу у томе да пређу сваку меру, и о ономе што попију ни су у стању да воде рачуна, него механџија може да наднише колико хоће.

Посланик Ризнић одговори: ко може да јамчи другом дућанџији да неће надписати, па га опет за то неограничава закон у давању вересије.

Посланик Милан Стојић примећује да су неке власти рђаво разумеваале овај закон, јер он зна да је механџија давао на вересију пиће, које су људи узимали за домаћу потребу при давању даћа, па је после одбијен судом од овог тражења, а то по његову мишљењу неби требало да буде.

Посланик Павле Грбовић противан је мишљењу

одборском, што вели да механиције имају по уставу једнака права са осталим грађанима, па зато не треба их ограничавати у давању пића на вересију кад ни други људи нису ограничени у продавању еспапа.

Известилац одбора Панта Срећковић одговори, да не треба упоређивати механиције и дућаниције, јер код механиција пиће човека опије па незна шта ради.

Посланик Цена Лиловић брани одборско мишљење, јер вели догађа се да по неки старешина кућни оде у механу докле други раде и ту му механиција узме квиту на већу суму, но што је у механи потрошио, а после неког времена промени другу квиту, и тако се људи за ништа упропашћавају.

Посланик Тодор Мирковић и сам брани одборско мишљење што се догађа да по некога, који никада није пио, одведу у механу, и ту наваде на њега докле га неопију, а после такав човек научи се на пиће и постане пијаница и раскизућа. Међутим и он пристаје да се овај закон неодиноси на оне, који узимају пиће за кућу и домаћу потребу.

Посланик Алекса Петковић држи, да би грдна пропаст за народ била кад се неби овај закон и даље одржао, па зато слаже се са мишљењем одборским.

Посланик Павле Брковић рече, да механиције и онако имају многе обавезности, па зато не треба да су овде ограничене, гди се тиче њиховог права.

Посланик Јован Бошковић важе, да је у скупштини једном било речи о томе, да је вели посланик Драгутин Ризнић био тога мњења, да се укине § 10. уредбе механске, а он напротив желио да

скупштина предложи да се протумачи тај параграф тако, како се не би односио на костирање и на купевање пића и леба за домаћу потребу; и ово сада предлага кад скупштина хоће ту ствар сада да реши.

Посланик Драгутин Ризнић примети, да се овда не узме за кривицу и за нарушење части кад механиција потражи напред новце од госта.

Више посланика одговораше, да то није никаква кривица нити нарушење части кад се новци траже напред.

У то време дођоше у скупштину гг. министри просвете и правде и заузеше своја места.

Разговор се настави о истом предмету.

Известилац одбора Панта Срећковић противан је оној редакцији Јована Бошковића, јер онда може механиција да неставља да је тај трошак учињен у механи него за домаћу потребу, и тако би могао са свим обичи овај 10. §.

И посланик Арса Лукић сматра да кад би се примио чл. 10. онако као што га предлага Ј. Бошковић, онда би свеједно било као и кад би тај § био укинут, него мисли да остане закон као што је, а механицији да се остави да верује на личност ком хоће.

Посланик Алимпије Васиљевић примети, да је сада излишан о томе разговор, већ ако који хоће да у томе што предложи, онда треба формални предлог да учини, па такови да скупштина преда ком одбору на оцену.

Посланик Теофило Сандић брани одборско мишљење, и вели, кад неби тај закон постојао, онда би за ноћ човеку имање одузето било, као што се то до-

гађало пре овог закона. Њега у томе подпомаже и посланик Илија Протић.

Скупштина реши да остане ствар као што је до сад било наређено законом.

Неколико Свилајенчана моле да се отворе старе механе.

Скупштина по мишљењу одбора упућује молитеље да се за ово обрате г. министру унутрашњих дела.

Стеван Матовић, Милоје Медаровић и Данило Вучковић жале се на неке незаконе поступке калуђера студеничких, који су их навукли те морају неке општете да плате, по пресуди судској, и траже да они подпадну под свештеничке парохије.

Скупштина нареди да се ова жалба преда г. министру просвете и црквених дела.

Вељко Јаковљевић, из Вершића, жали се на пресуду апелационог суда у парници Милоша Милошевића противу масе Јована Дамјановића, Коштунице, коју он брани.

Скупштина по предлогу одбора реши, да се ова жалба одбаци, што је ово ствар судска, за коју није надлежна скупштина.

Лаза Костић и Миша Димитријевић из Новог Сада, први као председник а други као благајник друштва омладине српске, подnose народној скупштини „основу закона о слободи пресе.“

Одбор је мишљења да се ово писмо одбаци по тачци 2. чл. 102. закона о пословном реду у народној скупштини, што је од страних поданика поднешен.

Посланик Алимпије Васиљевић рече, да је он члан те уједињене омладине, а ову омладину састављају

Срби из разних крајева, којој је цељ да спреми уједињење српства на основу књижевности. У тој омладини има много чланова из Србије, па зато сматра, да је скупштина надлежна за ову ствар.

Извештач одбора Панта Срећковић одговара, да се овде предлаже неки закон, а то не може бити, јер само скупштина и Књаз могу предлагати законе, а не други.

Посланик Милан Стојић рече, народ српски пружа руке сваком брату Србину; али скупштина нема потребе, да је други учи, како ће законе да кроји, кад има поуздану владу, с којом у договору законе прави.

Посланик Миле Дамјановић и сам рече, да народ српски има поуздану владу, па омладина нека влади поднесе ако што налази да је добро за земљу.

Председник скупштине слаже се са Васиљевићем и каже: да је то свеједно ма гди живила наша уједињена омладина, то су опет наша рођена браћа, која нам пружају братску руку, што и сад чине, па зато не треба да одбијемо њихов предлог, те да покажемо да за њих нећемо да знамо. Ми нисмо обвезани да њихов предлог примимо, али га неможемо ни одбацивати, јер ми морамо да знамо за нашу децу, која нам показују како би код нас требало завести слободну штампу. Код уједињене омладине нема поданства, јер то су наша браћа, српска омладина.

Посланик Ђорђе Маметић: Овде није реч, која је и шта је та омладина, него је овде реч о надлежности, може ли који други подносити предлоге скупштини. Зна се вели, да скупштина и Књаз предлажу законе, а сам Књаз предлаже формалне законе. Ако

је само просба од страних поданика, онда је треба одбити, а ако је предлог закона, онда опет треба одбити, јер сам Књаз подноси формалне пројекте.

Председник скупштине одговори посланику Малетићу, да се из подписа види, да они имају своју фирму „српска омладина“, и тако овај предлог није поднесен од појединог лица, него од омладине српске, код које нема поданства.

Посланик Ђорђе Малетић приметил, да кад би тај акт био подписан од овдашњих чланова омладинских, онда би се узело да није од странаца подписан, али овако мора се сматрати, да су га туђи поданици написали.

Посланик Владимир Хаџић протестује противу тога, што се неки намећу скупштини за тудоре и не тражи да скупштину који други учи, но нека се они сами уче и нека себе уреде. Он вели да омладина не треба своја упражнења да даје скупштини, но ако су то неки ђачићи, нека та упражнења даду њиховим учитељима.

Посланик Јован Бошковић каже, да је овај акт послала омладина; а у тој омладини има и овдешњих Срба. Неће нам ништа сметати, што ћемо саслушати и видети шта они мисле о овом предмету.

Председник скупштине рече, да не треба да се мучимо, јер смо сви једна браћа него треба један другом да се одзовемо.

Посланик Илија Протић слаже се са овима који желе да се прочита у скупштини ова изјава омладине, јер вели да с тим нећемо ништа изгубити, нити ће се скупштина повозити ако саслуша и њихово мишљење о овој ствари.

Посланик Никола Цоловић каже, да треба да чујемо шта и други мисле о овој ствари, јер у колико више дознамо о каквој ствари, у толико ћемо и ми боље о њој судити.

Посланик Коста Димитријевић приметил, да ни најмање не додикује скупштини, да она од других прима упутства како треба законе да прави.

Посланик Арсо Лукић каже, да су правила омладине потврђена од мађарске владе, и подписници на овом акту то су страни поданици, па зато је мишљења, да се исто писмо одбаца.

Посланик Антоније Паптић слаже се са послаником Лукићем, јер вели, ако они сад продру у скупштинске послове, продраће и други пут.

Посланик Драгутин Ризнић рече, да је народна скупштина до сада радила а и одсад ће радити достојно Србије и браће Срба са свију крајева, и мисли да неће ни један Србин а још мање народна скупштина дати своју главу за туђу памет. До сада су браћа Срби са свију крајева свагда говорили, да је Србија путеводитељка к ослобођењу остале наше браће, што је у самој ствари тако; па кад је ово неборим факт, нека не намећу скупштини њихве мисли, већ нека се приближе мишљењу свију правих Срба, и нека оставе Србији слободан ток рада, а нека се не даду завести бујним страстима појединих занешењака, јер Срби нису научени да им се намеће нешто, што је са стране подриљено; и по томе тражи да скупштина одбаца овај предлог, који се управо скупштини намеће, као да она ништа незна, те они њој концентирају какав ће закон да изда, што би недостојно било за скупштину кад би га примала.

Известилац одбора Панта Срећковић, још и то рече, да уједињена омладинна тежи на уједињење српства, а и српство на то тежи. Овај предлог омладине вели да нема свезе са задатком исте омладине, па с тога тражи да се по мишљењу одбора то писмо одбади.

Скупштина реши да се исто писмо одбади.

Јован Ђокић из Крагујевца тражи, да се уништи пресуда апелаторијске конзисторије којом је разведен брак између њега и његове жене.

Скупштина реши по мишљењу одбора, да се ова жалба одбади на основу чл. 102. тач. 7. закона о пословном реду у народној скупштини.

Тодор Радојичић из Ковачевца моли, да му се дозволи, да у својој или којој другој општини дућан отвори за то, што је 1857. год. погорео.

Скупштина нађе да је ова молба ненадлежно скупштини поднета.

Јован Петровић из Митровице тражи помоћ од скупштине, што му ново-начињени пут и ћуприја у Митровици штету чине, а док тога пута није било, та му се штета није догађала.

Скупштина по мишљењу одбора нареди, да се ова молба упути г. министру грађевина.

Осамдесет и шест ђака велике школе моле скупштину, да се установи земљоделска школа.

Скупштина реши да се ова молба остави у архиву, што је влада већ поднела предлог закона о земљоделској школи.

Неколико пандура из Београда моле за повишење плате.

Скупштина упућује молитеље да се обрате г. министру за тражење повишења плаће.

БРОЈ 121.

За тим председник скупштине рече, те секретар Јован Бошковић прочита извештај одбора за законодавство, који се односи на предлог закона, по коме страни поданици, у Србији живећи, могу имати непокретних добара у Србији.

Извештај, који је о овом предлогу прочитан, гласи овако:

Одбор за законодавство имао је свој састанак 13. т. м. ради претреса предлога закона, по коме страни поданици у Србији живећи, могу имати непокретних добара у Србији, на коме је био и заступник министра иностраних дела, г. министар просвете и црквених дела. На томе састанку најпре је г. министар показао, како по старим капитулацијама са портом постоји у Србији конзулска јурисдикција, која је врло штетна по нашу унутрашњу независност, противу које је наш народ више пута дигао свој глас и изјављивао жељу, да се укине нарочито с тога, што код нас постоје и закони и судови, као у осталој просвећеној Европи. Како је још блаженопочивши књаз Михаило шљао своје поверенике у Беч, Берлин и Петроград, да раде на укидању те јурисдикције, како је његово величество цар руски, по свом свакидашњем пријатељском расположењу према нама, и у овој прилици био први, који је напустио конзулску јурисдикцију, и како се наше правитељство нада да ће велике силе Европе у толико пре напустити своју конзулску јурисдикцију, кад скупштина усвоји предлог закона, који

joj je od vlade podnet i koji hoće odbor sad da razmatra i pretresa.

Osim toga g. ministar reče, da se vlada nada, da će i odbor i skupština sa svom ozbiljnošću proučiti isti predlog i svestrano izmeriti sve velike koristi, koje će Srbija tim zakonom da dobije, pa da će poštati, da on što pre stупи у живот.

Odbor je saslušao ovaj govor g. ministra sa osobitom pažnjom, прочитао је цео предлог закона, и саветовао се и договарао о њему; па пошто држи, да он потребује дужег и озбиљнијег штудирања, то је мњења, да се исти предлог за сад одложи. Два су гласа била, да се предлог прими.

Пошто је извештај прочитан, неки од посланика рекоше, да се усвоји одборско мишљење већине, по коме да се овај предлог за сад одложи, те да о њему посланици могу више размислити.

Г. заступник министра спољних послова, министар просвете и црквених дела, узео реч у име владе и објаснио скупштини ову ствар овако:

Видимо да је одбор мишљења, по вишини гласова, да се решење владиног предлога, закона, по коме страни поданици, у Србији живећи, могу имати непокретних добара, ради свестраног размисљања, одложи на неко време.

Сви знамо да је ово доиста веома важан и тежак предмет и да га треба свестрано испитати. Ја сам у одбору, кад је ова ствар претресана, опширно разложио и објаснио, да је потребно ради престанка конзулског суђења у Србији, што смета судској самосталности нашој, поставити услове, по којима би мо-

гла наша vlada уговорати и погађати се са страним владама. Као што сте видели из предлога, ово су основи, по којима би страни поданици могао имати у Србији непокретних добара: 1. ако странац у Србији стално живи; 2. ако се држава којој он припада одрекла конзулске јурисдикције, над свима својим у Србији живећим поданицима у опште, и тако пристала:

а., Да се њени у Србији живећи поданици сви без разлике, иквали или немали непокретних добара, подвргавају свима законима и властима земаљским, као да су српски држављани;

б. Да спосе све државне терете, који неби били чисто личне природе, и да плаћају све општинске трошкове и терете.

в. Ако је дотична странска vlada призвала српским држављанима она иста права која се у Србији страним поданицима по овом предлогу дају.

Видио сам и у одбору а и сада у скупштини, да је зебња што би страни поданици по овом предлогу могли имати непокретних добара у Србији и што странци имају радње у Србији; но нека скупштина озбиљно расуди, да се овим предлогом иде на то, да се положи основ узajмности и да и наши држављани у страним државима могу имати непокретних добара. Ми би уговорали са страним државама, као што се из предлога види, да странци на та добра у Србији све терете и државне и општинске спосе, а што је још од веће важности, да зато престане у Србији конзулско суђење, што смета нашој судској самосталности, чега се другче нећемо моћи ослободити.

Ја молим да скупштина на ово озбиљну пажњу

обрати, јер то странао суђење већ постоји и ради смо да престане. Нешто се дакле у томе смотрању мора чинити, ако смо ради успети, и по томе треба да се тај предлог у скупштини чита, па да тражимо услове, који су могући, да би постигли оно, што је общита жеља, и што је скупштина у својој адреси намесништву књажеског достојанства у смотрењу стране јурисдикције изразила.

Расудите још и о томе да је боље по земљу нашу, да странци, кад већ и тако могу у земљи нашој радње упражњавати, српским властима и српским законима подлеже, а као што сте видели, предлог владин на то тежи, иначе остаће све оне тешкоће у овом смотрењу, на које се толико жалите. И после ових разлагања г. заступник министра спољних послова, пошто је г. секретар Јован Бошковић прочитао и сам предлог закона, чуше се у скупштини са свију страна, гласови: скупа је цена, којој се мисли постићи престанак страног суђења, па оћемо још да се о томе размислимо.

Поименце говорили су о овој ствари у скупштини и ови посланици:

Арса Лукић рече, нећемо да кунимо тако скупом ценом јурисдикцију. Даље рече: Ми још несмо толико изображени и богати, као што су остале европске државе; па зато треба да се ми најпре изобразимо и обогатимо, као и они, па ћемо онда моћи те стране госте дочекати. Што г. министар каже да ми то добијамо на основу узajмности, то је све лепо, али ми треба да знамо да смо сиромашан народ и да се неможемо упоредити са богатом Европом, па с тога је, вели, противан предлогу.

Њега у томе подпомаже и Коста Димитријевић.

Председник скупштине и сам је за то, да се укине странао суђење на основу узajмности, али да се нераспросте и на право да странци могу имати непокретних добара у Србији. Но кад будемо изображени и богати као и остали европски народи; ми онда нећемо тако лако земље из наши руку испуштати странцима. С тога је мишљења да скупштина изјави влади, да она и даље продужи договоре са страним државама о јурисдикцији, како би основана била на узajмном суђењу, а да се ту немеша и право да странци могу имати непокретног имања у Србији, што би то за нас било врло скупо. И посланик Панта Срећковић говорио је у овом смислу, да се недопусти странцима да могу куповати непокретна имања у Србији.

Скупштина изјави да се овај предлог закона за сада одложи, а међутим да се влада умоли, да и даље по могућности, као што се и досад заузимала, ради на укнићу стране јурисдикције, што је ово захтевање народно праведно, јер се оснива на узajмном суђењу.

Председник рече, да посланици имају одмора за једно $\frac{1}{4}$ часа.

број 122.

Затим посланици и гг. министри заузеше своја места и рад се настави.

Г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, рече, да он није био у скупштини онда, кад је неко од посланика питао председника скупштине о стенографу, па и сад има о томе да каже и ово: Влада је добавила једног стенографа да

рад скупштине бележи, више стенографа није могла набавити, што код нас нема. По другим државама раде више стенографа на изменце, и у стању су да напишу све, што их се у скупштини говори. Овоме једном стенографу то није могуће учинити; зато сматра да је главно протокол скупштински, а стенографат је само у помоћ. Скупштина ово прими на знање.

број 123.

Извештај одбора за финансијске послове, Јован Бошковић, прочита предлог закона који гласи: да се општинама: београдској, смедеревској и шабачкој уступи право наплаћивања калдрине, по закону и тарифи од 12. Октобра ове год. и то почињући од 1. Новембра ове године; а потом усмено јави скупштини, да је одбор мишљења да се овај предлог прими; и скупштина такови у целости усвоји.

број 124.

Горњи извештај прочита предлог закона, којим се измењује број 60. тачке; а, б, в, и г, увозне и број 23. тачке: а, б, в, и г, извозне ђумручке тарифе од 23. Јануара 1864. год. односно ђумручине на дуге, и јави усмено скупштини, да је одбор за финансијске послове прегледао исти предлог, и да је тога мишљења да се може примити без измене.

Посланик Арса Лукић рече, да је Србија земља, која ради са онаким производима, за које њој потребују многа бурад; па зато налази да је ова ђумручка тарифа врло ниска и да се због тога многе наше шуме упропаштају. Он предлаже или да се забрани извоз дуга или да се на њих повиси ђумручка такса. У томе га многи посланици подпомажу.

Г. министар финансије одговори да ће изаћи доцније ђумручка тарифа, па ће се онда прописати сходна ђумручка такса на дуге. Зато је мишљења да засад остане ова предложена тарифа, јер овим законом повишена је скоро још једанпут онолико, колико је до сад била.

Посланик Миле Дамњановић примети да могу бити дуге веће од 6 стопа као и 12 и 18 стопа, а у предложеној тарифи нема никакве разлике између већих и мањих дуга, с тога предлаже да се у томе исправи предлог закона.

Скупштина усвоји мишљење посланика Дамњановића, и г. министар финансије по овлашћењу, које има од стране владе, приста на то, и предложи да се дода овом предлогу закона ова тарифа:

На дуге без разлике:

- а, до 6 стопа закључно од 100 комада 8 гр. пор.
- б, од 6 до 9 стопа закључно . . . . . 12 „ „
- в, од 9 до 12 стопа закључно . . . . . 16 „ „

Скупштина прими предлог закона са овим додатком.

Извештај одбора за финансијске послове Јован Бошковић прочита предлог г. министра финансије од 1. Септембра 1870. год. ДМ 6.050., по коме он тражи овлашћење од народне скупштине, да може правителствена добра, која су у приложеном списку изложена, путем јавне лицитације продати, но с тим да се лицитирање одпочне са цифром, која изађе кад се последњи једногодишњи принос капиталне, на основу 6% годишњег интереса; а код ових добара која нису доносила никакав приход да се лицитација одпочне са оном вредношћу, на коју вештачком комисијом

процењена буде, и да суме које продајом ових добара дођу заведе у приход оне рачунске године, кад које добро буде продао.

Известилац јави усмено, да је одбор за финансијске послове мишљења, да се овај предлог г. министра прими осим земаља у Лађеници окр. подринског, на што се и г. министар у одбору сагласно, да се те земље у Лађеници непродају.

У то време дође у скупштину г. заступник министра грађевина, министар војени, и заузео своје место.

Рад се настави.

Посланик Милан Стојић рече, да је он приметно да је у списку под бројем 27. стављена и ливада у Пожеги да се прода; али како је то место одвећ потребно општини, јер кад год је баталијоно и бригадно учење и кад се држи вашар, онда се народ служи тим плацем, тако предлаже, да се тај плац непродаје путем лицитације, него нека се уступи општини по процени вештака.

Посланик Милосав Трифунац такође примети, да је у списку под 2. означени плац код Ђуприје алексиначке потребан општини алексиначкој, па тражи да правитељство или овај плац поклони или да га прода општини по процени вештака.

Г. министар финансије одговори, да има више општина које то траже, па зато није противан, да се по процени вештака уступе ова два плаца општини алексиначкој и општини пожешкој, ако на то и скупштина пристане.

Посланик Лазар Симић противан је продаји оне воденице која постоји у Параћину и која је означена у списку 49. јер вели да је то штетно за државу,

да овако једно важно добро продаје, које постоји на добром месту и које вуче велики приход. Њега у томе подпомаже и посланик Коста Димитријевић.

Посланик Арса Лукић примети, да сва та добра невреде толико, колико чиновници истроше времена на ове ствари, а осим тога и ако се добро прода, оно опет остаје у земљи.

Посланик Алимније Васиљевић рече, да није задатак правитељства да тргује, па зато је за предлог.

Посланик Владимир Хаџић и сам је за предлог, да се ово добро прода, али он налази да треба најпре општину понудити на продају, што вели, да често општине изјављују да имају потребу од каквог имања, па ако неби усхтела општина купити, тек онда нека се прода путем лицитације.

Посланик Касијан Стојишић држи, да би ову воденицу требало сачувати од продаје, јер ту може по времену да буде нека важна фабрика правитељствена.

Председник скупштине одговори да држава неће на то, да она сама подиже фабрике, него то могу приватни људи да учине, а држава треба у томе да их подпомаже.

Посланик Панта Срећковић рече, да опет правитељство подиже фабрике за народ, па зато је вели добра мисао посланика Касијана.

Посланик Милован Спасић одговори: видели смо како правитељство рђаво изилази на крај са фабрикама, што нам служи Мајдан-нек за доказ, па зато нема узроча да ово имање задржи од продаје кад око њега много троши. Он држи да правитељство није позвано да подиже фабрике, по приватни људи, а оно је позвано само да помаже индустрију у земљи.

Посланик Тодор Мирковић рече, да скупштина није да тугорује правитељству кад оно боље зна приход и расход од својих добара, па зато је за продају.

Скупштина реши да се имања у списку означена, па и воденица по предлогу прода, осим имања под 1 и 27, која да се уступе општинама и то оно под 1. алексиначкој а оно под 27 пожешкој по процени вештака; и осим имања у Лађеници које да се од продаје задржи.

број 125.

Г. заступник министра грађевина министар војени подноси скупштини два указа с предлозима, којим је овлашћен и то по једном да он може поднети народној скупштини приложени предлог закона о донуни § 10. закона о сувоземним јавним друмовима, а по другом приложени предлог закона о измени §. 36. закона о подизању јавних грађевина.

Секретар Јован Бошковић прочита оба ова указа и г. заступник министра грађевина министар војени разложи живо потребу ових закона, и то што се тиче првог закона, да је до сад постојао закон, да људи лично раде на друмовима, а по овом предлогу, ако изјаве жељу, могу тај рад новцем заменити; и по другом предлогу да је вели до сад градила држава нека јавна здања, и земља је била државна; али како је немогуће држави да свуда нова здања окружна подиже према постојећем буџету и приходу државном а старих здања има на броју 9, тако је влада нашаа за цели-сходније, да та имања пренесе у сопственост окружијама, па она сама нека себи праве здања, ова дограђују и поправљају о трошку дотичног округа.

Затим узеше посланици по један комад од оба предлога.

број 126.

Посланик Арса Лукић пита, г. министра финансије, под којим условом ради код нас дунавско паробродско друштво, какви уговори у смотрењу тога постоје, и зашто наша влада неодређује таксе овом друштву.

Г. министар узе ту интерпелацију и рече, да ће на исту влада одговорити у своје време.

Посланик Ивко Остојић пита г. министра унутрашњих дела, шта је учињено по оној молби, коју му је послао народ из неколико срезова окр. ваљевског, да се још један нови срез установи у томе округу.

Г. министар одговори да је он послао једно лице те да испита место, па ће онда чим нужне податке о томе прибави, учинити надлежни корак о тој ствари. Са овим одговором би задовољан посланик Ивко Остојић.

Посланик Панта Срећковић пита г. министра просвете и црквених дела, како се могу деца, противно закону, нагањати да иду на пратње, те отуда долази велики помор наших ђака, многе болести ревматичне, скитање, прошња и т. д. изостанае од школе, неуспех у науци, и што се деца задржавају од школе, те неуче онолико времена колико је у закону наређено?

Г. министар просвете и црквених дела одговори да се о том питању бавило министарство и тражило је начина да бар одраслија деца иду на пратње, а општина да их снабде добрим хаљинама. Ова је ствар, вели, била пред одбором општине београдске, о чему зна и посла-

ник Арса Лукић, али је све остало по старом обичају, но опет он се стара и гледаће какогод да измири обичај, и то да мала деца не иду на пратње.

Посланик Арса Лукић привати реч, да је он заступа мишљења у одбору општине београдске, да деца неиду на пратње што прозебу и што изгубе време у науци и тако се од ове одвраћају, али сви остали одборници остали су при старом начину.

Посланик Павла Срећковић рече, да је противно закону терати децу на пратњу, и на то нико нема право, па захтева да се тај обичај укине.

Посланик Сава Сретеновић каже, ми дајемо децу да се уче, а не да кулуче и да сарањују старце и бабе.

Тај обичај увукао се због сиротног учитељског стања, који су од тих пратња неку награду изгледали и на коју им је награду и уредба од 1849. г. дала право и зато је мишљења да се то закрати, а општина и друштине нека се старају како ће мртваце сарањивати, а не ђаци.

Посланик Драгутин Ризнић слаже се са послаником Срећковићем, јер вели да често деца иду преко јаруга и врати по 3—4, сата на пратњу због награде учитељске, а то неби требало да буде. Учитељ ако оће сам нека иде на пратњу, али децу да неводи.

Посланик Миле Дамјановић показа како је тај обичај уређен у његовој општини.

Посланик Тодор Мирковић рече, да је противан да иду по селу деца на пратњу, а није противан у вароши, јер вели да је у вароши лакше ићи по селима.

Посланик Милован Спасић примети, да је тај обичај уведен најпре по варошима а доцније распростра те и по селима, нарочито од оно доба кад је учитељу на то нека награда одређена била, а то вели радо гледају и свештеници, јер им овако деца помажу, и имају више друштва на пратњи. Он је мишљења да се укине и закон а камоли обичај, јер петреба живу децу за мртве људе давати.

Посланик Теофило Сандић одговори, народ плаћа те уче деца. Он плаћа и школу и учитеља, па неби требало овај обичај сасвим одбити од народа. У његовој општини, гди је он тотор, наредио је те само њи 5. одрасли ђака иду на пратње, а не више. Он вели да ако се и то закрати да неиду неколико њих на пратњу, онда нека неправе ни свештеници.

Са свију страна скупштине чуше се гласови једин да се тај обичај одржи а други да се укине; по најпосле скупштина реши, да се пише г. министру просвете и црквених дела, да изнађе какав сходан начин да деца неиду на пратње, као досад; а у противном случају нека тај обичај својим расписом забрани.

На томе се сврши овај састанак, који је трајао до 12. часова пре подне, и председник јави да сутра дођу посланици после црквене службе у скупштину, да решавају о предлозима посланика који су на дневном реду.

СЕКРЕТАР.

Д. Ђ. Јовановић.

Председник Скупштине,

Ж. Карабибировић.

Опуномоћени посланици.

Стојан М. Бркић, Луко Митровић, Никола Цоловић, Милут. С. Спасић, Васо Д. Мадаревић, Касијан А. Стојинић.

САСТАНАК XXVI.

У недељу 18. Октобра 1870. год.

БРОЈ 127.

Председник скупштине рече, да је састанак отворен.

У то време дођоше у скупштину г. министар финансије, за њим г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и заступник министра иностраних дела, министар просвете и црквених дела и заузеше своја места.

БРОЈ 128.

Потом председник скупштине рече, да је сада на дневном реду предлог закона, да се државна добра у поднетом списку назначена могу продати на јавној аукцији и предлог, да се државне земље у срезу бањском, округа алексиначког, које су у поднетим списковима означене, уживаоцима истих земаља могу уступити по процени вештака, а кад се ово сврши, прећи ће се на предлоге појединих посланика скупштини поднете.

БРОЈ 129.

Затим секретар Бошковић, који је у једно и извештач одбора за законодавство финансијско, који је овај предлог прегледао у име одбора, устмено изјави, на шта је, вели, и влада пристала, да одбор није имао ништа друго приметити до само то, да се купцима земаља у срезу бањском, округа алексиначког, остави да купљено добро за годину дана исплате и то у два кварта, по на 6 месеци.

Од посланика Милосав Трифуновић изјави, да је он мишљења да се и она земља јавно прода, за коју

се предлаже да се уступи уживаоцима истих по процени вештака, а то вели с' тога што ће се скупље продати и што је она, коју Црногорци уживају, јевтино процењена, но да се купцима и једне и друге земље остави већи рок за исплату.

Посланик Срећковић примети да је мало земље дате појединима од оне, коју уживају и за коју се предлаже да се по процени уступи, а вели, да је и рок за исплату кратак од године дана, зато је он мишљења, да им се уступи више земље и да им се остави рока за исплату од 8—10 године.

Г. министар финансије на ово примети посланику Срећковићу, да се овде не даје овим људма ни више ни мање земље, но што је који имао још за времена кад су Турци тим крајем господарили. Објасњавајући боље ову ствар вели г. министар да је нек. Кнез Милош, кад је ова села ослободио са осталима од Турака у место да ову земљу уступи уживаоцима као што је и са осталом земљом учињено, он је ову земљу из касе државне исплатио и тако је иста постала добро државно, на које су уживаоци до сада плаћали аренду правитељству као неки десетак.

Посланик Марко Јаковљевић предлаже, да се оне земље у срезу бањском, округа алексиначког, уступе уживаоцима истих по процени вештака, као што је и у предлогу, но само да они исту плату у 3 кварта за 3 године плаћајући сваке године по један квартал.

Пошто председник скупштине објасни предлог посланика Марјана, скупштина реши: да се уживаоцима ових земаља у срезу бањском, округа алексиначког, иста уступи по процени вештака, и то тако, да они

исту одплате за 3 године у 3 кварта плаћајући сваке године по један.

БРОЈ 130.

По том се пређе на читање предлога појединих посланика, које секретар Бошковић чита са секретаром Васиљевићем и то:

1. Посланика округа алексиначког, који предлажу да им се помаже и од осталих у чувању границе, јер се они сами, чувајући је, грдном трошку и дангуби излажу, што није право. Но како исти предлог није удешен по пословном реду скупштинском, врати им се исти да га удесе како треба.

Посланик Вуица Миловановић пита председника скупштине, шта би са предлогом о сеоским дућанима те се до сада неподнесе на претрес.

На ово питање председник скупштине изјави да је он јуче добио од дотичног одбора извештај о том предлогу кад је и то означио да је овај предлог на дневном реду у понедељак 19 тек. месеца, па ће се тога дана и читати, чиме се скупштина задовољи.

После овога наступи читање предлога појединих посланика, па пошто би више њих прочитано и решено да се предаду одбору, те да их он испита и скупштини са мишљењем поднесе, председник скупштине предложи, да се ови предлози сада печатају, и недангуби кад ће се оиет читати, већ позва да се састави одбор или да се коме постојећем придаду сви они предлози, који се не тичу војске и њених потреба, те да их размотри, па кад их овај са својим мишљењем скупштини поднесе, онда ће се читати, ако на ово и влада пристаје и пошто министар-председ-

ник изјави да влада пристаје, скупштина овај предлог прими и реши, да се одбор финансијски састави са одбором одређеним за извиђај молби и жалби уједно, па да тај састављени одбор прегледа све ове предлоге посланика, осем одnoseћих се на војску и њене потребе, што ће учинити у споразумјењу са министром војске.

БРОЈ 131.

По том се прочита указ намесника књажевског достојанства, којим је овлашћен министар просвете и црквених дела, да поднесе народној скупштини предлог о регулсању периодичног повишавања плате библиотекару народне библиотеке и чувару народног музеја. Скупштина саслушавши овај предлог после датог објашњења од стране г. министра просвете и црквених дела једногласно одобри тај предлог, и неуцхујући га одбору.

БРОЈ 132.

Затим председник министарског савета министар унутрашњих дела изјави председнику скупштине, да се предлог, који ће г. заступник министра иностраних послова, министар просвете и црквених дела, увазом Намесника Књажевског достојанства скупштини поднети, претресе и председник скупштине ово примивши нареди те се прочита тај указ Намесника Књажевског достојанства, којим се овлашћује г. заступник министра иностраних дела, да поднесе народној скупштини предлог, да се кућа постојећа у Београду у сокаку водећем од конака к' врачару под № 16. у којој је сада генерални конзулат северо-немачког савеза и која гласи на име *Ернста* Гајзлера може пренети као сон-

ственост на северо-немачки савез под условима у приложеном прилогу изложеним.

Саслушавши скупштина овај предлог владин после датог објашњења од стране г. министра иностраних дела, једногласно одобри тај предлог не упућујући га одбору.

БРОЈ 133.

После тога посланик Никола Цоловић пита г. заступника министра иностраних дела, министра просвете и црквених дела, је ли истина што се чује, да је царски савет у Стамболу решио да се сва стојећа војска на ратну ногу стави, да се још нове војске 140.000 момака сазове и наоружа и да се повећи број војске на нашу и црногорску границу пошаље, па ако је царски савет заиста решио гди се та војска прикупља? Је ли истина да се у Нишу справља догор од 30.000 људи, да ли је заиста издата заповест на све житеље мухамедове вере, да се што пре спреме, како ће у свако доба бити готови за полазак?

Пошто г. заступник министра иностраних дела министар просвете и црквених дела изјави да је он истина у стању одма на ово одговорити, но како је рад скупштину и актама о овоме уверити рече да ће на ово скупштини одговорити, пошто акта промотри и скупштина се са овим задовољи. По том се овај састанак закључи у 12 сахата пре подне и бих закључен други сутра у 8 сати, те да се претресе предлог закона о сеоским дућанима.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Ж. Карабиберовић,

СЕКРЕТАР:

Милош И. Прокић.

Опуномоћени подписници.

Стојан М. Бркић, Никола Цоловић, Касијан А. Стојинић, Васо Д. Маџаревић, Лука Митровић, Милут. С. Спасић.

САСТАНАК XXVII.

У понедељник 19. Октобра 1870 г.

БРОЈ 134.

Председник скупштине отвори састанак у 8 $\frac{1}{2}$ часова пре подне, и г.г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, министри: просвете, војени, финансије и правде, који су дошли на овај састанак скупштински, заузеше своја места.

На реч председника секретар Димитрије Васиљевић прочита протоколе од 21. 22. 23. и 24. састанка и после неких измена и допуна скупштина такове усвоји.

Затим г. министар војени поднесе указ намесништва књажевског достојанства од 17. Октобра 1870. год., којим је овлашћен да поднесе народној скупштини приложени: „Предлог о изменама и допунама закона о устројству војске;“ и пошто овај указ би прочитан скупштини, посланици узеше по један комад од предлога.

Председник предложи, да скупштина из своје средине избере један нарочити одбор, одвојен од она три одбора, који постоје по закону о пословном реду у народној скупштини, ради овог предлога закона о војсци; и скупштина изабра за одборнике: Милосава Трифунца, Арсу Лукића, Милана Чедића, Илију Вишића, Јанићија Пешвића, Веселина Николића, Милоша Павловића, Крсту Стевановића, Гају Бановића, Тодосија Миловановића, Марка Илијћа, Годора Ракића, Игњата Лукића, Живана Милошевића, Милоша Благојевића, Димитрија Јеротејевића, Саву Данчића, Вула Поповића, Саву Сретеновића и Ђорђа Малетића.

Г. министар војени у име владе изјави, да он пристаје на овај одбор.

Посланик Павле Радивојевић интерпелира владу, хоће ли и кад она предложи народној скупштини предлог закона о пороти? јер се народ од 10 година на свакој скупштини тужио на многе крађе, убијства и паљевине, које се по народу чине, и прошлогодишња уставотворна скупштина изјавила је жељу да се изда закон о пороти.

Г. министар правде рече, да се та ствар негатице; али како нема акта при руди, то обећа да ће други дан одговорити на ову интерпелацију, што скупштина узме на знање.

број 135.

Затим председник рече, да ће извештај одбора за финансијске послове Јован Валента читати извештај одборски о сеоским дућанима, што је сада на дневном реду.

Извештај др. Валента чита извештај, који овако гласи:

Одбор финансијски узима себи част поднети своје извештаје о предлогу „о сеоским дућанима.“

Одбор је о начелу имао подужег разговора и примио је и усвојио предлог, да се дућани по селима отварају могу, и по томе има само неке измене мале да предлаже.

У члану 1. да се избрише под именом „разумевају се“ и онда ће гласити овако: сеоски дућани јесу они дућани, што су наблизу изван вароши и варошица на селима или око цркве и манастира.“

У члану 2. у 4. врсти после речи „глава истог села,“ да се дода: „или парохијана дотичне цркве и манастира.“

У члану 3. у 2. врсти после речи „касе села или цркве и манастира“; да се дода, у 4. врсти после речи 100 талира“ да се домете „годишње;“ у 5. врсти после речи „збор села“ да се домете „или дотичне парохије.“

Члан 4. остаје као што је.

Члан 5. исто тако, само му се брише последњи одељак, од речи „одсад до даље.“

Члан 6. остаје без измене.

Одбор је примио писмено представљење 28 посланика из разних вароши и једно представљење грађана књажевачких, и по живом разговору решио са 9. противу 2 гласа, да се свако ограничење односно растојања од вароши одбаца. А пошто је владин заступник учињено своје приметбе, то је одбор узео на ново ово питање у претрес и са 7. противу 4. закључно: поднети народној скупштини предлог: да се сеоски дућани само у оним селима подићи могу, која су 3 сата од вароши и варошица удаљена. Но тиме се сада стечена права недирају, што се тиче растојања сеоских дућана међу собом.

Тако исто одбацио је одбор са 7 противу 4 гласа предлог појединих чланова, односно еснапа, који и какви ће се имати држати по сеоским дућанима; т. ј. да се несмеду држати и продавати луксузне ствари, но само оне, које су потребне домаћину или путнику. И при повтореном гласању одбацио је одбор са 6. против 5 гласова овај предлог.

По томе одбацио је одбор трећи предлог појединих посланика да се општинска аренда смањи.

По прочитаном извештају поведе се реч у скупштини о овом предмету.

Посланик Милован Спасић говори, како је ово питање о сеоским дућанима важно из двојаких узрока: што се интереси једних грађана сударају са интересима других грађана и што је разрешење овог питања од великог значаја за наш политичко-економни живот. Народ, вели, треба задовољити, да се не излаже великом трошку и дангуби кад му треба да набави за домаћу потребу најнужније ствари. Његове потребе доста су намножене, јер су нам стари били под туђим господарством, па су сасвим погорели и упропашћени; а ми сада морамо све потребе да набавимо, и да подмиримо терете општинске и државне; зато треба удесити закон, како ће народ те потребе лако подмити моћи; а да се то постигне ваља допустити да се могу подивати дућани и по селима, и да се у овима може држати све што год је нужно једном паметном домаћину.

Што се тиче ствари без којих можемо бити, он допушта да се такве недрже у сеоским дућанима.

Посланик Панта Срећковић каже, да је код нас главно богатство земља и производи земаљски; а ови производи састављају друго богатство у народу кад су прерађени. Трговина то је само радња, која препоси произведене и прерађене ствари из једне руке у другу. Трговац ништа не производи но само продаје. Наш народ вели задовољава се оним што сам производи и преради, и с тим подмирује све своје домаће потребе, а вије ни кадар да купи какав страни прерађени производ што је тај еснап одвише скуп.

Народ наш био је до сад задовољнији са аљинама од сукна; а ако почне ове од чоје правити, онда ће за кратко време пасти у презадужено стање. Осим

тога прерађивање земаљских производа неће се моћи одржати, кад се страни еснапи код нас нагомилају; а велике ће штете подвети народ са унашањем и распростирањем по народ које каввих ситница, за које ће се много злата издавати. Ако се код нас допусте дућани свуда по селима, онда не само да ће дућаније бити праве снахије и да ће се обогатити на штету народа, што имамо примера код механиција, који нису ништа земљи и народу привредивали, него ће се и морал у народу кварити, и многе ће се крађе у народу догађати, једино зато, што би по који члан породице желео да купи кавву ситницу из дућана. Он није противан да наше фабрикантске производе продаје гди који хоће; јер се тиме подпомаже индустријска радња у нашој земљи, али што се тиче страних еснапа, он је сасвим противан да се по селима продаје мек еснап и друге ствари, које кваре и трују наш народ, већ допушта да се може продавати од страног еснапа само оно, што је преко нужно за једног доброг домаћина.

Посланик Илија Протић рече да је ово важна ствар која се у скупштини претреса, и признаје то да је овде била добра жеља владина да могу људи слободно држати дућане по селима; али каже да би то за нас тек онда добро било, кад би ми сами те производе израђивали; но како се зна да се продају страни еснапи, тако се он у томе нечада никаквом добру за народ. Он вели, да наш народ боље стоји и у моралу и у материјалном благостању гди нема дућана ни механа, него онде гди ових дућана има.

Народ по селима, гди има дућана, задужен је и у већи луксуз пада, ту женскиње кришом износе из

куће ствари износе дућаници за којекавке ситнице. Овим би се вели убјала наша индустрија, а отворила би се врата бечким и другим страним фабрикантима. Он подиже глас и моли владу да свој предлог узме натраг.

Посланик Милан Ђирковић неслаже се са посланицима: Срећковићем и Протићем. Влада је вели добро урадила што је предложила да се могу по селима дућани подићи; јер по уставу сви Срби уживају једнака права а нестоји то што кажу ови посланици, да ће за народ зло бити и да ће се упропастити ако буду дућани и по селима; него ће се народу олакшати у набављању потреба домаћих и неће толико дангубити за најмање ствари, као до сад што је било. Зато је мишљења да се владин предлог усвоји.

Посланик Сима Несторовић каже, да је влада имала на уму све околности, кад је овај предлог скупштини поднела, па зато неостоје они разлози неких посланика, који налазе пропаст за народ, ако се дућани по селима одобре. У народу по селима има вели до 250.000. пореских глава, а у варошима нема ни 50 хиљада, па држи да је прече, да се помогне селском народу, него да се помажу вароши са штетом народа.

За најмању ствар морао је сељак да иде у варош да купи, и то га је стало толико труда, трошка и дангубе, да је више потрошио око купљене ствари, по што њена вредност износи; а овим предлогом иде се на то, да се народу у томе олакша; с тога он се подпуно слаже са предлогом, који је влада поднела.

Посланик Тодор Мирковић рече: што се неки

посланици боје, да ће се луксузне или какве друге ствари, које кваре народ, по селима расирострети, то нека нема тога еспапа по варошима, па га неће бити ни по селима, а и у селу људи су онако исто као и у вароши, па ће они куповати што им је нужно и потребно за кућу, а неће узимати оно што није добро.

Народ наш много је дангубио за најмању ствар, докле оде у варош да је набави, а овако кад добије дућане по селима, може у свако доба своје домаће потребе лако намирити. Зато прима у свему владин предлог.

Посланик Алекса Петковић каже: по уставу уживамо сви једнака права и све дужности државне и општинске теглимо подједнако, па зато не треба ни у чему ограничавати сељаке, а варошима давати већа права. У вароши људи раде не само трговину него и земљеделије, и њима се никаква радња не забрањује; с тога треба допустити и селима да могу имати дућане и трговину водити, јер то ће народу бити само од ползе, а ни од какве штете.

Посланик Ивко Остојић такође пристаје уз владин предлог, а противан је томе, да се у држању еспапа ограниче дућанице по селима као што неки посланици желе, јер ако би се то допустило, онда не би било дућана по селима.

Посланик Вићентије Старчевић важе: да не постоји то што кажу неки од посланика, да се народ упропаћује онде где има дућана у селу; јер он зна да има кућа баш поред дућана, па људи нису упропаћени по стоје добро са имањем. Он држи да не треба везати сељаке, да имају својих прахода само

од производа земаљских, него им треба допустити да могу и другу радњу у селу отворити; а опет варошани нека се потруде, да и они што привреде народу с друге стране, а не само са држањем дућана. Зато пристаје подпуно на предлог, који је влада поднела.

Посланик Вуица Рајчевић противан је предлогу, што многе рђаве посљедице произлазе од сеоских дућана, и што је вели тешко чувати ноћу патроду око тога дућана.

Посланик Никола Мандић предлаже: да се у свакој општини гди има најмање 200 пореских глава, подигне један дућан куда општина нареди да је најбоље; а противан је томе да се они могу подићи у сваком селу; јер сам признаје да не би било добро за народ, кад би се они по селима умножили.

Посланик Младутин Спасић рече: нека се дозволи и другима да отворе дућане онде гди сада постоји по један дућан; па онда неће бити више потребно ове подвзати; јер сада има добрих путова, па људи са села могу лако доћи у варош или у који оближњи постојећи сеоски дућан да купе што им је потребно. А кад могу лако да набаве те потребе, онда није нужно да се ови дућани свуда по селима распростру на штету осталог народа; и зато се не слаже са предлогом.

На ово примети посланик Јаков Крупежевић, да и друге општине имају потребу за дућане онако исто, као год и оне, које ове имају.

Посланик Павле Радивојевић пита, с каквом привилегиом траже варошани ограничење у подизању сеоских дућана, кад, вели, да су наши стари под јед-

нако пролевали своју крв за ослобођење отачбине. Он не држи да ће бити каква штета за сељаке ако се отворе дућани по селима, јер онда неће нико за најмање ситнице да иде из села у варош, као што је то до сад било, него ће све то у селу да набави, и тако ће да уштеди време и трошак, који би морао у путу учинити. То што сада немамо наших фабрика, не треба да задржава народ од подизања дућана по селима, а кад будемо и њи добили, онда ћемо из наших фабрика узимати све што нам треба. Зато он пристаје на владин предлог.

Посланик Лазар Вуличевић рече: да је уставом ујамчена свакоме равноправност; па зато није противан предлогу; само жели да се повиси такса, од 100 до 150 талира, од чега би општина добар приход имала.

Посланик Антоније Панчић вели: да је уставом ујамчена равноправност свакоме Србину. Кад варошанин може да ради све и сва без икаквог ограничења; онда треба и сељаку допустити да може отворити дућан у селу за своје домаће потребе и осталих својих сажитеља. Он пристаје да се у неколико учини ограничење у луксузним стварима и у мском еспапу, јер то нису никакве преке потребе за народ по селима: али у свима другим потребама, које су домаћину нужне, не треба никаквог ограничења.

На ограничење дућана у истој даљини од вароши никако не пристаје, што би онда једна општина могла имати добар приход од дућана за подмирење општинских трошкова, докле би се друга општина сасвим лишила тога прихода.

Посланик Јован Бошковић каже: греше они који

се позивају на устав, а греше и они, који веле да варошани имају већа права од осталих; јер и сељак може да ради све оно што и варошанин, и сељак може да отвори дућан онде гди је дозвољено законом да се могу држати дућани, а и варошанин не сме да отвори дућан онде гди није одобрено, па наравно ту не може ни сељак. За сад је вели од части подмирена потреба у дућанима, а може се и још неколико дућана отворити гди се потреба покаже, али никако у сваком селу, јер ће се иначе убити вароши, а не варошани, који ће своју грговину по селима продужити. Зато је противан предлогу.

Посланик Драгутин Ризвић рече: нема ни једног члана у уставу, да говори о отварању дућана по селима, и тако немају право они посланици који се позивају на устав да докажу да је уставом то право дато. Слободна радња то је нешто одвојено од држања дућана, па зато не треба помешати једно с другим.

Отварање дућана по селима, вели, да је штетно и за варошане што ће убити наду у њима и пропасти вароши, које су светило народно; а штетно је и за народ по селима, јер нема никакве контроле над дућанима, и народ ће се упропастити и покварити, као што су то јасно показали посланици Панта Срећковић и Илија Протић. Ако се вели подигну дућани по селима, онда ће се изродити два елемента народа, један другом супротна; па зато у интересу земље и среће народне моли владу да тргне натраг свој предлог. Он жели да се затворе и они дућани, које су незаконито подигли неки властници наши, у

време кад су били у сили и власти, именујући том приликом неколико од ових дућана.

Посланик Вујица Миловановић рече: треба допустити свакоме да ради шта који оће, и какав оће занат и радњу, јер треба да смо сви равно-правни и једнаки. Кад варошанин може да ради земљу, онда нека и сељак држи дућан у селу гди хоће. За то је за предлог владин.

Посланик Теофило Сандић пристаје на то да се отворе дућани по свима већим општинама, и при црквама, јер ни једна општина није дужа од два сата, па онда сваки човек из те општине може лако доћи и узети шта му треба; али не слаже се у томе да се може у сваком селу дућан отворити.

Посланик Мита Јаношевић каже; да се чине многа зла у оним селима у којима постоје дућани; ту се људи свађају и туку, а дућанције претерују цену за најмање ситнице; и нико над њима неће надзирати, него ће продавати народу есиаи како они оће, и пошто оће. Ако се отворе дућани свугди по селима, онда ће цена имању у свима варошима пасти, и то ће бити највећа пропаст за вароши и за народ. Познато је, вели, да су назадна сва она села, која нису близу вароши, али у којима постоје дућани или менапе; за доказ овога, позива се на села, која постоје у околини Грамаде, гди сваког четвртка бива вапсар, и та су села скоро сва презадужена. Па кад се никаквом добру не можемо надати од ових дућана, он диже свој глас противу предлога, и моли владу да га тргне натраг.

Председник скупштине примети: да скупштина ваљда не иде ма то, да упропасти наше вароши.

Г. Председник министарског савета министар унутрашњих дела рече: да влада иде на то, да сав народ подједнако задовољи, а не да се једни подигну на штету других.

Посланик *Владимир Хаџић* каже: сви смо једна браћа и нежелимо једнима да пропадне, а другима да се подигну на штету оних, но кад узмемо то, даће опет варошани да отворе дућане по селима, и да ће таковом дућанцији прва брига бити, да узме на своју руку главније људе у селу, онда такав дућанција неможе никако бити пробитачан оном народу. Тај дућанција имаће поваца, а имаће и марамица, минђуша и других ствари, које много некоштају; па ће при наплаћивању пореза давати народу поваца пошто он оће; а жене кад стану куповати ствари из дућана дамаће оку вуне за иглу, торбу пасуља за ништа, и на тај начин упропастиће се народ, и пашће у презадужено стање, за то је он противан овом предлогу.

Посланик *Арса Лукић* рече: да је народ и пре на скупштини 1857 године тражио да може отворити дућане по селима, али само за оно што му је нужно за домаћу потребу. Он је мишљења да треба отворити дућане у сваком селу, али само за оне еспапе, који су потребни нашем народу; а за оне еспапе, који су од штете народу, као што су цицови и остали меки еспап, он је противан да се такви по нашим сеоским дућанима продају.

Посланик *Вићентије Поповић* каже: да би дућани у сваком селу били од штете народу; а кад би се подигли у свакој општини и кад би се ограничили на продавање најнеопходнијих ствари за домаћу потребу, онда би од ползе народу били. А од речи посланика

Хаџића оградајује се што вели да се отмени људи у селу немогу тако лако на странпутицу навести.

Посланик *Алиминије Васиљевић* рече: у овом питању треба да имамо опште интересе на уму. — Потреба је да се отворе дућани по селима, а није право да се они ограниче у простору; но с' погледа политично-економног вели да треба установити дућане у свакој општини само за најнеопходније домаће потребе.

Посланик *Павле Грковић* каже: овде треба гледати штету једних а добит других, а кад знајемо шта је мање штетно са штетом оно и да усвојимо. Кад сељак дође у варош да што купи, он само издангуби неко време око тога, а кад би се дућани по селима подигли, онда би варошани са свим пропали.

У предлогу закона дозвољено је и без овог закона продавати све што је потребно, па за то није ни нужно допустити и преко тога да се отварају дућани за излишне ствари, нарочито што ће извесно пропасти она села гди се ови дућани отворе. Зато је противан предлогу.

Пошто је већ подне наступило, то председник рече, да ће скупштина наставити свој рад после подне у 3. сата и кад је наступило 3. сата, онда дођоше у скупштину посланици и г. председник министарског савета мин. ун. дела, мин. просвете и финансије и заузеше своја места.

Председник рече, да скупштина настави свој рад.

Посланик *Никола Цоловић* каже, да се и посланици из вароши и посланици са села интересирају у овом питању, па зато се и неслажу једни с другим. Но ми као законодавно тело треба да дамо реч да нећемо ми подизати дућане, и кад ту реч дамо, онда

он пристаје на предлог владин, а ако не дамо реч на то, онда да се ова ствар одложи за други пут.

Посланик Касијан Стојшић рече: сељани имају мале потребе да намире из дућана, а варошани опет имају велике штете од тих сеоских дућана. Народу нашем са села вели да ово није никаква тегоба да је неможе подносити, јер му је потребна и црква, па он у томе неизјављује своју тегобу, но је задовољан и са оном црквом која је удаљена од села неколико сати. Њему је потребна и школа у селу, да му пенду деца далеко у другу сеоску школу, па се и на те тегобе нежали. Осим тога селу је потребна и среска канцеларија и начелство па и окр. суд; али ни то није могуће имати близу сваког села. Тако исто вели, није прека потреба ни да се дућани подижу у сваком селу, јер ће бити не само од штете варошанима него ће бити убитачно и за народ сеоски, као што се то осведочио са механама, воје су законом ограничене.

Није противан да се подигне колико хоће дућана онде гди већ постоје, али гди нема, ту да се подижу докле се какав нов пројект о томе не поднесе, који ће боље одговорити интересима целог народа. С тога он је противан овоме предлогу.

Посланик Живан Милошевић примети, да је доста било разговора о овом предмету, па зато нека се приступи гласању.

Посланик Вићентије Старчевић: и он је за то да се одма приступи гласању.

Посланик Димитрије Миловановић каже: да су људи несрећни онде гди постоје меане, па тако ће вели бити и са онима гди се буду отворили дућани,

а онде гди нема ти дућана, ту је народ напредан и имућан као што се види из тога, што су сами земљеделци прекупили све земље које постоје око вароши. Он држи да су неки од посланика наклони овим сеоским дућанима само за то, што се надају да ће они такове отворити; али неба се вели они подишу да неће ни они ни њихова породица дућане по селима држати, па онда нека гласају о овом предлогу. С тога он је противан овоме предлогу.

Посланик Иво Остојић одговори, да он није интересиран у овом питању као што каже посланик Никола Цоловић, и умоли г. министра финансије да јави колико има до сад у министарству молби од разни лица, која су молила за дозволење да могу отворити дућане по селима.

Г. министар финансије рече: да има око 100. молби пред министарством.

Посланик Тодор Мирковић налази, да неумесно неки од посланика траже да се предлог натраг узме, јер влада зна шта ради. Народ са села вели незна шта је луксуз, па зато не треба га ни уколико ограничавати у куповању, и не треба му забранити дућане по селима, јер и он зна шта је право, па оно и тражи.

Посланик Деспот Вучићевић примети, да неостоји то, што неки посланици веле, да људи пропадају онде гди има дућана, јер он је имао прилике видети да људи много боље постоје са имањем онде где постоје дућани у селу, но гди они нема, па зато је за владин предлог.

Посланик Павле Радивојевић примети на речи посланика Касијана Стојшића, да једно село и неможе

да направи првву и шкоду ако нема каквог особитог прихода, а овај приход неможе ни имати с' друге стране, него од дућанске аренде. Он ведражи да ће народ због дућана пропасти него ће му се вели учинити олакшица у набављању потреба домаћих, да око тога много недангуби као досад. Зато је за владин предлог.

Посланик Јован Караматић вели, да ако се подигну дућани свуда по селима, онда неће ништа бити ни од вароши, ни од варошице; па зато је мишљења, да остану дућани онде гди су и досад били и да се умложе варошице, па у њима да може бити више дућана; али одобрити да се дућани подигну у свакој општини и у сваком селу, то је потписати смрт народу, јер онда нити ће да профитира овај који држи дућан у селу нити онај који борави у вароши, него ће се само народ упропастити.

Посланик Јован Тошаковић рече, да је њему познато, да је народ у оном селу гди има дућана много богатији и напредвији но онде гди нема дућана; па зато он никако неверује, да могу људи од дућана пропасти. С' тога он пристаје уз владин предлог.

Посланик Милош Павловић каже: Ниједан од посланика није противан да се подигну они дућани, који су потребни.

Посланик Никола Јовановић рече: да треба да сваки мете руку на срце па да истину говори, а он од своје стране о дућанима сеоским наводи то, да онај који буде држао дућан у селу неће се задовољити само са продавањем еснапа, него ће још и донети новаца, па ће ове напред народу давати са претераним интересом, и од њега у нужди куповати жито

и стоку, пошто он хоће, и тако ће се народ само упропаштавати. Зашто је он мишљења да влада тргне натраг свој предлог, па до године па идућој скупштини да с' другим предлогом боље народ задовољи.

Посланик Теодосије Миловановић држи да би скупштина погрешила кад би решила, да се отворе дућани свуда по селима, него треба да буду само по општинама.

Посланик Драгутин Ризнић каже: посланик Пвко Остојић питао је имали колико молби за отварање дућана, да би се скупштина склонила да одобри отварање ових дућана, али и он пита г. министра финансије имали колико тужби не од појединих људи, него од читавих друштва да се дућани по селима не подигну. Он је убеђен да ће бити велики грех за народ, ако се ситничарска радња отвори свуд по селима, јер вели да смо ми мали народ, и немамо наши фабрика, него нам све еснапе са стране доносе, па ће нас то упропастити. Њему је народ из његовог среза поручио, да се још укину неки дућани, који постоје у том срезу, а не да се такови подигну.

Г. министар финансије говори: влада је принуђена да донесе овај предлог, јер на свима скупштинама тражили су дућане, има преко 100 општина које траже дућане, а варошке обштине противе се томе. Шта више цео један срез тражио је да се отвори један дућан, а Ђџажевац није пристао на то. Сад треба регулисати шта је у интересу целог народа. Многе општине туже се на поједине дућане као на неке спалукe, што имају велике приходе; па зато је влада готова да потпуно задовољи и једну и другу страну.

Посланик Марјан Јаковљевић каже: заглели смо се да ћемо истину казати. Народ дангуби по 3-4 сата само за оку соли, а иде у варош те купује друге ситнице онако исто као год и кад би постојао дућан у селу. Зато он мисли, да не треба ограничавати ни чему сеоске дућане, него нека се прими предлог онако као што је од владе поднесен.

Посланик Миле Дамјановић слаже се подпуно са посланицима Пантом Срећковићем и Илијом Протићем, који нису интересирани у овој ствари. По његовом убеђењу влада није требала да поднесе овакав предлог, што за народ није користан а за варош и варошице по све је убитачан, и ако је влада хтела овакав предлог поднети, требала је то објавити још пре седам осам година, како би вароши и варошице знале да се иде на њихову пропаст.

Ако неки крајеви трпе што су удаљени од вароши и варошица, то би се могла изнаћи удесна места за подизање нових варошица; и тако народ неби у томе оскудицу трпео као што неки кажу. А што се неки позивају на равноправност по уставу да могу отворити дућане по селима, то би им се могло примити само тако, ако напусте све оне земље и шуме за које не докажу да су купљене, јер вели да су и очеви и дедови варошана за исту земљу пролевали крв, па треба и ови да имају право на земљу, што сваки варошанин који има мало новаца то је купио за новце, а не као сељанин да је заватио колико је хтео.

Посланик Стојадин Радоњић жели да се отворе сеоски дућани, јер не ненадави ни у колико да ће ови дућани од штете народу бити; а његов срез у томе велику оскудицу трпи што ни једног дућана нема.

Посланик Никола Мандић брани сеоске дућане, и вели, да се не треба бојати, да ће ови дућани упропастити народ, што се они никоме ненамећу, него ће општине одобрити ове дућане само онде, гди виде да је то потребно за народ; а гди пађу да је за њих шкодљиво, ту оне неће ни одобрити. И зато је он за предлог владин.

Посланик Вујица Миловановић рече, да наш свет није лакоуман да иде себи на очевидну пропаст; по где налази да ће бити вајде од дућана, ту ће општине допустити да се отворе дућани; а гди пађе да је од штете ту неће ни отворати. Зато остаје при предлогу као што га је влада предложила.

Посланик Вујица Рајчевић каже: кад једни посланици траже, да се предлог прими, а други томе противи се; онда се он одриче давати гласа, јер незна да ли ће бити добро или рђаво за народ ако се дућани отворе по селима.

Посланик Мита Јаношевић вели, да не постоји то што посланик Стојадин Радоњић вели, да нема у његовом срезу ни једног дућана ни меане, јер као што је напред казао на Грамади продају се све оне ствари и еспани, који су вужни једном земљеделцу.

Посланик Касијан Стојшић примети, да је извесно да ће вароши и варошице у назад бачене бити, па зато он изјављује да неће у решавању овог питања учествовати.

Посланик Панта Срећковић пита, зашто су села која постоје око вароши пропала, једино вели због варошких дућана и меана. Ако се отворе дућани по селима без икаквог ограничења у продавању еспана,

онда ће ова села онако исто пропасти, као и она око вароши, и народ ће се опасати ликом.

Посланик Маринко Радовановић одговори посланику Срећковићу да су криве саме вароши што села пропадају; али он зна да има села око вароши, која нису упропашћена, него су доста имућна. Он је мишљења да се дућани отворе само онде гди има у селу најмање 150 пореских глава.

Посланик Аврам Бељић рече: да су сељани пропали око вароши због меана, а не због дућана. Он је за предлог да постоје дућани и по селима, јер вели, да не треба сељани да куће варошане.

Посланик Јован Бошковић држи да кад би се одредило једно растојање од 4 сата, да постоје дућани даље од вароши, онда би се могла подмирити потреба, у толико више што је и он за то, да остану стари дућани и од сада као што су и досад били. Ово растојање од 4 сата није далеко за народ, јер у ствари неби више било од 2 сата ономе који би живио у средини између вароши и села гди би се створио дућан. Овај начин мисли да је најбољи да се усвоји, што би се у неколико измирили интереси варошана и сељака.

Посланик Теофило Сандић слаже се са послаником Јованом Бошковићем, само жели да се овај приход од дућана сеоског, што вуче једна општина, подели и на остале општине. И он је зато да се свуда по селима неподигну дућани, јер ће се тиме убити вароши, које производе земаљске продају по страном свету, и народу доносе новаца, а напоследку вели, да се ова ствар може одложити и до идуће скупштине, јер сада није прева нужда да се ово питање

реши; него нека влада проучи још боље ту ствар, па онда нека учини други предлог, који би подједнако задовољио цео народ.

Посланик Павле Грковић каже: да су вароши законом подигнуте, и људи су заложили своје и туђе новце, док су те вароши подигли; па сад на једаред да се то право варошима одузме, значило би упропашћивати све оне који живе по варошима; а известна је вели пропаст за њих ако се подигну дућани и по селима. Он држи, да треба погледати и на штету варошана, а не само на корист сељака, па онда решавати о овој ствари.

Посланик Милосав Трифунац слаже се са послаником Јованом Бошковићем, да буду 4 сата удаљени дућани од вароши, па онда неће многе штете варошима причинити. Што се тиче самог народа по селима вели да у томе потрпи велику оскудицу, јер њему као посланику народ из округа алевсиначког није поручено, да се заузме за отварање дућана по селима.

Посланик Стеван Јаковљевић каже: да народ није пропао од ових дућана који су постојали од толико година како он памти, па зато је за предлог. Њега у томе подпомаже посланик Тодор Ракић.

Посланик Лазар Дулић зна и он да нико није пропао у једном селу које постоји близу Параћина на по сата због ове вароши и тако вели нестоји то што неки од посланика рекоше, да се упропашћују села од дућана варошких и сеоских. С тога је он за предлог.

Посланик Стојан Врвић, слаже се са посланицима Срећковићем, Протићем и Ризвићем, и пита оне посланике са села шта би они рекли, да су учили занат

и водили трговину толико година у вароши, и да су ту мало стекли имања, па сад наједаред да се упропасте са отварањем дућана по селима, и да њихова имања у вароши падну у цени толико да се неби могли ни одужити? Нијед то вапцјући грех кад би тако решили за 17 окружних вароши и толико варошица, па би онда многи морали враћати се у села да живе без нигде ништа. Но да би се подмириле потребе народне, он је мишљења да се наши производи могу продавати у сваком селу, а што се тиче меског еспана, то да се може такви продавати у даљини од 5 сати од вароши, и у тој даљини да могу за ове меке еспане постојати дућани.

Известилац одбора Јован Валента рече, да треба ову ствар узети с општег гледишта, а необазирати се само на вароши или села. Да никако немамо дућана по селима вели то није могуће. Кад узмемо сав народ, онда треба да се већини призна право, а то је житељима сеоским, јер њих има на броју до 230.000 пореских глава на спрам варошког житељства, које броји до 40.000 пореских глава. Али кад се узме то у рачун што су вароши подигнуте и што су ту многи капитали уложени, онда би се дирнуло у живац народни, кад би се допустило да се отворе дућани свуда по селима. По његовом мишљењу, а и као што је нашао одбор, овај скок неможе бити уједаред, него је нашао средњи пут, да би било правично и за села и за вароши кад би се допустило отварање дућана по селима у даљини од 3—4 сата од вароши и то би на неки начин било поравнење између сељака и варошана,

Г. Председник министарског савета министар уну-

трашњих дела одговори: да је влада саслушала разлоге и једне и друге стране, па ће она одговорити скупштини шта мисли о овој ствари.

На овоме сврши се овај састанак, који је трајао до 5 часова после подне, и председник рече да посланици дођу сутра у 8 часова изјутра у скупштину да наставе рад о овом предмету.

Председник Скупштине,

Ж. Карабиберовић

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић

Опуномоћени потписници.

Стојан М. Бркић, Васа Маџаревић Никола Цоловић, Касијан А. Стојинић, Лука Митровић Милутић С. Спасић.

САСТАНАК XXVIII.

У вторник 10. Октобра 1870. год.

број 136.

Председник изјави да је састанак отворен. Посланици прото Јанко Јовановић и Коста Грудић, због слабости нису дошли у скупштину на данашњи састанак.

Дођоше у скупштину г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, министар правде а по том министар војени, и министар просвете и црквених дела и заузеше своја места.

број 137.

За тим председник скупштине рече, да је данас на дневном реду да се продужи претрес предлога

закона о сеоским дућанима, где се на јучерашњем састанку застало. По том г. председ. министарског савета, министар унутр. дела рече, влада је испитала ову ствар о селским дућанима, и на основу свега вели што смо до сада чули и од једне и од друге стране, влада је готова, да даде сада своју реч, па за то замоли да одбор финансијски, који је на овом предлогу радио, остане овде, да он изјави владино мишљење о томе. Мој друг г. министар финансије болестан је, па с тога ћу га, вели, ја заступати. Добро би, вели било, кад би још неколико посланика остало да чују како би се интереси обе стране, који се у овом питању једни другима супротни представљају, изравнати могли, и да ни једној не буде криво. Овај предлог скупштине усвоји и поред финансијског одбора одреди за овај посао још: Петра Димитријевића, Арсу Лукића, Милана Чедића, Ненада Мијановића, Вујицу Миловановића, Стојадина Радонића, Антонија Панћића, Крсту Стефановића, Цветка Мнића, Симу Песторовића, Стевана Јанковића, Јакова Крулежевића, Јеремију Стојановића, Милоша Благојевића, Саву Мојића, Аврама Бељића, Вула Поповића, и Вићентија Старчевића. По том председ. скупштине рече, да остали имају одмор $\frac{1}{2}$ сахата док овај одбор свој посао сврши.

Пошто одбор сврши овај посао, и посланици сви у салу скупштинску уђоше, председник скупштине позва извештача одборског посланика Валенту да прочита ово пово одборско мишљење састављено према објашњењу владином, што овај и учини позвавши скупштину да ово мишљење одборско као полезно за народ прими. На ово примети посланик Ризнић да би се

он сагласно са мишљењем одборским што се растојања вароши тиче кад би се ово однело на регулацију и старих дућана, но како се овим ни мало не иде на то да се монопол што садање селске дућанице имају регулише, а према оваквом пројекту, као што је, он би подписао варошима смртну пресуду кад би га примио, то он због тога вели неће ни да учествује у решавању овог предлога, па из скупштине изађе.

Посланик Караматић подпомаже ово мишљење посланика Ризнића с тим само додатком, да би он пристао на одборско мишљење, да се нови дућани не подижу ближе вароши од на 4 сахата, но тек онда кад би се села ушорила, а без тога не може никакo, па за то и он неће да учествује при решењу овог предлога, па и он из скупштине изађе.

Посланик Ивко Остојић вели, доста се јуче говорило о овом предлогу, данас смо се вели сложили и за то он предлаже, да се овај предлог једном прекине.

Посланик Анто Панћић примећава, да је он противу сваког ограничења растојања. Ово је вели и самом уставу противно пред којим су сви равни. Он је за то да се одреди шта ће се по тим дућанима продавати, и да се само оно продаје што је једном домаћинцу за кућу потребно поради кућења. А луксузне ствари се продају по варошима, па од сељана који хоће да их куцује нека иде у варош и купује.

Посланик Алекса Петковић, и Боста Димитријевић подпомажу посланика Ивка Остојића, па и они предлажу да се приступи гласању, јер вели Боста, има и других законских предлога за решавање.

Посланик Касијан Стојишић предлаже, да при ре-

шавању збора присуствује среска власт, и да стари дућани дођу под ову регулацију.

На ово председ. министарска министр. унутр. дела рече, ако би општински збор нешто закључио што би било незаконо, онда се против тога може дотично лице жалити надлежној власти, која ће бити дужна ту ствар извидити, па ако нађе, да је све по закону учињено, и по томе да је закључење законито, онда је на томе ствар свршена; а ако нађе да има чије кривице онда ће даље нужне кораке предузети и кривца казнити.

Посланик секретар Васиљевић одговара посланику Касијану, па вели, да стари дућани не могу под регулацију доћи за то, што се ни једним законом не може одузети већ задобивено право другог.

Посланик Цоловић одговарајући посланику Васиљевићу каже, кад се, велите, не може окривити старо право дућанско, по ком се закону може кривити право вароши, које су по закону постале?

Пошто се чу са више страна да се приступи гласању предлога, приступи се читању истог, при коме кад неки од посланика варошана изиђоше из скупштине, а имено: Никола Цоловић, Мита Јаношевић, Лазар Вуличевић, Милош Павловић, Димитрије Миловановић, Стојан Бркић, Лазар Симић, Јованча Стојановић, Никола Јовановић, Милија Минић, Луко Митровић и Илија Протић који негде доше дати свога гласа, инак се продужи читање истог, почем је довољан број посланика по закону за решење у скупштини остао.

Извештач одбора прочита члан I-ви, који скупштина прими, по првој примедби одборској.

На члан II извештач јави, да је одбор у договору са г. министром тај члан овако саставио:

„Селски дућани не могу бити ни у једној општини ни код цркве или манастира, ако та општина, црква или манастир нису удаљени од вароши или варошица на четири сата растојања.

Но ако би било између вароши растојања само 6. сахата, онда и ту на средини може бити дућан.

Исто тако, ако би тачка растојања од 4. сахата од вароши или варошице пала на какво непреходно место на пр. брег, а општина би била испод тога на 3 и 1/2, сахата од вароши или варошице, онда и ту у тој општини може бити дућан. При овоме рачунању растојања не рачуна се то према варошима или варошицама, које би биле с друге стране које реке, ако је ова река таква да се не може премазати без моста или скеде.

А између једног и другог селског дућана у општини, код цркве или манастира нема никаквог ограничења у растојању.

Овај члан усвоји скупштина овако као што га је одбор предложио.

Даље, извештач рече, да је одбор опет у договору са г. министром саставио III. члан, који овако гласи:

„Селски дућани по општинама или код цркве и манастира не могу се отворити пре него што збор пореских глава те општине или парохијана дотичне цркве или манастира већином гласова решив, да пристаје на отварање дућана. На ово примети посланик Панто Срећковић, да се овде код речи „збор“ дода „збор свију пореских глава“ и кад се са свију

страна зачу да се то и разуме по објашњењу председника скупштине, скупштина усвоји овај члан као што га је сада одбор саставио.

За члан IV извештач рече, да је одбор у договору са г. министром саставио исти члан овако:

Где општински збор или збор парохијана дотичне цркве или манастира реши једанпут за отварање дућана, ту се после нити може број дућана ограничити нити може друге грађане српске, који на то по уставу права имају спречити, да и они у општини отворе дућан под условима аренде, који су за отварање првог оног дућана прописани. Исто тако у оним општинама или код оне цркве или манастира, где сада постоји какав дућан дозвољеним законим начином, могу се и више дућана отворити без да то може ко спречити. Скупштина овај члан овако и прими.

За члан V. извештач рече, да је одбор у споразумљењу са г. министром исти саставио овако:

Аренда на дућане наплаћује се на ползу насе општине или цркве или манастира на чијем се атару налази. Она је наплаћује годишње; не може бити мања од 50 ни већа од 100 талара, а колика је управо у овим границама решава збор општине или дотичне парохије при решавању о отварању дућана. Аренда одређена за први дућан важи и за остале дућане, а кад се једном дућану аренда повисла, ова повисица важи и за друге дућане.

Члан IV. штампаног предлога прима се за члан VI.

Чланове, V. прима скупштина за члан VII. а VI. за члан VIII.

број 138.

Кад се претрес овога предлога прочита, прими посланик Алекса Петковић рече: ја мислим браћо да

ми ни један Србин одрећи неће да смо ми Срби српски кад доживисмо да имамо владу, која је својим радом показала да она о свима подједнако бригу води не разликујући богатог од сиромашња, ни малог од великог, но се једнако о свима брине; и за то предлажем, да јој се од стране народа најискренија благодарност изјави, и да се то у протокол стави. На шта се скупштина одобравајући одазва са „живила влада“. По том се овај састанак закључи, који је трајао до 1. сахат по 12, и би заказан други сутра у 8 сахати пре подне.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ

Ж. Карабиберовић,

СЕКРЕТАР

А. Васиљевић

Опуномоћени потписивачи:

Милутин С. Спасић, Стојан М. Брикић, Касијан Стојишић, Васо Д. Маџаревевић, Никола Цоловић, Лука Митровић.

САСТАНАК XXIX.

у среду 21. Октобра 1870.

На овом састанку било је 105. посланика а присуствовали су и г. г. председник министарског савета министар унутрашњих послова, министар војени послова и министар просвете и црквених дела.

Видно протокол,

А. Васиљевић,

СЕКРЕТАР СКУПШТИНЕ.

ПРЕДСЕДАВАО:

Ж. Карабиберовић,

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.

број 139.

На реч председника, да је отворен састанак, присуши се послу.

БРОЈ 140.

Секретар Д. Јовановић прочита протокол од прошлог састанка, који скупштина са неким приметбама одобри.

БРОЈ 141.

На питање посланика Николе Цоловића, што се тиче оружања портиног и прикупљања војске око српских граница, одговорно је г. заступник министра иностраних послова, ово:

„Колико нам је познато, порта, у почетку овог немачко-француског рата, док се могло држати, да ће се тај рат распрострти и даље, почела се више него обично оружати, а од како се видело, да рат остаје ограничен између те две силе, не чује се да она продужава какве ванредне спреме.

Што се тиче питања да ли има какве војске око наше границе, извесно знамо, да је нема више него у обична времена.

Исто тако, што се тиче војске око Црне горе, колико дознајемо ни она се не налази у ванредном стању. Ово имамо узрока у толико више веровати, што поуздано знамо, да је расправљено спорно питање, које је због већег и малог брда постојало између порте и Црне Горе.

Овако је за сад, а наравно да околности могу то стање ствари изменути. Влада кљажеска, по дужности својој, озбиљно мотри на безбедност наше земље, па и у том смотрењу можете спокојни бити.

И скупштина би задовољна са овом изјавом г. министра.

Посланик Арса Лукић пита, у каквој је цели ста-

впо то питање посланик зајечарски; ако је вели зато, што се боји отуд какве опасности, онда се он ограђује против тога, јер Србија може с поуздањем дочекати турску војску и такав сукоб може бити опасан по Турску, а не Србију.

Посланик зајечарски, Никола Цоловић, одговори на то, да је питао само у тој цели, да дозна имали што у ствари од оних гл. сова, који се проносе и ако има, како на то гледа влада, а он зна како је народ према томе расположен.

После тога председник скупштине јави, да је на реду питање о стању свештенства, које се покренуло на прошлом састанку, и вели, да је сада влада спремна дати скупштини одговора на то питање.

Г. Министар просвете изјави да жели најпре саслушати о томе мишљење одбора.

Председник одбора, Милован Спасић, представи, како је о тој ствари већао одбор, па се сложио у томе: да скупштина препоручи влади, да за идућу скупштину сиреми предлог о побољшању стања нашег отачаственог свештенства.

Г. министар просвете, пошто саслуша мишљење одбора, одговори ово: Три су поглавита чинитеља у развиту државног живота: чиновници, свештеници и учитељи. Од тога, у којем су стању ти чинитељи, много зависи општи напредак друштвеног живота. Влада је на прошлом састанку са задовољством примила изјаву скупштине, да се побољша стање народних учитеља, а сад прихвата и мишљење одбора, да се постара о начину, којим ће се поправити стање нашег отачаственог свештенства. О свему томе поднеће влада идућој скупштини своје предлоге.

Посланик Арса Лукић примети, да је одбор још и то усвојио, да се најпре испита, како су парохије подељене, јер из тих података можда ће се видети, да се свештенству може помоћи бољом и правичнијом регулацијом парохија, а то је председник заборавио напоменути.

Секретар Јован Бошковић као извештач одбора одговори Арси Лукићу па каже, да овај одборски предлог обухвата и то што он хоће; одбор каже, да влада спрема предлог, и влада може спремити и такав предлог, да се само другчије регулишу парохије.

Затим узе реч посланик, епископ шабачки г. Мојсеј, па у подужој беседи живо представи садашње оскудно стање нашег свештенства, које заслужује, да се народ озбиљно постара о будућности његовој. Колико, вели, који народ поштује и унапређује своје свештенство, толико се цени и његово васпитање. И кад други народи толико поштују и унапређују своје свештенике, онда колико је дужан српски народ према свом свештенству, које се никад није одвајало од њега, него је увек сваку судбину делио са народом и у најтежим приликама стајало на челу народног дела. Поштујући прву и њене служитеље, ми ћемо тиме заслужити поштовање осталих просвећених народа, нарочито наше једноверне Русије, која нам у свему жели добра и напретка, па и у религиозном животу. Свршујући своју беседу, владика препоручи судбину свештенства благочестију народних посланика.

Посланици: епископ ужички г. Јанићије и епископ Неготински г. Евгеније изјавише, да у свему деле мишљење свога друга и уздају се, да ће народно пред-

ставништво обратити особиту пажњу на стање свештеништва, које по одавно потребује побољшања.

Посланик Алекса Петковић невалази да је наше свештенство у рђавом стању. Истина, вели, има и таквих који су сиромашни; али то су обично они, који вераде вако ваља и невладају се достојно своје чину. Који врше своје дужности ваљано и владају се уљудно, ти су доброг стања, њих народ поштује и награђује; ко добро ради, тај добро и пролази.

Посланик и секретар А. Васиљевић вели, кад смо одобрили плату свештеницима разних вероисповеди, па шта више неким од њих и повисили, онда не треба да будемо равнодушни према нашем отачаственом свештенству. Не треба да заборављамо оне услуге, које нам је учинило свештенство у најтеже доба нашег живота, па и сада оно чини таке услуге нашој осталој браћи, која још под туђинским јармом стење.

Посланик Коста Дмитријевић мисли, да би се нашем свештенству поболшало стање, кад би се парохије боље распоредиле и кад би општине уредно наплаћивале њнову заслугу, а да се то уради треба времена.

Председник министарства вели, да одбор и непредлаже да се сад одмах реши, него да влада отоме размисли, — па зашто се неби примило, да влада размисли и изнађе сходан начин.

Посланик Васа Мацаревић вели, да неки мисле, да свештеници боље стоје него што су, а неки опет мисле, да они стоје сасвим рђаво. По његовом мишљењу најбоље је, да се плата одреди свештеницима као и осталим чиновницима, па да се зна шта који има.

Анта Пантић мисли, да је сва невгода отуда, што су парохије рђаво подељене, јер вели има неких свештеника, који се баш тога боје да им се плата не одреди.

Председник скупштине мисли, да је ствар довољно објашњена, и да сваки увиђа да треба размислити о начину, којим ће се поправити стање нашег свештенства и да се по томе може примити оно што одбор предложи.

Скупштина усвоји предлог, да влада идућој скупштини поднесе о томе предлог.

број. 142.

После тога председник рече, да је сад на реду питање о повишници плате окружним протојереима.

Секретар Јован Бошковић, као извештач одбора јави, да се одбор у томе питању поделио на две половине; једна мисли, да треба повисити плату окружним протојерејима, јер они сад имају много више и посла и трошка него пре; а друга половина мисли, да остане као што је и досад било.

Г. министар просвете изјави да је влада склона учинити то, што је половина одбора казала, а на име, да се повиси плата протојерејима још са 50 талира.

Посланик Владимир Хаџић мисли, да треба повисити плату али укинути печате, јер због тога вели много народ пати, нарочито у зимње доба кад су рђава времена, ако се немогу баш са свим укинути ти печати, онда нека свештеници наплаћују, и протојерејима месечно шаљу.

У том смислу говораше и посланик Анта Пантић

и у примерима представи, какве невгоде трпи народ због тих печата.

Посланик Панта Срећковић вели, да сад протојереји имају много више посла него пре 30. година кад им је плата одређена; па зато треба им учинити повишницу. Што се тиче печата он мисли да их треба укинути, али за то накнаду дати. Дакле које у име канцеларијских трошкова, које због печата треба им повисити плату на сто талира.

Посланик Деспот Вучићевић, слаже се мишљењем Хаџића, да печате треба укинути због тога, што је тешко народу из даљних крајева ићи чак проти, а пристаје на то, да им се плата повиси, али онда кад се буде регулисало стање и осталом свештенству.

Посланик Драгутин Ризвић говораше о томе, како је много боље да се укину печати, а плата повиси.

Председник скупштине мисли, да треба и ту ствар уредити онда, кад се буде уређивало стање и осталом свештенству.

Посланик епископ Евгеније вели, да су печати нарочитим законом регулисани, да се они немогу укинути, а и не треба да се укину, јер је то потребна контрола над осталим свештеницима. Но вели, да сад није о томе реч, већ о томе, да се протојерејима повиси плата ради канцеларијских трошкова.

Посланик Вујица Рајчевић вели, кад сви базујете своје потребе, онда треба и ми сељани да важемо наше нужде.

Посланик Милаш Остојић Учитељевић вели, да није противан повишници плате, но да се неплаћају и недају печати, због којих народ много пати.

Посланик Сава Сретеновић неслаже се са г. Ентелијем епископом, да су печати дати ради какве коптрое, већ ради боље награде. С тога, ако се плата повиси, печати се могу увнпути.

Секретар Јован Бошковић вели, да одбор нијени мислио да се повишава плата, него да се даде по 50. талира у име канцеларијских трошкова, која су се сада доста умножили.

Посланик Арса Лукић каже, да смо пре повисили плату учитељима, па кад смо видели да им се за сад нема одкуд дати, ми смо казали, да причекају до године. Проте су много богатије од учитеља, па и они могу причекати до године, док се неуреди стање свештенства у опште.

Преседник рече, да је та ствар довољно објасњена и да се може приступити гласању, и скупштина реши, да остане као што је било, то јест, без повишце.

број. 143.

Кад се та ствар сврши, онда председник јави, да је на реду претрес предлога о министарској одговорности и позива посланике, да саслушају извештај одбора. Тада извештач одборски Сима Живковић прочита извештај, који овако гласи:

Одбор за законодавство, имао је своје састанке 15, 16 и 17. тек. месеца поради претреса предлога закона о министарској одговорности, који је 12. ов. м. поднео народној скупштини г. председник министарства, министар унутрашњи дела. На првом састанку били су само одборници, а на другом и трећем и г. преседник министарства, министар унутраш-

њих дела, који је дао одбору свестрано и подпуно обавештење, како о целом предлогу закона, тако и о свима појединостима његовим. Одбор је свршио свој посао и има част извести скупштину, да се је сагласно на сљедујуће измене и допуне поменутог предлога.

1., Члану 1-вом да се дода овај одељак:

„а у случају чл. 100. устава, поступа се по пропису чл. 103. закона о пословном реду у народној скупштини.“

Одбор је мислио, да је нужно, да овај одељак дође код овог члана зато, да би се знало, у чему се састоји одговорност у опште, која је у чл. 100. устава прописана.

2., У чл. 6-том другој врсти, после речи „Суда и“ да се умету речи „Само из.“

Уметак овај учињен је ради боље јасности, да у суд долазе, осим судија касационог и апелацијовог суда, посланици самог народа, где нетреба разумети посланике књажеве.

3., У члану 8. на свршетку четврте врсте, после речи „и“ да се дода „тројицу за изслеђујуће судије“ а изостави „једног изслеђујућег судију“, а на свршетку другог одељка дода ово: „а један од њих врши у исто време и дужности перовође.“

Измена ова учињена је зато, што ће тројица моћи боље и потпуније да исједе све што треба да се зна, и што је при сваком колегијалном суђењу нужно имати једног перовођу.

4. На послетку, да се дода један нов члан, који ће бити 26. и који ће овако гласити:

Члан 26.

„По свршеном суђењу, акта се предају на чување народној скупштини.“

На све ове измене и доцуне, пристао је г. председник министарства, министар унутрашњих дела.

Све остале чланове предлога одбор је примио онако, како их је влада поднела.

После тога, секретар Јован Бошковић, прочита први члан, а извештач одбора, прочита додатак томе члану што га је учинио одбор, а на име о министарској одговорности и за она дела 100-ти члан устава.

То даде повод подужем разговору у скупштини, у ком су учествовали многи посланици.

Посланик Касијан Стојшић учини једну приметбу о првој тачци тога члана а на име да буду 20. а не 9. посланика у одбору, који ће испитивати дело, треба ли дати под суд министра. Што је вели више људи, то ће боље ствар испитати.

Посланици: Панта Срећковић и Божа Божовић изјавише, да су против тога и наведоше своје разлоге зато.

Посланик Илија Протић вели, да се остави скупштини нека она реши, колико ће посланика доћи у тај одбор, а да се сад законом то не одређује.

Посланик Васа Маџаревић мисли, да је у интересу скупштине, да nebude много посланика у том одбору, што би министар могао лакше сазнати расположеај овог или оног скупштинара према њему, и тиме позвао се при шкартирању, и оне одбио да му суде, који су противу њега били у одбору највише.

Посланик Јован Кара-Матић вели, да се каже, да ће се тај одбор састављати од 9—21. посланика.

Ивко Остојић вели, да се каже, 9. народних и 3. владина посланика.

Посланик Арса Лукић вели, да је доста 9. посланика, а не може више бити, јер толико прописује пословни ред.

Посланик Миле Дамњановић вели, нека се остави скупштини, да она реши колико ће бити.

Председник вели, да је довољно и 9. одборника, које скупштина избере, јер вели, они само подносе своје мишљење одбору.

Посланик Сима Живковић вели, да одбор не решава, него само подноси скупштини своје мишљење, а зато није нужно умножавати број одборника.

Посланик Сима Несторовић мисли, да је најбоље, да скупштина сама према потреби одреди колики ће број бити.

Г. председник министарства вели, да се у закону не може тако неодређено говорити, него се мора регулисати и то, колико ће посланика састављати тај одбор. Он мисли, да је доста 9 посланика, које скупштина из своје средине избере.

После тога скупштина реши, да у том одбору буде 9. посланика.

Затим се поведе реч о додатку одборском и посланик Касијан Стојшић рече, да овим законом треба отворити пут, да се може предати суду сваки чиновник, који учини какво незаконито дело.

Посланик Коста Димитријевић вели, да је утолико противан овом додатку, што ненадази довољно га-

ранције у 103. члану пословнога реда, па зато не жели, да се тај члан ту споживе.

Посланик Владимир Хаџић држи, да додатак члану 103. закона о пословном реду у народној скупштини даје задовољавајућу гаранцију, пошто скупштина може изјавити неповерење министру, кад би се увидело, да он заклања чиновника у незаконном делу.

Посланик Васа Маџаревић вели, ми тражимо одговорност у најширем смислу, а необзиремо се на стање и морално и материјално административних власти. Ми не дамо, као што се ономад већина изрази, ни писару, ни пандуру, ни гроша више, а оћемо да им много веће дужности натоваримо. Ово велом, што ће министар скинути одговорност на млађе, јер се зна да он непосредно ништа не врши, а млађи опет плашећи се одговорности на случај погрешке још ће мање радити по до сад, а то ће па штету народну бити. Ако се оће строга одговорност, онда треба имати све владање чиновнике и добро их платити.

Секретар Јован Бошковић вели, да је ово питање врло важно. Овде се вели у члану првом наређује како ће се поступати, кад се министар на основу 102. члана устава даје под суд; али то није довољно, јер министар по 100. члану устава одговара и за сва своја званична дела, па треба и та одговорност да се овим законом регулише. Јер без тога могу управни чиновници чинити незаконита дела, могу нарушавати личну слободу грађанима, која је уставом гарантована, а министар да их заклања од суда, па тиме се може да обиђе и сам устав. Па с тога он мисли, да у овом закону треба одредити, шта ће се и у тим случајима радити.

Секретар А. Васиљевић вели, да је овај додатак одбора нејасан, при том и сувишан, јер се о томе говори и у пословном реду скупштинском. По његовом мишљењу, кад министар брани незаконите поступке чиновника и због тога дође у сукоб са скупштином, онда може скупштина чинити, да се такав министар укљони, ако то чини цела влада да јој се изјави неповерење. То је све што би се ту могло ставити.

Г. председник министарства вели, да скупштина нема непосредне свезе са нижим чиновницима него са министрима; она њих контролира, је су ли добро радили или нису и само њих може позвати на одговор, а не и сваког појединог чиновника.

Секретар Јован Бошковић мисли, да у случајима кад скупштина пађе, да је жалба ког грађанина уместна, а министар није хтео да му да задовољење, онда тај жалитељ има права, сам непосредно тужити суду онога који му је неправду учинио и тражити накнаду штете.

Г. председник министарства објасњава, да министар не може заклањати незаконите поступке чиновника и зато узимати на се одговорност пред скупштином. Ако је чиновник крив, он ће га дати суду, а неће за њега сам ићи на суд. Министар неће дати чиновника под суд, кад је уверен да није крив, иначе не да се ни замислити, да би ко чувао онога ко је крив на своју штету.

Касијан Стојичић вели, да је више пута говорио са похвалом о данашњем министарству, али жели имати потпуно сигурности за друге прилике.

Маријан Јаковљевић каже, да министре треба уз-

мати на одговор и за постуке чиновника, кад их он заклања, па још и ванџира.

Секретар Д. Јовановић вели, да ту неки мешају материјалну одговорност са моралном. О материјалној одговорности говори овај закон, а о моралној не говори, јер она се само састоји у изјави неповерења.

Панта Срећковић мисли, да у овом закону не може имати места одговорност чиновника, него само министра, а то двоје не треба мешати међу собом.

Г. председник министарства вели, да чиновници одговарају по кривичном закону, само што скупштина није надлежна да их оптужује.

Посланик Лазар Вулићевић вели, треба да тражимо гаранције, али не треба да тражимо оно што се не може извршити. По његовом мишљењу боље би било, да се овај закон одложи за другу скупштину, док се боље размислимо и спремимо да о њему судимо.

То мишљење прихватиле још неки посланици.

Драгутин Ризнић противан је томе, да се овај закон одлаже, јер је влада по уставу дужна да за ову скупштину поднесе закон о министарској одговорности.

Јован Кара-Матић предлаже, да се овај додаток одбора прими, јер вели са тим имамо веће гаранције.

Посланик Арса Лукић пита, шта се разуме кад се каже у овом закону „повреда устава?“ Разуме ли се ту вели он све оно што устав гарантира грађанину српском?

Г. председник министарства објасни, да се разуме све оно, што устав гарантира као основно право.

Арса Лукић каже, по члану 105. устава, сваки чиновник одговара за своја дела, па кад он повреди

устав, а министар забрани његово давање под суд, онда и министар вређа устав и долази под суд.

Милан Ђирковић налази, да је боље тај закон отложити, него решити штогод што неби ваљало.

Павле Грковић вели, да су сви одборници пристали, да овај додаток буде тако удешен, јер другачије се није могло казати, а на то је вели и влада пристала. По његовом мишљењу не треба никако овај закон одлагати; боље је ма какав имати.

Панта Антић противан је томе додатку, јер кад би се он примио, онда вели скупштина не би ништа друго радла, него расправљала приватне жалбе.

Милан Стојић-Учитељевић предлаже, да се гласа за тај додаток одбора, јер је вели доста било разговора.

Д. Милојековић мисли, да је овај додаток сувишан и да му није место у овом закону; па зато да га треба изоставити.

Извештач одбора Симе Живковић одговара Антићу, па каже, да поједине мале ствари неће скупштина ни расправљати, али скуп многих таквих ствари побудиће скупштину да тражи о том рачуна од надлежног министра.

Председник скупштине вели, што се неки плаше, да ће тај додаток незгодан бити за министра — то нема места, министри имају довољно гаранције; него је питање, имали народ? Ако се вели онај чиновник кога је незаконита дела министар замањао, не може дати под суд, па онда кад се министру за то изјави неповерење, онда ту нема потпуне сигурности. Министар је истина нао и то је за њега казна, што је заклањао незаконитост, али ко ће накнадити штету

ономе, коме је чиновник незаконитим поступком учинио, над се он не може давати под суд.

Г. председник министарства одговори на то, да ће таког чиновника дати под суд нови министар, ако није стари, и таковим начином опет постићи ће се оно што се жели.

После тога скупштина прими први члан са додатком одборским.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12 часова и идући састанак би заказан после подне у три сата.

Председник Скупштине

Ж. Карабиберовић

Секретар :

А. Васиљевић

Опумоћени подписници.

Стојан М. Бркић, Никола Цоловић, Касијан П. Стојинић, Васо Д. Маџаревић, Лука Митровић, Милут. С. Спасић.

САСТАНАК XXX.

У среду 21. Октобра после подне,

На овом састанку било је 102 посланика, а присуствовали су и Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар финансије и војени.

Председавао :

Ж. Карабиберовић,

Секретар :

А. Васиљевић.

Број 144.

Председник отвори састанак и рече да настави претрес закона о министарској одговорности, па на-

реди, да секретар Јован Бошковић чита предлог владин, а извештач Г. Сима Живковић примедбе одбора.

Члан 2. 3. и 4. усвоји скупштина по предлогу владином, а члан 5 са одборском приметбом.

Код члана 6. прочита се одборска приметба да се за судије министру не узимају из скупштине владини посланици.

Скупштина усвоји ту примедбу.

Посланик П. Срећковић мисли, да нетреба узимати ни апелационе судије, јер су то вели нижи чиновници, па неће бити самостални у суђењу.

Извештач одборски С. Живковић вели, да је о томе било говора и у одбору, али са свим независних људи не може се паћи ни у другом надлежатељству, па зато су опет најсигурније судије апелације.

Г. председник министарства рече, да нема таквих људи, који су равнодушни према свему, а и кад би било, баш такви људи ни су ни за какав посао. Апелационе судије немају никакве непосредне везе са министрима и они су после касационих судија најзавишенији.

Скупштина прими тај чл. 6. по предлогу владином.

Члан 7. прими скупштина по предлогу, а члан 8. са одборском приметбом.

Члан 9. усвоји по предлогу, код члана 10. примети Јован Бошковић, да судије полажу заклетву пред свећеником а не архидјерејима, јер вели, над народна скупштина полаже заклетву пред свећеником, овда зашто неби и те судије; но скупштина усвоји тај члан по предлогу.

Чланови 11. 12. 13. 14. и 15. усвоји скупштина по предлогу.

Код члана 16. примети Јован Бошковић да је доста за осуду половина гласова и један више.

На то одговори извештач одборски, да ове судије не суде по довазвма, него по своме нахођењу, па зато треба да их је више једног мишљења.

Скупштина реши, да тај члан 16. остане као што је у предлогу.

Све остале чланове од 17. до 25. скупштина усвоји по предлогу.

Одбор је додао на крају и још један нов члан, који би био 26. и скупштина одобри тај члан и тако се усвоји овај закон са 26 члана.

Пошто се сврши закон^о министарској одговорности, онда председник јави, да је на реду предлог закона о уређењу земљеделске школе и позва посланике да саслушају извештај одбора.

Посланик Јован Валента као извештач одбора прочита извештај, који овако гласи:

Народној скупштини.

Одбор финансијски има част поднети народној скупштини своје извешће о предлогу закона „о установљењу земљеделске школе.“

Односно овог наслова предаже одбор да се каже: „о установљењу земљеделске и шумарске школе.“

У члану 1. да се каже „установљава се земљеделско-шумарска школа“ и затим да се речи: „сходном науком да буду добри и ваљани“ и „повећих“ изоставе и ово сада овако замени „у којој ће се младићи потребном науком и практичним радом спремати за земљеделце и управитеље пољских добара и шума.“

Члан 3. да се овако прекроји: „земљеделско-шу-

марска школа стоји под врховним надзором министра финансије, а под непосредном управом свог управитеља.“

У члану 4. да се у првој речи каже место „управитеље“ „управитеља.“

У члану 5. да се дода „земљеделско-шумарској“.

У члану 7. одбор је из важних узрока променио године и ставио од 15—20.

У члану 8., где се каже „у овој школи под III. 2., Ботаника са физиологијом биљака“ да се то изостави, јер је то веома пространа наука и зато да се замени овако „Ботаника са нарочитим обзиром на земљеделство и шумарство. Под III. 3. Зоологија са обзиром и т. д.; да се избаци „инсектологију шумарску и пољско-привредну и да се замени овако „зоологија с обзиром на животиње штетне пољу и шуми.“ На крају да се дода један нов предмет и то под 9. „један стран језик“, из истих побуђења као код учитељске школе.

У члану 11. на крају да се дода „по нашем отацству.“

Код члана 14. примећено је, да се накнадно ово исто наређење дода и за учитељску школу.

Члану 15. на крају првог одељка иза речи „буџетом“ да се дода; „по образцу као код учитељске школе“ т. ј. да буде једнака плата професорима учитељске и земљеделско-шумарске школе.

Одбор је био ради саветовања при овом претресу позвао подиредседника г. Ј. Панчића и на послетку има одбор и то приметити, да је владин заступник пристао на све ове измене или допуне.

Пре него што се приступило претресу тога предлога, запита посланик С. Живковић, на коју се целъ установљава та школа, да ли зато, да се у њој обучавају сеоска деца и спремају за земљоделце, или зато, да се у њој спремају чиновници?

Извештач одбора вели, да се поглавито установљава зато, да спреми ваљане људе за економе и шумаре, у чему је већ одавна прека потреба. Било је вели о томе питања и у одбору и г. министар је тако објаснио. Лазар Вуличевић вели: Ако из те школе неће изlazити радници него чиновници, онда је он са свим против те школе.

Г. председник министарства вели, да ће се у тој школи поглавито спремати ваљани земљоделци и шумари, а по потреби може влада узимати од њих и за чиновнике, т. ј. за окружне и среске економе и шумаре.

Б. Малетић вели, да је ова школа потребна као и учитељска, али је опет неможемо одобрити док несазнамо шта ће она да кошта. Треба, вели, најпре направити рачун, који ће по његовом мишљењу изпети око 1 милијун гроша.

П. Срећковић противан је установљењу ове школе, јер вели, да она овако као што се хоће да установи неће спремити ни ваљане чиновнике, ни ваљане сеоске раднике.

Арса Лукић вели, да су све скупштине народне тражиле економе и шумаре, али таквих људи неможе бити док се неустанови та школа, која ће их спремити. Неможе бити такве школе, у којој ће се цео народ учити него је нама потребна школа, да нам

спреми потребан број економа и шумара, који ће временом учити и сав народ.

Драгутин Развић каже, да су скупштине тражиле школу, у којој ће се спремати ваљани земљоделци, а не само економи и шумари као што Арсо каже, па зато је и он противан да се та школа за економе и шумаре установљава.

Павле Радивојевић вели, да је народ о свакој скупштини питао, имали што да се о народу сеоском ради, и његовом напредку, па сад кад је влада поднела предлог да се наша земљоделска струка унапреди, онда се он чуди како неки мисле да се одбацу тај предлог, који је народ једва дочекао, он предлаже, да се тај предлог без поговора прими.

Анта Пантић вели, ако се у ту школу небуду примали деца из основних школа него из 4. разреда гимназије као што се у предлогу каже, онда неће нико доћи у ту школу.

М. Спасић у подужој беседи разложи, како је таква школа потребна и како се та потреба давно увиђала, али је влада тек сад у стању да ту потребу намирн и установи школу, која ће нам спремити довољан број економа и шумара, а тако исто и учитеље за ниже или основне земљоделске школе.

Радоња Недић вели, да је и он свршио земљоделску школу, па из искуства зна, да се деца из основних школа могу у тој школи научити како треба обрађивати земљу, али пошто ће та школа бити за учитеље народне, то је он за предлог као што је.

Касијан Стојинић вели, да се та школа одложи до године док видимо имамо ли пара, колико нам за

ту школу треба. У том смислу говораше и Милан Стојаћ.

Јован Бошковић вели, да новаца за ту цел има, јер нам је то на прошлом састанку и сам министар казао. Он мисли, да је за сад баш таква школа потребна, јер треба најпре да имамо учитеље, који ће учити народ.

Још се чуше гласови неких посланика да не треба таква школа, која ће чиновнике давати.

Арса Лукић примети на то, да овој школи може бити противан само онај, који неразумне праве интересе своје земље или који немисли напредка народу своме.

После тога узе реч г. министар просвете на објасни значај ове школе и какве практичне користи може од ње очекивати наш народ, који се поглавито земљоделијем занима. Немојте се вели бојати да неће бити пара, јер влада се побринула за ту школу; она ће се издржавати из школског фонда.

Скупштина прими тај предлог у опште и рече, да се приступи претресу појединих чланака. Но како је већ доцван било, то се претрес одложи до сутра.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 6 часова увече а идући састанак би заказан сутра у 8 часова.

Председник скупштине

Ж. Карабиберовић.

Секретар

А. Васиљевић.

Опуномоћени посланици.

Стојан М. Вркић, Луко Митровић, Никола Цоловић, Милут. С. Спасић, Васо Д. Мацаровић, Касијан А. Стојишић.

САСТАНАК XXXI.

у Крагујевцу 22. Октобра 1870 год.

На овом састанку било је 105 посланика, а присуствовали су г. председник министарства и гг. министри војени, финансије и правде-

Председавао

Јосиф Панчић подпредседник.

Води протокол

Секретар

Јован Бошковић.

БРОЈ. 145.

Подпредседник скупштине јави, да је председник скупштине болестан, и да ће га он на основу закона о пословном реду у народној скупштини у дужности заступати.

А за овим рече да је састанак отворен.

БРОЈ. 146.

Посланик Вујица Рајчевић јавља да је посланик Живко Обрадовић из окр. пожаревачког болестан.

БРОЈ. 147.

И скупштина ово узе в знању.

Секретар А. Васиљевић чита предлоге, које је поднео народној скупштини г. министар финансије, и ова предлози гласе и то:

1. О томе како ће се избацити из течаја у Србији старе аустријске бакарне монете;

2. Да се одобри коначан рачун о ковању српског бакарног новца.

3. Да се протумаче неки прописи закона односно пензионирања чиновника;

4. Да се неким општинама могу уступити нева државна добра по процени вештака.

Подпредседник скупштине извести скупштину да ће ове предлоге предати на испитивање одбору за финансијско законодавство.

број. 148.

Секретар М. Прокић чита протокол од 26. скупштинског састанка, и пошто се исти протокол прочита, скупштина га усвоји.

број. 149.

Председник министарског савета предаде скупштинском председништву указ намесника књажевског достојанства, којим се он овлашћује да поднесе скупштини предлог закона, по коме се министру унутрашњих дела даје овлашћење да може по потреби таксе на просте депеше телеграфске од 5. гр. цар. сиустити на 2 гр. и 20 п. цар., а у исти цар предаде и сам предлог закона.

Секретар А. Васиљевић прочита најпре указ, а за овим и сам предлог закона.

Г. председник министарства рече, да му је ово овлашћење с тога нужно што има изгледа, да ће се у међународним одношајима нашим са страним земљама моћи таксе телеграфске у нашу корист смањити.

Арсо Лукић изјављује жељу да се влада постара да се тако исто и поштанска такса смањи.

Милан Стојић пита хоће ли то смањивање таксе телеграфске важити за Србију или не?

Г. председник министарства на ово одговори, да ће важити за сву Србију.

Многи од посланика захтевају да се овај предлог закона неупућује у одбор, но да се одма сад у скупштини реши да се прима, пошто је ствар јасна.

Подпредседник скупштине стави овај предлог на решење и скупштина закључи: да се овај предлог неупућује у одбор, него да се прими онако, како је од владе поднешен.

број. 150.

Г. министар финансије изјави: да ће да одговори

на питање, које му је посланик Арсо Лукић 17. Новембра т. г. учинио.

Тај одговор гласи овако:

Између наше државе и дунавског паробродског друштва, које нашом обалом Саве и Дунава обдржава саобраћај, непостоји никакав уговор.

Но постоји закон од 25. Јуна 1860. год. (Збор. XII. стр. 90), по коме наша држава даје страним паробродским друштвима без разлике, која возе нашом обалом, на привремено уживање и бесплатно потребна места за станице.

Даљих никаквих наређења у погледу радње страних паробродских друштва дуж наше обале нема.

То ради чисто као приватни предузимач.

Дунавско паробродско друштво обратило се влади још пре две године дана са захтевањем, да му се уступе извесни повећи простори на нашој обали Саве и Дунава, те да може на истима подићи сталне станице и друге повеће зграде. Влада је мислила, да би се могле тражене повластице реченом друштву дати једним уговором између наше државе и истог друштва, којим би се узјамни правни одношаји тачно определили и у једно правично осигурали интереси нашег трговачког света.

У овом смислу вођени су с тим друштвом преговори и од стране владе састављен је и друштву саопштен пројект уговора; но друштво до данас не даде на то свој коначни одговор.

Посланик Арсо Лукић рече, да је задовољан са одговором; јер вели да је влада наша на томе радила; но при свем том жели да влада продужи на ово-

ме и даље радити, а нарочито да настане да паробродска друштва, која нашом обалом плове, морају своја правила на српском језику имати, како би наши људа звани под којим условом предају им своје еспане ради преноса, а не да та друштва кинџе наше људе, као што су досад чинила, а ови немајући друштвена правила на српском језику, незнају да имају права исто друштво за накнаду тражити или не?

Министар финансије и сам признаје незгоде, које предговорник наводи, а држи да би и већи незгода било, да није ових друштва; наводи како је пређе мучно било вада се сувим морало путовати и еспани преносити, па вели да би се свему овом најлакше помогао кад би се српско паробродско друштво установило, и влада би исто друштво за цело по могућству подпомогла.

Посланици Никола Јовановић и Коста Дмитријевић подпомажу посланика А. Лукића.

Скупштина одлучи да се пређе на дневни ред.

За овим посланик Јован Валента предложи, да скупштина и после подне до 7 сати у вече ради; јер
вол. 151.

вели нећемо моћи за дуго посао свршити.

Овај се предлог усвоји и министар правде рече, да ће да одговори на питање, које му је учинио посланик Павле Радивојевић на XX. скупштинском састанку.

Министар вели да је се он старао, те да сходно уставу овогодишњој скупштини поднесе предлог закона о пороти. У тој је цијели у Марту месецу ове године саставио комисију и препоручио јој да изради предлог закона о пороти, она је тај посао предузела и свршила, а он је тај предлог предао на оцену др-

жавном савету; но како је државни савет, као што ће се и скупштина из писма саветског, које ће се прочитати, моћи уверити, нашао да овакав предлог закона о пороти не би могао одговорити оној цијели за коју би се имао издати, — то и он саглашавајући се са миљењем савета, држи да ће бити боље, да се о овако важном питању, а у интересу целог народа, боље размисли. Идућој скупштини поднеће се предлог закона о пороти, а из ових узрока није се могао предлог ово-годишњој скупштини поднети на решење. А по овом секретар, Д. Јовановић прочита писмо државног савета.

Посланик Павле Радивојевић изјави да је задовољан са одговором г. министра, и разлосима савета, па вели да се нада да ће влада постарати се да се што пре овај предлог законски изради.

Посланик Гајо Поповић заиска реч, па благодарећи влади што је се потрудила, те је околико предлога законски ово-годишњој скупштини поднела, предлаже да се ово-годишња скупштина закључи, јер је се вели Митров дан прикучио, па сви посланици народни, имају својих домаћих послова да свршују, а што се свршити не може, оно ће се вели до године продужити.

Пошто се зна да ће се скупштина кроз који дан закључити, то се пређе на дневни ред.

Председник рече да је на реду да се продужи претресање закона о устројству земљедјелске школе. Нареди да секретар Д. Јовановић чита поједине чланове поменутог предлога закона, а известилац одбора Ј. Валента да саопшти скупштини приметбе одборске.

Наслов овог закона и чл. 1. истог закона прими скупштина са приметбом одборском.

Чл. 2. скупштина усвоји по предлогу владину.

Чл. 3. прими се са приметбом одборском. Чл. 4. усвоји скупштина по предлогу владе. Чл. 5. прима се са одборском приметбом.

Око чл. 6-ог поведе се реч. Посланик К. Димитријевић тражи да се у ову школу примају ученици из IV. разреда основне школе; наводи да они ученици, који сврше IV. разр. гимназије на реалке, на дођу у ову школу, неће после да се занимају земљеделијем, него хоће да буду господа.

Посланик М. Трифунац каже, ово је школа, која ће нам давати учитеље за земљеделске школе. Посланик Срећковић разложи да по оваком предлогу закона о уређењу ове школе неће она моћи одговорити оној цјели рад које се установљава; он мисли да би боље било, да се у ову школу примају ученици, који су четири разреда основне школе свршили.

Посланик Д. Ризнић пита, да ли ће се у ову школу примати ученици, који би хтели ванредно науке у овој школи изучавати.

Министар финансије одговори да је о томе наређено у чл. 9. овог предлога и по томе може сваки, који жели у овој школи ванредно науке слушати.

По овоме скупштина усвоји овај члан по предлогу владину.

Чл. 7. прима се са одборском приметбом.

Код чл. 8. посланик Јанко Јовановић примети да у овом члану није прописано да ће се у овој школи учити наука христијанска, а он држи да је то потребно. У овоме подпомаже га и г. епископ Евгеније.

Министар финансије вели, ово је случајно заборављено ставити; најави да пристаје да се овај предлог у закону дода.

Скупштина усвоји овај чл. 8. с исправком одбора, но јоште с тим да се и наука христијанска у овој школи ученицима предаје.

Код чл. 9. г. Малетић пита: хоће ли ученици ове школе полагати испите, или ће им се и без испита служба давати.

Г. министар одговори што се тиче полагања испита, то ће се особено прописати, а што се тиче службе, влада се у овом закону ником не обвезује службу давати.

Чл. 10. прима се по предлогу одбора.

Чл. 11. усвоји скупштина са одборском приметбом.

Чл. 12. прима се по предлогу владином.

Код чл. 13. примети посланик Симо Живковић, да би требало после речи „ове школе“ додати још ово: као и све оно што се односи на ред и дисциплину.

Г. министар финансије рече, да он нема ништа противу тога, и према овоме учини се нужна исправка, и тако овај члан гласи ће овако:

„Члан. 13.

Дужност управитеља, професора (суплента) и других званичника ове школе прописаће министар финансије. Он ће прописати и правила о томе, како ће се испити полагати, и како ће се унутрашњи поредак у заводу обдржавати.“

Исто тако код чл. 14. посланик Малетић вели, да је благодјејање ученицима ове школе непотребно с тога, што ће они у овом заводу имати све што им

је потребно и ово благодјејање ишло би им само на руку да се уче раскоштву. У овоме подпомажу Малетића посланици Коста Димитријевић и Маринко Радовановић.

Скупштина усвоји чл. 14. по предлогу владе, а што се тиче благодјејања вађе да је непотребно. Зато се из предлога и изостави.

Чл. 15. прими скупштина по приметби одбора, а чл. 16. по предлогу владину.

На послетку посланик Малетић рече, да би он желео, да професори са својим фамилијама не живе у једној истој згради, у којој су учиници ове школе.

Подпредседник скупштине даде одмора на $\frac{1}{2}$ сата.

А по овоме одмору подпредседник рече да је на реду предлог закона о допуни §. 298. грађ. закона и нареди те известилац одбора законодавног г. Мацаревевић прочита извештај одборски, који овако гласи :

Одбор за законодавство прегледао је свестрано предлог владин, којим се тражи допуна §. 298. гр.зак. што је нејасан и вањао је: да је смисао овог §. јасан и да му као јасном није нужна допуна, по објаснење.

Није нужна допуна што је она ново наређење законско и сљедује само у случајевима гди је закон неподпун, а овде тог случаја нема.

број. 152.

А објаснење нужно је што је већина у суду касацијоном почела од пре годину дана другојачије разумевати овај §., а суд касацијони даје упутства нижим судовима како се има разумети који смисао закона, те би зато незгодно било оставити и даље да се другчије ради по што закон прописује.

Да је закон о ком је реч јасан види се и из миљења државног савета, које је у предлогу и које гласи: „прописи грађанског закона и његове допуне које о питању овом постоје, довољно су јасне и непотребују никаквог објаснења. По §. 292. гр. зак. свако непокретно добро при промени господара треба да се код окр. суда у баштинске књиге на новог господара упише, а по §. 298. истог зак. господар каквог непокретног добра постаје онај, који се пре у јавне књиге на исто добро убаштини, из чега сљедује да се само уписом у баштинске књиге постаје сопствеником каквог добра непокретног, а сам уговор о продаји каквог добра још није довољан нити је ствар тиме свршена, јер уговор даје купцу права само према продавцу, али га господаром добра према трећем још неправилно допде, докле се пренос у баштинске књиге неведе. Но како код нас нису уведене књиге баштинске, то је законским решењем од 15. Априла и 13. Јула 1850. год. прописано, да се за време докле се и код нас баштинске књиге неведу упис у исте замени судским потврђењем тапије. И тако два три законска наређења укупно постављају то правило да само онај који добије судом потврђену тапију на како добро постаје сопствеником тог добра по §. 292. грађ. зак. од дана потврђења тапије, због тога и постоји код првостепених судова правило да никакву тапију непотврђују оног истог дана кад им се поднесе, док невиде оћели се истог дана пријавити каква прибележка или интабулација“.

Ово миљење савета усвојио је одбор подпуну.

Како пак у предлогу владином има трећа тачка којом се хоће да допуни § 298. грађ. зак. и учини

изјатије од горњег правила онде гди се докаже да је повериоц знао за продају имања, па опет дао зајам и нитабулацију ставио, одбор је и о овоме дуго мислио и већина одбора са пристанком г. министра правде сагласи се: да би одвећ добро било да се ова допуна прими кад неби знала из више случајева како се често може доказати сведоцима и оно што никако неостоји, а пошто се то зна, онда ради одржања кредита, без кога ниједна земља неможе напредовати, и да се избегну многе злоупотребе, које одклонити прва је брига сваког законодавства, већина одборска, велим, сагласна је, да се одбије ова допуна, што нема иначе начина да се повериоци осигурати могу, а мањина њих четворице да се прими.

Имале су се на уму све тешкоће које се морају претрпети ради потврђења тапције судом окружним и да многи немају тапције овако потврђене од имања свог, које имање држе више година, па је ипак одбијена трећа тачка предлога што већина одборска мисли да је свакојако боље, да се нештети онај који је све по закону испунио, те тако није крив ни најмање, во онај, који није испунио, и који је том кривицом својом сам узрок штети својој.

Одвојено миљење:

Познато је свакоме, да су се у наш грађ. законик, који је издат 1844. год. увукла нека наређења, која још нису била за нас. Следство тога било је, те је исти наш грађански законик непрестано објашњаван, допуњаван и измењиван тако, да му је ретко који § остао недирнут. Између наређења, која нису била за нас према нашем развјетку јесте и то: што

је у § 292. казано да се непокретне ствари у баштинске књиге уводе, и да се при свакој промени господара мора на новог баштеника исто непокретно добро пренети и уписати. Сваки од нас добро зна да је 1844. редак био човек и по варошима, који је знао да пише и да чита, и да се тада није могло да уведе у живот ово наређење §. 292. Од 1844. до Априла 1850. није ништа било наређено по овој ствари, и народ је куповао и продавао непокретна имања по усвојеном обичају пред људма. У априлу изашао је један таван закон, који говорећи опет о баштинским књигама и њиховој важности, и наређујући да се пренос добара у баштинске књиге заводи, наређивао је, да се сваки обезбедителним писмом т. ј. уредном тапцијом снабде. Нејасност и овог наређења и несвојственост закона, нису нашли никаква одзива у правној свести народа, који држи да потврђење куповине и од стране кметова вреди, као да је и код окр. суда учињено, и да се законом неможе нико учинити да је господар каквог непокретног добра, које је другоме пред људма продао, особито кад ту куповину и сам продавац признаје и да нико неможе прибелешком и нитабулацијом притиснути оно добро, које је какав грађанин Српски поштеним и савестним путем прибавио, макар да није испунио само неку закону форму. На основу овога нема у Србији ни 50 хиљада људи, који имају тапцију окружним судом потврђену на ова добра, која су сами купили; остали или немају никаквих тапција, или су им тапције потврђене примирителним судом. Кад би се дакле примила допуна § 298., коју је влада предложила, ми се бојимо да се нествори пут злоупотребама, које би

врло штетне биле по већи део нашег народа, па једно зато, а друго што нам се чини, да су много јачи закони разлози већине у касацијоном суду, то смо мњења да се усвоји мишљење у касацијоном суду, т. ј. да се куповина и својина може доказивати и сведоцима; влада пак да се постара, да се према нашем стању и могућности уведу баштинске књиге, те да се наредба § 292. зак. грађ. uvede у живот. Ово убаштинење да се изврши, за 4 године.“

Пошто се прочита извештај секретар А. Васиљевић прочита предлог владин. Министар правде узне реч и разложи како је ово питање врло важно, наведе како је савет нашао да је овај § 298. грађан. закона јасан, но при свем том он је сматрао за дужност да ово питање изнесе на решење народној скупштини.

Посланик Сима Несторовић изјави да се он потпуно слаже са мњењем мањине одбора; он вели: ја нисам чуо да је који интабулант због куповине оштећен, а знам да су купци због позније стављаних интабулација упропашћивани.

Предлаже да тапје по селима потврђују општински судови, а по варошима окружни, и да је преча куповина с тапјом од позније стављене интабулације.

Посланик Анта Пантић каже, што државни савет наводи да је закон јасан, то нестоји, јер да је закон јасан неби касацијони суд могао онаке разлоге издати, он се вели слаже са мњењем већине касацијоног суда и с мњењем посланика С. Несторовића.

Посланик Тоша Мирковић вели, скупштина је сада законодавна власт па зато што је досад било, било

а од сад да гледамо те да наредимо како ће за народ бити боље.

Посланик Димитрије Миловановић говори о томе како он зна да су појединим људма судови одузимали имања, која су пре 15 година купили, и за све то време уживали само зато, што нису имали тапје окружним судом потврђене.

Он је мњења да се тапје општинским судом потврђују и да је таква куповина преча од интабулације.

Посланик и секретар Д. Јовановић говори о важности овог предмета и да закон о томе није јасан као што се то представља од стране одбора, а примечава и противу објаснења и допуне, коју г. министар подноси, што су вели то споредна питања а не главна; а да би се могла та споредна питања расправити као што треба, ваља да се реши главна ствар, а то је како и на који начин купац постаје господаром купљеног имања; па кад се то реши онда су по себи решена и сва споредна питања не само о интабулацији него и о другим стварним правима, као што су службепости, права уживања и обитавања. А да од решења главног предмета зависе и споредни, то се позва на §. 29. и 413. грађ. зак.

За тим пређе на разлагање о уговорима у опште и поименце о куповини непокретних добара, и напомену како код нас нема баштинских књига, које утврђују купца у господарству непокретног имања; и како је законодавство 1856. год. тапју поставило на место баштинских књига.

Потом разложи шта су баштинске књиге, а шта су тапје, и како ове одговарају баштинским књигама, нити опет служе јавном кредиту већ служе за

доказ само измеђ купца и продавца, па закључи да не треба давати тапцијама ону важност, коју имају баштинске књиге. И по томе да треба куповину непокретног имања до установљења баштинских књига поднети под општа правила закона, који и за друге куповине вреди.

По томе разлога, како предложено објашњење ако би се нешто од скупштине примило, није поднито и јасно и показа у чему се има поправити.

Посланик В. Маџаревић брани предлог одбора, доказује да је немогуће да тапције потврђују општински судови с тога што суд који потврђује тапције треба да води и интабулационе књиге, а зато још нису наши општински судови; вели да би се на овај начин кредит у нашем народу убио кад интабулација неби важила, па наводи и примере којима потврђује своје напоре у овој ствари.

Посланик Барлов побија говор посланика Д. Јовановића, па наводи да се продаја непокретног имања сматра за извршну тек онда кад се тапција окр. судом потврди. Док се ово не учини дотле није продаја извршена, и по томе је интабулација преча од куповине; он вели да је закон јасан и да непотребује никаква објашњења, па с тога је за предлог већине одбора.

Посланик и секретар Милош Прокић вели, да се слаже са мишљењем г. Барлова, па јоште и ово додаје да пренос покретности бива предајом, а пренос непокретности судски потврђеном тапцијом.

Дале вели општински судови нису у стању тапције потврђивати због интабулација постојећих на продатом добру.

Што неки посланици мисле да општински судови могу потврђивати тапције без да им зато сметају интабулације при окр. суду постојеће и то по томе да се могу у дужност поставити купцу да донесе општинском суду уверење од окр. суда о постојећим теретима, он држи да ово неће нимало олакшати посао овај, јер кад продавац до суда дође, да узме уверење о терету, он може место тога предложити суду да му тапцију и потврди, па је тиме све свршио. Поради олакшице при потврђењу тапција, он мисли да треба предложити влади, да ова допуни § 513. тач. 6. грађ. пост. судског тако, да онај, који на своје имање жели имати судску тапцију, неплаћа за то прописну таксу почем ту нема никаквог преноса, већ се сопственик имајућег добра утврђује у господарству судски потврђеном тапцијом.

Посланик Теофило Сандић чуђи се зашто је нужно да се тапције окр. судом потврђују, кад без потврде општинског суда неће тапцију да потврди ни среска власт, ни окр. суд, него пошто општински суд потврди тапцију и среска власт и окр. судови на основу потврде општинског суда стављају своје потврде. Он држи да би најбоље било да општински суд набави један протокол, који да се окружном или среском влашћу потврди, па у тај протокол да се уведе потврђења тапција. На овај би се начин, вели, имало довољно сигурности за зајмове и народу би се олакшало.

Маринко Радовановић поднито се слаже са мишљењем г. посланика Д. Јовановића.

Посланик Алекса Петровић изјави: да он сматра да је јача ранија куповина од интабулације доцније

стављене; али при свем том саглашава се са предлогом посланика Сандића.

Како је већ прошло подне, то подпредседник закључи овај састанак и заказа састанак у три сата после подне да се претресаве овог предмета продужи.

ЗА ПРЕДСЕДНИКА СКУПШТИНЕ
ПОДПРЕДСЕДНИК

Др. Ј. Панчић с. р.

СЕКРЕТАР

Јован Бошковић с. р.

Опуномоћени потписника.

Стојан М. Бркић, Васа Мадаревић, Никола Цоловић, Касијан А. Стојинић, Лука Митровић, Милутин С. Спасић.

САСТАНАК XXXII.

У Београду 22. Октобра 1870 год.

На овом састанку било је 103 посланика, а присуствовали су г. председник министарског савета и г. министри: војени и правде.

ПРЕДСЕДАО

ПОДПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ,
Др. Јосиф Панчић.

Видно протокол
СЕКРЕТАР:

Јован Бошковић.

број. 153.

Подпредседник скупштине изјави, да је састанак отворен.

број. 154.

Г. министар правде рече, да влада поднешени предлог закона о допуни §. 298. грађан. закона узима натраг.

А за овим исти г. министар предаде скупштини нов предлог о измени тачке 6. §. 513. грађ. постуи. судског. Овај предлог прочита секретар скупштине Д. Јовановић и он гласи овако:

§. 513. тачка 6.

За потврђење тапије један на сто. Ову ће таксу плаћати купац непокретног добра. Но онај који не преноси имање на другог, већ на себе, неће плаћати ову таксу.*

Г. министар рече: до сад су наши грађани избегавали водити тапије на своје име с тога, што је велика такса била, а сад се овим предлогом хоће такса да укине, вако би се нашим грађанима олакшало да могу тапије на своје име узети.

Скупштина закључи: да се овај предлог г. министра правде усвоји, и да се неупућује у одбор.

број. 155.

Председник скупштине јави, да ће састанак скупштински бити тајан.

У овом састанку поднео је г. министар војени скупштини извештај по својој струци,

И скупштина се с извештајем г. министра војеног подпуно задовољи.

број. 156.

Пошто је ово свршено подпредседник скупштине рече, да је састанак јаван, и да је на реду предлог измена и допуна закона о устројству војске.

Извештац одбора Јован Бошковић прочита извешће одбора, воје овако гласи:

Народној скупштини!

Одбор који је народном скупштином одређен да прегледа предлог измена и допуна закона о устројства војске нашао је: да се исти предлог у начелу прими.

Код појединих пар §§-а учинио је ове примедбе.
§. 5. који је погрешно предложен, да се укине, — да остане и даље, по да овако гласи:

Војници стајаће војске служе три године.

Даље у §. 39. одбор је нашао за сходно, да се после броја 9, а под бр. 10., дода генерал.

Замена §. 95. погрешњом штампарском није изложена како треба, а треба овако да гласи:

Народни војници позивају се на војену службу само преко полнајних власти, они подпадају и т. д. како и у предлогу стоји.

У §. 96. под а., а после речи власт, да се дода: у овим случајима.

Под б., а после речи, а војеним оружјем да се каже, а војеним државним оружјем.

Под в., речи избегавање службе, да се замени и допуни овако: уклањање од службе без оправдања.

б. Одељак под г. да се измени, па да гласи овако:

Кад присвајају себи војену власт у злој намери, и ненадлежно врше какву службу у име власти.

8. Одељак под е., да се допуни па да овако гласи:

Кад се доваже, да је намерно повредио службене ствари.

У 9. Одељку под ж., да се реч *метеже* замени са речи *побуне*, а после речи *пређу са каже*, пређу са државним оружјем, и реч *метежника* замени са реч *побуњеника*.

И код замене §. 60. да се на првом месту стави генерал с платом од 24.000 гроша пореских.

У Крагујевцу 20. Октобра 1870 год.

Председник одбора:

С. Сретеновић.

Известилац:

Јован Бошковић.

Одборници: Милан Чедић, Јанићџе Пешић, Теодосије Миловановић, Тодор Ракић, Вуле Поповић, Живан Милошевић, Димитрије Јеротијевић, Ђ. Малетић, Илија Вишић, Крста Стефановић, Милосав Трифунац, Марко Илић, Милош Благојевић, Игњат Лукић.

За овим секретар Васиљевић прочита предлог владин. А по овоме приступи се читању појединих §§-а.

§. 3. прими скупштина по предлогу владином.

Замена §. 5., који је у предлогу погрешно стављен био, да се укине, по примедби одбора да и даље остане.

Посланик Валента тражи, да се узакони да војници служе само једну годину, ако пристану, да се о свом трошку одевају и ране.

Но пошто г. министар војени објасни, да је ово за сада немогуће и скупштина усвоји овај члан по предлогу.

§. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. и 27. скупштина усвоји да се укину.

Известилац одбора Јован Бошковић узео реч на разлоги како је одбор нашао за сходно да се у § 39. после броја 9. а под бр. 10. дода генерал.

Он наведе и побуде које су одбор руководиле да ову допуну учини.

Скупштина ово усвоји.

§. 42. скупштина усвоји по предлогу, а §§. 45 и 46. да се укину.

Код §. 50. посланик В. Маџаревић каже: да није овоме противан, ал примети, да се тим осталом чиновништву грађанског реда чини неправда, па је мњења да се ово благодејање и на остало чиновништво распростре.

Г. министар поставља разлику између практиканта и војника и пошто ову ствар објасни скупштина усвоји, да овај члан остане по предлогу владиног.

О §. 63. поведе се реч и посланик С. Бркић тражи да се сви чиновници и у мирном времену узимају у народну војску, а не само у време рата.

Посланик В. Маџаревић вели: да је то немогуће, јер он као старешина суда не може своје млађе пуштати да на учење војено, а на уштрб званичних послова иду.

Посланик и секретар А. Васиљевић држи да чиновници нераде своја, по народна дела, и по томе да је немогуће да се иста напуштају, јер се тиме самом народу чини штета.

Посланик Арса Лукић вели, правда захтева да све терете, па и војену службу сви подједнако без разлике чина и занимања носимо; наводи за пример Прајску, па каже зар би Прајци чинили оваква чуда, да код њи непостоји такав закон, по ком сваки грађанин ма бог чина и занимања мора служити у народној војски као војник; даље рече, како су оба Бизмаркова

сина војници прајски и како они учествују у садањем рату.

Посланик Драгутин Ризнић подпомаже посланика А. Лукића, а у исто време побија говор посланика В. Маџаревића, и А. Васиљевића; он најављује да неће по наш народ бити никакве штете, ако и чиновници буду народни војници, а ово доказује тиме, што судови наши имају сваке године по 6. недеља одмора па кад народ наш може ових 6. недеља бити без суда, може бити и оно неколико дана док војено учење траје.

Многи опет посланици кажу, кад будемо сви војници, онда нам и не треба друге власти до војене, а на посљедку, веле, онај број чиновника, који је пуздан да обдржава ред у грађанству, нека се за тај случај задржи, али никако сви.

По овоме г. министар затражи да се решење овога члана до сутра одложи док се он о томе са владом споразуме.

И скупштина овај предлог г. министра војеног уважи.

§. 65 и 66. усвоји скупштина по предлогу, а за § §. 82. 83. 84. 85 и 87. реши да се укину.

Код §. 88. посланик А. Лукић примети, да је одвећ пуздно, да се определи време кад се има учење народне војске држати. Он разлаже и узрове са којих то тако мисли.

Посланик Мита Јаношевић подпомаже посланика А. Лукића.

За овим узе реч г. министар војени, и пошто да-

де потребно објашњење, скупштина усвоји овај члан по предлогу владе.

§§. 89. 90. 91. 92 и 93. скупштина реши да се укину.

§. 94. усвоји скупштина по владину предлогу, а §. 95. с одборском исправком.

Код §. 96. посланик Димитрије Миловановић упита г. министра хоће ли се народни војници осуђивати на казну телесну.

Г. министар рече да о томе постоји закон; и да се нико на против-закону казну несме осудити.

По овоме скупштина усвоји овај члан, с примедбом одборском, но јоште с тим, да се у тачци под ж. у место речи „време“ каже „случају.“

§. 97 и 98. скупштина реши да се укину.

И напоследку скупштина реши, да се §. 60. закона о устројству војске по предлогу владе замени, но с тим, да по примедби одбора, на прво место дође чин *Генерала* с платом од 24.000 гроша пореских.

ПОДПРЕДСЕДНИК

НАРОДНИ СКУПШТИНИ

Др. Ј. Панчић с. р.

СЕКРЕТАР

Ј. Бошковић с. и.

Опуномоћених подписници.

Милутин Спасић, Стојан Бркић, Касијан Стојишић,
Васо Мађаровић, Никола Цоловић, Лука Митровић.

САСТАНАК XXXIII.

23. Октобра 1870. године.

На овом састанку било је 105 посланика, а присуствовали су и гг. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, министар финансије и војених послова.

ПРЕДСЕДАВАО:

Ж. Карабиберовић,

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ.

Видно протокол,
СЕКРЕТАР СКУПШТИНЕ.

А. Васиљевић,

БРОЈ. 158.

На реч председника да је састанак отворен одпоче се посао.

Секретар Д. Јовановић прочита протокол од прошлог састанка, који скупштина одобри.

БРОЈ. 158.

За тим председник јави да је на реду предлог о штампани, и позва посланике да саслушају извештај одбора.

Посланик Марко Лазаревић, као извештач одбора прочита извештај, који овако гласи:

Народној скупштини.

Одбор за законодавство примио је и посетио предлог закона о печатњи (штампани) и има част поднети народној скупштини своје мишљење о њему у следећем:

1. Одбор је са задовољством нашао у овоме пројекту и довољно остављеног простора за изјављивање слободне мисли, и гаранције за ред и законитост.

Тако за слободно кретање мисли одбор је нашао,

да по овоме пројекту издавање новина зависи од воље власти него од испуњења законних услова, као што се то види из члана 13. овог пројекта закона, који не прописује никаква ограничења у личним својствима уредника или писца, осим да је српски поданик, да има извесне године, да може собом располагати и да ужива грађанска права.

2. Још скоро у свима земљама постоји и то велико ограничење, да уредник мора положити кауцију, која по негде износи и до 4.000 дуката цесарских. Пројект наше владе нема ни у том обзиру никаква ограничења и узевши у обзир материјално стање наше земље, одбор честита влади, што то ограничење није у свој пројект овог закона метула.

3. Исти пројект непознаје ни штемиларину т. ј. данак на новине, који још у другим земљама постоји. Одбор мисли, с призрењем на потребу да се новинарство не спречава, да је добро учињено што пројект ни ово ограничење не познаје.

4. Самоме листу за време његовог трајања не стоје никакве сметње од управних власти, јер овај предлог закона изриче, да ће се све кривице, штампом учињене, казнити по општем кривичном закону, а не саме дисциплинарне штампарске кривице судије редовни земаљски судови, а не управне власти, као што то у неким напреднијим од нас земљама постоји. Једини додир, који управна власт може имати са новинарством, предвиђен је у члану 48. овог пројекта и то на најблажији начин. Одбор налази да ову резерву оправдава политичав положај наше земље. Осим тога да је пужна ова резерва противу сакривеног намерног подривања, до кога рука судије обично

тешко допире, па и кад допре она само казни за свршене кривице, докле на против чл. 46. оставља могућност, да се кривице предупређују.

5. Најпосле видимо, да се по овоме пројекту и у случајима учињеног казнивог дела, казни овај, који га је учињено, уредник листа или писац, или друга крива лица без да се казни сама њихова радња, јер се ни у ком случају не изриче укидање листа или списа.

Из свега предходећег види се да књижевство и новинарство има сва јемства закона, а да непознаје многе и многе препреке, које у много од нас напреднијим земљама постоје.

С тога је одбор једногласно закључио, да скупштина може овај предлог спокојно усвојити без икаква предначења.

После тога председник нареди да секретар Јован Бошковић чита предлог владин, а извештач одборске примедбе.

Но пре него што се приступи претресу узе реч посланик епископ Евгеније, на у подужој беседи разложи како у овом закону није ништа споменуто и наређено против оних, који дирају у свету веру нашу и правила православне цркве и у томе он налази празнину овог закона и жели да се она попуни. Можда ће ко рећи, вели он, да се тиме ограничава слобода штампе. Али вели, ми и кад смо кројили *устав* и друге законе нисмо се обзирали на то, како је по другим земљама, него на то, како је за нас најпрактичније. С тога се он у име сабора архијерејског ограђује против те празнине и предлаже да се за црквенске књиге одреде правила цензуре.

Председник министарства одговори на то, да влада не само што се неуклања од општег осећања народног него подржава све оно, што народ поштује и цену. На то, о чему говори поштовани посланик, обратила је влада важњу у члану 9., па ако се хоће може се тај члан у нечему и пренаčiti. У том члану каже се да се ништа у црвенској књижевности не може штампати без благослова г. митрополита, а што он благослови нека се и штампа.

Овим објаснењем г. министра задовољи се скупштина и реши да се продужи посао.

Секретар Јован Бошковић чита редом чланове: 1., 2., 3., 4. и 5., које скупштина усвоји без прамедбе,

Кад се прочита 6. члан онда се отвори у скупштини жива дебата, у којој су учествовали многи посланици.

Арса Лукић при узео реч, па изјави да он није против тога што ће сваки писац шилати по један примерак штампаног дела местној власти, али је против тога што се мора после чекати неко време, па онда пуштати дело у свет. Ако књижевник мора тражати власт да јој преда дело па онда чекати неко време, онда то отежава посао нарочито код новина, које се морају одма растурати.

Милован Спасић вели, да је све добро што се у том члану наређује, јер власт треба да зна шта се у земљи догађа, па да може предупредити зло, које се штампом може учинити.

Панта Срећковић подпомаже мишљење Лукића, па вели, нека се пише, али нека се нечека хоће ли што власт казати, јер ако је што погрешно, нека га суд суди.

За тим узео реч секретар А. Васиљевић, па разложи важност овог закона, као јемства, да ће се и остали закони вршити како ваља. Па зато, вели, да нам овај закон буде што бољи и савршенији. Овај је предлог, вели, уопште добар, али има неколико чланова, које треба боље дотерати. А што се тиче овог члана 6. он мисли да га треба сасвим изоставити, јер ако се мора чекати на дозволење власти, онда нема места одговорности и казни; или једно или друго, а обоје заједно не може се сложити.

Владимир Хаџић противан је томе што А. Васиљевић каже; јер, вели, може какав новинар ићи па то, да поштена човека осрамоти и упропасти, па онда шта је вајде што ће и он бити кажњен. Зато је боље предупредити зло кад се може.

Арса Лукић вели, да је и он некад тако мислио, али сад види да је то неправедно и за општу ствар штетно. Нека сваки слободно пушта своје мисли у свет, па ако не ваљају свет ће их осудити, ако су противне законима суд ће осудити; кад би само једна мудрост излазила у свет, — онда неби било потребе писати законе и одређивати казни.

Јован Валента каже, да је право приметно А. Васиљевић, да је овај закон круна над свима законима. Мисао пуштена на јавност лети у свет као куршум, па незна се кога ће згодити, те тако свакога држи на опрезу. Од тога има велике користи и он би сам о томе другачије говорио да су наше прилике другачије. Али овако кад ми нисмо још подпуно самостални, он илази да је паметно оставити власти да предупреди неке провале, које се штампом учинити могу.

Јован Кара-Матић вели, да се слаже са Лукићем и Васиљевићем а противан је наводима Валенте, којима се брани оно, што је досад било.

Илија Протић вели, да се никако не може сложити са разлозима Валенте; јер кад оћемо слободну изјаву мисли, онда неможемо допустити титорство власти. Ако би, вели, остало овако, онда смо слабо што учинили за слободну штампу.

Милан Ђирковић вели, да је истину говорити лепа ствар, али ко лаже нека се строго казни.

Ђорђе Малетић вели, да је ово много боље него што је до сад било. До сад је цензор радио без икаквог закона: он све мери према својим појмовима, а овде се сад мери према закону, који је за све једнак. Може ко да уреди књаза, па хоћемо ли и то допустити?

Панта Срећковић вели, да ово, што Малетић каже, неће нико од нас; ми нећемо нико да се грди, а камоли Књаз, али хоћемо да тражимо начина, како да се незадржавају новине.

Павле Радивојевић слаже се у свему са Валентом и Малетићем и хоће да се свакој грдњи стане на пут.

Никола Цоловић вели, да нам је досад било слободне штампе, неба се онолике несреће догађале у нашој земљи, па зато жели да одсад буде слободна изјава мисли.

Димитрије Милојковић вели, да од штампе има користи, али има и несреће. Да нису новине овако викале против покојног Књаза и његове владе, неба се можда ни догодиле оне несреће. Он додаје још и то, да се поцупи она празнина што се тиче преве.

Секретар А. Васиљевић каже, да се код нас несреће никад нису догађале од јавне и слободне речи, него од тајног шуровања по мрачним буџацима. Јавна и слободна реч једино је средство да се једном стане на пут оним тајним сплеткама, од којих је до сад много патила наша отачбина. Небојте се браћо јавног говора него тајног шуровања.

Па то се чуше у скупштини гласови: „Тако је“!

Секретар Јован Бошковић каже, да се ни он не може сложити са наређењем овог члана. Кад се није власти на оцену, онда нема места казни. А кад се писац може казнити, онда овај члан нема правог смисла.

Председник скупштине вели, нека се није власти, али да се нечека са разашљањем новина. Ако се што говори против владоца или вере и форме владавине, онда власт може похитати и новине узаптити и ствар пред суд изнети, а у другим случајима да власт песме узаптити новине, па ако и налази пошто у њима, што неодобрава.

Председник министарског савета, министар унутрашњих дела рече, да се од злих дела у државном животу осигуравамо на два начина: одклањајући и казнећи, и отуда власти за ове две радње, полицајна и судска. Код сваког казнивог дела полицајна власт треба да дејствује одклањајући и тек кад она не успе у свом раду, кад се њој нешто промакне наступа рад судске власти. Држава има права да одклони свако зло дело где год је то могуће, и ми би тек тада били срећни, кад се зло неби ни догађало. А да држава има право да одклони свако зло, јасно је пошто нико

нема права, да од другог захтева да овај претрпи какво зло, па да после он буде казњен. То би значило да ко има право на то зло, под условом доцније казни и накнаде. Ово у толико мање може бити што има доста људских права, која се после повреде немогу нити, или бар довољно, да исправе и накнаде у којим случајима сиречавајућа радња и јесте једина од вајде. У тај ред права долази сигурност земље, чест и добро име појединога, а ова права и могу најлакше бити нападнута. С тога одвлањајућа власт мора бити у положају да може свој задатак извршити, што се овим чланом прописује,

Што се тиче опет злоупотребе те власти, овде нема опасности, јер она може само онда узаптити дотични спис, ако у њему има базнивог дела и то цепећи по општем кривичном закону, а кажњива дела штампом учињена суде редовни судови, као што је у овом закону о печатњи прописано, те тако рад управне власти при овоме мора изаћи пред суд, а не да она може спис задржавати по својој одени и без никакве даље контроле. Овим чланом није дакле прописана никаква предходна угушујућа мера, него се само даје могућност да се дело пре извршења даде суду, а овај ће оценити имали кривце и ако има осудиће по закону, ако нема пустиће лист.

Секретар Јован Бошковић пита, ако суд нађе да нема кривце, онда ко ће накнадити штету?

Председник скупштине каже, да је при претресу закона о министарској одговорности било говора и о штампи, која ће накнадити оно, што се тим законом није могло постићи, па зато сад не треба никакве сметње да стављамо на пут штампу, нека она буде јасно о-

гледало, у коме ће и владалац видети шта се у земљи ради и како се закони врше.

Сима Несторовић вели, ако ће овај члан остати као што је, онда нека остане као што је и досад било.

Божа Божовић мисли, да се овим чланом не прави никаква сметња штампи, него се ставља само једна контрола, и контрола је у свима јавним пословима потребна. Кад хоћемо у свему другом контролу, онда треба да је имамо и у штампи.

Бујица Рајчевић изјављује зебњу, да штампа не навуче на зло многе поштене људе.

Дазар Вуличевић каже, да по његовом мишљењу за нас још није штампа; али кад се већ хоће да установи, онда не треба ни ову контролу стављати; с тога је против тога члана.

Милан Стојић-Учитељевић вели, да је доста било говора о тој ствари, коју су добро објаснили Јован Валента и Вожа Божовић, с тога он предлаже да се гласа.

Алекса Петковић мисли, да је са овим законом учињен велики корак напред према досадашњој цензури, па зато је мишљења, да се прими предлог владин.

Коста Димитријевић вели, да је у Француској било највеће слободе, па ми сад видимо какве су последице њене. Та слобода хоће да упропасти цео народ.

Председник скупштине вели, да нестоји то, што Димитријевић каже; у Француској до сад није било праве слободе, а да је било неби до овога ни дошло ствари.

Коста Димитријевић каже, да он тако мисли.

Председник му на то одговори, да он сасвим погрешно мисли.

Лазар Вулићевић вели, да је боље звати инжењера да види план док кућа није начињена, него после па зато боље је дати рукопис власти на оцену него већ готово наштампано дело. То је контрола сувишна.

Милован Спасић објасњава шта је то цензура, па је упореди са овим законом, па вели да овај закон није ни излик на оно што је до сад била цензура. Цензура обуставља дело и не даје о томе никоме рачуна, а овде се обуставља само онда кад има кривце, па и у том случају износи се дело пред суд.

Тодор Мирковић мисли, да и штампа није тако страшило, од кога ће се бојати и поштени људи, она је само страшило за оне, који зло раде. Није, вели, нико луд, да напада на владоца и на цркву, али ће нападати на оне, који по цркви зло раде.

Касијан Стојшић вели, да није зато, да не буде никакве контроле, јер, вели, неко ради о срећи народа свога, па учини само једну малу погрешку, а непријатељ изнесе то на јавност да осрамоти ваљаног човека, јер зна да свет код нас много верује ономе што се пише. Па зато је он, да буде та контрола, али кад власт обустави лист, а суд нађе да нема кривце, онда нека онај, што је обуставио накнади штету.

Васа Мацаревић вели, да остане као што је у предлогу, јер неможемо са свију страна товарити одговорност на чиновнике, кад им се нека довољно средства да могу тачно вршити јавне послове.

Арса Лукић одговара Мацаревићу, па вели, да су чиновници одговорни за оно, што се готово никако не може доказати, па зато треба пустити нека сваки одговара пред судом јавног мишљења.

За тим устаде подпредседник Јосиф Панчић, па рече, да се он, као и сви они, који на пољу мисли раде, обрадовао што је закон за слободну штампу предложен. Он држи, да је овај закон либералан, а може бити за наше прилике и превише либералан; прво с тога, што смо ми млади и неiskusан народ, који може у бујности својој лако на странпутице заћи, а ово је особито опасно за народ, што још нема подпуне самосталности; друго што се у 13. члану овог закона установљава да новине и др. могу писати и млади људи (од 21. до 25. година), који већ по узрасту своје могу да претерају. Он валази у 6. члану овог закона — о коме је баш реч — јемство противу таковог претеривања. Зато је мишљења да се тај члан прими, а мишљење ово заступа тим више што није обичао да сматра владине органе као људе, који ће па то пћи, да гњаве свет што нише, већ као патриоте, којима је као свима нама у интересу да се зло предупреди.

Драгутин Ризнић слаже се са Панчићем и вели, да не треба допустити ништа да иде на јавност док власт не види у чему је ствар.

Још су неки посланици говорили и *за* и *против*, а после скупштина већином гласова усвоји тај 6. члан ипак, као што га је влада предложила.

Члан 7. и 8. усвоји скупштина по предлогу, а код члана 9. примети посланик Димитрије Милојевић, да би требало задржати цензуру за црквене књиге.

На то му одговори Панта Срећковић да се код нас вера сачувала чиста за 400 година без цензуре, у Риму је, вели, најстрожија цензура, па тамо најмање има благочестија и паравствености.

За тим се прочитао редом сви чланови од 10. до 28., које скупштина усвоји по предлогу. Код члана 29. примети секретар А. Васиљевић, да је реч „једнострано“ са свим еластична и ту се може наћи увек повода да се казни повинар што једнострано представља радњу скупштинску. Он, већ, признаје да и сам ставља у протокол радњу скупштинску једнострано, јер се не може подиуно и верно да схвати. С тога он мисли да треба казати „који изопачава“ а не „ко једнострано извештава.“

У томе га подпомагаше и посланик Панта Срећковић.

Г. председник министарског савета, министар унутарњих послова изјави, да није противан тој исправци, ако скупштина одобрава.

Скупштина одобри да се та исправка учини.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12 $\frac{1}{2}$ часова, а идући састанак би заказан после подне у три часа.

Председник Скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

А. Васиљевић

Опуномоћених подписници.

Милутин Спасић, Стојан М. Брић, Басијан Стојинић, Васо Д. Маџаревић, Никола Цоловић, Лука Митровић.

САСТАНАК XXXIV.

У петак 23. Октобра 1870 год.

На овом састанку било је 102. посланика, а присуствовали су и гг. председник министарског савета, министар унутарњих дела, министар финансије, војених дела, просвете и црквених дела и министар правде.

Председавао

Ж. Карабиберовић

Председник Скупштине,

Водно протокол

А. Васиљевић.

Секретар Скупштине.

број. 159.

Председник отвори састанак и рече да се настави претрес предлога о штампани.

Секретар Јован Бошковић чита редом чланове од 30. до 41., које скупштина усвоји на предлогу.

Код 41. члана примети Васо Маџаревић, да би требало допустити да парнична страна може штампати парнична акта и без дозволења противне стране, јер зна да она неће допустити.

Г. председник министарства одговори на то, да се парнична акта после свршеног дела могу увек штампати, само се не сме спомињати име.

Аrsa Лукић већ, почем је суђење код нас јавно, то нема потребе забрањивати да се штампају парнице са именима оних, који се парнице.

Г. председник министарства министар унутарњих послова одговори, да има разлике између јавности, кад два три човека знају и јавности, кад сав свет зна.

Ненад Михаиловић каже, да не треба чувати онога, ко је крив, и он не налази узрока зашто се парнице неби износиле на јавности.

Код члана 42. запита Никола Мандић шта се разуме под именом клевета, и зар несмем ни оно казати, што ко зло ради.

Г. министар објасни шта се под том речи разуме и скупштина прими тај члан као што је у предлогу.

Чланове 43. 44 и 45. прими скупштина као што су.

Ту примети А. Васиљевић да не треба бранити оном књижевнику да купи прилоге, који се осуди на повчану казну.

У томе га подпомагаше и Јован Бошковић, по скупштина не прими ту исправку.

Остале чланове од 46. до 54. прими скупштина без примедбе.

Пошто се прочиташе сви чланови, председник запита скупштину, усвајали сав овај закон, на што скупштина одговори да усваја.

Тада узе реч г. министар просвете и рече да је посланик среза сврљичког окр. књижевачког ономад јавно у скупштини казао: да учитељи у његовом срезу држе по 20. свиња, коња и т. д. и да им ђаци чувају свиње. Министар просвете одмах му је казао да неверује да су такви сви учитељи, али да би школска власт то могла извидити, позива посланика да јавно именује те учитеље, и посланик се на то изрази да је био један такав, по власт га је уклонила, а сад има само још један такав у Црнијевици.

На то г. министар каза да није право због једног осуђивати и све остале а што се тог једног тиче власт ће школска извидити и по закону поступити.

Затим се прочита извештај о неким доцупама и изменама у кривичном законнику 96. б., 91. а., §. 104. и да се §. 42. дода ово;

Но ако је покушај преступа учињен путем штампе, онда се казни у свима случајима. Ово се чини према новом закону о штампи чл. 23. да би се и онда заштитиле личности и чест појединога, кад кажњиво дело наштампано, истина није растурањем распрострањено, али је постало ипак јавно и познато у кругу оних, који су око штампе радили.

Посланик Миле Дамњановић примети да је ту мало казни одређено за увреду владоца и предлаже да буде најмање од године дана.

Скупштина усвоји ову примедбу.

После тога прочита се извештај одбора о дупунама члана 10. закона о јавним друмовима, и скупштина усвоји те доцуне.

Исто тако усвоји скупштина измене у члану 36. закона о грађевини; ту је чинио своје примедбе посланик Симе Несторовић да није право да по једним окрузима народ исте гради, а по другим влада; зна се да је влада у многим окрузима начинила окружна и судска здања о државном трошку; па сад кад ће народ по овим другим окрузима сам да гради, онда нека народ оних округа врати држави оне паре, што су за та зданија издата.

Скупштина неприми ове примедбе.

Затим прочита извештај одбора о предлогу, да се нека правитељствена добра уступе општинама за општу потребу по цени, које вештаци процене.

Скупштина усвоји тај предлог.

Даље одбор изнесе пред скупштину предлог министра финансије да се протумаче 73 и 76. чл. закона о чиновницима, може ли се чиновнику рачунати и

оне године службе за које је он примио место пензије награду, и кад после опет у службу дође.

Скупштина једногласно реши да неможе и да се такав чиновник од потраживања одбије.

На предлог министра финансије скупштина реши, да се стари аустријски бакарни новци избаде из течаја.

број. 160.

После тога председник изнесе пред скупштину предлог са одборским мишљењем да се регулише новчано питање о ковању бакарних новаца, који предлог скупштина усвоји.

број. 161.

Народна скупштина реши и предлог о путним и дневним трошковима посланика до 11. Октобра, које да важи по новом закону.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 5. часова а идући састанак би одређен сутра у 8. часова.

Председник скупштине.

Живко Карабибировић с. р.

Секретар,

А. Васиљевић с. р.

Опуномоћених подписника.

Стојан М. Бркић, Васа Мадаревић Никола Цоловић, Касијан А. Стојинић, Лука Митровић Милутић С. Спасић.

САСТАНАК XXXV.

У суботу 24. Октобра 1870. год.

Председавао:

Ж. Карабибировић,

број 161.

Пошто председник отвори састанак у 8½ часова пре подне дођоше у скупштину г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, и министар војени и заузеше своја места.

На реч председника да се одпочне посао, секретар Димитрије Васиљевић прочита протокол од 29. и 30. састанка, који после неких измена и допуна бише усвојени. Затим секретар Јован Бошковић прочита протокол од 31. састанка, који такође би усвојен после неких незнатних измена.

Председник јави скупштини да је јутрос одустио кући Аврама Бељића, који је добио рђаву вест о слабости своје фамилије, а секретар Јован Бошковић прочита и писмени извештај Аврамов, који је о томе скупштини поднео.

Скупштина одобри што је г. председник дозволио те је Аврам отишао кући.

Председник рече да је сада на реду предлог закона о радњама; по како је он мишљења да се овај предлог за сад одложи, једно што ће сада бити трговачко-занатских одбора и по унутрашњости Србије, који ће моћи своје мишљење о овом предлогу дати и што су многи тражили да се заштити еснафска установа, а друго што је тражено од владе да поднесе скупштини трактате те да она види каква права у трговини и занатима имају странци, тако он

жели да најпре скупштина о томе донесе своје закључење.

Скупштина реши да се предлог закона о радњама за сад одложи.

број 162.

За тим председник јави да су на дневном реду посланички предлози и позва известиоца одбора да их прочита.

Извештач Јован Валента прочита скупштини предлог посланика, који су означени у приложеном под % списку и скупштина нареди да се сви ови предлози поднесу влади да их оцени и да их има у виду при састављању предлога закона. Но што се тиче предлога посланика Арсе Лукића односно наплаћивања пореза, скупштина изјави жељу да се такви наплаћују на месец дана пре Ђурђевдане и на месец дана пре Митров-дана, осим тога да се imuћни грађани, који неби на време данак платили, могу зато казни-ти; а сиромашни да се могу нагнати на рад ради наплате овог данка.

број 163.

На интерпелацију Арсе Лукића о гвозденом путу одговори г. заступник министра грађевина министар војени овако:

Одговор на интерпелацију, коју је учинио посланик београдски г. Арса Лукић односно жељезнице.

Посланик београдски г. Арса Лукић изводио је управити на владу књажеву интерпелацију поменутог садржаја.

И ако немам при руци дотична акта о железници, ја сам опет рад да одговорим г. Лукићу на ње-

гову интерпелацију, а то ћу и моћи да учиним, јер ми је ствар прилично остала у памтењу.

Г. Арса Лукић каже између осталог да од михољске скупштине до сада има pune три године, на како се њему чини питање о гвозденом путу стоји на оном истом месту, на коме је стојало пре три године.

То не стоји и ево зашто.

Кад је у години 1867. рађено на питању о жељезници било је само једног нудиоца, и он је у колико се неварам захтевао најпосле гаранцију на један километар 18.000. франака чиста доодка. Ни влада, ни нудиоци нису тада имали тачна плана, ни предрачуна, по су оснивали своје понуде на приближној оцени вредности наше железнице.

Исто тако у години 1867. влада није имала никаква обећања од стране порте за свезу на Алексицу.

Данас је ово питање увелико корачило унапред како односно свезе, тако и односно оних засебних питања, која су од поштованог посланика београдског положена.

I. Односно свезе.

Данас после многих преговора по којима нам је понуђена свеза на Рашкој према новом Пазару, имамо уверења од стране портине, да ће нам се дати свеза на Алексицу, само нам још остаје да се ближе определи; оћели свеза пћи у правој најкраћој линији ка линији Солунској, или пак посредно прево линије Цариградске.

II. Односно засебних питања и то:

1. На питање је ли направљен план и предрачун

а гвозден пут од Београда до Алексинца и ако је, колико ће он стати одговарам:

Да се у владиним рукама налазе два тачна плана за железницу од Београда до Алексинца, па да се према томе сада може боље оценити, шта ће тај пут стати; он ће стати око три милиона дуката цескарс.

2. На питање: је ли ко нудио влади новаца за потребу гвозденога пута и с коликим интересом, и ако није, знали она, може ли за то новаца наћи? одговарам:

Да је било више нудиоца и за грађење пута и за зајам.

Од нудиоца за грађење пута означила је комисија, која је нарочито за то одређена била, три понуде као озбиљне, које заслужују да се о њима у опште говорити може.

Од ових једна повучена је патраг, а у двома осталима захтевана је гаранција чиста доодка на 1. километар и то у једној 16.000, а у другој 15.000 франака.

Дакле како се из овога види и у овоме обзиру стојимо сада боље, но у години 1867., јер сада нам нуде ону цену, коју смо тада ми нудили.

Било је и то неколико понуда за зајам и од ових је она била најбоља, по којој је тражено $6\frac{1}{2}$ на сто интереса годишње.

3. На питање, је ли грађен предрачун:

а., Колико би требало годишње трошити на одржавање гвозденога пута т. ј. за чиновнике, послужитеље, угаљ и т. д.

б., Колико би се свега имало пренети тим путем годишње људи, а колико еспана и марве? одговарам.

Пribлижно се даје оценити да би годишњи трошкови на један километар износили око 13.500 франака, што на дужину а за годину дана износи 2,816.000 франака или око 250.000. дук. цес.

Рачуећи уз то интерес на новце утрошене на грађење што само 6% износи 180.000 дук. цес. чинило би свега издатка 430.000. дук. цес.

За подмиривање овог издатка требало би годишњег прихода и то:

1. Од путника 30% , а то је 129.000, дук. цес.
2. Од еспана 60% , а то је 258.000. дук. цес.
3. Од марве 43.000. свега дакле 430.000 дук. ц.

По томе требало би да се нашом жељезницом превозе:

1. Путника 215.000 и сваки да плати за једну миљу по 2. гр. чар.
2. Товара три милиона цената или 132. милиона ока, на сто по 12, гр. начунајући преко целе пруге.
3. 290.000. глава марве рачуећи на половину пута комад по 20. гр. чар.

Најпосле примечавам да успех нашег пута поглавито зависи од отоманског пута и док се то не реши не може се ни приступити коначном решењу питања о нашем путу.

Скупштина се задовољи са овим одговором г. министра.

Г. Председник извести скупштину да је дошло једно писмо од неког Варнаве из Неготина; но како је г. министар унутрашњи дела јавио да исти Варнава није српски поданик, и како то писмо садржава грђе противу неких личности, то је он исто одбацио по члану 102. тачки 1 и 2. о пословном раду у народној скупштини.

Овај састанак трајао је до 12. часова пре подне и председник забавља да посланици дођу после подне у 3. сата у скупштину, те да се настави рад.

Председник скупштине.

М. Карабиберић, с. р.

Секретар.

Др. Јовановић, с. р.

Опуномоћени посланици.

Стојан М. Бркић, Дуко Митровић, Нивола Цоловић, Милут. С. Спасић, Васо Д. Мапаревић, Касијан В. Стојинић.

П Р И Л О Г

КА ПРОТОКОЛУ ОД 24. ОКТОБРА 1870. 35-ТОМ САСТАНКУ.

СПИСАК ПОСЛАНИЧКИХ ПРЕДЛОГА.

1., и 40. пр.: 22 посланика, и 4 посланика предлажу: „Да се друмови са 5—6 фати на свакој страни пошире због марве.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Да се препоручи влади под **Ж**“

2., Пред. 39. 4 посланика, и 9 посланика и Јаков Крупежевић са 17 подписа предлажу: „Да се коцка при вучењу за стојећу војску укине.“ Предлози: 4. Јаков Крупежевић — 46 — Арса Лукић; 8. Павле Радивојевић; 10. Јанићије Пешић и Тодосије Миловановић; 12. Милош Павловић; 19. Драгути Ривнић; 34. Мита Јаношевић и 39. Миле Дамјановић, предлажу: „1., Да се шатори набаве за народну војску. 2., Да се мере за лица под полиц. надзором стојећа поопштре.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Да се ставе на дневни ред“. — Даље предлози: 2. 35.

и 40: 9 посланика, Теофила Сандић и 4 посланика предлажу: „3., Да се за марву на вапаш дотерану донесе и уверење кмета о сопствености продавца.“ „4., Да се наплаћује скеларина од лица, која имају њиве на другој страни Мораве, кад иду на рад.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Да се препоручи министру финансије,“ први, а други предлог „да се упути на дневни ред.“ — Предлог 53. Стојадин Ривнић, 5 посланика и 4 посланика предлажу: „5., Да се погранични плот гради од целог народа, карауле да се умноже у Крушевцу,“ и „6. Да варошани равномерно носе будук као и сељаци.“ Скупштина за први предлог реши: „Да влада размисли и о томе идућој скупштини предлог поднесе,“ а за други предлог реши: „Да се сајузи са **Ж** 1. 40.“

3., Д. Миловановић, посланик неготински, предлаже: „Да се повиси ђумрук: регал на 1 акон вина и пива 12 гр. пор.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Да се препоручи министру финансије да има у виду.“

4., Јаков Крупежевић, посл. ср. јасеничког окр. смедеревског, предложи: „Да људи не морају због 3 гр. таксе и прочи такви наплата ситни ићи до средске канцеларије, но да се преко кметова наплаћује.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Да се препоручи министру финансије да има у виду.“

5., Јов. Бошковић, посл. лознички, предлаже: „Да се §. 21. закона поштанског допуни овако: Таксе поштанске на кореспонденцију између државних и општинских надлежательства и власти и државних чиновника, који су по послу државном куда изаслати, неће се

наплаћивати.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Препоручити министру финансије, да учини предлог.“

6., 13 посланика предлажу: „Да се полугимназија и владика преведу опет у Зајчар из Неготине.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Влади препоручити како ће бити најбоље за просвету.“

7., Јаков Крупежевић предлаже промене у општ. законску: „§. 29. да се одма укине — о морању да ко буде гмет. §. 35. т. 8. §. 53. т. 2. §. 70. §. 78.“

8., Пред. 39., 10., 11., 19. и 35. Милош Павловић, Драгутин Ризнић, Мита Јанковић, 4 посл. 46 и Арса Лукић доносе предлог: „О храни за народну војску.“

9., Игњат Лукић предлаже: „1., Да се укине коцка при вучењу за стојећу војску. 2., Да се укине одплата. 3., Да се заведе једногодишња служба.“

10., 2 посл. Тодосије Миловановић и Јанићије Пешић, осим под 2. и 8. ново предлажу: „1., Да се старешине народне војске боље награде. 2., Да се види држи вој. школа, и онај који ту најбоље покаже испит да буде старешина.“

11., Јаков Крупежевић предлаже: „Да се Х. П. Паланка „кисела вода“ уступи у својину там. општини под условљем.“ Мњење одбора и решење скупштине: „Министру унутр. дела, да поднесе предлог.“

12., Милош Павловић предлаже: „1., Да се више младића шаље на лекарске науке, како би бар по свима срезовима по један имао и то отечествени син. 2., Да се при сваком батаљону народне војске заведе банда.“ Мњење одбора и закључак скупштине: „Министру унутр. дела предлог за прво, а за друго „да се упути на дневни ред.“

13., Сибин Ристић — Раденко Митић — предлаже: „Да се село Болевац среза бољевачког окр. прироречког огласи за варошницу.“

14. и 15. 22 посланика предлажу: „Да се среске судије заведу.“ а један посланик „Да се ново устройство Србије по областима — срезовима и т. д. изда.“

16., 9 посланика предлажу: „Да се камењари и гола места на брдима посаде шумом или од стране поједини лица.“ Предлог скупшт.: да се препоручи влади о подизању шума.

17., 1 посл. Јаков Крупежевић. Види № 2. Коцка о стојећој војсци.

18. 35. Предл. 2. посланика, Никола Јовановић, Мита Јанковић, и пред. 42. 4 посланика предлажу: Да се чиновници упишу у нар. војску и да не буду они изузети од те дужности.

19., Види 28.

20., Пред. 65. Д. Ризнић — Коста Димитријевић предлажу: Да се установи министарство трговине и земљеделства. Решено: Да се донесе предлог.

21. и 22., Види 5. д. д. Да се такса за пренос имања сведе на чисто папирну за она имања, која се на ново уведу и немају до сад тапције и то да 3 године траје. Предлог скупшт.: Да прими с додатком да се при трампама земаља ненаплаћује преносна такса.

23., Види.

24., Д. Ризнић предлаже: Да се и код полицајне власти наплаћује папирна такса. Решено: Да се пређе на дневни ред.

25., Д. Ризнић предлаже: Да се општинама да право решавања да се могу заградити, али заграда песме

бити од жирородне горе по јендек и жив плат. Решено: С обиром на закон да се пређе на дневни ред.

26., Арса Лукић предлаже: Да се пасоши укину и само за стране земље даће се ако га ко тражи. Решено да се поднесе предлог скупштини.

27., Арса Лукић предлаже: Да се мин. финансије препоручи да првој редовној скупштини поднесе закон о ковању сребрних и златних српских монета. Решено: Да се да на оцену мин. финансије.

28., Арса Лукић и 40 посл. предлажу: Г. министру финансије препоручује се, да на првој редовној скупштини поднесе закон о уређењу мера у опште с тим, да овај првенствени изађе на претрес и да се при том има десетични систем у виду. Решено: Да се преда на оцену мин. финансије.

29. и 30., Арса Лукић и 40 посл. подnose и ова два предлога: 1., Да поднесе министар финансије закон у 3 члана за привилегије фабрика. 2., Да се рачунска година и за државно и општинско рачуноводство почне од $\frac{1}{1}$ а не од $\frac{31}{11}$. Решено за оба предлога да се поднесу на оцену министру финансије.

31., Арса Лукић, 40 посл. и пред. 52. Автоције Нешић предлажу: Да се државни данак за Јануар до Јунија зове данак за I., за Јули—Декембар II. полгодије. Да се први купи Априла месеца, а други Октобра, Новембра. Скупштина реши: Предати мин. финансије на оцену.

32., Др. Валента предлаже: Да се влади препоручи, да за идућу скупштину поднесе закон предлог о уређењу лекарске струке, да сваки срез има свог среског лекара с обзиром да тај буде баталнион

лекар, а свако обруже да има своју болницу. Решено да се преда мин. финансије на оцену.

33., Др. Валента и пред. 54. Милун Минић предлажу: Да се прављење друмова кулубом у начелу укине и свакоме на вољу остави: оће ли да сам кулучи или у новцу да плати. Да се путеви и друмови брижљивије граде и боље чувају.

34. и 35. под. 2. Теофила Сандић с 4 посланика предлаже: Да сву штету паљевином проузроковану плаћа општина дотична оштећеном, кад се не може у траг ући правом кривцу. Да трошкове полиц. чиновника по народу кад иду, они сами плате из додатка, који би се њима нарочито имао одредити. Решено за први предлог: Почем ће изаћи закон о пороти, то да се пређе на дневни ред.

36., Никола Ђ. Јовановић предлаже: Да се у кривичном закону дода за пекара, који пишерму оштећи, и кад исту не прими како да се казни?

37., Јаков Брунжевић предлаже: Да се кулук на правитељственим добрима укине, или замени, или да се та добра даду под кирију.

38., Никола Ђ. Јовановић предлаже исто тако за Мајдан-Пек.

39., Миле Дамјановић предлаже шаторе за народне војнике. Види м. 2. 8. 2. и 1.

40., 4 посланика подnose ова два предлога: 1., Да се никаква такса по купалиштима не наплаћује. 2., Да се у ђумручкој тарифи на грло, а не од вредности такса одреди. Решено за први предлог да се одбади, а за други: да се примени. Иста 4 посланика предложила су још и ово: Да се купи торба, обућа и суд за воду народ. војницима прирезом.

41. и 42., Анта Пантић и Марјан Јаковљевић
№ 2. 3. за пасоше марвене.

43., Аврам Белић предлаже: Да се привреси купе
одвојено од данка. Решено да се пређе на дневни ред.

44., Димитрије Миловановић предлаже: Да треба
§. 673. грађ. законика преначити тако, да дужници
од дана потврде тације код општинског суда могу у
року од 30 дана тражити повраћај по пречем праву
на одкуп. Решено: Да се преда I. одбору.

45., 28 посланика предлажу: Да се укине закон
о адвокатима, да буде сваком слободно адвоцирати
и самог себе заступати, а кад ко захте, да га за-
ступа држ. чиновник, да се награда даде за то из
државне касе. Решено: Да се скупштини поднесе пред-
лог: да сваки може бити подпуно слободан у избору
лица за заступника и да није везан за извесна лица.

46., Арса Лукић: за предлог под 2. 1. о шато-
рима, и за предлог под 8. казани. Да се установи
инвалидски фонд за народну војску.

47., 7 и 4 посланика су за предлог № 40. и да се
од грла, а не од вредности наплаћује ђумручина.

48. и 49., Аврам Белић подноси два предлога.
1., Да се општинске шуме уступе општинама на ру-
ковање, а кметови са одборницима да располажу, пла-
ћају шумаре, чувају шуму, ако имају шуме за сечу
и т. д. 2., За храну у кошевима да се учини друго
наређење.

50., Димитрије Миловановић предлаже: Да се на
фат дрва удари 28 гр. извозне таксе.

51., Арса Лукић предлаже: Да се капитулације,
уговори и проча документа преводне на србски језик
и подносе скупштини на знање.

52., Антоније Нешић подноси ове предлоге: За
купљење данка, сајуз № 31. Да се ослободи 1 најста-
рији син од војене службе. Да се из једне куће не
узимају 2 сина у војену службу. Да народни војници
не буду старији од 40 година.

53., Стојадин Радонић предлаже: Да се погра-
ничне карауле нарочито у вњажев. округу умноже.
(Сајуз № 25.)

54., Милун Милић предлаже: Да народ сваког
округа у својој средини и околини сам путове гради
а да се не може потражити народ из другог округа
и удаљенијих места, и тако труду и дангуби излагати.

55., 5 посланика. Види № 25. Да се обрати пажња
владе на неке пограничне крајеве, те да престану
тамо насиља турска.

56., 4 посланика. № 25. за исто.

57., Јована Бошковића предлог, да се изда за-
кон општински.

58., Косте Димитријевића предлог, да примир-
ителни судови суде и за непокретна добра у вредно-
сти до 500 гроша.

59., Алимпије Васиљевића и Јове Бошковића пред-
лог о слободи јавног говора и договора.

60., Арса Лукић и А. Васиљевић предлажу, да
се установе окружне скупштине.

61. и 62., Коста Димитријевић, Лазар Симић, Јо-
ванча Стојановић и Антоније Нешић предлажу за
марвене пасоше. Сајуз № 35. 2. 4.

63., Арса Лукић предлаже, да се чуварина на 5
дана одреди од 3 цванцива.

64., Вићентије Павловић предлаже, да се мере
излију у фабрици оvd. № 28.

65., Коста Димитријевић предлаже, да се установи мин. трговине. Види № 25.

66., Коста Димитријевић предлаже, да индистри буду дужни и општинске грађевине надгледати бесплатно.

67., Јеремија Стојановић и 6 других посланика предлажу, да се класифицирају села по имању; да се кисела вода — бања — поправи. Решено: да се као нејасан предлог одбаци.

68., Д. Ризнић предлаже, да се за издајнице и бунтовнике нарочити суд назначи.

69., Ј. Караматић, Мита Јаношевић, Д. Миловановић и Никола Ђ. Јовановић предлажу, да се старе крајцаре од државне касе одзуне.

70. и 71.. Караматић предлаже, да се општ. закон са самоуправом општина изда. Да се мин. трговине и земљеделства установи. Да течај новаца буде једнако — и престаје пор. и чаршијски. Да се таксе где ко сам своју сопственост потврди не наплаћују више од 4 гроша. Да сваки грађанин има право на улог у фонд. Да плаћање данка сваки одради ако није у стању платити.

72., Арсе Лукића предлог о наплаћивању данка.

73., Владимир Хациј, Вићентије Поповић, Д. Срећнић, Савко Жојић и Петар С. предлажу, да се регулације пут на Сеоцу.

74., Живко Обрадовић — Вујица Ризнић предлажу, да се калдрмија и за Градиште наплаћује.

75., Гаја Поповић предлаже, да се кметовима повиси плата.

76., Сибин Ристић, Радојко Митић и Милош Благојевић предлажу, да се погранични плот прирезом целе земље обдржава.

77., Вићентије Поповић и 6 других посланика предлажу, да се хајдуковању учини крај тиме, да се глава хајдука знатно оцени, 4—600 дуката цес.

78., Коста Димитријевић предлаже, да се чиновници узимају и врше дужност нар. војника.

78. и 80., Коста Димитријевић и Караматић предлажу, да се боље уреди ступање у народну војску.

81., Коста Димитријевић предлаже, да има у виду влада околину свилајначку при делењу окр. пожаревачког.

82., П. Срећковић предлаже, да се печати укину.

САСТАНАК XXXVI.

У суботу 24. Октобра 1870 год.

БРОЈ 164.

Председник скупштине отвори састанак у 3 сата по подне. У то време дођоше у скупштину гг. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар војени, министар финансије и правде и заузеше своја места.

Од стране дотичних министара бихе поднешени ови потврђени закони: закон о одговорности министарској; о земљоделској школи; о објаснењу §§. 73. и 76. закона о чиновницима грађанског реда од 15. Фебруара 1864. године; о избачењу старе Аустријске бакарне монете; о путном и дневном туошкуну посланика; о продаји земља правителствених у срезу банског; о измени тарифе ђумручке: о изменама и допунама §§. 42. 91. под б. под в. и §. 104. казнителног закона; о продаји неких правителствених добара;

о нападаивању калдрине у општинама: београдској смедеревској и шабачкој; и о замени тачке 6. §. 513. грађан. поступка судског.

број 165.

На реч председника, секретар Бошковић прочита протокол од 32. састанка, који би усвојен.

За тим извештај одбора Јован Валента прочита и предлоге посланика у списку означене (види прилог ка протоколу 35-ог састанка), и скупштина нареди да се ови предлози спроведу влади на оцену. Но што се тиче предлога посланика Косте Димитријевића и још 28 посланика, да се превначи закон о правозаступницима, скупштина нареди да се учини изјава влади да она жели да могу и други писати и вод суда заступати парничне стране у кога год имају ове поверења, а не само јавни правозаступници.

По том извештај одбора прочита и друге предлоге који су означени у списку (опет види прилог ка протоколу 35-ог састанка), и које скупштина по предлогу одбора није узела у решавање него је прешла одма на дневни ред.

број 166.

Г. заступник министра грађевина, министар војени, предложи скупштини да одобри 15.000 дук. дес. из готовине државне да се зданије за скупштину и државну архиву подвигне. Скупштина једногласно одобри овај издатак.

број 167.

За тим извештај одбора за молбе и жалбе Панга Срећковић предузе читање ово:

Маринко Радовановић бив. члан великог суда за криминална дела холи за пензију. Скупштина реши да се ова молба одбади што је по закону изгубио право за пензију.

Заступници јеврејске општине у Београду, моле да се могу грађани српски њихове вероисповеди и у унутрашњост Србије населити и трговине и занат на своју руку водити

Скупштина реши да се и ова молба одбади на основу члана 131. устава земаљског.

Никола Антић трговац из Шапца, жали се противу решења министарског, што је искључен као одборник из одбора општине шабачке.

Одбор је изјавио мишљење да се уверио како је надлежна власт сазвала збор општине шабачке и овај није хтео жалноца на ново изабрати за одборника, но друго лице, на зато налази, да је умесно решење министрово.

Скупштина реши да се по мњењу одбора ова жалба одбади.

Станија удова Јосифа Симића бив. лекара ужичког, која у Крагујевцу живи, моли за пензију.

Скупштина нареди да се молитељка обрати влади.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела поднео је одбору на оцену једну депешу, којом Маринко Радовановић бив. члан великог суда моли Намесништво књажевског достојанства да му учини милост за опстанак његов и његове породице из призорења што је служио државу 33 године и до 1000 дук. дес. уложио у фонд удовички.

Одбор је изјавио мишљење да се молцоу у име издржања до смрти његове даје годишње по 600 тал.

милост почем је г. министар изјавио : да је Намесништво књажевског достојанства наклоно да му учини милост, ако и скупштина на то пристане.

Скупштина реши да се молитељу даје до смрти у име милости по 600 талира годишње, на шта и г. министар приста у име владе.

Светозар Таназовић шлосер оvd. жали се противу решења г. министра правде што није узео на одговор судије, који су му поништили поравнење, које су закључила са њим неки трговци из Јагодине због цива, и моли: да му се одобри тражити накнаду од суда.

Скупштина нађе да се из прилога невиди, нити жалноц наводи да је после уништеног поравнења решено питање између њега и његови парничара о накнади, да је он услед тога што плаћао; па зато скупштина неможе жалноцу засад никакво удовољство дати.

На томе сврши се овај састанак, који је трајао до пет часова по подне и председник рече, да посланици дођу сутра у осам сати изјутра у скупштину да се посвршавају заоставши послови.

Председник скупштине

Ж. Карабиберовић.

Секретар

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени подписници:

Стојан М. Бркић, Никола Цоловић, Васо Д. Мадаровић, Касијан Стајшић, Лука Митровић, Милут. Снасић.

САСТАНАК XXXVII.

У недељу 25. Октобра 1870 год.

На овом састанку било је 106. посланика, а присуствовали су г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела и министар финансије.

Председавао

Ж. Карабиберовић

водио протокол

Алиџије Васиљевић.

број 168.

Председник отвори овај састанак, којим се довршује радња ово-годишње скупштине, и позва посланике да саслушају протокол од последњих састанака.

Тада секретари прочиташе протоколе, које скупштина прими.

После тога г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, јави скупштини да ће сад после службе црквене, доћи у скупштину Његова Светлост са гг. Намесницима, да скупштинске састанке закључи.

број 169.

Међу тим влада предаде скупштини ове потврђене законе: закон о печатњи; решење којим се овлашћује министар унутрашњих дела да може спустити телеграфске таксе; закон о сеоским дућанима; решење, којим се регулише рачун о ковању српског бакриног новца; решење којим се овлашћује министар финансије да може неким општинама уступити по процени нека правителствена добра; решење, којим се овлашћује министар финансије, да може издати све трошкове око грађења зданија за народну скупштину;

решење, до одредбе новог закона, о дневном и путном трошку вреде за сво време држања ове скупштине; о заменама 36. члана закона о подизању јавних грађевина; решење, којим се министар грађевина овлашћује да може на грађење скупштинске зграде потрошити 420.000. гроша пореских; и о допунама члана 10. закона о сувоземним друмовима,

број 170.

У то време дође у скупштину Његова Светлост са гг. Намесницима, министрима и осталом свитом.

Пред скупштином дочекаше Његову Светлост званичници скупштински, а посланици поздравеше при улазку са узвицима: „живно!“

број 171.

За тим намесништво у име Књаза закључи састанке ово-годишње скупштине беседом, коју прочита намесник г. Јован Ристић и после стави у оригиналу на сто скупштински.

Та беседа гласи овако:

Б Е С Е Д А,

којом је Намесништво Књажевског достојанства закључило радњу редовне народне скупштине за 1870. годину.

Б р а т о,

За кратко, али непревидним радом преиспуњено време, ви сте решили толико за земљу нашу важних задатака, да се данас, при растанку својем, можете са задовољством обазрети на свој рад.

У жељи да се што пре подигне наша уставна зграда, ми смо се састарали, да одма прва законо-

творна скупштина узмогне решити све главније основне законе. У овоме реду заузимају прва места они закони, које сте ви решили о бирању посланика на народну скупштину, о министарској одговорности, о печатњи, о пословном реду у народној скупштини и о пословном реду у државном савету.

Народни устав пренео је државоправну тачку тежине из државног савета у народну скупштину, то јест, из средине чиновничтва у средину народа. Ову основну мисао уводе у живот и уређују у појединоствима напред означени закони.

Слобода избора народних посланика обезбеђена је на најшпирем темељу и ограђена најпотпунијим јемствима. Државни министри, којима је од пре две године скупштина подносила само своје skrivите жеље, сад су њој одговорни, а поврх тога, још је к њој отворен пут и молбама и жалбама појединих суграђана наших. Са јавног писма пале су све претходне мере, те су сад први пут у земљи нашој и печатњи дата јемства закона.

Велика благодет, коју смо осигурали и за наше основне законе па и за сам устав, лежи у јавности, којом ће се од сада решавати земаљски послови. Место затворених седница старог законодавног тела, сад сва законотворна радња излази на видело пред народ, пред цео свет; све се врши путем јавности, ове најјаче узде страсти и злоупотреба људских. То је онај здрави ваздух, који веје кроз наше нове установе, и који ће највише принети, да се оне утемеље и даље с нама заједно да се развијају.

Но ваш рад није само на томе пољу био плодан. Вашем суделовању има се захвалити, што је, осим

ових основних, још двадесет које већих које мањих законских предлога решено, те су све гране државне управе вашом бригом обухваћене. Нарочито су две струке биле сретне, да задобију ваше особито заузимање, а то су *просветна* и *војена*. Право сте имали, кад сте у саветовању своје рекли, да су те две струке *две руке народне*.

По струци просветној ви сте доспели да решите предлоге о учитељској школи, о књижарској радњи, о народном позоришту, као и друге неке предлоге, којима је задатак да потпомогну напредак ове важне струке. Сусретајући се са жељом вашом, влада ће сматрати за угодну дужност, да идућој скупштини поднесе нужне предлоге, како да се побољша стање јавних наставника и да се уреде приходи свештенички.

Изменама и допунама закона о народној војсци узвиуте су неке препреке, које су отежавале развитак наше војене снаге.

Напретку земљорадње, трговине и радиности намењени су такође неки закони, међу којима најважније место заузимају закони о уређењу земљоделачке школе, о трговачким и занатлијским одборима и о сеоским дућанима.

Ово последње питање, које више од 30 година живо занима скупштине народне, учинило је велики корак у духу слободног надметања.

Струка грађевинска добила је не мале олакшице изменама, које су учињене у законима о грађењу јавних друмова и зграда за окружна надлежательства.

Најпосле усвојивши конвенцију, коју смо закључили са Румунијом о издавању злочинаца и војених

бегунаца, ви сте помогли да се још више утврде међусобне везе са једном земљом, са којом имамо не само честе суседске одношаје, но и заједничке интересе, које ствара истовестан политични положај.

Ове обилне резултате могли смо постићи само одушевљењем народним за општу ствар, као и постојећим између народа и владе поверењем, коме је и ова скупштина у пуноме смислу израза дала, и за које вам ми нашу усрдну захвалност изјављујемо.

Начином саветовања скупштинског потврдило се још једном, да је у земљи вашој уставност у своје време заведена; практика уставнога живота потпомоћи ће њен даљи развитак. Исто тако и у решењима скупштинским огледа се свуда дух доброг домаћина, који своју кућу тако кући, да сме с поуздањем у будућност гледати.

Браћо, кад повесница сриска буде оцењивала рад наших народних скупштина, онда ће поред уставотворне, ова скупштина заузети достојно место, јер, ако је она дане земљи устав решила, ова је помогла, да се тај устав у живот uvede; помогла је да ми, закључујући данас вашу радњу, можемо с вама заједно изрећи од срца жељу: да живи уставна Србија, на живи уставни Књаз наш!

У Крагујевцу 25. Октобра 1870. год.

Намесници књажевског достојанства

М. П. Влазнавац с. р.

Јован Ристић с. р.

Јован Гавриловић с. р.

Кад скупштина саслуша ту беседу одазва се са „живно!!“

После тога Његова Светлост Књаз Милан захвали скупштини на њеном патриотском раду са кратком беседом, која овако гласи.

Браћо:

Благодарим вам на труду који сте поднели вршећи неуморно многобројне задатке своје; да богда, да се сретним исходом народних дела хвалити можемо, свагда, као што сада имамо узрока, да себи честитамо леп успех важних послова, који су на овој значајној скупштини посвршавани.

Збогом браћо!

У здрављу да се онет видимо!

Ту беседу младог господара прими скупштина са одушевљењем. Затим се књаз и гг. намесници опростише са народним посланицима, а ови их испратише са бурним узвицима, живили!

На предлог председника скупштина реши: да се сваком посланику пошаље по један комад штампаног протокола заједно са свима законима, који су на ово скупштини издати.

број 172.

После тога председник скупштине захвали посланицима на њиховом патриотском подпомагању у овом важном раду за општу корист наше домовине.

Посланици од своје стране изјавише њему као председнику своје и осталим званичницима скупштинским захвалност на труду, који су у овом раду поднели.

И председник министарског савета, министар унутрашњих дела г. Радивоје Милојевић изјави скупштини,

вако му је веома мило, што је овом прљивком видно да се народни посланици руководе општенародним интересима, а не личним или локалним, и што при својим закључењима поштују постојеће законе земаљске. То му даје уверења да ће наш уставни живот брзо доћи до оног савршенства, коме сви тежимо.

Скупштина се одазва на ову беседу са узвиком „живило!“

Тада посланик Лазар Вуличевић предложи да скупштина изјави благодарност свима министрима, што се овако својски брину око унапређења драге нам отачбине, а тако исто да се изјави благодарност председнику, подпредседнику и секретарима скупштине на њиховом труду и патриотском заузимању за опште народне интересе.

На тај предлог одазва се скупштина са „хвала им живили!“

Тиме се сврши овај последњи састанак ове скупштине, и посланици се разиђоше са братским опроштајем.

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ,

Ж. Карабиберић,

ПОД ПРЕДСЕДНИК,

Др. Ј. Панчић.

СЕКРЕТАРИ,

А. Васиљевић

Дим. Јовановић,

Милош Прокић,

Јован Бошковић.

Посланици:

Јован Ничић, Касијан Стојић, Васо Мадаревић, Лука Митровић, Милош Спасић, Павле Радивојевић свет-

теник, Теофила Сандић свештеник, Анта Нешић, Милун Милић, Сава Сретеновић, Др. Јован Валента, Милан Стојин Учитељевић, Д. Илија Матић, Живан Милошевић, Н. Ђ. Јовановић, Димитрије Миловановић, Михаил Смиљанић, П. С. Срећковић, Тодор Ракић, Анта Панчић, Илија В. Протић свештен. Теодосије Миловановић, Милан Ристић, Вуле Поповић, Миле Дамњановић, Спасоје Пантелић, Игњат Б. Лукић, Лука Митровић, Јеремија Р. Стојановић, Милан Благојевић, Илија Вишњић, Јованча Стојановић, Коста Димитријевић, Алекса Петковић, Димитрије Сретеновић, Савва Гајић, Ненад Михајловић, Јован Томаковић, Вуица Лазић, Вуица Миловановић, А. Лукић, Марко Лазаревић, Лазар Вуличевић, Јаков Крупежевић, Јанџије Пешић, Милосав Вукомановић, Лазар Сихић, Лазар Дусић, Никола Мандић, Павле Грковић, Петар Димитријевић, Живојин Обрадовић, Никола Цоловић, Јован Панчић, Милан Шорић, Цветко Милић, Ђ. Петровић, Миле Чедић, Стеван Тошић, Милан Ђарковић, Марко Илић, Сибин П. Ристић, Раденко Митић, Касијан Стојновић, Миле Остојић, Крста Стефановић, Јован Здравковић, Гаја Вожанић, Сава Далачић, Вићентије Старчевић, Милан Ђарић, Милосав Трифунац, Стојан М. Бркић, Вуица Раичић, Драгутин М. Ризнић, Гаја Поповић, Миленко Петковић, Владизир С. Хаџић, Петар Степановић, Деспот Вучићевић, Маријко М. Радовановић, Ђ. Малетић, Јеврем Барлов, Д. Ж. Милојковић, Сима Живковић, Сима Песторовић, Станоје Ђорђевић, Коста Грудић, Радоје Неђић, В. Божовић, Ивко Остојић, Вићентије Поповић, Стеван Јаковљевић, Здравко Јовановић, Васо Мацаревић.

Миб. 33263